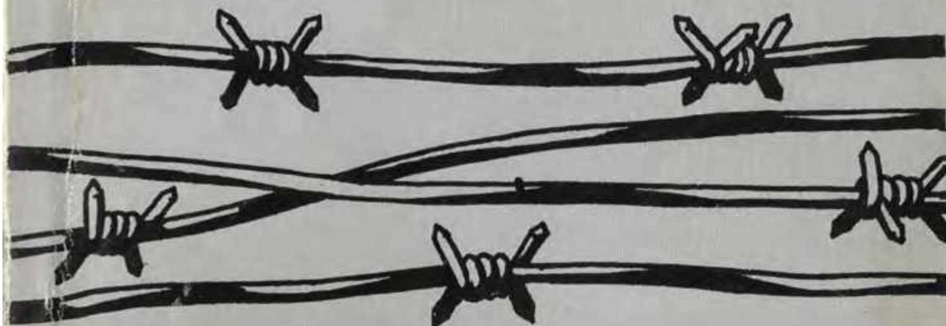
GHEORGHE STĂNESCU

J[illegible]NAL DIN PRIGOANĂ

Editura VENUS

GHEORGHE STĂNESCU

Născut la 4 iulie 1926, în eoni. Negru-Vodă,jud. Constanţa; -între anii 1938-1940, este elev la liceul „Nicolae Filipescu" din Bazargic.în Cadrilaterul „cedat" Bulgariei în anul 1940; -între anii 1940-1948, îşi continuă studiile secundare la liceul „Spini Haret" din Bucureşti; bacalaureat în 1946 (promoţia „Prof. Gabriel Ţepelea");

- Student al Facultăţii de Litere şi Filosofic din Bucureşti şi, în paralel, al Facultăţii de Drept din Bucureşti,

- promovat în anul III, e silit să-şi întrerupă studiile în toamna anului 1948 spre a evita arestarea pentru apartenenţa la o organizaţie anticomunistă din judeţul Constanţa;

- judecat în lipsă, în anul 1949, de Tribunalul Militar Constanţa, e condamnat la *5* ani de închisoare pentru uneltire contra ordinii sociale;

- arestat la 16 februarie 1952 la Bucureşti, trece prin închisorile: Constanţa, Peninsula-Valea Neagră, Aiud, mina Cavnic, Gherla, Jilava, Iaşi;

- la 26 decembrie 1956 este eliberat;

- lucrează ca tehnician în construcţii în Bucureşti şi pe şantiere în Moldova şi Oltenia până la pensionare, în anul 1986;

- în prezent trăieşte la Râmnicu Vâlcea;

- participant la „Piaţa Universităţii" a vorbit din balcon la 10 mai 1990, în numele studenţilor trimişi de regimul comunist la „studii" în temniţele şi lagărele de muncă forţate mai sus arătate;

- înfiinţează în 1994 Filiala Râmnicu Vâlcea a Fundaţiei culturale „Memoria" pe care o conduce ca preşedinte;

- în această calitate ia iniţiativa unei emisiuni de radio şi T V intitulată „Restituiri din istoria confiscată", care se desfăşoară timp de peste 5 ani la Radio „Vâlcea 1" (101 episoade) şi la TV „Vâlcea 1" (201 episoade), bucurându-se de o largă audienţă; parte dintre aceste emisiuni constituie un fond documentar la „Memorialul Sighet", fiind în curs copierea unor episoade ca fond documentar pentru

„Memoriahil.Foriul 13 – Jilava“;

- în anul 1996 îi apare o primă ediţie din, Jurnal din prigoană“ (1952-1955) printr-o colaborare româno – română: Editura „Venus“ – Bucureşti şi Editura „Ştiinţa“ – Chişinău, bine primită de presă şi public.

GHEORGHE STĂNESCU

Jurnal din prigoană

Ediţia a II-a

**Securitatea Constanţa •
Peninsula – Valea Neagră •
Aiud • Mina Cavnic •
Gherla • Jilava • Iaşi •
1952 —1955**

VENU

Gheorghe Stănescu

JURNAL DIN PRIGOANĂ

În memoria

celor care, români şi creştini, luptând împotriva comunismului, ne privesc acum din ceruri şi se roagă lui Dumnezeu să fim biruitori în lupta care continuă.

ARGUMENT

Quamquam animus meminisse horret, luctuque refugii,
incipiam. *
Vergilius, Eneida. Cântul ¡1

Nu mi-am propus până acum – ia 69 de ani, mai mult răbdaţi decât trăiţi – să scriu proză. în afară de aceea de circumstanţă, epistolară, la care te obligă viaţa. Sau, după vârsta de 50 de ani, de cea a comunicărilor la simpozioanele de ocrotire a naturii la care am participat, ca formă de împotrivire faţă de distrugerile comuniste.

Am crezut că datoria mea – faţă de Dumnezeu, de lume şi de cultură – se poate împlini prin poezie. Din „călătoria" forţată, cu itinerar menţionat în titlul acestor pagini, s-au adunat 44 de poeme – făurite atunci în gând şi imprimate în memorie, orice mijloc de scris şi hârtia fiind interzise deţinuţilor –, poezii care tot aşa au circulat, cât au circulat, la Canal, la mină sau în închisorile româneşti, asemeni versurilor unor poeţi consacraţi.

De ce, acum, aceste pagini de proză?

Pentru că:

1. în istoria românilor este un gol de aproape o jumătate de veac din care lipsesc mărturiile anticomuniştilor din ţară; '

2. generaţiile tinere, crescute în ascunderea adevărului istoric, nu ştiu, ori ştiu prea puţin, că înainte de Sindicatul Liber din anul 1975, înainte de minerii grevişti din Valea Jiului ai anului 1977, înainte de manifestanţii anticomunişti de la Braşov, din noiembrie 1987, înaintea „dizidenţilor" români din ţară şi din exil, există, în proporţii de masă, înaintaşi ale căror urme fuseseră şterse

* Cu toate că sufletul meu se îngrozeşte să-şi aducă aminte şi fuge înapoi din faţa durerii, voi începe) ,

cu grijă de istoria oficială comunistă prin ignorarea lor totală: foştii deţinuţi politici anticomunişti, în ale căror rânduri s-au aflat personalităţi ale vieţii culturale, religioase sau politice, dar şi anonimi de excepţie;

3. istoria românilor trebuie rescrisă cu profund respect pentru adevăr, cu îndurerată oroare faţă de crimele comise deliberat de comunism împotriva acestui neam – un capitol special şi aparte constituindu-l Basarabia şi Bucovina – şi cu înlăcrimată recunoştinţă pentru cei care, ridicându-se la luptă împotriva comunismului, au acceptat riscurile sacrificiilor sau ale jertfei de sine, învederând că Revoluţia din decembrie 1989 are un trecut de luptă românească anticomunistă, existând o continuitate dc împotrivire faţă de comunism, în valuri, din august 1944 şi până în decembrie 1989.

De ce insă actualele pagini de proză sunt însoţite de poemele de atunci? .

1. pentru că în închisorile şi lagărele comuniste, poeziile au ţinut locul cărţilor, pe cât de jinduite de deţinuţi, pe atât de straşnic păzite, ca şi ei, de temnicer, cu câini-lup şi arme automate, între câte două- trei rânduri de sârmă ghimpată în jurul clădirilor, separat dc paza acestora, de uşi metalice, zăvoare, ferestre acoperite cu obloane de lemn (simulând jaluzelele)... şi de alte rânduri de gardieni;

2. pentru că dacă sufletul unui neam se adună în cărţile lui, comunismul a vrut să "omoare sufletul românesc în fiecare dintre deţinuţii anticomunişti în parte şi bineînţeles, în toţi laolaltă, înainte dc chiar de a-i extermina fizic;

3. pentru că poeziile sunt mărturisiri álé luptei din Rău şi Bine, ai cărei ostaşi am fost—părelnic învinşi, niciodată înfrânţi sub veghea credinţei creştine, ajutaţi de Dumnezeu să supravieţuim, ca să depunem mărturie în favoarea Adevărului.

în lumea concentraţionară românească am cunoscut secvenţe dintr-un posibil film al refuzului laşităţii, al demnităţii naţionale asumate, al tăriei morale; film cu

multe personaje reale, memorabile —-unele dintre ele adevărate modele de căutare a desăvârşirii umane, în condiţii atât de adverse.

în locul acelor secvenţe, drept posibile crochiuri ale lor, aştemem paginile următoare, în care, scafandru în epavele memoriei, am scos la lumina literelor imagini şi fapte zdrenţuite de timp şi colmatate de uitare, cu încrâncenarea redeschiderii unor răni aparent cicatrizate: nedreptele răni trecute.

Firescul recul, de autoapărare, al sufletului, evocat în moto-ul din Vergilius, a fost blocat dc o imagine-simbol: aceea a doctorului Costin Cazacu care, la Aiud, în 1950, din cauza subnutriţiei, se îmbolnăvise de pelagră şi, conştient ca medic de evoluţia bolii – înainte de a înnebuni şi a muri –, bătea în uşa celulei, strigând temnicerilor: „Dacă nu-mi daţi lapte ca să mă vindec, daţi-mi hârtie şi creion ca să scriu ce simt acum! Simt medic şi trebuie să scriu ce simt acum! Pentru voi, mă, şi pentru copiii voştri, să scriu despre pelagră!”

Această scenă – povestită la Jilava de unul dintre colegii lui de celulă – m-a urmărit, obsesiv, ca o încercare, disperată, de a face din însăşi cauza apropiatei morţi proprii un dar pentru vieţile celorlalţi, cei liberi.

Sfârşitului zguduitor, în nebunie, al medicului Costin Cazacu, i s-a alăturat, în conştiinţa mea, un alt sfârşit tragic, tot la Aiud, la 15 februarie 1956: al prietenului meu Dan Mihail N. Mihăilescu, absolvent de excepţie al Facultăţii de Construcţii, fost premiant de onoare al liceului „Spiru Harct” – Bucureşti, aflat în al şaselea an de detenţie dintr-o condamnare de 20 de ani de muncă silnică pentru „crimă dc uneltire contra ordinei sociale”, ordinea distrugătoare de valori umane a comunismului. Citez din mărturia lui Mihai Puşcaşu: „Asistenţa medicală la Aiud în 1954-1956”, pag. 6-13, din *Documentele Rezistenţei,* nr. 3/1990—Arhiva Asociaţiei Foştilor Deţinuţi Politici din România: „Dan Mihăilescu, 30 de ani, în închisoare de 5 ani, inginer, bolnav de meningită bacilară – recidivă. Se îmbolnăveşte în vara acelui an la Gherla, upde fusese

supus unui tratament adecvat. Ii scăzuse febra, durerile, intrase oarecum pe drumul vindecării. însă, înainte de a i se termina tratamentul, a fost transferat la Aiud, unde, cu toate că s-a anunţat a fi bolnav de meningită bacilară, în curs de tratament, a fost aruncat într-o celulă obişnuită, la regim de celulă. Cum era de aşteptat, boala a recidivat şi a fost adus la spital pe targă, în ultimele zvârcoliri.

Lui Dan Mihăilescu, medicii deţinuţi şi dr. Şerban, care le-a dat concursul, i-au picurat, zi de zi, viaţă peste moarte. I se scotea, cu o seringă de 200 grame lichid cefalo-rahidian, care apoi era completat cu ser fiziologic şi streptomicină, multe zile în şir. Timp de peste o lună, lupta a fost incertă, după care boala a început sa bată în retragere. Ajunsese să nu mai facă febră mare, ajunsese să mănânce, să vorbească, să glumească. Era un om venit «de dincolo». Dr. Marcoci îl îngrijea în continuare. Nu-i permitea să coboare din pat decât sprijinit, pentru cele nevoi, pentru care era un hârdău comun al tuturor celor din cameră, într-un colţ, întocmai ca la celulă. Toţi aceşti fraţi de suferinţă se aflau în temniţă cu condamnări ce variau între

10 şi 25 de ani, pentru că, într-un fel sau altul, n-au acceptat «luminii de la Răsărit», au arătat cu degetul pe trădătorii din interior, s-au opus comunismului”.

Patru dintre cei nouă deţinuţi bolnavi aflaţi în acea cameră- spital – mă refer la tinerii: Radu Flintaşu (numele adevărat Mihail Puşcaşu, care îşi ascunde sub pseudonim modestia exemplară a unui luptător profund creştin), Ghiţă Mogoş, Ion Becheanu şi Dan Mihăilescu –, pentru „vina” de a fi spus la fereastră un Pluguşor, în seara zilei de 31 decembrie 1955, după „închidere”, au fost „raportaţi: de felcerul Vlăsceanu şi pedepsiţi, condamnaţi adică, de doctorul Bogăţeanu (Medic? Un criminal deghizat?) cu scoaterea din spital şi trimiterea lor la celule, conform aceleiaşi mărturii. Citez: „La câteva săptămâni de la scoaterea pe targă din spital în gheţăria de la etajul 3, poreclită «infirmerie», în realitate fiind cameră mortuară, Dan Mihăilescu, în vârstă de 30 ani, după o detenţie de şase ani şi-a dat obştescul sfârşit, cu zile, în chinuri de nedescris”.

„După puţină vreme, i-a urmat Ion Becheanu”.

La puţin timp după ieşirea mea din închisoare – Iaşi, 26 decembrie 1955-, în ajunul Bobotezei din 1956, m-am dus la părinţii lui Dan Mihăilescu să le dau o veste despre el: nu era întâia oară când mă aflam în casa dânşilor, căci în liceu învăţasem împreună. Doamna fusese profesoară de limbă română, iar tatăl prietenului meu, inginer. Era singurul lor copil şi îi dăduseră o creştere aleasă, care sporise, cu strălucire, darurile înnăscute. Bun, săritor, harnic şi credincios, se dovedise a fi „acolo” şi un povestitor cu o memorie prodigioasă, o adevărată bibliotecă vie. Intr-o vreme când între deţinuţii politici şi familiile lor nu existau, cu anii, nici un fel de legături, singurele veşti erau purtate de cei ce se eliberau şi care, în pofida angajamentului semnat la părăsirea închisorii că nu vor spune nimic, nimănui, din tot ce văzuseră, ţineau mai mult la cuvântul dat prietenilor rămaşi sub zăvoare. Ce le puteam spune? Că la începutul verii – când fusesem trimis pentru rejudecare de la Gherla la Iaşi – via Jilava –

unicul lor fiu era sănătos, fiind în camera 100 de la etajul 3, cu care noi, cei de la camera 101, comunicam zilnic, mai ales „după închidere”, seara.

Cum veştile rele circulă mai repede decât cele bune, dânşii aflaseră că Dan ar fi bolnav, la Aiud, după cum le spusese cineva la telefon...

„Ei” au telefonat la Trustul nr. 1 Construcţii, unde lucram, primind „referinţe bune”. Nu de mult mi se propusese aqolo să mă gândesc la promovarea ca şef al serviciului personal în Trust, care avea pe atunci peste 3000 de salariaţi. Nu este deci de mirare că am fost eliberat după două ore şi abia după o noapte şi o zi, în noaptea de 16 februarie 1952 la orele 2.00, doi locotenenţi şi un sergent-major, şoferul, m-au arestat.

Plecasem „gospodăreşte”; familia şi toţi ai mei ştiind unde mă duc: mă aştepta o condamnare de cinci ani închisoare corecţională. Sabia lui Damocles nu mai atârna deasupra capului meu: urma să scap de teama pe care situaţia de fugar ţi-o strecoară în suflet, cu preţul intrării în coşmar: ancheta, eventuala rejudecare şi Canalul, avid de forţă de muncă gratuită, ori cine ştie ce închisoare cu bezna ei.

După o scurtă escală, de două zile şi două nopţi, în arestul din Calea Victoriei al Miliţiei Capitalei – timp necesar plutonierului Farcaş să ajungă şi să revină de la Constanţa – tot el avea să mă ducă, pe 18 februarie 1952, la Constanţa, pentru orice eventualitate cu cătuşe la mâini, ascunse sub mânecile „lodenului”, ruda săracă a paltonului din acea vreme, să mă predea la Penitenciar.

în gara Constanţa, o vecină din comuna natală mă vede şi mă întreabă ce fac: ridic mâinile şi arăt cătuşele: „ce se vede!”. Ne urăm sănătate şi sunt şi trist, şi mulţumit: la Negru-Vodă se va şti despre mine, iar mama, curajoasa şi atât de încercata mea mamă, va fi îndurerată, dar nu va mai fi sâcâită periodic de ticăloşi, plătiţi sau voluntari, care să o întrebe de mine sau să-i ceară o fotografic a mea „că le trebuie”.

Cu plutonierul Farcaş aveam însă să mă întâlnesc şi după ce m-a predat la Penitenciarul Constanţa: peste opt ani, în Bucureşti. Ne-am recunoscut: el, jenat, mi-a spus că a ieşit din Miliţie şi că, „atunci”, „miliţianca noastră” îşi făcuse mai mult decât datoria: un raport către superiorii ei despre discuţia noastră cu privire la noile buletine de identitate... „Vigilenţa” şi „lupta de clasă”

sporeau ticăloşia vremii prin acte mârşave de „conştiinţă proletară”.

BUCUREŞTI – CONSTANŢA

Am fost norocos, scăpând de arestare, în august 1948, din Dobrogea-nii natală. Aflasem că unul dintre prietenii noştri, Ion M. Văsii, fusese arestat la Constanţa. N-am mai dormit acasă: m-am dus „La vie”, un loc în afară de comună, unde aveam pe atunci o bostănărie şi un adăpost pentru pază. Am rămas acolo câteva zile, până în dimineaţa când a venit cineva din familia soţiei şi mi-a spus că în acea noapte, după ce îl arestaseră pe Marin A. lonescu, o rudă a noastră, care locuia în casele părinteşti, fusesem căutat şi eu acolo, că, negăsindu-mă, au încercat să o aresteze pe sora mea. Mama, astmatică, a leşinat de gâtul ci şi apoi, când îşi revenise din leşin, au încercat iar să o ia pe soră-mea, dar mama s-a prăbuşit din nou. Era spre ziuă şi cei care veniseră „ca furii, noaptea”, grăbiţi, s-au temut că mama ar putea muri. Maşina lor era aproape plină cu arestaţi, între care şi două soţii şi, cum „băieţii” aveau ordine să nu facă panică, au plecat lăsând-o.pe mama în braţele sorei mele. Se pare că la maşina securităţii aflată în stradă, se afla şi un localnic, de curând făcut ofiţer, ce avusese un frate căzut pe front în 1944, ca şi fratele nostru mai mare, cu care fusese coleg în clasele primare şi chiar prieten. Mama se bucura în comună de o consideraţie deosebită ca femeie harnică şi pricepută, ducându-şi singură gospodăria şi, ca văduvă de o moralitate exemplară, lovită în sprijinul ei de nădejde: feciorul cel mare, student în anul III al Academiei de înalte Studii Comerciale şi Industriale din Bucureşti, aflat sub arme ca sublocotenent în armata română, căzuse în luptele de la Crăieşti- Mureş în 7 septembrie 1944...

îi fusese dat mamei mele să mai trăiască, asemeni câtor

mii de mame române, drama despărţirii, pentru cine ştie câtă vreme, de copiii ei: în aceeaşi zi, de la staţia C.F.R. a comunei vecine, sora mea pleca la Bucureşti, iar în zorii zilei următoare călătoream şi eu cu o

căruţă până la Constanţa (adolescentul, pe atunci Petrică Cârnu mi-a fost ajutorul de nădejde; acum pot să scriu liniştit adevărul!). Devenisem „fugar”.

Găzduit de inimoasele rude Ecaterina şi Petre Ţipa, mătuşă şi unchi ai soţiei mele, cu atât mai vrednice de laudă şi de recunoştinţa mea, cu cât îmi erau rude prin alianţă, nu le-am ascuns situaţia în care mă aflam, iar după câteva zile, când am considerat că gara Constanţei nu mai este „filată”, am plecat la Bucureşti.

Justificarea lipsei mele din comună era prezenţa la Bucureşti pentru examene: eram student; promovasem în anul III al Facultăţii de Litere şi Filosofic şi, în paralel, al Facultăţii de Drept, dar fugar fiind am renunţat la continuarea activităţii universitare.

Am intrat ca slujbaş pe un şantier de construcţii. în anul următor, 1949, toamna, a venit în Bucureşti şi soţia mea, împreună cu fiica noastră în vârstă de un an: în sfârşit, după luni de căutări, găsisem o locuinţă.

în primăvara anului 1951, când încppuse preschimbarea buletinelor de identitate, a venit la mine un prieten, scăpat ca şi mine în 1948, fugar în Banat – între timp prietenii noştri arestaţi fuseseră deja judecaţi şi condamnaţi pentru crimă de uneltire contra ordinei sociale, iar noi fuseserăm cuprinşi în acelaşi lot şi condamnaţi în lipsă –, spre a vedea dacă nu-l pot ajuta la obţinerea noului buletin de identitate cu însemnul R.P.R..

Tatonările mele şi ale soţiei mele au avut în vedere pe o miliţiancă sergent-major la Miliţia Capitalei, chiriaşă ca şi noi în aceeaşi curte din str. Dragoş-Vodă nr. 23, şi care părea dispusă să ne ajute.'Nu sa putut, aşa că prietenul meu Petre Elisei Neagu s-a reîntors la Lugoj şi abia peste un an, la 13 februarie 1952, a fost arestat şi dus către Constanţa de plutonierul Farcaş. La Bucureşti s-au oprit, Farcaş a raportat superiorilor săi şi despre mine, pentru că, la 14 februarie 1952, am fost ridicat de pe şantier şi dus în Blocul „Dragomir Niculescu” de pe Calea Victoriei la Direcţia Miliţiei Capitalei de către acelaşi plutonier, însoţit de un sublocotenent din D.M.C., care mi-au arătat că au revolvere; să nu încerc deci

să fug. Nu de multe ori am reuşit să mă rog atât de intens în gând, lui Dumnezeu: „ei” nu ştiau de condamnarea mea, aşa că-mi puteam exprima nedumerirea • de arestare; aveam o singură dorinţă: să ştie şi ai mei de urma mea, apoi puteam să intru şi eu sub crucea imensă a neamului meu.

Am aflat mai târziu, către toamnă, că Dan Mihăilescu, acel tânăr atât de iubit de cunoscuţi – iubit pentru inteligenţa, cultura şi spiritul creştin care îl însufleţea-, trecuse hotarul acestei lumi.

Memoria lui şi a altor mari martiri ai neamului nostru – să-i odihnească Dumnezeu în pace, pe toţi! – mă obligă să depun mărturie. Voi fi nevoit, deci, să scriu şi despre mine. Această barieră m-a oprit în cei doi ani, 1990-1991, să nu „ies în faţă”. Dar neruşinarea şi ticăloşia unor gazetari şi scriitori, Avestiţe şi Belzebuţi, care apără comunismul, mă înverşunează să depun mărturie: Adevărul.

PENITENCIARUL CONSTANŢA (I)

în seara zilei de 18 februarie 1952 eram predat secţiei de bărbaţi a Penitenciarului Constanţa, unde într-o cameră mare funcţiona „depozitul” de oameni al „Securităţii”.

Prima impresie: bunăvoinţa reciprocă a tuturor, iar a doua, curiozitatea faţă de cauza arestării mele.

Reticent: dintr-un instinct de apărare şi pentru că intuiam să nu toţi noii mei colegi păreau să aibă rezerve faţă de o posibilă „colaborare” cu administraţia, cum elegant era ofertată de oamenii ei „turnătoria”.

în plus, nu sărisem „hopul” Securităţii, pentru că, fiind condamnat în lipsă, trebuia să trec şi prin faza anchetei.

Era aglomeraţie deja în cameră: mai mulţi deţinuţi decât paturile metalice suprapuse, astfel încât în câteva trebuia să doarmă câte doi deţinuţi. Deci şi eu, cum cu oarecare stinghereală mi-a spus şeful de cameră. Obligatorie ca rezolvare a cazării, situaţia rămânea grotescă.

N-am avut de stat decât două nopţi şi o zi în acele condiţii, pentru că, în dimineaţa zilei de 20 februarie 1952, aveam să fiu dus cu un Jeep” la Securitate, împreună cu doi macedoromâni, cum constatasem înainte de a intra în „scenariu”, adică înainte de a mi se pune „ochelarii negri”, cu tinichea în loc de lentile, ca să nu vedem unde suntem duşi.

SECURITATEA CONSTANŢA

Suntem daţi jos din „jeep” şi duşi, unul câte unul, undeva unde coborâm, un subsol, deci. (Aveam să aflu mai târziu, la „Peninsulă”, că erau vechile seifuri ale fostei „Banca Românească”. Se vorbea numai în şoaptă şi numai ca răspunsuri la întrebări. După o bună bucată de timp, suntem duşi pe rând la celule: spaţii numerotate, de 1,80x1,00 m, nu mai înalte de 2,20 m – dacă nu mă înşel –, care se închideau cu câte o uşă metalică, deasupra căreia era prevăzută, în zid, o deschidere de 25 x 15 cm pentru aerisire şi iluminat, de la becurile aflate pe coridor. Singura mobilă, un pat de scânduri lung cât celula, dar lat de numai 55 cm (l-am măsurat cu palma). Prima senzaţie este de sufocare. Va trebui să mă obişnuiesc. Să fiu tare.

După o jumătate de oră, suntem doi, fiind adus unul dintre macedoromânii amintiţi de la Penitenciar. Este Hagi Mihai, scund ca şi mine (1,64 m), mai mare cu un an, mai firav şi mai speriat: găzduise pe un fugar, o rudă.

Cum să dormim doi inşi pe un pat de 55 cm? Fiecare la câte un cap. încerc să-i las lui Mihai locul de la margine, oricum de preferat. Cu sfială, mă roagă să schimbăm: are un obicei rău, să cadă din pat. Sunt bucuros de schimbare: întinzând o mână şi sprijinindu-mă de perete, pot să mă întorc pe cealaltă parte, manevră care curând, în această cutie, se transformase în deprindere, în act aproape reflex.

Este frig în beciul acesta. Norocul meu este că între cele două arestări, ducându-mă să-mi iau rămas bun de la rudele din „Barierei 36”, mătuşa Alexandrina Dumitrescu, sora mamei, mi-a dat un „pieptar” din blană de oaie şi că, deocamdată, nu mi-a fost ridicat. Sigur este că darurile poartă amprenta magnetică a dăruitorului -— cum o atestă cercetările ştiinţifice medicale din ultimele decenii în acest cojocel, care mi-a ocrotit trupul de-a lungul puşcăriilor şi ţării, stăruind tot timpul generoasa iubire de oameni a mătuşii mele, gata oricând să sară în ajutorul oricui s-ar fi aflat în impas, să-i ajute, săi ocrotească, şi nu doar pe rude,

cunoscuţi, consăteni, ci chiar pe oameni abia cunoscuţi. Şi dintr-o dată mă înfioară un gând: „Doamne, nu! Doamne, Te rog, ajută-mi să nu trag pe nimeni după mine!”

în puşcărie, am aflat apoi, fiecare om este implicat într-o poveste care are trei versiuni: una pe care n-o ştie decât el şi Dumnezeu, alta pe care a declarat-o la anchetă şi o a treia pe care o spune celorlalţi deţinuţi.

Mihai tace, eu tac. Mă gândesc doar la un singur lucru: să nu trag pe nimeni după mine în închisoare. Mă rog lui Dumnezeu să-mi dea tăria să neg că vreunul dintre cei care m-au ajutat ar fi ştiut ceva despre situaţia mea de urmărit.

A trecut o zi: nu se grăbeau. Ba da: suntem duşi, cu ochelari negri, ţinându-nc unul de haina celuilalt, undeva sus: ni se iau amprentele, ni se fac două fotografii: din profil şi din faţă, acesta din urmă cu o tăbliţă, având pe ea un număr, agăţată de gât, pe piept. Ca borfaşii.

în următoarea dimineaţă, uşa celulei s-a deschis, nu pentru a fi duşi, tot cu ochelari negri, la W.C. şi spălător; plutonierul de serviciu a întrebat în şoaptă cum ne numim: de mine aveau nevoie. Ochelarii negri şi ţinându-mă de haina lui am fost dus la anchetă. Un singur gând: „să nu trag pe nimeni după mine”.

Intrăm într-un birou: mi se scot ochelarii. Un locotenent major înalt, bine făcut, stă la un birou lângă o fereastră pe care se vede marea: tulbure. în partea cealaltă a camerei, spre uşă, o masă şi un scaun: ale anchetatului.

Date de identificare. ,

Pe masa lui se află un dosar, pe care îl răsfoieşte din când în când, apoi îmi pune întrebări.

Deci acesta este noul meu pat procustian: dosarul. Trebuie să încap în el. în scenariul alcătuit de Securitatea Constanţa în urma anchetării celorlalţi membri ai lotului. Având norocul că am scăpat atunci în 1948 de arestare, că fusesem condamnat în lipsă din anul 1949, nu intrasem printre cei cu condamnări mari, ci printre cei mijlocii, cu pedepse de cirtci ani „pentru crima de uneltire contra ordinei sociale”.

Intuiesc că o recunoaştere prea grăbită nu este în

interesul meu şi, poate, nici în cel al anchetatorului care trebuie să scoată de la mine cel puţin confirmarea „adevărului” din ancheta lor, desfăşurată în urmă cu peste trei ani. Temporizez, recunosc câte puţin, sunt trimis Jos” să mă gândesc. Şi sunt dus tot cu ochelari negri. Număr treptele, încercând să-mi dau seama la ce nivel al clădirii se desfăşoară ancheta.

Ştiam din lecturi şi chiar din proprie experienţă că frica dilată dimensiunile. îmi aduc aminte că pe distanţa de 12 km dintre Negru- Vodă şi Viroaga – o comună vecină în care aveam pământ, zestrea dotală a mamei, şi în care locuia familia uneia dintre surorile ei – mi se întâmpla uneori să mă prindă noaptea pe drum. Se stârnea câteodată o adiere de vânt care schimba făşâitul lanurilor de porumb în zgomotul, posibil, presupus, al unui urmăritor apropiat. Ştiai că nu este nimeni, dar întorceai capul cu sfială, să vezi totuşi. Şi o senzaţie dublă: de uşurare şi de ruşine că ţi-a fost teamă. Alteori, la câte o bostănărie urla a urât câte un câine şi iarăşi parcă ţi se facca inima mai mică, dar, cenzurând acest fior, mergeam mai departe. Mi se întâmplase şi să plec în plină noapte de la Viroaga spre casă: era lună plină şi decorul era feeric, ori pe întuneric, înainte ca luna să răsară: de-abia când se ridica roşiatică, însângerată parcă, dintre lanuri şi se mai auzea din depărtare un urlet de pustiu al unui câine, atmosfera se încingea parcă de ceva diavolesc, cu sonorităţi lugubre, răspunzând în inima mea cine ştie căror spaime ancestrale, învinse dar perpetuate din generaţie în generaţie.

Atunci, demontarea mintală a mecanismului acelui fior de teamă prindea bine: iată cauzele, iată efectele, potenţate de umbrele nopţii, de întuneric. Niciodată ziua, pe lumină, n-am trăit acest fior.

Deci, pe acest mecanism psihologic, de abisală ancestralitate. mizează ei. Cu ochelarii lor negri.

Tac eu, tace şi Mihai care n-a intrat încă la anchetă. Trec câteva ceasuri ale dimineţii: mă gândesc la cei de-acasă, la cei dragi, la mama. îl rog pe Dumnezeu să-i aibă în grijă şi îl mai rog să-mi ajute să nu trag pe nimeni după mine.

„Tăcem aşa ca mutu’ cu surdu’...” zice Mihai cu o notă de reproş în glas: înţeleg că îi dă târcoale teama şi vrea să se apere de ca vorbind. Vorbim şi iar se aşterne tăcerea. Dacă timpul este aliatul lor, trebuie să facem ceva şi noi: vorbim iar. încerc să-i dau curaj: „Nu ne lasă Dumnezeu...!”. Am o inspiraţie: îl rog să mă înveţe să vorbesc dialectul aromân, ocupaţie care ne absoarbe pe amândoi.

Zăvor tras, se **deschide uşa** pe şoapta altui plutonier: „Cum te numeşti?”. Ne şoptim numele. „Hai!”: îl iau numai pe Mihai Hagi. Tot cu ochelari negri. .

„Doamne, ajută-i lui Mihai! Doamne, ajută-mi să nu trag pe nimeni după mine!”, dar nu trece mult şi e rândul meu să revin la anchetă.

De data aceasta sunt doi anchetatori: cel nou este sublocotenent şi mă înjură de cum am intrat. Celălalt îmi arată scaunul, dar n-apuc să mă aşez că sublocotenentul mă loveşte cu pumnul şi mă înjură: „Credeai că scapi?”. întrebarea îl dezlănţuie: pumni şi înjurături. Deşi mă aşteptam, în mine se rupe ceva: un bărbat care nu răspunde la pumni cu pumnul... Amintire-fulger dintr-o lectură: „... ceva se schimbă în bărbatul care primeşte o palmă, fără să riposteze...” Trebuie să rabd: pumnul este mai de suportat decât palma; este violenţa care nu a descoperit înjosirea. Sublocotenentul şi-a jucat rolul: iese. Locotenentul-major, anchetatorul meu, îmi spune că alţi colegi de-ai săi sunt şi mai impulsivi. înţeleg şantajul, presiunea ce se exercită aşupra mea. întrebări, răspunsuri, refăcute o parte din declaraţiile scrise alaltăieri. Sunt dus iar la celulă.

Este adus şi Mihai: cu el n-au fost, de la început, zgârciţi cu loviturile, dar el nu ştie mai mult decât că a găzduit pe un fugar, o rudă a lui. „Ce fel de rudă?” ,;Păi, să vezi: este nepotul de la un frate al soacrei mele...” ÎI doare o gleznă, în care l-au lovit cu cizma.

Ne încurajăm reciproc: „Are să treacă, Dumnezeu e mare!”, gândindu-ne amândoi la toată prezenţa noastră acolo.

Am început să-i identific pe paznici după glas. Doamne, cât de aproape de treapta animalităţii sunt aproape toţi: primitivi, plini de ei, brutali, înjurând la tot pasul, duşmănoşi!

.Mă defulez:

Pe lanul de grâu

Pe lanul de grâu, în pârg, al durerii, lacome şi păroase lăcuste: cu burţile grase şi frunţile-nguste Stăpânii mei, temnicerii.

Primul —cu obrazul ciupit de vărsat, spân, roşcovan, crăcănat-, scuipă întruna şi-ntruna ne-njură de neveste, de sânge şi de prescură...

Următoarele trei portrete le-am uitat şi pentru că am vrut să le uit, motiv pentru care nu le-am mai transcris din memorie pe hârtie ca pe celelalte versuri puse bine la câteva luni după eliberarea mea: ieşirea dintr-o închisoare mică şi intrarea în alta, mare, a ţării.

Astăzi „lucrăm” şi după-amiază: deduc din întrebări ce ştiu ei şi răspund corespunzător. Locotenentul-major pare să mă cunoască: pare să ştie despre mine amănunte pe care nu le ştie nici unul dintre cei arestaţi, dar numai din perioada vacanţelor de la Negru-Vodă.

Să fie oare soţul uneia dintre fetele de la Negru-Voda? Sn lir dum cititorul atent al notelor informative de la cei intraţi în slujba Secta i laţ 11 şi avansaţi la Constanţa? Să mai fi cules date şi din comună? Oricum „ci” au interesul să ne lase să credem că ştiu „tot” despre fiecare dintre noi. '

Marea, pe care o fur cu ochii pe fereastra de lângă biroul anchetatorului, îmi dă putere. Simpla ei prezenţă schimbă dimensiunile la care simt redus: cuşca sufocantă este jos, dar mai este şi marea, de fiecare dată alta şi totuşi veşnică. Faţă de veşnicia ei, ce înseamnă încercarea mea de acum? Şi, la urma urmei, odată şi odată, tot am să mă eliberez: măcar atunci când voi muri.

Ce mărţişor – mâine este l- martie 1952 – va primi Ana-

Crina, fiica mea, la cei patru ani ai ei? Dar Ecatcrina, soţia mea? Dar Felicia, sora mea, care îşi câştigă existenţa cu broderii artistice sau împletind pulovere? Dar mama, buna şi îndurerata mea mamă? Ce vor fi făcut toţi cei apropiaţi mic după arestarea mea? „Doamne, ajută-le, iar mie dă-mi tărie să nu trag pe nimeni după mine!”

Mai am o scăpare: refugierea- în poezie. încerc să încheg în gând, vers după vers, un

Mărţişor pentru Ana-Crina

Copila mea, mărţişorul din acest an nu este-o păpuşă,
nici un pian cu clape de catifea,
- nici o girafă cu ochi de cafea; ('
nu este oaie, cu lâna de vată, nici urs nu este de ciocolată, nu este-un fluture, nu este o carte: c numai lacrima ce-mî cade de departe pe funda-ţi roşie din păr. Închis, pentru-o fărâmă de adevăr, m-am străduit în tăcere, într-o neştiută îngenunchere, să-ţi făuresc un mărţişor din nestemata lacrimii de dor. Păstrează bine mărţişorul, tată: ai să-l pricepi când vei fi mare şi învăţată.

De cinci zile n-am mai fost duşi la anchetă. Mai schimb, în gând, câte ceva din mărţişorul pentru fiica mea şi încerc un

Pseudopastel

Doi metri pe unu' şi-atât.
Frig, întuneric, urât. Oftat: lipseşte tutunu'.
– Să n-audă zilnic sudalma fereastra, marc
cât palma, se uită strâmbă în beci şi-n
oglinda lacrimii mele Mărţişor cu zăbrele:
celula treizeci.

Ce-or fi făcând ai mei?

Continui să învăţ de la Mihai cuvinte şi expresii în dialectul aromân.

X

În aceste zile am „comis” o „ispravă”: s-a petrecut într-o duminică, seară, când de serviciu era un sergent-major pe care nu- 1 ştiam. Ne-a scos la W.C., după masa de seară, ne-a lăsat să ne spălăm şi cum pe spălător rămăsese cutia de lemn cu câteva porţii, dreptunghiulare, de mămăligă – semn că efectivul arestului se micşorase –, Mihai îmi face semn că ar lua o bucată de mămăligă, văzând că paznicul stătea de vorbă cu altul către ieşire, care nu se afla în drumul nostru. îi răspund tot prin semne că o iau eu, iar el să vină după mine. Zis şi făcut. Au mai trecut câteva minute până să auzim paşii sergcntului-major şi zăvorul. Am împărţit frăţeşte «chirpiciul» de mămăligă şi ne-am făcut semne că este foarte bun: era „lăsată secului” pentru postul Sfintelor Paşti al anului 1952.

Mihai este „sus”, iar eu mă plimb pe acest culoar de lângă pat, lung de 1,80 m şi lat de 55 cm. Culoar am spus? Nu, „Cuşcă”:

Cuşcă

Un zăvor...
Un drug...
De-aş putea să zbor,
de-aş putea să fug!
Trei paşi... Trei...
Şi iară • câte trei...
E seara...
Un drug... -

Un zăvor... * De-aş putea să fug, de-aş putea să zbor!

Sunt dus iarăşi la anchetă: ce legătură am avut cu Florea Iureş, un tâmplar care locuia şi lucra într-o casă vecină cu a noastră, la Negru-Vodă? Dar cu fratele lui, Toraa, care stătuse o vreme la el şi lucraseră împreună. Nici o legătură cu primul, nu-l cunosc pe celălalt; ştiam că Florea Iureş este fugar: tăcuse parte din organizaţia noastră anticomunistă. (Doamne, să nu trag pe nimeni după mine!). Nu îl văzusem pe Toma la el.

Justificarea mea era plauzibilă: fiind student din 1946 şi până în 1948, doar în vacanţe puteam fi la Negru-Vodă. Sunt scos din birou, cu nelipsiţii ochelari negri, şi dus la alt etaj al clădirii, după treptele urcate. Sunt aşezat cu faţa la perete într-un birou. Mişcare în spatele meu şi vocea anchetatorului meu: „Cu faţa la zid!” Mi se scot ochelarii: „întoarce-te!” între noi stau câţiva ofiţeri şi în faţa, Toma Iureş. în aceeaşi clipă, aceeaşi voce mă întreabă: „îl cunoşti?” Ne uităm unul la altul câteva clipe, ochii ne scânteiază doar o fracţiune de secundă („taci!”), apoi devin apatici. îmi aud vocea nedumerită, indiferentă, spunând: „Nu-l cunosc!” Este întrebat şi el: „Nu-l cunosc!”, clătinând din cap şi ridicând din umeri a tăgadă.

Mi se pun ochelarii negri şi sunt scos din birou. Agăţat de haina plutonierului, coborâm. într-un birou, pe uşa întredeschisă, un aparat de radio revarsă cascada unui concert preclasic: muzica parcă vine din altă lume, imaterială, şi sună a bucurie celestă.

Jos în celulă, îmi spun că Dumnezeu nu numai că ne-a ajutat să fim convingători, Toma şi eu, în scena „Confruntării”, dar m-a şi răsplătit cu muzică, ale cărei ecouri mai stăruie, liniştitoare, în mine.

Cred că se termină ancheta: parcă s-a stabilit un soi de complicitate între mine şi anchetator. Nu m-a lovit – ca alţii doi, unul doar în trecere prin biroul lui, astăzi –, m-a înjurat o dată, dar... şi pe Dumnezeu îl înjură toţi nebunii şi tot nu coboară din tronul Său ceresc. Simt că vrea să

încheie „cazul”. („Doamne, ajută-mă să nu trag pe nimeni după mine!”) N

întrebările despre cine m-a găzduit ca fugar n-au fost prea insistente, pentru că, fiind locuitor al Bucureştiului, încă din 1940, ca elev, şi apoi ca student până în 1948, am avut doar două domicilii,

oficiale conform buletinelor de identitate; ccl vechi: în strada Barierei 36, la mătuşa mea Alexandrina Dumitrescu, şi cel nou, din 1949 şi până la arestare, împreună cu familia mea, în strada Dragoş Vodă 23, de unde fusesem „ridicat”.

Marea este mai albastră ca oricând şi ca niciodată de frumoasă în această însorită zi de martie.

Anchetatorul mă întreabă dacă vreau să muncesc, aşteptând parcă un răspuns afirmativ. l-l dau şi îmi vorbeşte despre „Condiţional”, promisiune oficială că două zile muncite se vor socoti trei zile de condamnare... Aveam să mă conving ulterior că îndoiala mea era dreaptă: prevederea a funcţionat doar pentru condamnaţii de drept comun...

„Mulţuinescu-Ţi, Ţie, Doamne, că s-a terminat!”. Cu bine. Aştept ieşirea din cuşca Securităţii ca pe un prim-pas eliberator.

Din păcate nu mă pot bucura pe deplin: Mihai Hagi mai rămâne aici...

Ce vor fi făcând ai mei?

PENITENCIARUL CONSTANŢA (II)

îl îmbrăţişez pe Mihai şi îi şoptesc: „Dumnezeu să-ţi ajute!”, după care simt că plutonierul vine „la noi”. Ochelarii negri, jeepul, Penitenciarul Constanţa, grefa. Camera, după trei săptămâni la Securitate, mi se pare mai mare, confortabilă, mai ales că, între timp, a mai plecat la Canal „un transport”. De oameni, evident. Dorm singur într-un pat şi toată ziua am o stare de despovărare: am trecut „un hop”. Ce-mi va rezerva viitorul? La Canal, dar unde?

Cei mai „vechi” deţinuţi, veniţi de la Canalul Dunăre-Marea Neagră, îmi povestesc câte ceva din munca lor şi din condiţiile de viaţă de acolo, de la Poarta Albă, dc la Cernavodă...

Cum va fi viaţa acolo unde voi fi dus la muncă?

Ce vor fi făcând ai mei?

Dar neamul acesta apăsat de ciuma-roşie când va fi iar liber?

Hrana la penitenciar este o variaţie pe aceeaşi temă: varză murată şi cartofi, care alternează ca predominanţă, dar socotesc că este o situaţie provizorie. Trecătoare, ca mine însumi spre Canal. Mai supărătoare, prin intenţia umilitoare a reducerii omului la starea de animal, mi se pare lipsa totală a lingurilor – fără a mai vorbi de furculiţe care, în concepţia Administraţiei, ţin de „lux” astfel că fiecare deţinut şi-a improvizat dintr-o bucăţică de lemn (sursa: coada unei mături) o „lopăţică” folosită pentru tot ce nu se poate sorbi sau bea din gamelă.

Trec zilele, până să se adune oameni pentru un nou transport cu camionul la Canal.

Ce vor fi făcând ai mei?

De la Canal vom putea avea legătură cu cei de acasă: o carte poştală pe lună sau trimestru, dacă îndeplineşti norma de producţie.

S-a desprimăvarat: cerul este albastru. îl vedem zilnic pentru că suntem scoşi, la aer şi la W.C., dimineaţa şi după-amiaza. Facem şi „izirciţii fizice”, cum zice un „caraliu” care apoi ne înşiruie, nc pune să mărşăluim, să facem mişcări de respiraţie. Este o etapă de pregătire a „braţelor de muncă” pentru Canal. :

Atmosfera e mai destinsă, de vreme ce în câte-o zi i se dă comanda unuia dintre deţinuţi, învăţătorul Antohi, adus de la Canal, pentru rejudecarea procesului, împreună cu fratele său, preot, mi se pare. Cum să uiţi faptul că într-o zi, când sergentul plecase „în poartă”, lăsând acestuia comanda, am primit ordinul-îndemn adresat tuturor mărşăluitorilor, deţinuţi ca şi dânsul: „Capul, sus! Privirea, dură!”

Şi cine avea cap, n-avea decât să înţeleagă: lumea aceea este mai degrabă o lume de năpăstuiţi şi prigoniţi din motive politice, decât una de deţinuţi cu o activitate cert anticomunistă.

în această din urmă categorie, în afară de fraţii Antohi, îihi mai aduc aminte de Filimon Bolocan, un preot din judeţul Tulcea – aflat în regiunea administrativă Constanţa, ca şi judeţul Ialomiţa condamnat la ani grei de puşcărie sub învinuirea de participare la „Ciornaia Koşka” („Pisica Neagră”), o ramificaţie autohtonă a organizaţiei anticomuniste din U.R.S.S.

Tot la ani grei de temniţă era condamnat şi Gheorghe Ene – de undeva din judeţul Ialomiţa –, de mai bine de doi ani fugar în Bălţile Dunării şi a cărui familie fusese arestată, eliberată, mereu hărţuită de Securitate, cu scopul de a-i furniza orice informaţie aptă să conducă la cel căutat. Nu se sfiiseră zeloşii securişti să-l aducă pe fiul

celui urmărit, un băiat de 7-8 ani, la Călăraşi, ca să-l ancheteze cu speranţa că fie tatăl se va preda, fie că vor prinde de la copil vreun amănunt, pe care soţia şi părinţii fugarului îl tăceau cu străşnicie.

Reţin de la acest bărbat – pe care îl vedeam ca pe un alt haiduc, contemporan, răzvrătit împotriva noilor fanarioţi puşi să-i jefuiască pe ţărani -un dialog între securişti şi băiatul lui:

Mă, tat-tu are o puşcă de vânătoare?

-Nu, domnule! .

- Dar o puşcă Z.B., retezată?

-Nu, domnule!

- Dar mitralieră, mă, are?

-Nu, domnule!

- Dar avion are, mă? .

- Are, domnule!
- Păi, ce face cu el?
- Se împlimbă la Bucureşti, la Constanţa... t

-Tu-ţi... de pui de bandit! îţi baţi joc de noi?

-Nu, domnule!

Nu-mi mai amintesc de alţi deţinuţi şi ezit să-l consider ca deţinut politic pe Vasilc Pillat, condamnat pentru crimă împotriva umanităţii ca fost magistrat militar, funcţie în care fusese foarte darnic cu anii de condamnare, cum aveam să aflu mai apoi.

Inteligent, cultivat, mă impresionase neplăcut postura lui servilă faţă de miliţieni. Fragment dintr-o discuţie cu un caporal care îl simpatiza: „Băi, Pillat, cât lapte beai tu când aveai moşie?” „Nu beam deloc lapte, dom’şef!”. „Dar acum?” „Cât un ghiţel de lapte: o căldare aş bea, dom’şef, să trăiţi!”

M-am simţit umilit, şi în locul lui, de aceea am reţinut scena şi dialogul. Să-l ierte Dumnezeu! Dar mult rău ne-au făcut cei care prin comportamentul lor le-au permis „caraliilor” ori „politrucilor” să fie şi mai aroganţi, ori mai abuzivi în relaţiile cu deţinuţii.

Cât suntem lăsaţi afară, la aer şi noaptea, după „stingere”, când în cameră se lasă liniştea, mă eliberez de p.rea plinul sufletului:

. în anii aceia... -

I

Când fiecare noapte-avea unghii şi gheare, •
iar deznădejdea, ordine de arestare,
r în anii aceia, ne bateau dimineţile-n uşi
cu mânerul pistolului, în zornăit de cătuşi

* II

E prea târziu, fraţi ai mei, oameni roşii: punţile dintre
noi sunt pline cu sânge, voi n-aţi auzit în noapte
cocoşii, n-aţi pătimit nevoia de a plânge.
. Mâinile voastre-s murdare de seva vieţii,
tălpile voastre calcă lacrima plânsă de noi,
' ~ nc-au despărţit, arse de voi, pădurile tinereţii
şi anii aceştia de spaime şi de noroi.
E prea târziu să ne întindem mâinile: toate culorile s-
au îmbrăcat în cenuşiu,

orele putrede sunt, putrede, săptămânile, e prea
târziu să vă iubim ca pc fraţi, c prea târziu.

învăţ să mă închid în mine, evitând să particip la discuţii. Sunt singur în pat, simulez somnul şi încep să-mi inventariez memoria: ce versuri ştiu din Eminescu, Blaga, Arghezi, Voiculescu, Pillát, Coşbuc – în clasa a cincea de liceu ştiam aproape o mie de versuri Gyr, Cotruş, Vlahuţă, Alecsandri, dar şi din lirica universală: Goethe, Rilke, Verlaine, cu un capitol aparte: versuri din *Eneida* lui Vergilius învăţate pe de rost ca îndatorire şcolară. îi sunt recunoscător încă o dată profesorului de limba latină, Dávid Popescu, şi exigenţei sale.

Constat că mai ştiu versuri din Topârceanu, sau câte o poezie măcar de Mircea Străinu, Păstorel Teodoreanu, Demostene Botez, Nichifor Crainic, Valeriu Cârdu şi câteva poezii ale fostului meu prieten Victor Basarab, devenit Victor Tulbure şi ... laureat al Premiului de Stat pentru (printre altele) *Balada tovarăşului căzut împărţind ,,Scânteia” în ilegalitate.* Avusesem o explicaţie

cu el, la începutul alunecării sale în braţele „stângii” şi ne despărţisem pe o bâiguială a lui că „ţara l-a trădat pe el, iar el trădează trădarea ţării” şi pe acuza mea că responsabilitatea morală a fiecărui om este direct proporţională cu talentul său,

Cei de la „Canal” îmi spun că nu există nici un contact posibil cu vreo carte, revistă ori ziar; înţeleg, cu teamă, că singura posibilitate de a micşora lipsa cărţilor o va constitui memoria altor deţinuţi şi norocul de a accede la acele mici biblioteci ambulante.

Sunt bucuros să constat astăzi că, prin lectură repetată încă din adolescenţă, ştiu câteva fragmente din Noul Testament: începutul Evanghelici după loan, care se citeşte la liturghia din noaptea învierii, Capitolul 12 din Cartea întâia către Corintcni a Sf. Apostol Pavel: „Iubirea este mai presus de toate, chiar şi de credinţă şi nădejde” – în traducerea lui Gala Galaction, pe care o preferasem ca mai frumoasă decât cele ale Patriarhului Nicodim sau ale Societăţii britanice pentru răspândirea Bibliei – şi, în fine, un al treilea fragment „Fericirile”, din Predica de pe munte a Mântuitorului în formularea Sf. Evanghelist Matei, mai densă prin concizie decât cea a Evangheliei după Luca.

Au trecut aproape două săptămâni de când am revenii În penitenciar. A mai sosit un grup de români macedoneni de la Securitate; Mihai Hagi nu este printre ei.

Ce remarcabil spirit de grup au aceşti oameni simpli, aproape toţi oieri, curajoşi şi demni, având pentru oi o dragoste aproape păgână, idolatrizantă. Când spun ei ,,’nialele” (oile) (ca grupul „gn” din franceză), parcă li se umple gura de mierea iubirii.

Faptul că ştiu – cât am învăţat de la Mihai – cuvinte şi unele expresii din dialectul lor are pentru ei valoarea unei adevărate scrisori de acreditare ca prieten pe lângă ei. Voi fi bucuros să constat aici (ca şi la Peninsulă şau în alte locuri mai apoi) cât de serioşi şi cât de cinstiţi, de bucuroşi sunt în prietenie fraţii noştri macedo-români.

Avusesem trei semne-dovezi în acest sens şi în timpul liceului: pe loan Cuşa, cu care fusesem coleg la Bazargic, iar după cedarea Cadrilaterului, când trăise o vreme la Negru-Vodă cu familia lui, ne vedeam în vacanţe, vorbind ca doi' adolescenţi ce voiau să devină oameni, credincioşi rostului în lume al neamului lor. Avea căldura spiritelor maturizate dc timpuriu şi o inteligenţă care cuprinzând esenţialul il rostea în cuvinte simple, încărcate de sens. îmi fusese drag, viaţa despărţindu-ne însă când, împreună cu familia şi turmele ei de oi, se mutaseră în comuna Mihai Kogălniceanu din judeţul Tulcea. Ne mai văzusem în 1946-1947, la Bucureşti, cu bucuria că separarea nu ne înstrăinase. •

De la noii noştri vecini de paturi metalice suprapuse am aflat, bucurându-raă ca de un succes personal, că loan Cuşa -— cel care mai târziu avea să devină editor, în Franţa, al lui Mircca Eliade şi al lui Emil Cioran – reuşise în 1948 să fugă peste hotare.

Celelalte două dovezi despre calitatea umană a fraţilor noştri de peste hotarele fostei Românii Mari sunt foştii mei colegi la liceul „Spiru Haret” din Bucureşti: Mihai laftcu, descendent dintr-o familie de istroromâni, şi Petre logu, descendent dintr-o familie dc macedoromâni,

amândoi iubitori de neam, inimoşi, preţuind cărţile şi caracterul oamenilor, având nu numai vocaţie pentru prietenie, ci şi un adevărat cult al ei.

Dorul de ai mei se schimbă în revoltă împotriva „ucigaşilor”, încheg, poticnindu-mă în propriul meu carusel mintal, un text care acceptând aşteptarea şi suferinţa, denunţă cruzimea instituţionalizată.

«Anul 1946 şi următorii...»

La fiecare fereastră de gând, o isebadă, . de fiecare
tâmplă, lipit un pistol; ziua-şi ascunde plânsetul
sub broboadă, taci, inimă, amforă cu nămol!

Taci, inimă, e ceasul cu moarte: trec ucigaşii pe
sub ferestre cu licurici de lămpi sărace şi geamuri
sparte, ,
rabdă încă, spate, muşcătura de bici!

* * • • “ ’■ .

E încă devreme: nu s-a copt ora, .
moarte, dansează peste pieptul meu!
Mâine s-or aprinde-n pieptul tuturora, câte-un nou
luceafăr şi-un nou curcubeu.

Ziua-şi ascunde plânsetul sub broboadă,
, taci, inimă, amforă cu nămol;
la fiecare fereastră de gând, o iscoadă, ’ de fiecare
tâmplă, lipit, un pistol.

Astăzi am „inventariat” fabulele şi epigramele şi m-am simţit mai optimist, parcă mai puternic.

Se apropie ziua plecării: suntem duşi la grefa, ni se iau, iarăşi, amprentele etc. S-a împrimâvărat bine: suntem în martie 1952.

Gata! Plecăm: cei care au bagaj la magazie îl primesc. Urcaţi într-un camion şi păziţi de doi miliţieni cu automate, ne îndreptăm spre Canal.

PENINSULA – VALEA NEAGRĂ

Printre noi, mai precis în grupul de români-macedoneni, sunt şi doi deţinuţi care cunosc bine locurile, dobrogeni fiind, şi după vreo jumătate de oră de drum spun: „Ne duc la Peninsulă”.

' Am văzut de departe lagărul-colonie de muncă: Peninsula – Valea Neagră, cu foişoarele de pază la colţuri, înălţate peste nivelul sârmelor ghimpate care, când ne-am apropiat, am văzut că alcătuiau, cu o distanţă de câţiva metri între ele, două garduri paralele. , • '

în foişoare şi între ele, dar la nivelul solului, la distanţă de până la 100 metri, în posturi de pază – câte un stâlp de lemn acoperit cu câte o piramidă din carton asfaltat – stau soldaţi şi gradaţi din trupele Securităţii, dotaţi cu arme automate, ca să nu evadeze „bandiţii”, (am aflat că la Canal deţinuţii sunt „hoţi”, dacă-s de drept comun, sau „bandiţi”, cei politici, în limbajul „caraliilor”, coloniile lor fiind separate. ' .

Aşteptăm „în poartă”, unde sunt birourile administrative (şi carcerele...) să fim luaţi în evidenţă pe baza dosarelor care ne vor însoţi până la eliberare (pe pământ sau în cer...).

Ies **la lucru** brigăzile din schimbul H, pe măsură ce gărzile de soldaţi-securişti vin să le ia în primire. Ofiţerul de serviciu din poartă comandă, un sergent-major strigă spre platoul din mijlocul coloniei unde se află deja adunate brigăzile: „Concasoare! Dă-i drumu’l”

în rânduri de câte cinci deţinuţi – ordinul „Ia pe cinci şi ţine aproape!” dat de soldaţii din gardă ori de brigadier sau pontator, îl mai aud şi astăzi, în câte-un vis urât, ca pe un răguşit refren diavolesc – trec grupuri de câte 60-70 de oameni, „o brigadă” adică, număraţi deopotrivă de cei din colonie şi de gardă care-i preia.

La poarta coloniei, altă gardă: „Mustaţa! Dă-i

drumu'!" Şi aşa mai departe... Aveam să aflu mai târziu cum arată Staţia de concasoare, concepută pentru nevoile de piatră de balastat liniile de

' • *L* -w 7 .

cale ferată ori de criblură, savura şi pietriş pentru drumurile necesare Canalului Dunărea – Marea Neagră şi că „Mustaţă” nu-i altceva decât o imensă rampă de descărcare din platforme sau vagoane a anrocamentclor din care harnicii colonişti vor ciopli şi piatră pentru stadionul din Constanţa, şi piatră de balastat liniile ferate.

Primul gând: „Pohod na Sibir!”, atât de stranie este înfăţişarea acestor oameni de toate vârstele, îmbrăcaţi ciudat şi divers, de parcă ar fi fost pregătiţi ca sperietori de ciori, şi s-ar fi renunţat la această utilizare, cu haine atât de peticite, încât puţine mai aminteau stofa iniţială; nici încălţămintea lor nu era mai acătării: cele mai multe scoteau în evidenţă încercarea disperată de învingere a sărăciei.

De neimaginat însă erau feţele deţinuţilor: nebărbierite, arse de soare şi de vânt tatuate în albastru ori violet, leacuri pentru eczemele aflate în diferite stadii de evoluţie: de la răni deschise la cele promiţând vindecarea. Păreau veniţi de pe alte tărâmuri, de neimaginat până atunci: nu se asemănau cu tot ceea ce întâlnisem în arta plastică, ca reprezentări ori ca sugestii ale straniului, de la Bosch la diverse ilustrări ale infernului dantesc.

Fiorul intrării pe tărâmul straniului nu-l mai încercasem până atunci: aceşti bărbaţi făceau parte din el, fiind ca şi mine, osândiţi.

(Mult mai târziu, peste 30 de ani, am mai trăit o singură dată acest fior al straniului: într-un urcuş ambiţios trecusem, două perechi de drumeţi, prin Poarta Bucurei, pe întuneric, eu într-o avansată stare a răului de efort şi de înălţime. Pe cât de încântătoare fusese trecerea prin Parcul Naţional Retezat – care mai ales în zona lacului Gemenele mi se păruse un echivalent montan al mirificei insule a lui Euthanasius din *Cezara* eminesciană –, pe atât era noaptea nefericit de întunecoasă. Doamna mea, ajutată de cealaltă pereche de prieteni, a întins cortul nostru, mi-a dat să beau un ceai şi

m-am prăbuşit în somn. Cu puţin înaintea zorilor, când stelele mai pâlpâiau pe cer – un vânt risipise norii -—, am ieşit din cort şi decorul auster al Retezatului mi s-a părut de altundeva, tulburător de straniu: stâncăria din jurul Tăului Porţii era de un roşictic nefiresc, parcă al unui preludiu de cataclism. Mi-au trebuit minute bune să-mi înscriu decorul în firescul românesc, nu într-o lume de aiurea, asiro-caldeeană...)‘

Am fost repartizat la brigada B.l. şi dus la baraca ci de un deţinut, evreu, care se numea Humulcscu, aflat la dispoziţia

administraţiei ca planton, furier şi ajutor al plutonierului cu magazin de efecte.

La Peninsulă, fiecărei litere din alfabet îi corespundea, iniţial, câte o baracă, de forma majusculei H, având în faţă spaţiu cât să cuprindă pentru „număr”— numărarea în fiecare seară, „la închidere”

— efectivele celor patru brigăzi, iar în spatele fiecărei barăci o curte, în care exista un W.C. din zid; totul, curte şi baracă, împrejmuit cu un gard de sârmă ghimpată pe toate patru laturile: ţarcul.

Ieşirea din ţarc era interzisă, exceptând plecarea la muncă ori aducerea de la bucătărie, aflată în mijlocul lagărului, a hârdaielor cu mâncare şi retumarea lor, goale, de către cei doi „colonişti”, de serviciu în acea zi.

Interzisă era şi intrarea în dormitorul vecin, căci existau câte două dormitoare pe fiecare braţ al „Haşului”, fiecare adăpostind câte o brigadă de 60-70 de deţinuţi.

Erau comune pentru câte două brigăzi: spălătoarele şi camerele mici ale brigadierilor şi pontatorilor, spaţii cuprinse de linia de legătură dintre braţele „Haşului”.

Dormitoarele aveau priciuri suprapuse din lemn, la fel ca duşumeaua, spălată zilnic de cei doi care erau „de şmotru”, fiecărui deţinut revenindu-i cam la trei săptămâni această corvoadă şi tot cam la aceeaşi perioadă rândul ca planton, noaptea, într-unul din cele trei schimburi. - .

Fiecare brigadă avea câte un şef şi ajutorul lui: brigadierul şi pontatorul.

Pentru ordinea administrativă – curăţenie, planton la poartă, ziua, când brigada venea de la lucru, planton de noapte, pe trei schimburi, aducerea de la şi ducerea înapoi, la bucătărie, a hârdaielor

— fiecare dormitor avea un şef care era totodată cel care distribuia hrana, tăind pâinea şi mânuind polonicul.

Cum deplasarea spre munca de şantier ori la cea „voluntară” se facea numai în rânduri de cinci („ia pe cinci şi ţine-aproapel”), cei din rândul întâi erau numiţi „şefi de grupă”, aleşi de brigadier dintre cei care

munceau bine şi erau disciplinaţi, lor revenindu-le şi grija ca în ziua când grupa lor era de serviciu să asigure curăţenia, aducerea hranei, plantoanele.

Brigadierul, Balla Andrei, şi pontatorul Clinciu Gheorghe sunt foşti studenţi, trecuţi prin Piteşti: administraţia are încredere în ci şi îi

foloseşte ca unelte. în brigada B.L se află câţiva inşi ce le-ar fi putut fi părinţi, ba chiar bunici, ca moş Oniga, pe lângă faptul că sunt în brigadă doi ingineri, trei profesori – dintre care unul asistent universitar –, trei avocaţi, un medic uman, dintre cei al căror nume mi-l mai amintesc.

Balla vorbeşte rău româneşte: a fost student la Târgu-Mureş, reşedinţa Regiunii autonome maghiare... Totuşi, este mai evoluat decât Clinciu, poate şi datorită vârstei, are trei-patru ani mai mult, se pare că a fost un student întârziat, din cauza războiului la care ar fi participat.

Pe Clinciu îl ştiam din anii ’44-’46, când încă eram elev, iar el, student şi prieten cu losif losif, tot student şi rudă a fostului meu coleg de liceu şi prieten Mihai lancu, dar nici el, nici eu nu ne-am referit vreodată la faptul că ne cunoscusem: poate că el nici nu-şi mai aducea aminte; oricum, nu eram în aceeaşi tabără.

în comparaţie cu Balla, Clinciu era mai bădăran, mai agresiv ca exprimare verbală, însă – având în brigadă cei puţin patru studenţi, trecuţi şi ei prin iadul de la Piteşti – mi-am zis adesea că poate este un reflex de apărare a funcţiei lui de măsurător al rezultatelor muncii fiecărui „colonist”, căci aşa suna dispoziţia administraţiei să ne numim, nicidecum „deţinuţi”. Aveau şi hingherii comunişti marotele lor, unele dintre ele reprezentând prejudecata că o realitate, altfel denumită, încetează de a mai fi sinistră.

Oamenii m-au primit cu o bunăvoinţă rezervată. Devii însă circumspect când trăieşti într-o colectivitate în care există şi fiinţe „slabe de înger”, în stare, pentru un „supliment” de hrană din ce rămâne în hârdău după distribuirea porţiilor, să „colaboreze” cu brigadierul şi pontatorul, antene ale administraţiei, şoptindu-le ce vorbesc cei mai slobozi la gură.

Prima impresie a fost aceea că mă aflu între oameni curaţi, sobri şi disciplinaţi, după ordinea din dormitor şi după dialogurile decente şi nezgomotoase.

Şeful de dormitor, Nicolae Pomaga, a discutat mai întâi cu cei în cauză ca să-mi facă loc de dormit între inginerul Constantin Cursaru şi contabilul Nicolae Vasile,

la etaj, ceea ce mi s-a părut un triplu noroc: primul, că eram între doi bărbaţi cu 10-14 ani mai vârstnici decât mine – de la care aveam de învăţat, ambii având mulţi ani de „detenţie privativă de libertate”, cum zicea cel de al doilea, trecut şi

prin lagărele lui Hitler în perioada 1941-1945; al doilea noroc îl constituia faptul că deasupra noastră se afla tavanul alb, ce mă ferea de impresia de cuşcă, proprie locurilor de la parter; al treilea – şi el înseninat – că în dreptul nostru se afla una dintre ferestrele prin care se putea vedea marea, mai cu seamă când era agitată de vânt, înfuriată. [s] <.

Pe cât de bine mi se pare că sună „Torogoata” (taragotul) lui Bică, vestind „stingerea", pe atât de grăbită „deşteptarea”, la ora cinci dimineaţa. Bică şi-a adus de acasă instrumentul de care nu se desparte nicicând, serviciul lui la Peninsulă fiind să sune; „deşteptarea”, „numărul”, chemarea la administraţie a brigadierilor, ruperea rândurilor (după ce „ieşise numărul”, care se mai întâmpla că nu „iasă”, datorită concubinajului dintre miliţieni şi aritmetică), masa, adică ducerea după hârdaiele cu mâncare la brigăzi de către cei de serviciu, ieşirea la muncă ori, perechea deşteptării, stingerea.

„Ia pe cinci şi ţine-aproapc!” Ne adunăm pe platou, se face „numărul” şi, rând pc rând, începând cu şantierele cele mai depărtate (Taşaul, Năvodari, Mamaia, Atelierele electrice Ovidiu...), brigăzile ies pe poartă.

Brigada B.l. lucra la Mamaia – taluzări. Drumul pe jos dura o oră şi ceva. Ajunşi la punctul de lucru ne aşezam până când garda se răsfira să cuprindă şi celălalt mal al canalului, încă netaluzat, semifinisat până aici, apoi coboram în „chiunetă”, la reluarea muncii de ieri. Chiunetă era canalul de scurgere, partea de jos din canalul propriu-zis; un canal în canal. Există şi o linie de vagonete care, pe măsură ce erau umplute cu pământul rezultat din săpături, erau împinşi şi basculaţi în ghiol. Exista şi o magazie de unelte: cazmale, lopeţi etc., de unde se luau la începutul lucrului şi se depozitau la terminarea lui.

Lucrul era repartizat individual sau pe echipe de doi-

trei oameni de către pontator, care măsura realizările Ia sfârşitul fiecărei zile de muncă pentru a le raporta la Biroul Tehnic, direct sau prin intermediul unui miliţian, sergent, de regulă, ce ne însoţea pe şantier şi în atribuţiile căruia intrau realizările de producţie, el nefiind afectat gărzii.

Către ora prânzului, brigadierul Balla a venit în zona în care lucram eu – şantierul era acoperit pe vreo două-trei sute de metri

de oamenii brigăzii noastre –, s-a oprit lângă mine şi, văzând că mă dezbrăcasem ca să pot face faţă muncii mele, mi-a spus să am grijă să nu răcesc, pentru că în colonie nu se dă scutire medicală pentru orice răceală...

Dar eu, repezit de când mă ştiu, cum aş fi putut fi altfel la muncă? Şi apoi, mai erau şi cei din jur: pc şantier, ca şi în dormitor, atmosfera era bună, chiar degajată; oamenii îşi cunoşteau îndatoririle, astfel că munca mergea cu spor şi pentru că pământul te fură, te face să uiţi să nu eşti liber, că această muncă ar fi trebuit făcută, dacă ar fi fost într-adevăr necesară, de excavatoare şi de benzi rulante.

La sfârşitul zilei de muncă, prima zi la Canal!, constat că lacusem băşici la ambele mâini: strânsesem prea tare cazmaua. Sunt sfătuit dc Gogu Roşu, un macedoromân de vârsta mea, care vine primul să mă întrebe cum mă simt şi mă sfătuieşte să nu mai strâng tare mâna pe hârleţ, iar când arunc lopata dc pământ de pe el să las mâna să alunece pc coada hârleţului, nu să o strâng; mă previne că are şă treacă timp bun până când am să mă deprind şi că dimineaţa au să mă doară mâinile, până când am să reuşesc să-mi desclcştez degetele strânse bine, în soţnn. •

învăţ ceremonialul: strângerea gărzii, „numărul”, „ia pc cinci şi ţine-aproapcl”, plecarea spre Colonie. Ajungem către orele 17 şi ceva. Apa nu curge, dar cele două butoaie ale brigăzii sunt pline încă din timpul nopţii când pompele reuşesc să împingă apa şi la barăcile A şi B, aflate mai sus decât celelalte din Colonie. Spălatul ne redă puterile. Urmează apoi masa de prânz, al cărei „mineu” – vorbă încetăţenită de un miliţian pentru „meniu”—îl ştim încă de dimineaţă de la cei de serviciu care au adus cafeaua sau terciul de la bucătărie, cu grijă specială să-l citească de pe tăbliţa afişată acolo şi să-l anunţe triumfători, dacă este ceva deosebit, resemnaţi, dacă norocul n-a fost şi el de serviciu în ziua lor. Dacă brigada nu este chemată la muncă voluntară, mai este un răgaz până la „număr”. Torogoata lui Bică îşi face datoria şi... „bine că a ieşit” după care „ruperea rândurilor” adică permisiunea de a nu mai sta încolonaţi („ia pe cinci!”) în

curtea din faţă a barăcii; fiecare trece la treburile pe care le consideră grabnice: spălat, cârpit (mai ales), odihnă ori stat de vorbă cu cei apropiaţi, îndeletniciri întrerupte de masa de seară şi continuate până la „stingere”, care scoate în evidenţă strădania lui Bică de a cânta artistic.

Gogu Roşu avea dreptate: dimineaţa este un canon – nu doar pentru mine ca novice, ci şi pentru „colonişti” mai vechi – să descleştăm degetele care noaptea iau poziţia de ziua. Încet-încet, frecând o mână cu podul palmei celeilalte, îşi dau drumul şi ele: urmează o nouă zi de muncă...

Mă leg repede de acest macedoromân cu suflet mare, pe măsura minţii lui ascuţite şi harnice. Are ca studii doar două clase gimnaziale, dar Ursitoarele i-au hărăzit un neastâmpăr al inimii, extrem de bună, şi al judecăţii, drepte.

Printre multe amintiri (şi un cântec armânesc), de la „Gogo-mico” – cum îi spuneau ceilalţi macedoromâni din brigadă, spre a-l deosebi de „Gogo-mare”, alt aromân, Ghcorghe Caramişin, care şi el era un om de treabă, altfel, nu l-ar fi chemat pe numele mic, asprii, dar drepţii lui confraţi – mi-a rămas o vorbă: „Măi, frate (ihiţă, cu nu mă tem de duşmanul puternic, pe cât mă tem de prietenul deştept dar fricos, pentru că de frică este în stare să facă multe prostii”. Viaţa m-a convins că Gogu Roşu, cu inteligenţa-i nativă, descifrase acest adevăr din încâlceala unor mărturisiri făcute la anchete de oameni fricoşi sau înfricoşaţi, din pricina căror mărturisiri irecuse şi el prin anchete la Securitatea din Timişoara, la Ministerul de Interne şi la Securitatea Constanţa, prin multe şi aspre «probe».

► * ‘ *

Am fost, iarăşi, norocos. Brigada a primit cărţi poştale, prin care fiecare să anunţe familiei data vorbitorului din luna mai 1952 şi ce mai are de comunicat – mai bine zis de cerut, din păcate! –, fotul în zece rânduri, inclusiv adresarea şi semnătura. Nu mai mult, sub riscul-sancţiune al neplecării scrisorii.

Voi putea să le dau veşti despre mine (numai bune!), şi, poate, voi afla şi eu ce fac ai mei, când voi avea şansa de a primi o scrisoare sau. poate, un pachet.

Aflu versiunea optimistă că în brigada B.l. toată lumea are legătura cu familia: nimeni nu este pedepsit de

administraţie ori uitat de ai săi. Aveam să aflu mai apoi şi realitatea: că erau şi câteva nefericite excepţii, pe care cei în cauză le treceau sub tăcere, fie pentru că părinţii erau bătrâni şi săraci, sărăciţi şi hăituiţi, fie pentru că soţiile lor dccăzuseră din starea civilă, pentru a-şi păstra serviciul şi a-şi creşte copiii, ori decăzuseră din starea de fidelitate faţă de cei ce suportau, cu stoicism, sfâşierile sufleteşti inerente.

„Sâ nu dea Dumnezeu omului cât poate răbda!” zice înţelepciunea populară; îmi fac cruce, gândind o rugăciune: „Doamne, apără-i pe ai mei şi pe mine, pe noi toţi!”

Astăzi aflăm la întoarcere de la muncă programul, în continuare: avem de făcut „muncă voluntară”, să aducem de la „Mustaţă”, lemne de foc pentru bucătărie.

Imediat după masă, încolonaţi („ia pe cinci şi ţine-aproape!”), ieşim pe poartă împreună cu brigada vecină din „Haşul” nostru, în acelaşi cordon de pază. Lemnele sunt foste traverse de la o cale ferată dezafectată. Câte doi sub o traversă, cu opriri ca să schimbăm p'ovara de pe un umăr pe celălalt, străbatem cei 600-700 de metri de la „Mustaţă’^ până la bucătărie.

A fost tura I: mai facem o tură...

Mâine, însă, este duminică şi... ca să se odihnească „gărzile” de pază, vom rămâne în colonie pentru „program administrativ”.

Sărbătoarea începe prin deşteptarea la ora 6.00, cu o oră mai târziu ca de obicei.

„Numărul” are loc înainte de cafeaua de dimineaţă (orz prăjit, măcinat şi fiert în apă multă, destul de discret îndulcită), după care urmează programul administrativ: scoaterea din dormitor şi scuturarea saltelelor, curăţenie pe sub priciuri, precum şi înfrumuseţarea ţarcului prin văruirea W.C.-ului şi a stâlpilor de susţinere a sârmei ghimpate. Se mai completează şi se văruiesc pietrele care mărginesc viitoarele straturi de flori: fâşii de cca 1,5 m în jurul pereţilor din faţă ai barăcii, latura de ieşire către platoul din centrul Coloniei, locul de adunare, dimineaţa, pentru plecarea la muncă. .

Se mai seamănă iarbă de Sudan şi se sădesc „regina nopţii” aduse de la seră. ' -

S-a dus dimineaţa, urmează masa şi apoi program de voie: pe masa lungă din mijlocul dormitorului – pe care, de obicei, se aşează şi se taie în porţii pâinea şi la care mănâncă cei care având locurile pe priciuri „sus” le este

mai greu să urce acolo cu castronul cu cafea ori ciorbă –, cel puţin două perechi joacă şah, alţii stau şi privesc.

Vasile Pocea, alt macedoromân din brigada noastră; unul dintre cei doi frizeri ai lagărului, „funcţie” ce îi dă dreptul să circule prin

colonie cu cele trebuincioase tunsului şi bărbieritului la brigăzile programate pe zile, deci şi la Regie (baraca deţinuţilor îndeplinind funcţiile inginereşti şi tehnice pe toate şantierele şi la Serviciul Tehnic al Coloniei) vine şi îmi şopteşte: „Hai până afară!” Pe coridor îmi face semn să ies către curtea din spate: acolo, venit pe furiş, mă aştepta Marian Bărbulescu, prieten din vremea liceului şi mentorul meu în lumea muzicii şi într-o organizaţie anticomunistă.

Fratele lui, prietenul meu Comcliu Bărbulescu, îmi fusese coleg de clasă la liceul „Spiru Haret” din Bucureşti, unde învăţase şi Marian, mai mare ca noi cu doi ani.

Nc-am îmbrăţişat şi ne-am aşezat să stăm de vorbă ca „dc-ai Casei”: Marian venise prin spate – pe lângă W.C. era un strâmt loc de trecere –, riscând să fie pedepsit pentru încălcarea interdicţiei de a circula prin colonie şi pentru că nici nu ceruse brigadierului meu permisiunea de a vorbi cu mine.

Marian era „şef de şantier” la Punctul de lucru „Coada Lacului”, fiind cazat în baraca Regiei, aşa că îşi asumase riscul...

Nu era prima oară şi nici cel mai mare risc asumat, aveam să aflu peste câteva luni, pentru că oamenii nu rămân niciodată unde i-ai lăsat: cresc sau descresc moralmente, evoluează.

în jumătatea de oră cât am stat de vorbă, Marian m-a prevenit: mi-a spus despre Piteşti, în linii mari, insistând asupra continuării „reeducării” cu mijloace violente, amorale, cu ajutorul „studenţilor” din brigăzile „13-14”, ca şi despre asasinarea la Peninsulă a doctorului Simionescu, unul dintre fruntaşii tineretului naţionalist-creştin din 1922, toate sub patronajul ofiţerului politic Chirion.

Am trăit un fior când Marian mi-a spus: „Măi Gheorghiţă, s-au petrecut lucruri cumplite, faţă de care *Infernul* lui Dante este literatură pentru copii”; ştiindu-l cât de neînfricat era, însăşi prezenţa lui fiind o nouă dovadă, am intuit că Satana era încă printre noi, dacă

Marian venise să mă prevină să-mi văd de treabă şi să fiu circumspect.

înainte de a ne despărţi mi-a dat o veste bună: Petrică logu are să vină şi el, curând, să ne vedem. Făcea parte din personalul tehnic de la Regie.

înfruntând riscul, a venit şi el după vreo jumătate de oră; după ce ne-am îmbrăţişat ca fraţii, ne-am aşezat; printre altele, Petrică mi-a spus:

„La Poarta Albă se spunea de către colonişti: cu orice sculă în mână şi cu mintea în cap,*se poate trăi!”, vorbe pe care nu le-am

uitat şi pentru că închideau în ele înţelepciunea celor care —conştienţi de faptul că erau destinaţi exterminării prin muncă forţată şi prin condiţiile inumane de trai: hrană proastă, lipsă de îmbrăcăminte şi încălţăminte adecvată rigorilor de climă ale Dobrogei (ploi, crivăţ, ger) – nu acceptau să se autodistrugă prin efort excesiv.

Mi-a spus că datorită izolării, ca pedeapsă, în cămaşă şi chiloţi, pe pardoseala udă a Jilavei, Marian respiră cu un singur plămân: celălalt este blocat.

După ce a plecat şi el, m-am gândit cu recunoştinţă la amândoi. Dar şi cu strângere de inimă pentru sănătatea lui Marian şi pentru altceva: dacă eu acceptasem o dată cu intrarea în mişcarea naţională antirusească şi anticomunistă, în care fusesem introdus de el, şi primejdia de a ajunge în puşcăria comunistă, oare Pctrică, pe care îl determinasem să intre într-un nucleu din aceeaşi organizaţie clandestină, nu mi-o purta în sinea lui vreun gând de reproş, chiar dacă şi el fusese avertizat, încă de la început, asupra pericolului închisorii?

Respingeam gândul neliniştitor cu argumentul că nici unul dintre ei – şi nimeni – nu căzuse din vina mea: fiecare, cu alt grup din Bucureşti, iar eu, cu un grup din Dobrogea.

(Când am fost eliberat, la 26 decembrie 1955, ei erau deja oameni liberi, îşi executaseră condamnările la detenţie, reveniseră în Bucureşti: unde ne-am văzut şi am stat de vorbă. Simţind însă că toţi suntem încă[s]urmăriţi, i-am avertizat ca atare, întrerupând întâlnirile cu ei. Din păcate, amândoi au mai intrat o dată, la sfârşitul anului 1959, într-un proces înscenat, ca atâtea altele, de Securitate, li s-au dat condamnări mari şi au ieşit din a doua repriză de puşcărie în anul 1964, când, în urma presiunilor politice internaţionale, au fost eliberaţi deţinuţii politici.)

La 40 de ani, Petrică logu, meditat la matematici de Marian Bărbulescu – un pedagog înnăscut şi un model de voinţă şi dăruire –, a reînceput studiile, la seral, într-o ultimă încercare de a obţine o calificare universitară: a reuşit să devină inginer-consfructor, cu preţul unei îndârjite munci, adevărată asceză, în pragul vârstei de 46 de ani. .

îi sunt recunoscător lui Marian Bărbulescu că atunci

când aveam 15 ani m-a dus la operă: la *Doamna Butterfly,* la *Paiaţe,* la *Carmen,* cu bilete cumpărate din banii câştigaţi de el pentru meditaţii la matematică, şi că mi-a deschis gustul pentru marea muzică: la el am ascultat întâia oară *Concertul pentru 2 viori şt on hcslni* dc J.S. Bach, concerte pentru vioară sau pian de Ceaikovski, Bccllmvcii, Grieg, Rahmaninov.

Tot el m-a introdus cu metodă, în muzica wagneriană: după Revoluţia din decembrie 1989, la el acasă, unde a adunat, între puşcării şi după, mai mult de 2000 de discuri, peste 100 de benzi magnetice, 100 de casete audio şi, în plus, o bibliotecă de muzicologie. Am ascultat în câteva audiţii muzicale, cu libretul în faţă, fiecare operă din *Inelul Nibelungilor,* după ce recitisem, tot îndemnat dc el, *Operaşi drama* de Ricbard Wagner, ca să am înţelegerea principiilor esteticii wagneriene şi, astfel, a artei lui înnoitoare.

Intr-una din aceste întâlniri sub’ semnul muzicii, mărturisisem celor de faţă, prieteni vechi şi cunoştinţe noi, că îi datorez deopotrivă lui Marian – iniţierea mea muzicală, – pe cea politică şi, pentru amândouă, mai mult decât gratitudine. La altă audiţie, când era de faţă şi Petrică logu, acesta, după cei nouă ani şi jumătate dc puşcărie românească, m-a despovărat de acel gând de reproş, spunându-mi că, iară trecerea prin puşcărie, cu siguranţă ar fi evoluat altfel.

Să-mi fie iertată lunga paranteză, dar am învăţat, de la cei pe care viaţa mi i-a scos în cale, să nu mă ruşinez de cele bune şi, mai ales, să nu uit că a vorbi despre ele intră în datoria creştină de a mărturisi că adevărul, frumosul şi binele sunt posibile şi pe această lume. După întâlnirile cu Marian şi cu Petrică am rămas o vreme afară, pe gânduri... începusem să înţeleg cât de mare a fost norocul meu că n-am fost arestat în 1948, la vremea aceea eram student, trimiterea la Piteşti fiind mai mult decât o presupunere, căci „ei” aveau un plan diabolic şi, numai Dumnezeu ştie cum aş fi arătat acum, dacă...

Astăzi este ziua surprizelor: intrasem în dormitor şi priveam semi-absent la una dintre partidele de şah când un domn în plină maturitate, bine alcătuit, bărbierit parţial

din pricina unei eczeme colorate cu albastru de metilen mă întreabă unde am făcut liceul: îi răspund că la „Spiru Haret”, în Bucureşti. Revine cu întrebarea în ce an l-am absolvit. în 1946, spun, fac parte din promoţia „Gabriel . I'epelea”, profesorul nostru de franceză în ultimele două clase, gazetar la *Transilvania* şi fruntaş al tineretului naţional-ţărănist. Mă întreabă pe cine am avut profesor de istorie la istoria românilor în anul şcolar 1945-1946. Răspuns prompt: pe domnul profesor Nicolae Zamfirescu. Râde scurt şi mă întreabă: „Dar eu cine sunt?”

„Domnule profesor, Dumneavoastră aici?”; mă simt stânjeni că nu l-am recunoscut eu primul; trecuseră doar şase ani de atunci dar ce ani?

Mă ia pe după gât şi mă îndeamnă să le spun şi celor din ju cum am motivat, odată, rezerva mea faţă de modul' cum se seri istoria. îmi aduc aminte că atunci, în 1946, argumentarea mea, bazată pe lecturi recente, se sprijinea pe Vico, dar şi pe Papini, cu a s „Istorie de-a-ndoaselca” din *Gog,* pe Schiller cu rezerva marchizului de Posa din *Don Carlos,* care exclama: „Ce păcat că oamenii, n fiinţe superioare, scriu istoria omenirii”, dar şi faptul că, sub ochi noştri, se petreceau denaturări ale faptelor istorice sau interpretări ca ele să încapă în Patul lui Procust al minţilor aservite istoriografie marxiste. Mă simt ruşinat de „pana” memoriei mele şi bucuros d căldura cu care mă înconjoară „Nea Nac” – cum îi spun cei ma apropiaţi. însăşi această întâmplare-întâlnire îmi dă curaj şi im deschide mai repede încrederea şi bunăvoinţa celorlalţi: am impresia cărunt acceptat de o familie mai mare... Dar, ce-a mai rămas di ţara noastră, câtă vreme într-un lagăr de muncă forţată se întâi nes profesori cu elevii lor ca deţinuţi politici anticomunişti, în loturi diferite din regiuni geografice diferite?

începe Săptămâna Patimilor: duminică va fi înviere Domnului. Pe măsură ce ne apropiem de ea, lumea noastră par mai interiorizată, mai reculeasă: se vorbeşte mai puţin în drum spr Mamaia-taluzări şi aproape deloc la întoarcere. în dormitor, doa strictul necesar. Fac excepţii puţinii care şi-au pierdut credinţa, oi se consideră „reeducaţi”.

Dorul de **ai mei** e parcă mai insistent în zilele acestea. Nu scăpa de el decât concentrându-mi gândul către celălalt refugiu poezia.

Gogu Roşu îşi dă seama că mă chinuie ceva, vrea să mă distrag şi sunt nevoit să-i mărturisesc ce fac: scriu, în gând, versuri. îrr spune că în brigada vecină un „armân”, un „ţânţar” (cuvântul, rosti de el, nu mai are nimic maliţios, depreciativ) care este poet: Nicola Caratană. Ne vom cunoaşte, peste o vreme, prin mijlocirea acestu

neastâmpărat suflet fierbinte.

Se înserează, vântul bate dinspre Valea Neagră şi aduce cât un zvon al clopotului de Prohod. în această Vinere Mare, se va rost

în mii de biserici, lamentaţia hristică: „Eli, Eli, lamma sabahtani?” Aşa se va termina şi *Ultima rugă a lui Crişan,* român ca şi noi, mort în închisoare:

S-ar cuveni durerii, zăgazuri şi sfârşit.
ca şi prigoanei omului şi-a lumii, pe chipurile plânse, un zâmbet înflorit
, ' • şi împăcare celor ce dorm sub greul humii.

I-ar trebui urgiei poruncă să apună,
iar spaimei reci, domoale şi calde zile-albastre;
e sufletul prea negru de neguri şi furtună ,
şi prea e singur, Doamne, pe sub surpări de astre.

l-ajunge vremii-fiare şi ocne şi bejenii, dar botu-i, ud de sânge, e tot neobosit; - ~
din neamul meu Te cată iar strigătul din denii
«Părinte-al meu, Părinte, de ce m-ai părăsit?»

Ca să nu ne mai gândim la Sfintele Paşti, astăzi, în Duminica lor, suntem scoşi la muncă sub pretextul nerealizării planului Coloniei pe luna aprilie 1952...

La întoarcere însă, Vasile Pocea îmi dă ţigările trimise de Marian Bărbulescu şi Petrică logu.

Mâinile, dimineaţa, n-au încetat să fie dureroase, parcă mai dureroase fără ziua de odihnă furată. •

Ăstăzi suntem repartizaţi, în echipe de câte doi, la vagonete: săpat, aruncat în ele, umplut, împins pe 30-50 de m, basculat şi... înapoi, într-un ritm vioi, determinat de ambiţia fiecărei perechi de a nu-i încurca pe ceilalţi, de a nu deveni codaşă şi, amănunt esenţial, de a-şi asigura norma, *condiţie sine qua non* a legăturii cu familia: scrisoare, pachet, vorbitor...

în ultimele două ore ritmul de lucru se mai domoleşte, căci intervine oboseala, dar, oricum, pământul are ceva antrenant, te goleşte de gânduri şi, dacă vântul îţi răcoreşte trupul, parcă te provoacă la o înfruntare a lui şi la o întrecere cu tine însuţi, ca o sfidare a limitelor puterii proprii.

în hrana noastră şi-a făcut apariţia „vita colonială”, care, faţă de bovinele obişnuite, are particularitatea că este alcătuită numai din

cap,, copite şi burtă; oricum e altceva decât ciorba de varză murată ori mâncarea de gogonele, care, dacă nu sunt fleşcăite, atunci sunt excesiv de sărate.

Pontatorul „şi-â adus aminte” să mă întrebe dacă am pătură, m-a dus la magazie şi am primit una, acceptabil de uzată. Nu mă voi mai înveli cu lodenul: acum va deveni pernă.

încep să-i cunosc pe oamenii din jurul meu: avem în brigadă şi câţiva „nesiguri”, foşti sau actuali informatori – îmi spune Gogu Roşu şi „Nea Nae”, care mi-a diminutival nu numele de botez ci pe cel de familie: îmi zice „Stanică” şi chiar „Stănică.'tată”. Constat că sunt în brigadă şi 14 foşti elevi trecuţi prin Jilava şi prin Târgşor, arestaţi când aveau între 15 şi 18 ani, acum având între 19 şi 22 de ani, toţi exemplari ca atitudine demnă şi ca maturitate de judecată. Faţă de ei, mă simt puţin complexat, deşi am 26 de ani, trăiţi în atmosfera Bucureştiului, mai bogată în posibilităţi culturale (biblioteci, expoziţii, muzee, teatre, operă) decât a oraşelor de provincie care nu sunt centre universitare. în comparaţie cu ci, am avut avantajul de a fi fost educat de o mamă (tatăl meu a murit când n-aveam cinci ani), coborâtoare dintr-un lung şirag de preoţi. Norocul a făcut ca timp dc mai bine de un an lecturile mele să fie stimulate de îndemnurile şi de cărţile „Domnului Noica”, şansa (căutată şi găsită) de a avea prieteni care iubeau cărţile, gândurile, teatrul şi muzica, îndrăzneala de a mă căsători, curând după 21 de ani, ambiţia de a trăi „după capul meu” şi după normele creştine de viaţă.

Găsesc însă că ei sunt mai buni decât mine, căruia preocuparea de cunoaştere şi autocunoaştere i-a fost statornică din adolescenţă, dar au fost mai puţin norocoşi; căci cine, în oraşele de provincie ale liceelor lor, le-ar fi pus la dispoziţie proza politică a lui Mihai Eminescu ori *Spaţiul mioritic* al lui Lucian Blaga, ori *Roza vânturilor* sau *Metafizica* ale lui Nae lonescu sau pagini ale elevilor lui: Constantin Noica, Mircea Eliade, Mircea Vulcănescu, Vasile Băncilă, Emest Bemea, Mihail

Sebastian? Le fuseseră inaccesibile şi paginile revistei *Gândirea,* şi cărţile lui Nichifor Crainic, *Nostalgia Paradisului* ori *Puncte cardinale în haos,* fiindcă toate cele enumerate erau, din anul 1945, cuprinse, cu Mihai Eminescu în frunte, în ghidul de epurare cu care bibliotecile publice fuseseră dotate şi obligate să-l aplice: *Indexul tipăriturilor interzise.*

Invazia imperialismului sovietic până în inima Europei era o realitate: Tisa – evocată de Eminescu în *Doina,* ca limită spre vest a neamului românesc – fusese depăşită încă din 1944 de Armata Roşie şi, speriaţi de actualitatea mai evidentă ca oricând a Doinei:

Dc la Nistru pân’ la Tisa.
Tot românul plânsu-mi-s-a . z
Că nu mai poate străbate
De-atâta străinătate. -
Din'Hotin şi pân’la Mare Vin muscalii de-a călare, Dc la
Mare la Hotin Mereu calea ne-o a|în,

comuniştii români, slugile muscalilor, şterseseră *Doina* din cărţile şcolare, o epuraseră din bibliotecile publice o dată cu volumele de poezii ale lui Eminescu, pentru ca încet-încet, să fie uitată orice repetare a istoriei, ca şi orice împotrivire faţă de „internaţionalismul” prosovietic.

Neamurile au, dăruite de Dumnezeu când îl ascultă, resurse dc luptă nebănuite. Ele se adunaseră în toţi cei ce nu acceptau domnia Satanei. Duhul neamului era viu în aceşti adolescenţi şi îi orientase către respingerea comunismului, iar ceea ce trăiseră în aceşti aproape patru ani de anchete, puşcărie şi Canal îi maturizase; erau nişte bărbaţi tineri, demni şi generoşi, intelectuali în formare, care, pentru că le lipsiseră cărţile, la suplineseră cu credinţa în Dumnezeu şi în capacitatea lor de a judeca tot ceea ce se petrecuse cu ei şi cu tot neamul acesta norocos şi nefericit, ca înzestrare nativă şi ca neîmplinire a ei.

Faptul că aceşti foşti elevi erau originari din aproape toate regiunile ţării (din Maramureş ca şi din Muntenia, din Moldova ca şi din Oltenia, din Transilvania ca şi din Banat ori Crişana, nu lipsesc – îmi spun ei – nici cei din Bucovina sau originari din Basarabia) mi se pare un semn de sănătate morală a Românilor şi de bunăvoinţă, spre conlucrare, a lui Dumnezeu.

Înţeleg că în raport cu ei, cei mai apropiaţi mie ca vârstă, eu sunt de-abia la începutul unei ucenicii, fapt care-mi cheamă, ca memento, o mărturisire intitulată *început,* la care migălesc multe zile:

... Şi după ce m-am întrupat, am adormit, frate cu plantele şi melcilor fărtat.
Din somnul meu de sânge şi granit •

• . DU mai ştiu când şi cine m-a sculat:
Singur, la orice margine de gând – cura singură-i o
şcoală în vacan|ă —, .
sufletul meu plecase nu ştiu când în nu ştiu care vis
ori transhumanţă.
... Şi am trecut prin ceaţă şi cetăţi cu turnuri care-
nşuliţau văzduhul, pe bărăgane de singurătăţi, dar
nicăieri nu am putut să-mi aflu duhul.
• În schituri de tămâie printre cărţi
şi-n catedrale cu orgi de vise am căutat cu degetul
pe hărţi un loc să-mi vindec rănile deschise; voiam cu mâinile să prind
lumina, pe nici un lăiccr nu am rămas, pe pleoape, somnu-şi aduna rugina,
mai aprigă arşiţa cu fiecare pas. Târziu am obosit şi m-am oprit: am vrut s-
adorm tăcut Să fiu în lut, , ci-ntr-un vârtej de-o clipă-am desluşit
că drumul mi-c dc-abia la început.

îndărătul ordinei, sub camuflajul „reeducării”, la Peninsulă sc simte teroarea. Teroarea din „Colonie” este opera „administraţiei”, în frunte cu Chirion, ofiţerul politic, ca şi a studenţilor, reeducaţi prin violenţă şi teroare la Piteşti, acum zeloşi „oameni noi” din brigăzile 13 şi 14, conduse de Bogdănescu şi Enăchescu, care cu aprobarea şi, uneori, cu ajutorul efectiv al politrucului, menţin teroarea prin luarea, noaptea, a deţinuţilor pârâţi de brigadieri ori de tumători-voluntari ca fiind recalcitranţi şi ducerea lor la „13-14” – unde ferestrele sunt camuflate cu pături, ca să nu se vadă din afară. Acolo un acordeon şi cântece ce slăvesc „viaţa nouă” însoţesc chiotele de veselie ale călăilor ad-hoc, acoperă vaietele şi gemetele celor bătuţi bestial, astfel ca şi cei din brigăzile victimelor să se înfricoşeze. Cei ridicaţi din brigăzi sunt duşi cu pătura în cap, pentru ca să nu vadă unde sunt duşi, iar miliţienii de pază din interiorul lagărului au ordin să-i lase să treacă pe torţionari cu victimele lor, deşi există interdicţia de a circula dincolo de ţarcul brigăzii chiar ziua, cu atât mai severă fiind oprelişţea pe timpul nopţii. Au trecut prin această tortură Matei Hang (40-45 ani) şi Ilie Popescu, din Pârscov-Buzău (50-54 ani), ambii din brigada noastră – îmi spune, în taină, Gogu Roşu şi, părându-mi-se de necrezut, îmi confirmă, tot în secret, „Nea Nac”.

Sunt în brigăzile „13-14” deopotrivă elevi şi studenţi ce n-au încă statut de reeducaţi – aveam să aflu în lunile următoare (când WL ..

4
îl

brigăzile 13-14 au fost desfiinţate şi cei ce un liiscseiil Uimiţi. În lanţuri, spre mascarada unui proces, au fost împrăştia)! pi în l»i igll/i), când, începând din luna iulie, au mai venit la noi de la „13т 14”: Manii Florin, Cicerone lonescu, Otto Fomica, şi unul dintre fraţii loniţă.

Trăiesc în colonie ca brigadieri, pontatori şi şefi de grupă în celelalte brigăzi (foşti bătăuşi fruntaşi la „13-14”), încât am impresia că un păienjeniş criminal, cât toată Peninsula, îşi trăieşte fratricida rostuire ucigaşă.

Există (cum ar fi putut lipsi?) un panou al întrecerii socialiste între brigăzile „Peninsulei”, în care figurează numele brigadierului: aflu care dintre ei sunt „absolvenţi de la 13-14” şi care foşti criminali de război ori vinovaţi de crime împotriva umanităţii, foşti jandarmi ori grade inferioare în armată. Sunt şi câteva brigăzi de specialitate: excavatorişti, mecanici, constructori şi cioplitori în piatră, conduse de ingineri, de constructori ori de ţărani puternici, fruntaşi în muncă, brigăzi care sunt jinduite pentru munca în sine, mai uşoară decât cea la pământ, ca şi pentru omenia unora dintre brigadierii care le conduc.

M-am pricopsit: am căpătat, pe faţă, o eczemă urâtă ce se transformă în rană, prinde coajă şi... mai bărbiereşte-te, dacă poţi! Tratamentul uzual este fie cu hipermanganat de potasiu, fie cu albastru de metilen. „Nea Nae” mă îndeamnă către al doilea remediu – încercat cu succes de dânsul – şi îmi dă o sticluţă cu leacul indicat. Am intrat, deci, în rândul „pieilor albastre”, cum se face haz de necaz, aici, nu în cel al „feţelor violete”.

Am fost inspirat cerând prin cartea poştală să mi se trimită aparatul de ras, săpun şi lame. Până când sosesc, am timp să mă tratez...

Fac şi o statistică: în brigadă suntem opt „piei albastre” şi patru „feţe violete” din efectivul de 62 de oameni.

Sunt sfătuit şi încurajat să ţin tratamentul (şi barba) de către cei ce-au depăşit boala, printre care şi medicul Aurel Georgescu, fiinţă blândă, săritoare cu sfaturi de specialitate şi generoasă, cu ţ.igările-i proprii.

Unii dintre noii mei prieteni, foştii elevi, îmi spun că finul meu. Ion M. Văsii, cel mai tânăr din lot, a avut o atitudine

curajoasă la Târgşor, la Poarta Albă şi aici, fiind acum la Peninsulă în brigada mecanicilor la M.2.

îl rog discret pe Vasilc Pocea care, ca frizer, umblă lejer prin colonie, să-i spună lui Nelu Văsii că sunt la B.I.

Peste o zi, dimineaţa, la ieşirea pe platou a brigăzilor pentru „număr” şi plecare pe şantiere, vine ca şi când şi-ar căuta brigada M.2, ne strângem scurt în braţe: „E bine?” «E bine!» Pleacă şi toată dimineaţa am o stare de bucurie.

Nu este ultimul serviciu al lui Vasile Pocea şi nu sunt singurul servit de el: şi-a compus o mască de om vesel, superficial, folosită bine ca pavăză pentru „zâgari”, cum li se mai spune câinilor lătrători, „turnătorilor”. Sub această abilă deghizare morală trăieşte un suflet de bărbat pe care ceilalţi cinci macedoromâni din brigadă: Cicu Nicolae, Garofil Stere, Popescu Constantin, Chiriazi Nicolae şi... Roşu Gheorghe îl consideră de-al lor şi „ţânţarii” ţin la prestigiul moral şi la demnitatea lor. . -

Apropo de cuvântul „zâgar”: descopăr că dialectul aromân are şi un argou, căruia îi aparţine şi „zâgar”, şi iată o înnobilare a argoului: el nu mai este un limbaj convenţional al-răufăcătorilor, ci unul criptic, inaccesibil lor.

Se zice, de pildă: „Tali’i frunza!” în echivalent literal: „Taie-i frunza!” şi în echivalent semantic: „Schimbă vorba!”.

Mi-aduc aminte cu câtă simpatic m-au auzit aromânii spunând: „Când fui pitrosit. iehţării mi scoaseră «tucadoru’...»(când am fost închis (arestat) duşmanii m-au fotografiat (mi-au scos chipul)”, cum îmi spusese Mihai Hagi într-una din primele noastre lecţii de dialect aromân.

Se face tot mai cald şi pe şantier se lucrează fără cămaşă, în pantaloni scurţi sau chiar în chiloţi, dar vânturile Dobrogei sunt harnice şi nu prea obosesc, ceea ce face ca spălarea generală la întoarcere de la lucru să fie mai mult decât o necesitate: aproape un motiv de euforie, după. Odată spălaţi, parcă se mai duce şi oboseala.

îţi dai seama de oboseala adunată când cazi de planton noaptea în schimbul II, între orele 0-2 1/2, sau în schimbul III, între orele 2 1/2 – 5; de aceea, dimineţile cu ceaţă groasă sunt dorite de toţi, dar mai ales de cei cu orele de somn crâmpoţite sau împuţinate. Intr-o atare situaţie, se

pleacă din colonie, dar „ţine aproape!” al brigadierului, şi pontatorului se întâlnesc des cu „ţine-aproape!” al gărzii, temătoare – să nu-i treacă prin gând cuiva să evadeze, profitând de vizibilitatea scăzută.

Dacă pe drumul până Ia punctul de lucru ceaţa nu se subţiază, atunci ajunşi în şantier se dă ordinul de stat jos, garda vine mai aproape de noi... şi ne odihnim. Unii reuşesc să doarmă chiar. De aceea.

asimilând ceaţa cu o hrană mai consistentă, deci mai groasă, am auzit adesea exprimată dorinţa de „o ceaţă groasă, de Ia fund, cu polonicul mare” (pentru ciorbe se folosea polonicul mare, iar pentru mâncările scăzute, polonicul mic.).

Pentru a ţine oamenii sub tensiune, săptămânal, după masa de seară, brigadierul Balla şi pontatorul Clinciu îşi părăsesc camera mică pe care o împart cu egalii lor în funcţii de la brigada vecină, vin în dormitor şi ţin „o şedinţă de producţie” (n-am scăpat de ea nici aici!), analizând rezultatele muncii pe şantier. De obicei vorbeşte numai Balla – uneori îi cere lui Clinciu să comunice unele cifre – şi ne reproşează: „Domnilor, ie (tic verbal!), ieu nu mai înţeleg nimic; che voi, cu ghindul la dracu mic, ie, pe şantier muncit prost. Ie, domnilor, vreţi să perdeţi leghetura cu familia-l vostru?”

Acest şantaj permanent cui îi face plăcere?

Suntem anunţaţi de Clinciu că vom avea câte două zile pe săptămână de „muncă voluntară” în colonie: la bucătărie, la depozitele de zarzavaturi, la construcţia unor noi barăci (de zid) în partea de jos a lagărului.

Luăm lucrurile sub aspectul lor pozitiv: decât să te aştepţi în fiecare zi, la întoarcerea de pe şantier, să fii chemat la „Corvoadă”, mai bine să ştii dinainte că luni şi joi „ne vom odihni de muncă prin muncă”, îl citează pe George Enescu mucalitul Zaharia Urdea („Zie”, pentru prieteni), care, cu faţa mobilă, mustăceşte parcă spre a te avertiza asupra sensului subversiv al cuvintelor. Fire veselă şi pusă pe şotii, Zie este un transilvănean care, atras de Marea Neagră, a lucrat în Marină.

În drum spre şantier se mai vorbeşte cu cei de lângă tine: sunt surprins cât de avid de cunoştinţe este „Nea Vasile”, absolvent al Şcolii Superioare de Comerţ, care mărturiseşte cu o sinceritate dezarmantă: „în capul meu sunt multe cunoştinţe, dar parcă puse cu furca”. Pe Nenea Vasile îl interesează tot: de la ce stele sunt vizibile în această vreme – şi îi răspunde asistentul universitar de matematică Radu Ştefan (în al cărui domeniu se află astronomia) – până la firul de iarbă care se cheamă în terminologia ştiinţifică *Cinodon dactilc/n* – îi spune inginerul silvic Virgil Stăncscu, ceea ce tinde să devină supranumele lui Nea Vasile, ca urmare a vervei zeflemitoare a

lui Zaharia Urdea.

Lui .Nenea Vasile îi plăcuse mult o relatare despre exagerările, în formule de politeţe, sofisticate, ale chinezilor şi, ca urmare a unei glume în care preluăm în formulări ad-hoc urări de „noapte bună” ori „somn dulce”, îmi spunea câteodată: „Stănică-tată (preluase apelativul de la înţeleptul şi patemal-tandrul Nea Nae), te rog spune-mi o chinezărie ca să dorm bine!”. Improvizam, în genul: „Fie ca Zâna Somnului, protectoarea odihnei oamenilor harnici, să te ducă pe apele albastre ale visului până la Grădina Păcii Sufletului şi să-ţi arate atâtea minuni de flori şi de păsări, încât să rămâi cu amintirea lor şi a trilurilor şi după sculare, toată ziua!”. îmi făcea plăcere să nu mă repet şi era totodată un mod indirect de a-i mărturisi cât preţuiesc faptul că trecuse prin atâtea încercări Iară să se înnegureze ori să-şi piardă dorinţa de comunicare şi setea de cunoaştere: că rămăsese viu şi firesc. .

Nenea Vasile era în al 12-lea an de detenţie privativă de libertate, cum însuşi afirma... şi, tot după spusele lui, era predestinat: se născuse în Pârlita-Săruleşti...

în pofida ordinelor severe ale administraţiei, ale supravegherii de către miliţieni, brigadieri şi pontatori a deţinuţilor, cu riscul întâlnirii cu carcera ori cu „nocturnele” în camera de gardă ca şi în camerele mici la „13-14”, medicamentele circulă pe trasee nevăzute. Şi dacă în interiorul brigăzii oamenii nu sunt grijulii doar cu sănătatea proprie, între brigăzi – în cel mai strict secret, pentru că această într-ajutorare s-ar chema „ajutor legionar”, culpă generatoare de noi procese – medicamentele se duc şi vin prin intermediul lui Vasile Pocea, sau, pentru cazuri grave, aflate la infirmerie, cu ajutorul (şi riscul) doctorului Ştefan Brânduşoiu, ce lucrează la infirmerie şi care, bolnav de plămâni el însuşi, primind de la familie o doză de „Remifon” şi „Pas”, medicamente noi şi salvatoare pentru cei atinşi de T.B.C. pulmonar, le-a administrat unui alt caz, mai grav, dintre bolnavii internaţi, care îl „pârăsc”, pentru că au un profund respect faţă de dânsul. Respect? Dragoste? Amândouă?

Avem o bucurie mare astăzi, la întoarcerea de pe şantier: s-a reparat baia şi, după o lungă vreme de pauză

forţată, peste patru luni, urmează reîntâlnirea cu apa caldă. Brigada va avea la dispoziţie baia pentru 30 de minute, după orele 19.00, când presiunea apei în reţeaua de alimentare este suficientă. Mai mult: ni se promite o periodicitate de maximum trei săptămâni între programările la apă • caldă. Numai de-ar fi respectată promisiunea... .

Se simte apropierea „vorbitorului”: cei care aşteaptă un asemenea eveniment îşi pregătesc ţinuta, sănu-i întristeze pe cei ce vor veni, oferindu-le o imagine decrepită. Sc mai pregătesc însă şi unii care nu aşteaptă pe nimeni, dar se comportă ca şi când...

Există şi o eleganţă a iluziilor, după cum există şi o pudoare conştientă că sunt pierderi şi falimente ce te coboară sub o minimă demnitate dacă nu Ic taci. .

încep să cred că adversitatea faţă de „turnători” are în ea nu doar repulsia bărbătească – amestec oricând exploziv de revoltă şi dc scârbă, faţă de trădători –, dar şi acea ruptură interioară de o liinţă în care ai crezut, dăruindu-i tot ce aveai mai curat şi mai sfânt în sufletul tău şi care, la greu, te părăseşte. Este o pângărire a unui altar ce s-a chemat iubire. Iubirea de neam, de ţară, de soţie, de Fraţi, de prieteni tot altar rămâne pentru cel trădat, dar un altfel de altar: pângărit.

De la foştii elevi aud întâia oară poezii din închisoare de Radu Gyr: *lisus în celulă', Sunt, Doamne, copt pentru cules', Jnepii; Cimitir de deţinuţi; Tăcem; întoarcerea lui Ulisse,* motive de îmbărbătare pentru mine, de bucurie estetică, de curaj, să exist, să scriu. Le învăţ pe dinafară uşor; nevoia de frumos, acutizată de lipsa literei tipărite sau scrise, face din calea orală o cale împărătească, iar din memorie, o mică şi secretă bibliotecă. Ion (Nelu) Fulea şi Gheorghe (Ghiţă) Brânda sunt cei care joacă acum pentru mine rolul de cărţi de poezie. Ghiţă Brânda îmi spune o frumoasă baladă, *Mistreţul cu colţi de argint,* de Ştefan Augustin Doinaş, care la I Iciuş i-a fost profesor, iar mai târziu coleg de puşcărie. Sunt bucuroşi, ei şi alţii, când le mărturisesc că şi memoria mea poartă în ea poezii pc care ci nu le cunosc, ori nu le-au ştiut niciodată pe dinafară, ca, dc pildă, *Moartea lui Fulger* de George Coşbuc, dar şi alte poezii, dc Radu Gyr din volumele *Cununi uscate, Poeme de război, balade.*

Lui Nelu Fulea i se luminează ochii şi faţa, când îi spun că mai ştiu şi trei fragmente din *Noul Testament.* începe să înveţe capitolul 13 din Cartea I pentru Corintcni a Sf. Apostol Pavel: „Iubirea este mai presus de toate...”

La sosirea de la muncă, după masă, Clinciu vine în dormitor şi citeşte de pe o listă câteva nume, ale celor care au primit pachet dc acasă. Printre ele, mai repede decât mă aşteptam –

după trei

luni de la arestarea mea – şi al meu. Când Bică va suna din „torogoata” lui semnalul „la pachet” (a născocit un semnal anume), să ne ducem la baraca de distribuire a pachetelor. Cu această ocazie, mi se dă „cartela” de primire, lunară, a pachetelor, cartelă cu un triplu rol: de identificare a destinatarului, de atestare a faptului că nu este pedepsit să nu primească pachet şi, ca să evite primirea vreunui al doilea pachet în aceeaşi lună, cartela se perforează cu un cleşte asemeni celui folosit de conductorii C.F.R.

Pachetele sunt deschise, controlate-să nu aibă nimic nepermis (scrisori, cuţite) ori interzis (ciocolată, cafea, cacao) şi-s dijmuite (a se citi: „confiscate”) cele ce depăşesc greutatea de ... 5 ...kg sau conţin alimente interzise.

Controlul şi dijmuirea o fac brigadierii, sub supravegherea brigadierului-şef (există şi o asemenea funcţie) şi a miliţienilor care ţin legătura cu Poşta ori sunt mai pofticioşi, pentru că alimentele confiscate se împart între distribuitorn-dijmuitori, inclusiv miliţienii.

Coincidenţă? Peste două zile va fi ziua Sfinţilor împăraţi Constantin şi Elena, patronii onomastici ai tatălui meu, decedat când nu împlinisem vârsta de cinci ani, şi ai mamei mele, cu un fecior căzut pe front în Transilvania şi cu altul închis într-un lagăr comunist...

Pachetul este trimis de mama, de la-Negru Vodă. Astmatică, cu crize ce se declanşau la emoţii deosebite şi, din cauza astmului, duşmană a fumatului, mama îmi trimite lucrurile solicitate în cartea poştală, în plus ce i-a fost în putinţă şi... ţigări (necerute). Voi putea să mă revanşez faţă de cei care mi-au oferit „ţâţa dracului” cum îi spunea Nenea Vasile.

Cu acest prilej, la pachet, îl întâlnesc pe nenea Marin A. lonescu: este în „Haşul” vecin la o brigadă A., în care se află Ştefan Nica, tot din lotul nostru. Sunt sănătoşi amândoi şi ne bucurăm că ştim unii de alţii. Şi mai dau de cineva: de Mihai Hagi, venit de o lună la Peninsulă. Ne bucurăm de revedere.

Adorm cu gândul la ai mei şi mă visez cu ei la un cules de vie, parcă la via finului Marin Văsii. De ce? Poate că un cules de vie era, odată, un fel de sărbătoare a

bucuriei de ă trăi...

Am trusa de **bărbierit „Rotbart”** moştenită de la tata, pensulă, săpun şi lame de ras, am o vaselină şi albastru de metilen: eczema trebuie să cedeze. Este ciudat ce sentiment de inferioritate, ce complex îmi dă „porcăria” aceasta, iar gândul că nu sunt singurul „pictat” cu albastru sau violet şi că nu este vina mea, condiţiile de igienă (şi de

alimentaţie, spun medicii, acuzând un dezechilibru al vitaniiiiizni 11 organismului) fiind cauza acestei sâcâitoare situaţii, nu-mi dă liniştea dorită.

Duminică, zi de vorbitor. Dobrogenii, având familiile mai aproape de lagăr, şi dintre ei, macedoromânii, în ciuda temperamentului lor vulcanic, par cei mai liniştiţi, deoarece au mai avut vorbitoare şi fiindcă în rândurile lor există un cult pentru familie, iar fidelitatea iubitelor este atât de înstăpânită, încât au fost logodnice dintre „ţânţăroaice” care şi-au aşteptat cu stoicism aleşii, condamnaţi la puşcărie pentru ani mulţi şi grei. (Peiorativul, cu intenţii onomatopeice, dc „ţânţar”, a fost preluat chiar şi de către cei în cauză în relaţiile cu români din diferite provincii ale ţării în paralel cu' „armân”, dar demna lor atitudine bărbătească a schimbat sensul depreciativ al cuvântului într-unul apreciativ, pe deplin meritat.)

Fiecare, în funcţie dc situaţia familială şi regiunea geografică de baştină, ar vrea să lase impresia că îşi stăpâneşte firea, până când este anunţat de pontator să se ducă Ia vorbitor: atunci faţa li se schimbă, oricât şi-ar domina ei reacţiile, devine mai luminoasă, iar ochii...

Când revin, cci mai mulţi sunt radioşi, însă şi uşpr stânjeniţi să-şi arate bucuria spre a nu-i întrista pe cei lipsiţi de ea ori să se vadă pe chipul lor amărăciunea dacă au primit veşti rele de acasă, însă parcă răspund mai afabil la întrebările prietenilor, cu care împart şi „pachetul” adus acum, pentru luna în curs, dacă nu l-au primit prin poştă.

Este o atmosferă de tensiune, a sărbătorii aşteptate, care ţine toată ziua, până către amurg când se termină vorbitoarele. Se fumează mai mult ca de obicei: unii pentru a se obişnui cu veştile primite, alţii pentru că nu au putut primi veşti; fiecare este în această zi şi în noaptea care urmează mai aproape dc ai lui, de piscurile şi hăurile dorului de ei, de libertate. , ■

Pentru floarea lor albă şi pentru parfumul brebeneilor, totdeauna am iubit salcâmii. Dar i-am iubit şi pentru îndrăzneala lor de a creşte spre cer, drepţi, perfect verticali, şi pentru îndârjirea de a cuceri pământurile cclc mai sărace şi locurile cele mai neprimitoare.

Când mă gândesc la salcâmi, dintre amintirile mele sublime ies în faţă nopţile cu lună plină, fermecată ea însăşi dc pădurea

de salcâmi, albă toată şi suav înmiresmată, pădurea de la marginea comunei natale.

împreună cu doi-trei dintre prietenii mei, ne obişnuisem să o vizităm în acele ore magice şi să nu vorbim în crâmpeiul de timp cât ne lăsăm înfioraţi de atâta frumuseţe paradisiacă.

Totdeauna înflorirea salcâmilor a fost o sărbătoare pentru sufletul meu, dar acum, aici, unde în drumul nostru spre Mamaia-taluzări, salcâmii, singulari sau în mici liziere, sunt albi de floare, îmi pare că istoria noastră şi destinul nostru sunt în contratimp cu ei: aşa se iveşte pastelul:

Salcâmii albi Ia Valea Neagră

Lui Gogu Roşu .

înfloresc salcâmii şi noi tot închişi, coborâm în
moarte frunţi cândva rebele, frunţile sub care
înfloreau narcişi
„ şi-au dormit adesea turme de gazele.
J

înfloresc salcâmii, dar mireasma lor
- pentru noi, odată, izvor de imagini – mai albe
aprinde candele de dor peste suferinţe şi peste
paragini.

Noaptea peste sârme toţi ne aruncăm '
Z sufletele-n voie să umble prin ţară,
înfloresc salcâmii, tot mai des visăm
• că e dea din urmă neagră primăvară.

Pentru aceste stihuri, preotul Ionel Florea (memoria bună a prietenului şi mai bun Constantin Iulian mi-a fostdc ajutor!) a compus muzică şi cântecul – cum să-i spun altfel? —a circulat la Peninsulă...

Pentru cei de acolo, eu am rămas cel ce-a scris: *înfloresc salcâmii şi noi tot închişi...,* vers cu care mi-a primit îmbrăţişarea Ghiţă Brânda la Braşov – 1991 – şi mi-a răspuns la telefon Gogu Roşu, prevenit că am să-l caut, după 39 de ani de despărţire şi tăcere între noi.

în partea de jos a coloniei a fost adus un lot de „pinguini”, cazat intr-o baracă, terminată de curând. De

ce? Nu ştim. Vor să facă o corabie mixtă de „bandiţi” (noi!) şi de „hoţi” (nou-veniţi)? Nu ştim. Deocamdată, ipoteze: că n-au (mai) avut unde să-i cazeze la Poarta Albă... că au păduchi... că...

De ce „pinguini”? Pentru că la penitenciar delincvenţii de drept comun, „hoţii”, pătimaşi după jocurile de noroc (zaruri se pot face din miez de pâine), îşi joacă la „barbut” sau la „mai mare” până şi hainele proprii. Până să primească „efecte” de la magazie (orânduirea este mai grijulie cu „dreptul comun”!) şi dacă vremea este rece, deţinuţii ies la „plimbarea” regulamentară de 15 minute, înveliţi cu câte-o pătură, a cărei culoare cenuşie – acoperind albul, aproximativ, al cămăşilor şi al izm.enelor— le conferă o izbitoare asemănare cu pinguinii.

De unde ştim că „pinguinii” au păduchi şi că au venit de la Poarta Albă? De la Balla, care ţine să ne spună în săptămânala-i şedinţă de producţie: „Atenţie, domnilor, che vinit pinguin de la Poarta Albă, ie, adus peduchiu! Ie, tu dus la dracu-mic, la dracu-mare în colonie, che ce fecut Japonia, che ce^ircnjat Germania, ie, prinde peduchiu pe tine, ie îmbolnăvit de tifus exanteinatic. Ie, vine mama al teu, nivasta al teu la vorbitor, ie, nu ghesit pe tine, che mâncat peduchiu, ie, dus pe tine Ia Valia Niagră”.

(Valea Neagră este cimitirul satului celui mai apropiat).

Pe şantier, la Mamaia, şi la taluzări, şi la săpăturile pentru chiunetă, s-a dat de un strat de mamă, care nu cedează nici sub târnăcop decât bucăţi mici cenuşii-verzi şi în această situaţie se va încerca o nouă soluţie tehnică: instalarea de hidromonitoare, un fel de tunuri cu apă sub presiune, cu ajutorul unei staţii de pompare a apei din ghiol, care să disloce pământul cu mamă cu tot şi să-l evacueze în ghiol, până când vor fi instalate hidromonitoarele, suntem mutaţi la „Mustâţă”, la piatră: rănguit blocuri, descărcat din vagoane (cele nebasculante), făcut platformă pentru calea ferată, spart piatră etc.

Alt ritm de muncă: ritmul pietrei. Şi altă căldură, reflectată de ca. Ziua de lucru mi se parc mai lungă şi nu numai mie: pe la ora prânzului, când soarele devine muşcător, îl aud pe Nenea Vasile – care s-a luptat, mai cu ranga, mai cu braţele, să facem, din anrocamente şi piatră de dimensiuni mai mici, o porţiune dintr-o platformă pentru o viitoare linie de cale ferată –, spunându-mi: „M-am chitrofonit”. Nu cunosc verbul. îmi explică, oprindu-se din lucru, că este un amestec de oboseală, cu foame

şi lehamite faţă de această muncă de Sisif şi că, de fapt, este un verb născocit de el

însuşi. îmi place verbul şi, ca să-l scot pe Nenea Vasile de sub sfîchiul lui „Cinodon dactilon”, îi propun o schimbare de nume: după modelele monahale din calendarul ortodox: Sinaitul, Hozevitul, Areopagitul, să se cheme „Cuviosul Vasile Chitrofonitul”. ,

Râde generos de ideea mea trăznită şi simt să suntem dogoriţi, pe dinăuntru, de căldura prieteniei şi de acceptarea destinului nostru.

Pe „Mustaţă” fiinţează „Satul african”, de fapt nişte şoproane improvizate, acoperite cu carton asfaltat, adăposturi sub care lucrează „Cioplitorii” în piatră, care au acum o comandă de artă: piesele decorative ale noului stadion sportiv din Constanţa. în paralel cu executarea prin meşteşugul cioplirii pietrelor a tot ce era necesar pentru un stadion sub aspect strict utilitar, aici meşteşugarii îşi ridică munca la exigenţa artei: delfini, şerpi, frize cu ornamente florale etc., cioplitorii tinzând să urce cu vârfurile meseriei lor în categoria sculptorilor.)

N-avem voie să pătrundem acolo, dar tragem cu ochiul şi ne gândim că truda unor fraţi de-ai noştri va împodobi Constanţa cu un stadion unic prin originalitatea ansamblurilor şi prin gustul rafinat, pentru că proiectanţii sunt şi arhitecţi deţinuţi, unii dintre ei cunoscuţi, precum Constantin Joja, de pildă.

Ne **întoarcem la Mamaia-taluzări:** hidromonitoarcle lucrează cu folos, dar în chiunetă cu randament scăzut, ceea ce a născut o soluţie tehnică surprinzătoare: în pragurile de mamă se vor da, manual, găuri cu burghie metalice, construite special, lungi de până la 2 m şi prevăzute cu o bară, pentru manevrarea fiecărui burghiu de câte doi deţinuţi. Se începe cu burghie mici, de până la 1,2 m, se continuă cu burghie mijlocii, de circa 1,5 m şi apoi se termină cu burghie mari; toate realizează găuri cu diametru de 20-30 mm. Se forează manual şi când burghiul nu mai înaintează, fiind plin cu material, se răsuceşte în sens invers, se scoate, se curăţă, se toarnă apă în gaura realizată şi se reia lucrul.

în aceste orificii se va introduce astralită (un exploziv), un conductor electric şi apoi se vor astupa cu pământ de

buraj, operaţie pe care o fac artificierii civili care vor realiza şi detonarea. Apoi, va fi rândul hidromonitoarelor, mânuite tot de civili, să intre la lucru, iar ceea ce nu vor reuşi ele va rămâne în grija noastră, a „robilor”, ce nu ne putem despărţi de târnăcop, lopată, vagoneţi.

Darea găurilor cu burghiele metalice pare o muncă uşoară, motiv pentru care la ea sunt trecuţi cei mai mici de statură, mai slabi ori convalescenţi, ca Nicolae Chiriazi, după o hepatită ce l-a dus până la Spitalul pentru deţinuţi de la Poarta Albă.

Am lucrat şi eu, făcând echipă cu Vasile Tilibaşa din Ploieşti, un tânăr de vârsta mea, dar mai „bătrân” în puşcărie, ce visase să ajungă în Statele Unite ale Americii, având rude acolo...

Orice muncă îşi modifică, în funcţie de ritmul în care este practicată, caracterul, astfel, că ea nu devine uşoară decât dacă randamentul e mai mic, cei doi coechipieri mimând efortul, dar stând agăţaţi de coarnele sfredelului ca să se odihnească.

Pe Nicolae Chiriazi („Calachi”, pe diminutivarea balcanicului Nicolachi) l-au sfătuit doctorii să nu facă efort mare la reluarea muncii pe şantier pentru că există pericolul agravării hepatitei, transformarea ei în ciroză şi... el ţine minte.

De aceea, când cei mai apropiaţi ai lui (armâni, ca şi el, sau poznaşi ca Zie Urdea), profitând de absenţa de lângă ei a brigadierului şi apontatoruhii, glumesc strigându-i: „Calachi! A prins rădăcini!” (Burghiul, adică). El, pe un ton justificativ: „Icterul, mă, frate!”. Sau: „Calachi! A făcut floare!” (Tot burghiul!). El, pe acelaşi ton de om bolnav: „Ciroza, mă, frate!”.

Este interesant să constat, verificând în timp şi cum calcă deţinuţii de ia alte brigăzi, că există un mers al muncitorilor la pământ mai vizibil la întoarcerea de la lucru, mersul are în el ceva solemn şi parcă o uşoară legănare, de forţă magnetică primită şi stăpânită bine.

Dialog, în spălător, Între doi „vecini”, de la brigada B. 2; Mciroşu (?): „Mâine, împlineşc patru ani...”. (De la arestare...). Paul Vasilescu: „La mulţi ani, taică! La anu’ când vei împlini cinci, o să te dăm la grădiniţă la Midia!”.

Mulţumesc, Paule! Dar mă tem că o să fim colegi de bancă!”, lese din spălător şi îl întreb pe Paul, pe care îl simpatizam pentru umorul lui, câţi ani de condamnare are Meiroşu. Răspunş: „Numai 5 ani!”

Se petrecuseră destule cazuri ca, la terminarea

condamnării, în loc de eliberare, să urmeze „internarea” la Midia, informaţie parvenită la Peninsulă prin deţinuţi care, de la Midia trecuseră prin Jilava pentru noi procese sau supliment de anchetă, întâlnind acolo, în situaţii nnilare, deţinuţi aduşi de la Peninsulă şi reveniţi în lagăr apoi, fie pe

o filieră mai simplă, din vreo vorbă scăpată de vreunul dintre miliţienii ce escortează până la Midia pe cei „eliberaţi” de la Peninsulă.

Cu ochii săi negri, inteligenţi şi pătrunzători pe care chipul cu trăsături fine de bărbat frumos şi ars de soare îi face şi mai expresivi, profesorul Grigore Zamfiroiu poartă în el o ardoare deosebită, scoasă la lumină de glasul blând, dar ferm şi convingător, când prezintă o situaţie sau expune un punct de vedere. Combatant, ca ofiţer de rezervă, în U.R.S.S., a fost prizonier de război câţiva ani, neacceptând să vină în ţară cu diviziile prosovietice „Tudor Vladimirescu” sau „Hoţia, Cloşca şi Crişan”. Este prieten, bun cu „Nea Nae”, de la care aflu câte ceva despre „Grigore”, cum îi zice dânsul, cu respect pentru valoarea umană a acestui gorjean, cu severe principii etice încorporate organic şi devenite natură şi substanţă a sa.

„Cum putea lipsi Grigore din puşcăria românească?” – mă întreabă Nea Nae râzând, şi-mi povesteşte inspecţia şcolară ce-a determinat îndepărtarea lui din învăţământ, constituind apoi probă la proces, unde a devenit o culpă chiar şi opoziţia din prizonierat, la înfiinţarea amintitelor divizii prosovietice şi întoarcerea în ţară ca ofiţeri sperjuri, slujitori ai laşităţii şi aliaţi ai Satanei sub masca apărării intereselor româneşti.

, întors din prizonieratul în U.R.S.S., după terminarea războiului, profesorul fusese repartizat la o şcoală elementară din Bucureşti, unde îşi avea domiciliul, iar „şcoala nouă” îl repartizase la clasa întâi.

(Nu era singurul caz de retrogradare a profesorilor care nu „aderaseră”: în anii ’50-’51, funcţiona la şcoala elementară din cartierul Balta Albă fostul meu profesor de latină de la „Spiru Haret”, David Popescu, distins latinist, traducător în limba română al *Mângâierilor filosofiei* de Boetius, traducere elogios comentată în *Gândirea* anilor ’43-’44. Şi nici dânsul, profesorul de latină al lui Petru Creţia şi al lui Octavian Paler, nu era singurul surghiunit la şcoala din Balta Albă: mai se afla acolo şi Pamfil Georgian, coautor al unor bune manuale de istorie pentru

liceele vremii mele.)

Toţi cei care „nu sprijineau regimul” – sintagmă inventată de lichelele care se aliaseră cu „clasa muncitoare” , erau şicanaţi şi sistematic urmăriţi în vederea eliminării din învăţământ şi a trimiterii lor „la munca de jos” (a se citi: muncăjnanuală!), dacă nu puteau fi implicaţi în vreun proces,’oricât de mincinos, de infam.

li

Vine, deci, „un tovarăş inspector” şi la clasa „învăţătorului” Grigore Zamfiroiu, unde are loc o originală lecţie de „intuiţie”, cum se chema pe atunci primul contact cu ştiinţele naturii.

Inspectorul îi îndeamnă pe copii să răspundă în cor şi succesiv: dacă văd banca lor, dacă pot să pună mâna pe ea, dacă banca „este” şi la toate întrebările ei răspund afirmativ, în cor.

Inspectorul le arată tabla şi repetă întrebările: o văd, pot să pună mâna pe ea, „este” şi vocile copiilor răspund în cor cu „da”.

Inspectorul (sigur pe reuşita metodei, pune o nouă întrebare): Copii, dar pe Dumnezeu îl vedeţi?

Copiii (în corul încă sigur): Nu! ,

Inspectorul: Puteţi să puneţi mâna pe el?

Copiii (mai puţin siguri, parcă): Nu!

Inspectorul: Deci, dacă nu-l vedeţi şi dacă nu puteţi să puneţi mâna pe el, Dumnezeu este? .

Copiii (şovăind, voci stinghere): Nu este!

Inspectorul (satisfăcut): Aşa, copii: Dumnezeu nu este!

Intervine profesorul: Domnule inspector, vă rog să-mi daţi voie să continui lecţia dvs.

Inspectorul (radios): Sigur că da!

Profesorul: Copii, voi îl vedeţi pe domnul inspector?

Copiii (bucuroşi că se întorc la un joc ştiut): Da, îl vedem!

Profesorul: Copii, voi puteţi să puneţi mâna pe domnul inspector?

Copiii: Da, putem!

Profesorul: Domnul inspector este?

Copiii: Da, este!

Profesorul: Copii, dar mintea domnului inspector o vedeţi? Puteţi să puneţi mâna pe ea? .

Copiii: Nu! .

Profesorul: Este?

Copiii: Nu este!

Profesorul: Aşa, copii: mintea domnului inspector nu

o puteţi vedea, fiindcă nu este. Domnul inspector nu are minte!

„Isprava lui Grigore” – îmi spune Nea Nae – a circulat apoi ca poveste, snoavă sau banc în Bucureştiul acela în care se încerca instaurarea ateismului comunist. Şi în şcoli, de unde icoanele fuseseră deja îndepărtate şi puse pe foc.

După 5 ani de închisoare (1949-1954), profesorul Grigorc Zamfiroiu va fi în 1959 cuprins într-un lot cu Radu Gyr şi condamnat la moarte. Vor fi închişi totodată soţia şi cei doi copii de peste 14 ani, un băiat şi o fată. „Umanismul socialist” îl va lăsa acasă pe cel de-al treilea copil ce nu împlinise 14 ani. Condamnările vor fi mari, profesorul a stat câteva luni în celula condamnaţilor la moarte de la Jilava, apoi i se va comuta condamnarea în 25 ani muncă silnică, vor fi eliberaţi în 1964. Rămas văduv prin decesul soţiei şi, după Revoluţie, singur în ţară, cei trei copii obţinând calificări universitare şi plecând în străinătate, profesorul sc călugăreşte sub numele de Părintele Andrei, după ce fusese distins cu calitatea de membru al Academiei dc Devotament Moral Naţional a Franţei, într-o sesiune la Sorbona.

în conştiinţa celor care îl cunosc – mă număr printre norocoşi –, Părintele Andrei (Grigore) Zamfiroiu rămâne uri model de dăruire românească şi de trăire creştină.

Efectivul dc la burghie a crescut corespunzător cu natura terenului, şi astfel avem privilegiul să-l auzim pe nenea Nicolae Cicu, fotograf de frunte din Constanţa, cântând cu o vibrantă voce de tenor baritonal: „Toată lumea-mi zice lotru...”, la o oră când Ballaşi Clinciu sunt la celălalt capăt al cordonului de pază.

Nevoia dc muzică ne-o potolim cum putem: fredonând câte un cântec (romanţele şi doinele sunt pe primele, locuri) ori fluierând crâmpeie din uverturile unor opere sau din concerte ce ţin parcă de altă lume şi pe care unii dintre noi le mai ţinem minte.

Câteodată, în câte o duminică când nu lucrăm şi nici nu avem vreun program special alcătuit de conducerea lagărului sau brigăzii, se mai înfiripă în dormitor câte un scurt moment muzical la care, rugaţi, „participă” C. Dumitraş, Costel Vlădescu, nenea Cicu şi Ion Fulea, altă voce de tenor admirabilă.

„Nelu” Fulea este dintr-o comună din zona Sibiului, ştie să doinească fermecător şi cred că el a compus

Colindul de la Jilava pe care numai pe el l-am auzit cântându-1. Evlavios, blând şi concesiv, este unanim iubit şi nu mă mir că la Târgşor, închisoarea pentru elevi, a fost imul dintre cei ce s-au impus prin demnitate şi rezistenţă creştină împotriva încercărilor ateizante ale administraţiei, ca şi Ghiţă Brânda din Bciuş,.fiind legat de el printr-o nobilă frăţie creştină şi totodată românească. Cea mai aspră, cea mai dură

expresie a lor era: „Dă-l în supărare” ori „dă-l în necaz!”, pe care o foloseau foarte rar, în situaţia când alţi deţinuţi, mai „lumeşti”, drăcuiau sau înjurau.

Când au aflat că „scriu versuri”, amândoi s-au deschis sufleteşte către mine; aşa am aflat că Nelu Fulea voia să-şi dea bacalaureatul (fusese arestat în ultimele zile ale ultimei clase de liceu), să urmeze icologia şi să ajungă preot. La un vorbitor a avut şansa de a primi o – fotografic de la mama lui, o „Mater Dolorosa” transilvană, şi vestea că Maria Donului, idila lui din cursul superior al liceului, îl aşteaptă de patru ani. Auzindu-l, am intuit că ei doi ar putea întruchipa imaginea perechii ideale, memoria mea reţinând numele Măriei Donului cape unul dintre exemplele de credinţă în puterea iubirii şi tăriei de caracter într-o vreme care surpa fidelităţi şi înmormânta idealuri.

Prin 1971, în Bucureşti, pe Calea Victoriei, pe acelaşi trotuar, dar venind din sens contrar, au trecut, la braţ, un preot şi o doamnă, încă tineri. După ce nu ne mai puteam vedea chipurile, memoria mi-a dat un semnal de atenţie: parcă ar fi Nelu Fulea. Mă întorc şi spun, întrebător: „Nelu Fulea?”. Se întoarce şi, venind către mine, rosteşte un „Da...” uşor surprins; trecuseră 18 ani şi fusesem în aceeaşi brigadă doar 8 luni. „Eu sunt Ghiţă Stănescu de la Peninsulă”. ’ Ne îmbrăţişăm, ne privim şi iar ne îmbrăţişăm. Doamna rămăsese pe loc, privind către noi. Cu jumătate de glas îl întreb: „Maria
I fonului?”. „Maria Donului, da!” îmi răspunde el desluşit şi Doamna
vine către noi. Ii sunt prezentat, ne bucurăm toţi trei, ne facem urări şi ne despărţim cu inimile pline: ei pentru că aveau confirmarea de a li fost ştiuţi ca o pereche pilduitoare, eu pentru că mă întâlnisem cu această tandră legendă vie, adevărată prin miracolul iubirii. -

împlinesc 26 de ani. îmi este dor de ai mei, toţi, dar înaintea \ tuturor, de fiica mea, Ana-Crina-Ştefania, fiindu-mi milă, până la lacrima reprimată, de mama.

Pe lângă aţâţi fraţi de calvar, mai vârstnici ori mai tineri, cu condamnări lungi, mă pot considera norocos, mai ales

pentru faptul fii evitând arestarea în anii 1948-1951, am evitat totodată trecerea pi în Piteşti, despre care, pe măsură ce mă „învechesc” la Peninsulă, aflu noi fapte îngrozitoare. Şi nici condamnarea nu este mare, îmi lac curaj. Când voi împlini 31 de ani... dar, câte nu se mai pot întâmpla?
II)e pildă, cine ar fi putut crede că un „fugar” şi nesupus la încorporare

din cauza condamnării politice, cu serviciul militar nesatisfăcut, avea, în 1951, legitimaţie verde de intrare „în interes de serviciu” pe poarta nr. 4 a Marelui Stat Major, unde Trustul nr. 1 Construcţii Bucureşti, la care – cum am mai scris – eram angajat, executa lucrări de modificare a compartimentării unui pavilion administrativ?

Fusesem cerut nominal de şeful de şantier, conductor-arhitect ’ Gh. Nistor, cu care lucrasem la şantierul Gazelectra Filaret, nu putusem, ca să nu stârnesc suspiciuni, să nu primesc „sarcina de onoare” – suplimentară, evident! –, dar mă străduiam să stau acolo cât era strict necesar, pentru că pe partea interioară a uşii biroului vecin, unde aveam acces la telefon, exista o tăbliţă pe care scria: „Ai sigilat? Ai ars hârtiile?”, întrebări pentru ofiţerii-birocraţi, menite să le stimuleze „vigilenţa”. (Dar, nu numai lor.l.).

Acum, oricât de ciudat mi se pare chiar mie faptul că nu mă mai aşteaptă o arestare – şi tot ce va urma – este un motiv de liniştire. >

Acum, aici, am o singură datorie: să rezist. De altfel până şi faptul, aparent minor, că am scăpat de eczemă are darul să-mi ridice . moralul şi nădejdea că Dumnezeu nu ne va lăsa să pierim.

Lucrez alături de Ion Albescu; învăţător într-unul din satele din sudul Munteniei, şi, dintr-o vorbă în alta, îmi povesteşte următoarea întâmplare:

Prin anii ’50-’5l a venit la vânătoare, în zona de pădure de luncă a comunei învăţătorului, Mihail Sadoveanu, împreună cu o suită de vânători pasionaţi sau ocazionali.

Au fost obligaţi să iasă la goană sătenii şi „dăscălimea” ca vânătoarea să nu fie calică. Atras de renumele lui, Mihail Sadoveanu, a cărui operă o citise cu nesaţ, Ion Albescu a căutat să stea mai aproape de el şi când vânătorii s-au aşezat la locurile de pândă, el a rămas

ca ajutor lângă scriitor (Mihail Sadoveanu era autoru conferinţei publice ţinută în Bucureşti la sala Dalles, în toamna lui ’44, conferinţă publicată apoi sub acelaşi titlu „roşu” într-o broşurică *Lumina vine de la Răsărit,* fiind acum preşedintele Comitetului Român pentru Apărarea Păcii, membru în conducerea Marii Adunări Naţionale şi a Asociaţiei române pentru legături cu U.R.S.S. – ARLUS etc.) .

Cum erau numai ei doi, chinuit de întrebările^ proprii, învăţătorul l-a întrebat cu sfială: „Maestre, dumneavoastră chiar credeţi că lumina vine de la Răsărit?”. Sadoveanu l-a privit lung şi, calm, i-a răspuns cu o întrebare tăioasă: „învăţăto’rule, ştii că vorbele astea te pot costa capul?” ’

.

Orice comentariu poate păcătui doar prin blândeţea lui...

O veste îi zguduie pe foştii elevi: la Taşaul sau în Ghiol (nu-mi mai aduc aminte), a murit înecat Alexandru Roiban, colegul lor din închisoarea de la Târgşor. Jalea prietenilor mei se-ascunde sub scurte evocări ale celui plecat prea devreme; nu l-am cunoscut, dar îi reţin numele şi mă rog pentru el, cel eliberat de osândă, dar mai cu seamă pentru părinţii lui.

Capricii ale memoriei: am uitat alte nume, ale unor oameni pe care i-am cunoscut, nu şi pe al lui Alexandru Roiban, poate şi pentru faptul că, peste ani, în lumânările aprinse pentru cei morţi, gândul meu l-a pomenit, alături de cel al lui Dan Mihăilescu, al doctorului Cazacu, al doctorului Simionescu.

Nu departe de „Haşul” nostru, la „C” există o brigadă de preoţi. Sinistra ei existenţă este o dublă dovadă că Biserica s-a împotrivit „regimului” şi că ura atee loveşte în slujitorii credinţei creştine urmărind desfiinţarea ei. Chirion, îl ţine pe Burculeţ ca brigadier la „popi”, deşi schimbă la câteva luni pe brigadierii şi ponlatorii cărora li s-a tocit „vigilenţa revoluţionară”. Vasile Pocea, frizerul, îmi spune că atmosfera îp brigadă este groaznică şi datorită implantării acolo a unor turnători iară scrupule sau „reeducaţi”, în misiune. Preoţi ortodocşi, cei mai mulţi, preoţi uniţi, chiar şi un „hoge” mahomedan rabdă împreună pentru credinţa lor diferită „în acelaşi Dumnezeu” chinurile la care îi supun slujitorii Satanei, ticălos de inventivi. ,

Ars de soare, cu faţă rotundă pe care chelia lucioasă o luminează parcă mai mult decât ochii, întorşi către înăuntru,

nu prea ¡nalt, robust ca un matroz, Nicolae Caratană; de la brigada vecină B. 2, are faţă de mine nu doar blânda condescendentă a unuia mai „vechi” faţă de un novice, dar şi a celor câţiva ani în plus faţă de vârsta mea. A fost o simpatie reciprocă, sporită de faptul că Gogu

Roşu l-a prevenit că „zburăsc armâneşte” precum şi de faptul că amândoi scriem (mintal) poezie în limba română. Trebuie să recunosc că poezia lui Nicolae Caratană era mai elevată decât a mea, mai desprinsă de momentul istoric, valorificând liric fantezia şi o disponibilitate metafizică, genuină, contrastantă cu aspectul lui de păstor mediteranean şi surprinzătoare, până la încântare pentru mine, Ia un autodidact, căci aceasta era situaţia lui „Laie Cola” (Unchiul Cola), cum îi spuneau cu respect macedoromânii mai tineri.

Incantaţie, cu o forţă de vrajă poetică, lirica lui Cola Caratană mi-a fost prilej de bucurie curată în acele înserări când, retraşi în partea din spate a ţarcului nostru, ne-am deschis sufletele ca pe nişte cărţi de poezie, sfidând timpul şi sârmele ghimpate care ne ţineau captivi.

Brigada B. 1 a fost mutată de la şantierul Mamaia-taluzări la şantierul Atelierele electrice Ovidiu (A.E.O.); eram promovaţi, de fapt: treceam de la munca la pământ la cea de construcţii.

Mergem pe jos, ocolind «Mustaţa» şi la capătul unei ore de drum suntem pe şantier. Avem mai întâi de valorificat experienţa noastră de săpători: fundaţiile pentru câteva construcţii. Alte câteva ateliere şi câteva spaţii pentru locuinţe, un corp pentru birouri sunt deja «la roşu», ba chiar şi acoperite: au lucrat o brigadă de constructori împreună cu o brigadă de studenţi, dar lucrările sunt întrerupte deocamdată. Pentru început ne vom ocupa de clădirile noi, care încep de la săpături. N-avem obişnuitele roabe metalice necesare evacuării pământului săpat. într-un colţ al şantierului, acoperită cu carton asfaltat, o grămadă: sunt roabe de lemn, de dimensiuni mai mici decât cele cunoscute. Primul gând, egoist: va fi mai uşor de cărat pământul cu ele: următorul gând, bărbătesc: aşa ca să ne aflăm în treabă? încă uimit de dimensiunile roabelor, pe care nu le întâlnisem pe şantierele libere sau la Peninsulă, ridic una, mă plimb cu ea, goală, îmi par puţin ridicol şi privind-o, pe partea dinspre mine a cutiei roabei, văd o semnătură vădind un

îndelungat exerciţiu al scrisului: Doda Vizitiu, nume care parcă îmi arde memoria. Cu aceste roabe de lemn au cărat pământ Doamnele şi Domnişoarele noastre: mame, soţii, surori, fiice ale deţinuţilor politici, deţinute politice şi ele însele.

Mâini, care au legănat copii, i-au închinat, învăţându-i carte; mâini, care au alinat suferinţe, au fost silite acum la una dintre cele mai grele munci—împlinite de când lumea de bărbaţi, în toate părţile

lumii unde mecanizarea nu le înlocuieşte efortul: să sape pământul şi să-l care cu roaba, mâini osândite să poarte, în loc de verighete şi inele, bătăturile muncii forţate, iar stăpânele lor să îndure pe lângă rănile ruperii de lângă ele a celor dragi şi pe cele ale propriei lor desprinderi silnice din lumea lor, pentru care se pregătiseră, să supravieţuiască dublei decăderi: din calitatea de om liber şi din rangul de femeie. -

Mi se înnegurează ziua şi sufletul. A fost una dintre cele mai grele zile din cele 462 trăite la Canalul Dunărea-Marea Neagră.

Peste trei zile, roabele Doamnelor dispăruseră, fiind înlocuite cu cele metalice – ştiute şi din gluma amară: «Se cunună robul lui Dumnezeu... cu Roaba!»

Am intrat într-o zodie bună: primim o parte, 10% mi se pare (cu restul ne plătim întreţinerea şi pe paznici!), din rezultatele muncii – noastre pe primul semestru al anului 1952, sume reprezentând echivalentul a 2-3 kg marmeladă (cu 12 lei/kg) pe lună. Nu ni se dau hani, ci un fel de bonuri cu valoarea cuvenită fiecăruia, din care, la «cantină» (o ghcrctă-magazin la intrarea în lagăr, pe partea opusă corpului de gardă), se pot cumpăra: ţigări, marmeladă, gem (de gutui sau vişine), compot (de corcoduşe), la preţuri mai mari decât în comerţul de stat cu populaţia. La «cantină», mezelurile şi şunca sunt în cantităţi mici şi nu... prea ajung ele la noi dm cauza aprovizionării, ori noi la ele, din cauza preţurilor. Există însă, din belşug, borcane cu muştar. Şi ţigări, în felurite sortimente: Canalul Dunărea – Marea Neagră, Naţionale, Mureş, Olt, Carpaţi.

Accesul la cantină, după ce s-au aprovizionat «cadrele», este pe zile şi pe brigăzi, dar în colonie se mai îndulceşte alimentaţia (cu marmeladă sau cu gem), iar criza de ţigări scade simţitor, mai ales pentru fumătorii rezonabili (până la 10 ţigări pe zi, dar tăiate în două), categorie de vicioşi căreia îi aparţin.

Câte doi-trei deţinuţi mănâncă împreună (în afară de raţia de la «cazan»), şi ceea ce pot cumpăra de la cantină, şi ceea ce cuprind pachetele (dacă primesc) trimise de acasă. Ei formează «o familie». (al priveşte fumatul, există solidaritatea de oricând a vicioşilor:

În perioada de lipsă, doi inşi, chiar nefacând parte din aceeaşi lainilie, fumează o aceeaşi ţigară după codul: «Mă iei la remorcă», adică «fumezi tu prima jumătate», ori «te iau la remorcă», respectiv «vei fuma a doua jumătate». Ţigaretul este la loc de cinste; nu se obişnuieşte să se fumeze pe rând din aceeaşi ţigară («Un fum, tu; un

fum eu...»), ca în lumea dreptului comun. Reţin, chiar, o glumă pusă pe seama unui fumător fără ţigări: i-a cerut altuia, ce trăgea dintr-un chiştoc, să-i dea şi lui «o jumătate de fum...».

Avem în brigadă o familie adevărată de bănăţeni: Boldureanu Dumitru, tatăl, şi Boldureanu Ion, fiul, student la Politehnica din Timişoara: serioşi, sobri, muncitori, căreia i se mai adaugă altă familie adevărată: vine la B. 1, mutat de la brigăzile «13-14», lonită Ion, student la medicină în anul V, şi fratele său, lonită Alexandru, student la medicină în anul II, mutat de la o brigadă A. (din «Haşul» vecin). Amândoi fuseseră studenţi fruntaşi, dar cel mai mare a fost tare chinuit la «13-14», ştiu şi spun cei veniţi tot de acolo, cam în aceleaşi zile: Cicerone lonescu, Marin Florin – fratele doctorului Aurel Marin, marele orclist –, şi Otto Fomica, trei foşti elevi ce au fost daţi pe mâna «reeducaţilor» de la «13-14»; sunt toţi trei parcă ieşiţi la liman, din chinurile şi din atmosfera de acolo, veniţi printre noi care, ca şi ■ foştii lor colegi de la Târgşor, îi primim cu solicitudinea datorată celor ce au suferit mai mult decât noi.

: Sunt maturizaţi înainte de vreme, mai ales cei trei; diferiţi ca temperament, asemănători prin curaj şi, mai ales, prin credinţă în Dumnezeu, toţi cinci.

Se pare că brigăzile «13-14» încep a fi tratate ca nişte urme care trebuie şterse treptat; se schimbă componenţa lor, cei chinuiţi sunt trimişi la brigăzile mai dure, conduse de «absolvenţi» de la . «13-14», iar în locul lor aduşi alţi deţinuţi.

Veneam spre **Colonie** (mă obişnuisem cu eufemismul...). Era sâmbătă. Dincolo de «Mustaţă», câteva grupuri de femei priveau brigăzile ce se întorceau de la lucru, cu speranţa dc a-i vedea pe cei căutaţi. Unul dintre noi, un avocat, spune celor din jur câteva vorbe licenţioase, fabulând despre el şi una, mai chipeşă, dintre femei. Cei din jur zâmbesc cu o complicitate vinovată sau cu jenă, dar tac! îl aud pe Gogu Roşu. într-o furtună de indignare: «Domnule avocat, acolo sunt mamele, soţiile, surorile noastre! Ar trebui să vă fie ruşine, şi faţă de ele, şi faţă de noi!». «Vinovatul» se schimbă la faţă:

«Domnule Roşu, ai dreptate. îmi pare rău...».

Am un motiv în plus ca să-l preţuiesc şi să-l iubesc pe Gogu Roşu.

Mă urmăreşte până seara «incidentul». Să fie un crâmpei de adevăr în vorba populară «Unde e minte multă c şi prostie multă?» Mi se pare absurdă, neîntemeiată, dar mă gândesc cât de răspândită

1

este prostia, în câte forme şi cât de bună mamă a urii este ea. A urii care distruge, care desfigurează lumea, reducând-o la nivelul percepţiei ei puţine şi al înţelegerii ei mărginite. Dar noi, noi cei care, între ură şi iubire, am ales iubirea, şi încă pe cea creştină, în ce raport stăm faţă de ură, faţă de prostie, deci? Din această fierbere lăuntrică se ridică, sculptată cu gândul pe memorie, următoarea:

Chemare pentru hăitaşi

E grasă ura şi, fără de pudoare, se-ntoarce-n vizuină
lingându-se pe bot;
vă chem la pândă şi la vânătoare fraţi scârbiţi de iasma cu
botul roş, tot!

Cum să las în tolbă măcar o săgeată ' când, pe unde trece,
totul se usucă?
Uite-o cum, de sânge nicicând săturată,
tot ce-i viu ar stinge, sfâşiind năucă

Am goni-o, poate-n râpile din munţi şi i-am ţine calea
înspre vizuină, dar hăitaşii dorm, cu ceaţă peste frunţi,
pe ochi, cu ştergare groase, de rugină.

Chiui să-i trezesc pe leneşi, fraţii mei,
pentru goana fiarei pururea flămândă şi-i învăţ din bucium
să mă sune ei
de m-o prinde somnul, cât suntem la pândă.

Să fie **o manifestare a conştiinţei** propriei mele caducităţi?«. O primă formă de modestie creştină?

Avem un coleg nou: Puiu Virgil, fost ofiţer de marină. Cu un fond moral robust, deschis în relaţiile cu oamenii, prompt în replica verbală—sau chiar cu pumnul, în înfruntările cu turnătorii şi brigadierii –, le-a fost dat în primire lui Balla şi lui Clinciu «să-l cuminţească», i-a spus Chirion. «

Puiu Virgil are ceva din marii sportivi: conştient de posibilităţile lui, acceptă ierarhia impusă într-un fel care îi dă acestuia sentimentul că se află în impostură, pentru că oricât de ticăloşi sau ticăloşiţi ar fi reprezentanţii administraţiei şi colaboratorii lor, ei au, totuşi, conştiinţa valorii celorlalţi. Iar valoarea umană a lui Puiu Virgil este evidentă şi ireversibilă, ca un izvor cu adâncul nevăzut. Optimismul lui, susţinut

de o inteligenţă vie, are particularitatea unui umor inconfundabil, datorat eleganţei lui.

Sunt oameni alături de care te simţi mai bun, lângă alţii eşti mai curajos, unii îţi dau bucuria de a fi inteligent o dată cu ei; cei mai înzestraţi le adună pe toate laolaltă într-o tărie de a fi, transmisibilă şi într-o bucurie de a trăi, dinamizantă. Puiu Virgil aparţine plenar acestei solare categorii umane.

Am stat împreună numai trei săptămâni – cât a durat popasul lui în brigada B. 1, de unde a fost trimis la brigada «0» –, dar pentru mine au fost cele mai pline zile trăite la Peninsulă, în bucuria unei prietenii unice, inegalabile şi a unei decrispări a mele, care trebuia să existe ca să-mi surpe o anumită înclinare către pesimism şi către un încruntat dogmatism religios. Uneori, sub o aparentă bună dispoziţie, superficială, se petrec rezolvări de adâncime ale înţelegerii celorlalţi şi ale înfrăţirii cu ei.

Recitesc pagina cu ochii (presupuşi) ai unui cititor cârcotaş (presupus şi el) şi la posibila ricanare: idealizare a trecutului, ripostez: «Nu! Prietenia – ca şi iubirea – nu este dată oricui, ambele având un caracter mistic. Să scrii o carte ca *Mihail,* adevărat imn închinat prieteniei de către Panait Istrati, nu este la îndemâna celor care îl caligrafiază, mintal, pe «eu» cu majuscule, iar Nae lonescu afirma că mistic nu este cine vrea, mistic este cine poate, înţelegând prin aceasta existenţa unei înzestrări favorabile. Eu cred că prietenia, ca şi iubirea, implică o comuniune întru dăruire, având în cunoaşterea de sine o treaptă subiacentă.

Auzisem pe colegii mei vorbind frumos despre un tânăr evreu îndrăzneţ, Labiş, şeful unei organizaţii subversive, denumită «Pui de lei». Aşteptând rândul la pachet, îl cunosc prin Zaharia Urdea, devenit punte între noi. Labiş îmi devine simpatic prin apelul direct la pragmatismul neamului său: «Dacă auzi că se dă ceva în colonie, du-te printre primii, până nu se răzgândesc! Dacă se ordonă să predai ceva la magazie, du-te printre ultimii, poate se contramandează ordinul!» *

Ne-am întâlnit întâmplător, fie când eram de serviciu la aducerea mesei, fie când brigada lui şi a mea erau

împreună la câte o corvoadă; ne salutam ca vechi cunoştinţe. Poate că funcţiona un transfer de apreciere: cunoscusem pe şantierul Gazelectra-Filaret, prin ’48-’49, un grup de tineri sionişti care îşi strângeau, prin muncă, bani de drum

pentru Israel, iar unul dintre ei, Aurei Schechter, cu care convorbisem în câteva rânduri, îmi făcuse o excelentă impresie. Simpatia mea pentru ei sporise când, în urma unei hotărâri a C.C.-LJ.T.C. din România, sioniştii deveniseră «imperialişti», «duşmani de clasă», când de fapt erau doar nişte tineri hotărâri să-şi construiască prin muncă un viitor în Eretz.

Ca să avanseze mai rapid lucrările de la Atelierele Electrice Ovidiu, au fost detaşaţi vreo 20 de studenţi pentru lucrări de zidărie în piatră şi în cărămidă. Dintre ei îmi amintesc doar de Titi Oşteanu, Ion Oargă, Cociu Economu, Radu Căciulă, Radu Dimăncescu, Tibi Orheianu. Ritmul lor de lucru, vădind deprindere, se dovedea mai alert decât al nostru, al celor din brigada B. 1, încă învăţăcei în ale construcţiilor. Erau şi mai tineri decât media noastră de vârstă şi, în plus – am aflat apoi, după vreo două săptămâni, când au fost retraşi – îşi însuşiseră acest ritm spre a dovedi că sunt fruntaşi în producţie... Doar cei care nu se «reeducaseră» erau acuzaţi că «muncesc demonstrativ» ca să-şi acopere lipsurile ideologice...

Mi-aduc aminte: ne-am temut atunci ca nu cumva «B. 1» să devină un alt «13» sau vreun alt «14»...

Lui Tudor Gheorghc, fost ofiţer de grăniceri în zona Oradea, şi mie, ni s-a măsurat ce aveam de făcut în următoarele zile: să cărăm cu roaba la 30 m un depozit de pământ, ca să degajăm locul unde va fi adusă cărămida pentru zidăria unui atelier.

înalt, brunet, cu sprâncenele stufoase şi îmbinate, cam de vârsta mea, Tudor este un bucureştean distant, introspectiv, căruia familia i-a asigurat o creştere îngrijită, dar pe care şcoala nu l-a atras ori nu i-a satisfăcut nevoia de «altceva». Ce? Nici cu nu înţeleg prea bine, căci nici el nu se deschide uşor. O zi; două, observ că îşi încarcă roaba şi pleacă, în aşa fel încât să fim în contratimp şi nu în acelaşi loc. Pare morocănos şi intrat într-un fel de automatism; absent, parcă într-un soi de transă hipnotică. îl las în pace; la urma urmei, fiecare are propriile lui închideri în sine, ce se cuvin a fi respectate: dacă există un sordid şi o încarcerare în oricare masă umană, există şi o nevoie de. ieşire a câte unui component, de însingurare ca un substituent de libertate. De ce n-aş coopera tăcând?

Ajun de vorbitor, cunoscuta pregătire discretă a celor care aşteaptă pe cineva, aparenta indiferenţă a celorlalţi şi câte o vorbă între prieteni, aşteptând rândul pentru un «bărbierit» la Vasile Pocea sau, în spălător, cu trusele proprii. Eczemele sunt amintiri urâte, uitate ca toate amintirile alungate.

Spre deosebire de celelalte nopţi, când încă înainte de stingere aproape toţi vor să doarmă şi când puţine şoapte se mai aud, acum, după stingere, stăruie o rumoare domoală, care se stinge încet-încet.

Aproape de zori, mă trezesc şi, când să mă întorc pe partea cealaltă, îl văd pe Nenea Vasile cu un bandaj alb peste jumătatea feţei: să-l fi bătut astă-noapte Balla şi Clinciu, la ei în cameră? Este primul meu gând, ştiind că «brigandicrii»' cum li se spune, îl au «în colimator», cum de altfel l-au anunţat într-o şedinţă recentă. Nu, nu este asta: Nenea Vasile respiră liniştit în somnul lui adânc. Atunci, ce este? şi deodată se face lumină în mintea mea şi trebuie să-mi muşc buzele ca să nu râd tare de cât de prăpăstios am putut fi. Simplu: sub un tifon alb, imaculat, Nenea Vasile îşi pusese mustaţa la presat, ca să arate bine la vorbitor, unde o aştepta pe sora sa, nefiind căsătorit din cauza lagărelor şi puşcăriilor din Germania şi România....

La vorbitor... Cum o fi oare? Nu avusesem nici unul şi nici nu aşteptam să vină cineva la mine: soţia mea »u avea încă serviciu la arestarea mea, mama avea 64 de ani şi era astmatică, călătoriile fîindu-i contraindicate. Nu mă mai prinde somnul.

Dimineaţa se scurge lin până către ora 10, când Clinciu, făcând naveta între «poartă» şi brigadă, începe să-i anunţe pe cei care «au vorbitor». Se duc şi vin după câtva timp «norocoşii», care au vorbit cu ai lor câte 10-15 minute.

. Trecuse şi masa de prânz când Clinciu vine în dormitor cu o notă: «Stăneştii, la vorbitor!» şi Virgil Stănescu, şi eu!

Nu ştiu cum am ajuns, nu ţin minte să fi aşteptat, nu fusese aglomeraţie la vorbitor în duminica aceea de septembrie ’52; când am intrat în camera de vorbitor, am văzut două spaţii simetrice, de câte 1 m lăţime, unul spre uşa dinspre lagăr, celălalt spre uşa dinspre camera de gardă, despărţite prin doi pereţi, din lemn, până la înălţimea de 1 m, continuând până sus

cu plasă de sârmă cu ochiuri mari, iar între cei doi pereţi, un culoar de circa 3 m lăţime, ocupat de doi miliţieni.

După ce am intrat noi «coloniştii», peste câteva minute intră vizitatorii: la urine a venit mama şi mi-a adus-o pe fiica mea. Are patru ani şi jumătate şi un păr auriu care îi cade pe umeri, în valuri.

Ne ţinem tari, suntem sănătpşi, este prea mare vacarm ca să putem vorbi; cel puţin să ne vedem: mama o ia în braţe pe Ana-Crina ca să o văd mai bine. în aceste clipe intră fata comandantului Lazăr, care avea bicicleta depozitată în vorbitor, vede o copilă, blondă ca un înger florentin, în braţele unei bunice şi, fără să ezite, se duce lângă ele, o urcă pe fetiţă pe bicicletă, în faţă, ca şi cum ar vrea să o plimbe, trece printre uşile celor doi pereţi despărţitori ai vorbitorului şi vine, tot purtând-o pe bicicletă, ca într-un joc, lângă mine. îi mulţumesc scurt în timp ce o iau în braţe pe fticä-mea: era un dar dumnezeiesc. O sărut.şi începem să vorbim: o întreb dacă merge la grădiniţă şi ce ştie să facă; ea, cu superba inocenţă orgolioasă a copiilor, îmi spune că ştie să fluiere. Trag cu coada ochiului: mama ne priveşte cu ochii în lacrimi, dar, stăpânindu-se, îi urez copilei mele să crească mare şi sănătoasă, îndemnând-o să-i mulţumească Domnişoarei, care şi-a dus bicicleta afară şi vine să o ia în braţe pe Ana-Crina. îi mulţumesc Domnişoarei, care duce gingaşa povară blondă lângă mama. Scena a durat două-trei minute, dar a făcut să scadă intensitatea convorbirilor, prilej ca să întreb de soţie şi de sora mea – au amândouă serviciu –, de celelalte rude, rugând-o pe mama să aibă credinţa ei dintotdeauna în Dumnezeu, curaj şi nădejde de mai bine pentru toţi.

«Vorbitorul s-a terminat!» ne anunţă ofiţerul de serviciu, ies vizitatorii şi apoi noi, «norocoşii».

. Din acea zi, fata comandantului Lazăr (care avea atunci 15-16 ani) a devenit pentru mine DOMNIŞOARA LAZĂR şi neştiindu-i numele mic, aşa am inclus-o în rugăciunile mele pentru cei vii.

Norocul meu cu Domnişoara Lazăr îi bucură pe cei apropiaţi mie din brigadă, iar pe Tudor Gheorghe – a doua zi, pe şantier—îl deschide către o mărturisire: în timp ce lucrează, ca un automat, el încearcă o desprindere de aici, călătoreşte cu gândul acasă, la Bucureşti, ca să-i vadă pe ai lui ce fac, on se plimbă pe străzile din jurul casei, mai puţin animate şi, uneori, mai dă o fugă până la Oradea, aşa cum a făcut odată de acolo, spre Bucureşti: într-o sâmbătă seara, s-a urcat în accelerat, a

ajuns acasă spre dimineaţă, dar n-a intrat în casă – cum să-i trezească din somn pe ai lui? –, dar ca semn al trecerii lui a luat de pe sârma de rufe una din cămăşile lui şi aplecat, cu primul tren, înapoi în garnizoană. îşi astâmpărase dorul.

După mărturisirea lui, simţim amândoi cât de adevărat este o vorbă a lui Constantin Noica din *Jurnalul filosofic-,* o prietenie contează prin ceasurile ei bune, iar apoi prin numărul despărţirilor posibile. Cum să te desparţi de cineva pe care nu l-ai întâlnit?

Balla îşi face jocurile cu mâna lui Clinciu, care alege şapte inşi ce vor lucra, într-un timp prestabilit: în trei zile, la transportul cu roaba a unei grămezi de pământ aflată pe locul unei viitoare fundaţii. Cei şapte sunt: Puiu Virgil, Brânda Gheorghe, Frâncu Gheorghe, Vlădcscu Constantin, Ciobanu Petre, Roşu Gheorghe şi eu. După norma mare stabilită de Clinciu, înţelegem că dedesubtul ei stă o grabă şi o intenţie provocatoare: «trebuie să terminaţi de cărat pământul în trei zile!» Pentru început, nu dăm prea mare importanţă normei: lucrăm cu spor, într-o atmosferă de bună dispoziţie, al cărei iniţiator este Puiu Virgil. Ciudat, iară ca vreunul dintre noi «să o lase mai moale», campionul este cel mai vârstnic dintre noi: Nenea Frâncu, care, la cei 46-48 de ani ai lui, are randamentul cel mai bun. îi studiez, discret, mişcările şi ritmul, constatând că pauzele lui sunt foarte scurte; Nenea Frâncu tace parte din acea categorie de oameni pentru care munca este o descărcare a nervilor şi o eliberare a capului de gânduri, cum se glumeşte pe această temă, cel dintâi fiind însuşi campionul. Se pare că tocmai această bună dispoziţie a noastră îi nemulţumeşte pe cei doi: ea este dovada unei coeziuni sufleteşti, contrară scopului lor de a ne permanentiza conştiinţa vinovăţiei noastre. înţelegem aceasta după o întrebare a lui Balla cu privire la motivul veseliei noastre şi după faptul că, după câteva ore, Clinciu ne spune că «suntem pedepsiţi!». Puiu Virgil îi râde în nas: «De cine?», iar Ghiţă Brânda, când Balla vine la noi cu îndemnul: «Daţi-i bătaie, domnilor!», îi răspunde: «Domnule brigadier, eu nu sunt cal de povară să trag în trap la o caleaşcă, oricine ar fi în ea, chiar şi brigadierul!» Balla nu are curajul să-i răspundă: atât de stăpânitul Brânda are o voce fermă, vestind un prea plin al răbdării, şi... mai are în mână Şi o lopată... Pleacă deci, dar la măsurători, când se sfârşeşte programul, Clinciu se declară nemulţumit de randamentul nostru, iar noi îi replicăm că a greşit norma. ■ -

Seara, şedinţă de producţie – recital Balla: «Ie, domnilor, nu mai înţeleg nimic, che intrat indisciplina în brigadă. Ie, văzut che fecut banc cu voi, ie, început se discute norma. Ie, domnilor, ieu pot să raportez, dar se duce pachet al teu, vorbitor al teu. Ic, domnilor,

se ştiţi che inteleg, camodată, se tai banc cu voi! Ic, vczut fiecare de triaba al lui!»

După «număr», în curtea din spatele barăcii, Zie (Zaharia Urdca) privind peste ţarc, mă vede cu coada ochiului că vin spre el şi are o faţă mohorâtă. Mă gândesc că o fi primit vreo veste rea de acasă şi, cu precauţie, strecor întrebarea. Răspuns negativ. «Atunci, ce ai?» «Sunt supărat!» «De ce?» Mână în vânt, a lehamite. Insist: «De ce, măi Zie?» «Ne-a tăiat Balla bancurile!» şi întorcându-şi faţa spre mine, râdem amândoi din toată inima. M-a dus? M-a dus! Cum să fiu egoist să nu le spun întâmplarea lui Nenea.Nae şi lui Nenea Vasile? O glumă bună face bine «la moral», zice careva şi tonusul curajului de a rezista moralmente se hrăneşte şi cu glume, capitol la care Zie este printre cei mai vioi şi inventivi.

De pildă: cineva de la Cluj, poate chiar asistentul (conferenţiarul) universitar Ştefan Radu, ne povesteşte că «ideologul» comunist de la Cabinetul de partid al Universităţii din Cluj, un anume Apostol pare-mi-se. s-a autodemascat într-o şedinţă de partid: «Sunt un ticălos, sunt un nemernic! Recunosc în faţa partidului că i-am aşteptat pe americani!» Cel care conducea şedinţa a întrebat-o pe soţia celui m cauză, prezentă în sală: «Tovarăşa Apostol ce are de spus?» Răspuns ferm: «Din această clipă mă consider divorţată!» în aceeaşi seară, tovarăşa Apostol îşi ridica hainele şi se muta la părinţi, iar «tovarăşul Apostol» era săltat de-acasă: îl aştepta un proces şi o condamnare prestabilită.

După modelul de mai sus, l-am auzit apoi pe Zie, într-o duminică, spunându-i cu un ton ipocrit profesorului Zamfirescu, în timp ce juca .şah: «Nea Nae, sunt un ticălos, sunt un nemernic,, dar nu pot sănu-ţi iau tumul!»

Dar glumele cu Bucur din Merghindeal, un fel de erou comic transilvan, de la cine dacă nu de la Zie le-am auzit?

întâmplările deosebite ţin loc de ziare în viaţa «coloniştilor», de aceea şi norocul «pus în braţe» la vorbitor de domnişoara Lazăr trece din brigada noastră în cea vecină, B.2, de la care încep să-i cunosc pe oameni, nu doar pe Nicolae

Caratană, Paul Vasilescu şi Meiroşu, ci şi pe alţii, precum doctorul Ilie Don, Popa Tomită, Ilie Bucă, Nicuşor Butnaru, din lotul vrâncenilor.

Şansa mea are darul să-i apropie mai tare de mine pe cei mai tineri de la ei, de la noi: simt efluviile de bunăvoinţă şi simpatie în ceea ce mă priveşte. Cum aş putea să-i dezamăgesc? Aveam în minte un gând al lui Lichtenberg: «Marele merit al prieteniei constă în aceea că ne străduim să corespundem imaginii pe care şi-au facut-o despre noi prietenii noştri».

Trecuseră câteva zile de la vorbitor, ecourile lui mai stăruiau în mine, stenice. Şi nu numai în mine, dar nu şi stenice: unul dintre băieţii buni, trecut pe la «13-14» pentru înfrângerea cerbiciei lui, avusese şi el vorbitor. Venise mama sa care, în convorbirea lor, i-a cerut să-i arate mâinile. Zidăria de piatră la care lucra tânărul nu avusese darul de a le scuti de zgârieturi şi jupuieli. Mama îi spune să ceară să fie trecut la o altă muncă, mai uşoară, dar fiul îi răspunde că pentru aceasta ar trebui să devină «turnător». Naivitate? Exces de dragoste maternă? Prăbuşirea criteriilor morale? Mama îl îndeamnă: «Atunci fa-te şi tu turnător, dragul mamei!» Replică promptă: «Mamă, îmi pare rău că ai venit la vorbitor!» Sunt mulţi ani de atunci, dar nn-i pot uita nici inflexiunile vocii nici ochii în lacrimi Când ai îndurat, în ceasuri cumplite şi în nopţi îngrozitoare, ceea ce nu pot spune cuvintele şi -pentru netranzacţionabila ta credinţă în valorile binelui ai stat, în echilibru precar, pe tăioasa muchie însângerată dintre erou şi martir, violenţa cea mai de nesuportat poate fi cuprinsă într-un îndemn, cu atât mai devastator, cu cât vine din partea celei care te-a născut, divinizată până atunci.

Pe platou are loc o adunare, pe brigăzi, a coloniei: comandantul Lazăr citeşte noul regulament penitenciar. Noi trebuie să ne adresăm «cadrelor» cu «dumneavoastră» şi să salutăm cu «Să trăiţi!», ei sunt obligaţi să ni se adreseze folosind pe «dumneata» şi pe «domnule». Iată că am redevenit «domni»... fără totuşi să fi încetat a fi «bandiţi»...

Sunt interzise orice pedepse aplicate de deţinuţi între ei, ele fiind de competenţa strictă a administraţiei. Ce se petrece în culisele internaţionalismului proletar şi în subteranele comintemiste?

Se pare că vâlva şi ecourile internaţionale ale asasinării la Peninsulă a doctorului Simionescu au dus la o schimbare a vieţii în colonie, premergând chiar schimbarea regulamentului. Dovadă chiar comandantul Lazăr, cel care, în perioada anterioară mutării la Canal, la închisoarea Făgăraş, îi înspăimântase pe foştii poliţişti deţinuţi acolo

— chiar dacă unii dintre ei nu aspiraseră să devină nici îngeri, nici Samariteni, când se aflau în funcţie –, după cum nici la Gherla nu fusese nici mai blând, nici mai reticent faţă de cele mai inumane metode represive.

Totuşi, ca să nu-i scape din mână pe deţinuţi, semn că Partidul şi... Chirion cu şefii lui nu dorm, se înfiinţează brigada «O» care, preluând modelul de la Midia, este o brigadă de pedepsiţi în cadrul unui lagăr de pedeapsă prin muncă forţată. Cei de la brigada «O» sunt în permanenţă păziţi de câte un miliţian – post mobil în jurul barăcii –, zi şi noapte. Baraca «O» este înconjurată cu două rânduri de sârmă ghimpată, la distanţa de cca 1 m între ele. Locul de muncă al celor pedepsiţi este ales dintre cele mai grele de la Peninsulă, iar legătura lor cu familiile tăiată: nici scrisori, nici pachete, nici vorbitor. Brigadier la «O»: criminala canalie Zubrinski, care, culmea!, după două-trei luni va ajunge şi el pedepsit în noua-i feudă... Pedepsit sau... spion dinăuntrul brigăzii de pedepsiţi.

înfiinţând bi igaua «O», administraţia a adunat m ea pe cei capabili să devină oponenţi pe faţă ai regimului din lagăr, pe cei care au avut acte de nesubordonare faţă de ierarhia brigadierească ori chiar pe cei «turnaţi» către Chirion că fac parte din primele două categorii ori că refuză colaborarea.

De la noi pleacă acolo, senator de drept, Puiu Virgil, după cum mai pleacă şi doctorul loniţă, fără nici o vină decât aceea că este cum este, la fel, Otto Fomica. Se exercită, înţelegem, presiuni asupra celor care au trăit o vreme la «13-14», ca să devină informatori ai lui Chirion sau ai ajutoarelor lui: Pârlea, Aramă şi alte secături, gorile, încadrate ca ofiţeri.

Cum pot fi ajutaţi cei de acolo? Cu medicamentele necesare (dacă se găsesc în lagăr la oameni de încredere) şi cu ţigări. Când? Noaptea, la ore fixe: 22.00,24.00 sau la orele 2.00, cineva de la «O» iese la W.C., aflat în spatele barăcii, şi, în funcţie de locul unde se află miliţianul de pază, cei ce-şi asumă acest risc (şi care trebuie să stea într-un «haş» apropiat de baraca «O» aruncă peste al doilea rând de sârme pachetul, ridicat rapid de cel ieşit la W.C. Fire nevăzute duc de la Regie sau de la «H» chiar haşul purtând ca nume această literă! –, către «O», dar şi din «colonie» către filierele

de strângere a ajutoarelor, într-un deplin secret. Deţinuţii nu-şi uită fraţii.

îmi aduc aminte două legături: una de la Regie, cu Marian Bărbulescu şi Victor Coconet, şi alta, de la «H», cu Marin Enache şi Puiu Panaites&u, aflate în vremea când fusesem mutat la H. 4.

A făcut deliciul celor ce au auzit întâmplarea: odată, cu puţin înaintea stingerii, Marin Enache, după ce aruncase pachetul în colţul liber de miliţian al barăcii «O», a fost văzut şi somat de miliţian: ‘ «Stai, mă! Stai, mă!» Marinică. fugind, i-a întors răspunsul: «Stai, tu, că după ţine nu aleargă nimeni!» şi, mai iute de picior şi tară cizme!, a reuşit să se strecoare pe lângă «L», să treacă pe la «M», să ajungă la «H», miliţianul pierzându-i urma.

Vasile Pocea – care,'ca frizer şi ca planton de zi, se află mereu în Colonie – ne dă o veste senzaţională: în cursul dimineţii, 10 studenţi, cu Bogdănescu în frunte, au fost trimişi, în lanţuri, nu se ştie unde. La cercetări, la vreun proces? Toţi cei zece făceau parte dintre vârfurile «reeducaţilor» şi ale reeducării de la «13-14».

Un sentiment de uşurare, de satisfacţie, că limba balanţei dreptăţi i se mişcă, freamătă inimile celor care iau în considerare o situaţie nu doar cum este ea, ci şi cum ar putea deveni. Cei care au trecut prin «morişcă» trăiesc un amestec de despovărare şi de speranţă că viitorul nu va repeta trecutul.

S-a terminat grămada de pământ. «Pedepsiţii» rămaşi sunt împrăştiaţi ca «salahori», muncitori necaii ficaţi care fac munca brută a oricărei meserii, la diversele munci calificate necesare construirii atelierelor, spaţiilor de cazare şi birourilor de la Atelierele Electrice Ovidiu.

Devin ajutor la un sobar adus de la «H», Dumitraşcu, un fost marinar, supranumit «japonezul», după vorba-i proprie: «Fiecare, cu Japonia lui!»

Maistrul meu este binevoitor şi nu mă foloseşte doar ca

ajutor necalificat la cărat cărămizi şi pământ cu roaba, la făcut mortar din pământ, ci împărţim frăţeşte partea de corvoadă, după care mă învaţă, el lucrând şi eu văzând, cum se ridică o sobă de cărămidă. învăţ, deci, cum se zideşte cenuşarul, focarul, primul şi al doilea pod, cum se dimensionează şi cum se direcţionează fumurile, despărţiturile interioare din jumătatea superioară a sobei, cum se leagă aceasta la coş şi cum se realizează capacul sobei. în două zile am terminat – în partea de meserie, cu ca musca la arat – soba de cărămidă dintr-un atelier mare şi o începem pe a doua, la care mă încumet să zidesc şi eu, ajutându-mă de dreptar şi de cumpănă, sub supravegherea «japonezului», om de ispravă. După alte două zile, începem o sobă de teracotă într-un viitor birou. Învăţ să cioplesc cahlele de teracotă şi să le polizez ca să obţinem rosturi mici între plăci (cahle), învăţ să fac copci din sârmă de cupru, cum se prind între ele cahlele unui rând, cum se fixează în zidăria de căptuşire uşiţa cenuşarului, grătarul şi uşa focarului, cum se căptuşesc cahlele cu cărămidă subţire (zisă «oltenească») şi, iarăşi, cum se dimensionează fumurile în funcţie de cât de mare este soba şi de grosimea burlanului de ieşire la coş, astfel ca fumul să circule cât mai mult în interiorul sobei şi să iasă cât mai «rece» la coş.

Maistrul meu şi alţi doi sobari sunt detaşaţi de la brigăzile «H», de constructori, pe durata dc o săptămână, de aceea trebuie să fiu atent şi să învăţ repede meseria, pentru că sobarii, puţini în colonie, sunt foarte solicitaţi şi la diverse puncte de lucru cu construcţii industriale, dar mai ales la spaţiile de cazare ale miliţienilor.

După plecarea lor şi a celorlalţi doi sobari detaşat’ la Atelierele Electrice Ovidiu, care au avut ca ucenici pe profesorii Nicolae Zamfirescu şi Grigore Zamfiroiu, ne revine nouă îndatorirea să ridicăm restul de sobe necesare.

Şansa mea, dar şi a viitorilor beneficiari, este că sobele de teracotă rămase vor fi executate de cei doi profesori: mie revenindu-mi doar ridicarea de sobe din cărămidă, care se tencuiesc după ce au fost terminate şi probate.

Am spus şansa mea, pentru că prima sobă zidită de mine,

terminată şi probată cu foc funcţiona, dar, după vreo două zile, cel care a tcncuit-o mi-a spus că a trebuit să încarce un perete al sobei în partea de sus cu 5 cm! (Normal era ca tencuiala să nu depăşească 2,5 cm!) O fi fost curbat dreptarul de care m-am folosit? O fi fost defectă cumpăna mea cu apă sau... îndemânarea mea de care, la drept vorbind, n-am avut niciodată motive să fiu mândru?

În zilele cât i-am fost ucenic, maistrul meu, Dumitraşcu, mi-a povestit o întâmplare de la Peninsulă, pe cât de reală, pe atât de originală ca scenetă de involuntar comic politic absurd, înscriindu-se într-un fel de folclor al lagărelor româneşti: recent, am auzit-o povestită ca fiind petrecută la Oneşti în aceeaşi ani ’52-'54... Cum

naivitatea şi subestimarea celorlalţi oameni, surori bune ale prostiei, sunt răspândite ca şi nană-sa în toată lumea, se poate să fie o reeditare a întâmplării.

Sergent-majorul Şerban, de la Peninsulă, îi aduce pe un sobar şi pe ajutorul lui în Colonia M.A.I. ca să-i facă o sobă de teracotă. Camera este goală şi miliţianul îi spune soţiei sale, Aneta, să fie vigilentă, după care pleacă, neuitând să-i repete consemnul: «Aneto, vigilenţa!».

Rămasă cu sobarii, aceştia i se adresează numai cu «doamnă», explicându-i că la sobe se lucrează cu pământ şi că ar fi păcat să murdărească duşumelele cu mortar, un fel de noroi, şi că ar fi mai bine să le acopere cu ziare. Noua «Doamnă» – cine i-ar mai fi zis aşa tovarăşei Şerban? – le dă ziare pe care ei să le aştearnă pe duşumele, numai că i-a dat prin cap ceva cu «vigilenţa» spunându-le să le pună «pe dos», «cu faţa în jos», după care şi-a văzut de bucătărie, iar cei doi s-au apucat de treabă şi de cititul, pe furiş, al ziarelor.

La prânz, când miliţianul a venit acasă, prin fereastra deschisă a văzut ziarele şi a intrat în casă, urlând: «Vigilenţa, Aneto!» «De ce ie-ai dai ziaie?» La caic ncvastă-sa, duauuiă marc, î» răspunde: «Ăştia nu ştie carte». Şerban, în timp ce strângea furios ziarele, îi întreabă: «Ce-aţi fost, mă, în libertate?» I se răspunde: «Profesor universitar», primul, şi «Student», al doilea. Se pare (dacă memoria nu-mi joacă renghiuri) că profesorul universitar era Valeriu Basarabeanu.

Pe cât de mândru de sine, pe atât de umilit s-a simţit Şerban, răcorindu-se cu câteva serii de înjurături adresate celei care îi călcase consemnul. '

«Vigilenţa, Aneto!», îndemnul miliţianului, devenise pentru noi o formulă caricaturală, ca un supranume al stupidităţii slujitorilor vremii, chiar dacă lui Şerban «vigilenţa» în relaţiile cu deţinuţii îi adusese gradul de plutonier, în timp ce mai eram încă la Peninsulă.

La bisăptămânala corvoadă, eufemistic denumită «muncă voluntară», cam o dată la două săptămâni ne vine rândul la bucătărie: de la curăţat şi spălat spanacul, la curăţat şi spălat «vita colonială»: burţi, oasele picioarelor, cu copite şi capete de vită, aduse în vagoane frigorifice până la «Mustaţă», de unde le cărăm cu braţele până în Colonie. Capetele de vită, picioarele şi copitele trebuie sparte cu toporul spre a putea fi spălate şi puse

în cazane la fiert. înainte de aceasta, însă, mai trebuie îndepărtate fragmentele de piele şi păr de

pe ele, iar burţile rase de partea neutilizabilă, încă plină de rămăşiţe vegetale.

Mai facem şi haz de necaz în aceste prilejuri-. Doar suntem români! Luptându-se cu o căpăţână de vită, a cărei limbă atâmă dincolo de dinţii încleştaţi, unul dintre noi le şopteşte ceva celor din jur şi râd toţi: Balla, trecând printre ei, întreabă de ce râd. «Vedeţi, dom’ brigadier, capul ăsta nu a fost al unei vaci, ci al unui bou: îl trag de limbă şi el nu vrea să spună nimic!»; rânjeşte şi Balla, galben, pricepând subtextul aluziv.

Sau, exasperat de atât spanac curăţat (şi mâncat apoi), mimând acum o curiozitate ştiinţifică, Nenea Vasile îl întreabă, foarte serios, pe doctorul Aurel Georgescu cam cât fier conţine spanacul. Doctorul începe să-i explice că la spanac nu atât cantitatea de fier contează, cât principiile alimentare, vitaminele etc. Nenea Vasile, urmărindu-şi un gând, insistă şi îl roagă pe doctofsă-i spună cam cât fier conţine un vagon de spanac. îndatoritorul nostru doctor Aurel Georgescu face un calcul mintal şi, după o scurtă pauză, îi comunică: un vagon de spanac conţine aproximativ 250 gr de fier. Nenea Vasile îi mulţumeşte şi, cu un aci meditativ, anunţă: «Cred că am să ies ¡a raport la comandant. Am să-l rog să-mi dea să rod o litră de cuie, doar i-oi scăpa pe bieţii oameni de pedeapsa unui vagon de spanac.»

Au început ploile de toamnă, lungi şi disperate ca o condamnare nedreaptă. Drumurile – până la şantier şi înapoi, dar chiar şi pe şantier – ne arată cât de şubrede sunt încălţările noastre, iar magazia n-are atâţia bocanci câte picioare ar trebui încălţate. Obidele, ciorapii răscârpiţi, aplicarea pe tălpile bocancilor a unor «şenile» – bucăţi de tablă prinse în cuie de-a curmezişul tălpilor şi cu potcoave la tocuri –, călcarea pe cât posibil pe lângă bălţi, toate se dovedesc paleative. Nici «gumarii» nu sunt buni când noroiul este clisos şi apoi transpiră picioarele în ei ca şi în cizmele de cauciuc (cine le are!), dar... «Asta-i situaţia, domnilor şi fraţilor!» cum zice Aron Spaniolu, avocat din Aiud, dintr-o familie cu mulţi fraţi şi surori, aspru dijmuită de închisorile comuniste.

Când ajungem la colonie avem o corvoadă zilnică în plus: curăţarea de noroi a încălţămintei şi punerea la uscat a

ciorapilor sau obidelor, iar dimineaţa, un prim contact cu nişte obiecte încă umede şi reci.

«Asta-i situaţia, domnilor şi fraţilor!»

Brigadă după brigadă, ni s-a luat sânge pentru analiză la toată colonia: s-au ivit cazuri de febră tifoidă. Bolnavii au şi fost trimişi la Spitalul de la Poarta Albă.

Peste câteva zile, suspecţii de febră tifoidă sunt izolaţi într-o baracă (sau două) din josul coloniei. De la noi din brigadă, Nicolae Chiriazi, moş Oniga şi eu, nu-mi mai amintesc să mai fi fost cineva. Ne-am luat bagajul personal şi pătura, aşa a fost ordinul. Eram în carantină sanitară şi n-am fost Scoşi la muncă; ne-am odihnit şi, prilej de bucurie mai mare decât îngrijorarea că am putea trece pragul de la suspecţi la bolnavi de febră tifoidă, am cunoscut oameni din alte brigăzi pe care, altfel, poate că nu i-aş fi întâlnit: Ion Folea, Augustin Şora şi Sică Zaif, Fost elev la vremea arestării, Sică Zaif avea acea dârzenie şi căldură caracteristice macedoromânilor şi, în plus, era un adevărat argint viu al nevoii de a face bine: el se afla la capătul unei reţele de ajutoare cu medicamente şi ţigări care venea de la haşul A. Ajungând, prin Regie, la brigada «O» a pedepsiţilor, unde, în primăvara lui ’53, a fost trimis şi el. Nu numai plutonierul Şerban era «vigilent», ci şi «codoşii».

fon Foiea şi Augusuu Şuia, dui luptători, doi bărbaţi, puternici, hotărâţi şi totodată două suflete calde, generoase.

Pe Ion l-am reîntâlnit, după 37 ani, la primul Congres al A.F.D.P.R. Bucureşti, în octombrie 1991, el reprezentând Filiala Brăila, iar apoi, în anul următor, la al doilea Congres al Asociaţiei, la Braşov. Am convorbit de fiecare dată, ca şi când ne-am fi despărţit în ajun. Ion a evaluat, în sensul că, rămânând un luptător ferm, are şi înţelegere şi compasiune pentru cei ce au obosit să mai lupte...

Pe Augustin (Guşti) Şora nu l-am mai întâlnit de 39 de ani, dacă nu pun la socoteală întâlnirea cu el sub condeiul lui Teohar Mihadaş în cartea *Pe muntele Ebal,* carte meritorie, având însă şi unele interpretări nedrepte, discutabile, vădind o informare superficială. Rectitudinea morală a lui Guşti a ţinut din scurt fantezia infamantă a autorului citat, acesta facându-i un portret pozitiv, la care subscriu fără rezerve.

Un alt portret, real, îl datorez lui Guşti Şora: cel pe care i l-a pictat, «la pietrarii de pe «Mustaţă», arhitectul-pictorul

David, tablou în ulei dat în păstrare, la începutul lunii iulie 1953, dirigintelui de şantier de la I.L.A. 5 Năvodari, domnul Stănescu, împreună cu un dar al lui Guşti pentru mine, la cea de a 27-a aniversare a naşterii mele; o minusculă cărticică (6x4x2 cm), sculptată în piatră şi pe care, în loc de titlu, dăltuise un text: «Jertfa este măsura creştinătăţii noastre».

Nu m-am reîntâlnit cu Guşti Şora de 39 de am, dai ve este această mărturisire: un preludiu sau o altă formă, înaltă, de neuitate?

După o săptămână de carantină, foarte puţini au mai rămas acolo.

Noi ne-am întors, fiecare la brigăzile noastre, dar aveam să ne mai întâlnim la Peninsulă.

în carantina aceasta, poezia lui Radu Gyr *Sunt, Doamne, copt pentru cules,* pe care am învăţat-o cu încântare, îmi trezeşte un gând chinuitor.

' într-un mai vechi *imn,* publicat într-un număr din revista *Gândirea* a anilor '43-'44, sta scris, între alte stihuri:

Cum să mi te cânt?
Ţi-e urcuşul sfânt Ca o rugăciune!

Acum, poetul – în al câtelea an de "claustrare nedreaptă? – are sentimentul împlinirii prin suferinţă, precum şi o beatitudine a sfârşitului apropiat, pc care il invocă: transcriu aici (aşa cum am^ învăţat-o!) poezia lui Radu Gyr:

Sunt, Doamne, copt pentru cules,
Nu că mi-s anii grea recoltă, Ci-mi este sufletul o boltă
De crengi, cu rodul tpt mai des, Sunt, Doamne, copt
pentru cules!

Sunt numai fructe şi balsam:
Cu cât adun pe trup rugină cu-atât mi-e sufletul grădină
şi fructe-n el sunt ram de ram, sunt numai fructe şi
balsam. ' -

Cu lacrimi sufletul mi-l speli ca să adun în fruct dulceaţă,
' să nu găseşti în el nici ceaţă, nici viermi amari, nici
îndoieli...
Cu lacrimi sufletul mi-l speli.

Şi dacă pică tot mai des ,
Din mine câte-o creangă frântă,
Pe vârfuri, sus, grădina cântă . •
• Şi-aşteaptă marele cules!
Sunt, Doamne, copt pentru cules!

Nu cumva însă, conştiinţa acestei desăvârşiri are în ea ceva luciferic? Gândul nu-mi dă pace, până când sufletul meu nu se adună într-un posibil răspuns:

Psalm

Pământ în silă zgâriat cu gloabe Şi-n calicie semănat cu goz,
Iţi voi aduce-un spic sărac în boabe, plin de rugină şi cu gust de boz.

Mă-încăierară prea curând ciulinii şi nu-mi veniră ploi în ajutor: mi-e paiul strâmb ca râma rădăcinii şi-n vânt mă clatin, galben cerşetor.

Cu nopţile lui Cireşar, în două, n-am împărţit nici un crâmpei de stea, nici zorii, în mantia de rouă, n-au poposit în uscăciunea mea.

Cu creştetul în soare ziua-ntreagă şi frunzele sucite, sfârc de bici, crescui parcă din stei, fără de vlagă, să legăn gărgăriţe şi furnici.

Mă vei culege, Doamne, la recoltă, netrebnic spic, cu bobul slăbănog, dar nu uita că m-am silit spre boltă din lutul care m-a crescut olog.

în săptămâna în care am lipsit de la brigada B. 1, s-a petrecut un episod dramatic: Ghiţă Brânda a fost dus la «O», brigada de pedepsiţi. îmi iau îngăduinţa să reproduc dintr-o scrisoare a lui explicaţia: «Motivul trimiterii mele la «O»: încercându-se o reeditare a Piteştiului, după desfiinţarea brigăzilor «13-14», intenţia administraţiei a fost aceea de a extinde «problema» de la acele brigăzi «13-14» la restul brigăzilor, unde se avusese grijă de a repica din «Pepiniera 13-14» elemente inoculate cu... morbul comunist.

într-una din seri, după întoarcerea noastră de la muncă «A.E.Q.» au găsit că mediul asupra căruia trebuie începută acţiunea să fie Niculae Vasile. »

îmi curăţăm încălţămintea afară, în antreul brigăzilor B. 1 – B. 2, când am auzit urlete de groază şi bruscări – bubuituri în pereţii

barăcii. Aveam în mână un cuţit de cizmărie luat de la cizmarul brigăzii, care lucra-repara încălţămintea înăuntru, după uşa de la intrarea în brigadă. Am intervenit la uşa brigadierului-pontatorului, rccte Balla-Clinciu, hotărât să forţez intrarea blocată. În urma mea au mai fost şi alţi camarazi de suferinţă, câţi nu ştiu, cert este că broasca a cedat, am reuşit să intru cu o jumătate de corp înăuntru, a doua jumătate fiindu-mi blocată de intervenţia a patru persoane «brigadieri-pontatori». Prin presiunea celor dinafară am fost propulsat înăuntru. (Nu ştiu cât a durat această busculadă, nu ştiu când au dispărut ceilalţi: oameni din spatele meu!).

înăuntru m-am pomenit în spinare cu un ofiţer de administraţie, Pârlea, şi cu altul care-mi aplica lovituri de cizmă la glezne. M-au doborât la podea şi m-au călcat în picioare, după care am fost târât şi aruncat – o masă inertă—, pe priciul de jos. Nu m-a mai deranjat nimeni până dimineaţa, când s-a dat deşteptarea, s-a mâncat terciul şi am plecat la A.E.O.

Nu ştiu cum am reuşit să ajung până la Ovidiu, aici însă nu mă mai puteam ţine pe picioare. Am fost trimis, izolat, într-o clădire, departe de ceilalţi fraţi de suferinţă, aveam sarcina să zidesc un coş de fum a cărui fundaţie de beton trebuia să o fac în pardoseala încăperii, ceea ce necesita spargerea duşumelii. într-o cameră alăturată a fost repartizat, la o aceeaşi muncă, studentul Caşu Ştefan, dotat cu un topor, pe care mi l-a dat şi mie; eu n-am fost în stare să sparg duşumeaua, motiv pentru care l-am rugat pe el să o facă ...

...Coincidenţa a făcut ca în încăperea în care mă găseam să intre Balla+Clinciu? Dat fiind faptul că erau înarmaţi cu nişte cozi de lopeţi, ca împins de un resort am luat toporul şi, somându-i, au plecat!

Nu cred, prietene dragă, că actele de curaj nu ar fi generate, într-un procent destul de mare, de instinctul de conservare, dată fiind forma dură, brutală chiar, de autoapărare. Seara am fost dus la «O» («aceasta ca răspuns la una din întrebările tale...»).

(Scrisoare Gheorghe Brânda către Gheorghe Stănescu, 25 februarie 1992).

Primirea unui pachet de acasă are diferite ecouri şi semnificaţii pentru fiecare deţinut: că n-a fost uitat, că ai lui sunt în viaţă, că se află acasă, dar şi jena că, în loc de sprijin, el,

deţinutul a devenit o povară pentru familia lui, ale cărei mijloace materiale sunt adesea precare. O bucurie cu umbre. De data aceasta, dublată însă de o surpriză şi de o bucurie deplină: «la pachet» mă întâlnesc au Petrică

logu. Aşteptarea noastră este mai lungă, pentru că miliţienii au şedinţă de partid şi, oricâtă mână liberă şi-ar dori brigadierii care desfac, controlează, dijmuiesc şi distribuie pachetele, operaţia nu se desfăşoară în lipsa miliţienilor răspunzători de Poştă. întârzierea ne cade bine, de-abia că avem timp să stăm de vorbă fără grijă, timp în care, ştiind că Petrică a fost şi la Poarta Albă, îl întreb dacă nu cumva l-a cunoscut pe Ştefan Argintam, negruvodean din lotul nostru, şi ascult o înşiruire de întâmplări, ce par născocite din păcate, însă, reale – întâmplări în care Ştefan Argintam a fost implicat şi în urma cărora i s-a dat de urmă în anul 1951, el fiind fugar din anul 1948, în Bucureşti, ca şi mine.

Lucrând ca fierar-betonist pe şantierul Radiodifuziunii, îi dispare Buletinul de identitate: inginerul Aurel Şeitan, de p'e acelaşi şantier, aflând că este urmărit de Securitate, se gândeşte că sub o identitate falsă s-ar putea ascunde o vreme, aşa că îi «cade» în mână Buletinul de identitate al lui Ştefan Argintam şi fuge în Banat, la un prieten ’ce-l primeşte la lucru pe un şantier izolat. După obţinerea obligatoriei vize de flotant pe Buletinul de identitate al noii sale stări civile, probabil în urma obişnuitei comunicări oficiale a postului de miliţie local către comuna de origine a flotantului, se primeşte de la Negru Vodă semnalul că acesta este urmărit şi Aurel Şeitan este arestat drept Ştefan Argintam. în urma cercetărilor, dezvăluindu-se adevărata identitate a celui arestat, acesta arată de unde şi cum şi-a «procurat» Buletinul de identitate, fără să presupună că şi titularul, un fierar-betonist este urmărit politic.

N-a mai fost nici o greutate pentm hăituitori să-l aresteze şi pe Ştefan Argintam, dar (ce mare dramaturg este hazardul!) peste câteva luni cei doi se întâlnesc la Canal, la Poarta Albă. Ingineml Aurel Şeitan îşi cere iertare, explicându-i lui Ştefan Argintam raţiunile gestului său, se împrietenesc şi în această situaţie îi devin cunoscute întâmplările şi lui Petrică logu, prieten cu ingineml.

Mai mult, îmi spune prietenul meu, curajoasa soţie a lui Ştefan îi seamănă ca fire: rămasă singură în Bucureşti şi cu un copil mic, se zbate, munceşte din greu şi nu numai că vine

la vorbitor la soţul ei, dar se mai duce la câte o familie din Bucureşti a câte unui «uitat» de la Poarta Albă, după numele şi adresa, intercalate de Ştefan în convorbirea lor, profitând de vacarmul vorbitomlui de la Poarta Albă.

¡La câţiva ani după întoarcerea noastră în libertate, Lcnuţa. curajoasa, harnica şi buna soţie a lui Ştefan a plecat în veşnicie. Cu ea pierdeam un om inimos şi câştigam, dureros, o întărire a convingerii că sintagma «oameni simpli» este nedreaptă, păcătuind prin reducţionismul ei minimalizator.

Petrică logu îmi povesteşte cum a fost la Poarta Albă, primele lui impresii de la Canal, unde a lucrat, succesiv, la ripări de cale ferată, la cărat pământ cu roaba, la săpat şi transportat pământ umed cu vagonetul, cum de la 66 kg greutatea lui în libertate a ajuns la 48 kg, de aceea a fost repartizat la echipa de întreţinere şi alimentare a excavatoarelor, cum un alt deţinut, Gheorghe Bobia, i-a făcut mănuşi din carâmbii cizmelor sale, cum alţi deţinuţi l-au salvat de la moartea de T. B. C. pulmonar, cum n-a putut să-l vadă tatăl său în această situaţie gravă, cu câtă căldură l-a evocat pe Dan Mihăilescu un arhitect ce-l cunoscuse la Jilava şi despre multe altele.

După Revoluţie, când strângeam materialul documentar pentru aceste pagini, l-am rugat pe Petrică logu să-şi adune amintirile de la Pnarta Albă într-o scrisoare şi să depună mărturie, o dată cu mine.

Am primit nu o scrisoare, ci două, pentru că, la rândul lui, l-a rugat pe arhitectul V. Marion să-i scrie despre regretatul Dan Mihăilescu şi mi-a trimis copia xerox a acestei epistole.

Voi cita, pe rând, din amândouă scrisorile, dând întâietate celei de a doua mărturii.

«Era noiembrie 1951. După terminarea anchetei am ajuns la Jilava şi aici în celula nr. 12, prima la stânga din secţia a 11-a «Secret».-

Aici l-am cunoscut pe Dănuţ Mihăilescu. Fiind singurul din lotul meu în această celulă – conform obiceiului, înainte de proces, membrii unui lot erau dispersaţi, fiecare în altă celulă—, fiind încă uluit şi speriat de anchetă (trecuse abia o lună de la arestare), căldura sufletească, sensibilitatea şi delicateţea lui Dan şi, poate, mai ales extraordinara lui bunătate l-au făcut să se apropie din primele zile de mine, oferindu-mi exact ceea ce îmi lipsea cel mai mult în acele clipe: prietenia bazată pe o încredere totală, acordată iară rezerve de la primul contact»...

«...era tot atât de modest, pe cât de inteligent şi afectuos. Nu ştiu care dintre aceste calităţi prevala. Cred că era înzestrat de la Dumnezeu cu toate, din plin. Poate că exagerez din cauză că a fost primul meu prieten de nădejde în puşcărie sau din cauză că mă simţeam îngrozitor de singur şi neajutorat, iar el mi-a oferit exact ce-mi lipsea. Nu ştiu. Astăzi mi-e tare greu să fiu maj obiectiv decât atunci, căci aureola de suferinţă nemăsurată, curaj, onestitate şi creştinească dragoste cu care îi văd întregit chipul din amintirile mele identificat mai târziu, după vagile informaţii căpătate de ici, de colo, cu chipul unui real martir al închisorilor comuniste, poate că mă împiedică să-l apreciez cu detaşarea unui analist pentru care afectul trebuie să fie inexistent.

Dar un lucru este sigur: niciodată, în anii care au urmat, în puşcărie sau în afara ei, nu l-am uitat pe Dan. Iar când, căzându-mi în mână cele trei volume ale lui Cicerone loniţoiu care alcătuiesc documentarul *Tombes sans croix (Morminte fără cruci),* am deschis primul volum, întâmplarea sau cine ştie ce altceva decât atât a făcut ca primul contact cu fragmentele de univers concentraţionar prezentate acolo să fie fotografia lui Dănuţ, exact aşa cum îl cunoscusem»...

«...el trăia în amintirea mea aşa cum era când l-am cunoscut şi, mai ales, exact cum era în fotografia din care mă privea drept în faţă, aşa cum şi-a privit întotdeauna interlocutorul».

(Suiisudic tuliilcci V. Maiiou către inginer Petre logu – 28.11.1991).

«Scena avea să se desfăşoare la câteva ore de la sosirea noastră la «Colonia de muncă» Poarta Albă, în timp ce aşteptam repartizarea noastră la o brigadă:

Brigăzile ce ieşeau la muncă (în tura a Il-a, în cazul nostru) erau obligate să treacă poarta, înşiraţi câte cinci pentru numărătoare, cântând un marş, compus pentru deţinuţi, având versurile cinice:

, Pornim voioşi la muncă în cântec nou şi drag, A muncii noi poruncă E-al libertăţii prag!

Spectacolul era de un comic lugubru, «pornim voioşi la muncă»... Majoritatea dintre bieţii oameni erau cu picioarele

umflate de efortul brusc şi prelungit sub soarele nemilos al Dobrogei, la care au fost expuşi dintr-odată, bandajaţi la mâini şi picioare, din cauza rănilor provocate de munca Ia roabă sau de rosăturile încălţărilor, cu plăgi şi arsuri, provocate de soare, pe faţă, în special la nas. Foarte mulţi şchiopătau, alţii se sprijineau în nişte toiege, târându-se spre locul lor de muncă. Feţele lor exprimau orice altceva în afară de voioşie.

Acesta a fost primul contact cu o colonie de muncă forţată de la Canal, edificator pentru noi care aşteptam să ne vină rândul la acelaşi tratament...».

«...Cu echipa de întreţinere şi apoi de depanare, la brigada de excavatorişti, compusă în principal din câţiva ofiţeri de aviaţie şi ingineri, precum comandorul Ştefan Pintilescu, ing. Radu Dimitriu şi alţii am lucrat aproape un an de zile. în echipa de întreţinere eram nevoiţi să alimentăm excavatoarele de pe o porţiune de 1 km cu apă şi motorină, împingând butoaiele metalice cu mâinile goale prin praful, noroiul, zăpada îngheţată (după perioada respectivă), iama fiind de-a dreptul deprimant să lucrezi fără mănuşi de protecţie, cu mâinile ude de apă şi motorină şi care se lipeau pur şi simplu de metalul butoaielor în zilele geroase. îmi venea să plâng de atâta frig la mâini, dar mă stăpâneam.

în aceste zile mi-a fost dat să mă bucur efectiv de un gest de remarcabilă mărinimie şi altruism din partea unui prieten (cu care împinsesem, câteva lilni de zile înainte, vagonete'de pământ) şi anume Gheorghe Bobia. în dimineaţa unei zile geroase din iama lui 1950/ 1951, cU câteva minute înainte de încolonarea şi plecarea la muncă, în uşa barăcii a apărut Bobiţă (cum îi spuneam noi, prietenii) şi mi-a dat o pereche de mănuşi de piele cu un deget: «la-le, poate că astfel nu ţi se vor mai lipi mâinile îngheţate de fierul rece al butoaielor». Le confecţionase el însuşi, scoţându-şi căptuşeala de piele a carâmbilor cizmelor Bürger pe care le purta, pentru a mă proteja pe mine de frigul năprasnic.

Pot spune că am fost cu adevărat fericit de acest dar, nu numai foarte preţios în condiţiile respective, dar şi oferit cu toata căldura sufletească şi prietenia.”

(Scrisoare ing. Petre logu către Gheorghe Stănescu – iunie 1992)

Spre sfârşitul toamnei anului 1951, Petrică logu trăieşte o cumpănă a vieţii: este adus de pe şantier, din schimbul II, scuturat de frisoane puternice, într-o stare de epuizare totală, şi internat a doua zi la Infirmeria Coloniei, prin grija doctorului Teofil Mija («acest ardelean de mare caracter şi omenie care, spre a salva vieţi ale unor codeţinuţi, ştiind că avea grupa «O», şi-a dat sânge la transfuzie în unele cazuri grave, Şi aceasta nu numai pentru noi, deţinuţii politici, dar şi în cazul unor deţinuţi de drept comun...») conform sursei sus-citată.

> «... După ce mă examinase amănunţit, doctorul Teofil Mija m-a dus la radioscopie unde doctorii: Radu Holban, radiolog, Maximilian Corbu, pneumolog, şi Sandu Câmpeanu, internist, au decis în colectiv reţinerea şi internarea mea în infirmerie. Am înţeles din discuţia lor, purtată în limba franceză, că am o fază galopantă de T.B.C.
>
> Eram conştient nu numai de gravitatea situaţiei, dar chiar de faptul ca-mi voi sfârşi astfel zilele. Am avut un fel de discuţie cu mine însumi, punând în cumpănă faptele rele cu cele bune şi m-am resemnat, împăcat cu gândul morţii, dar şi cu ferma convingere că balanţa faptelor nu-mi este defavorabilă. Consider că a fost una din marile victorii, chiar cea mai mare, pe care am realizat-o asupră-mi în clipa când, după înfrângerea fricii, am avut seninătatea surprinzătoare a împăcării cu soarta, convins că merg pe Tărâmul celălalt şi îmi făceam rugăciuni întruna.
>
> Dar Dumnezeu a vrut altfel! ’ ,
>
> în seara celei de a treia zi de internare (timp în care mi se **opacizase apioape** în întregime piamanul drept), a apărut lângă patul meu, la infirmerie, Costel Gheracostea. Acesta, aromân ca şi mine, avea la el un flacon cu cinci grame de streptomicină, pe care le păstra în rezervă în eventualitatea unei îmbolnăviri de T.B.C., întrucât avusese cu ani în urmă un episod pulmonar, iar soţia îi adusese la vorbitor medicamentul pe care trebuia să-l folosească la nevoie.
>
> Insistă să-mi dea flaconul şi să încep imediat tratamentul. La început am refuzat, spunând că nu-l pot

primi ştiind că ar fi putut avea şi el nevoie. L-am primit după multe insistenţe din partea lui şi ale medicilor sus-citaţi pe care i-a determinat să mă convingă şi ei.

Pot spune fără nici o exagerare că bunul meu prieten, regretatul Costel Gheracostea, acest om extrem de deschis sufleteşte şi de isteţ, m-a salvat de la moarte, renunţând la medicamentul pe care-l păstra ca o rezervă preţioasă. A fost într-adevâr un miracol, pentru, că, după patru zile (deci după patru grame de streptomicină) plămânul drept mi s-a limpezit aproape complet.

între timp, actorul Mircea Şeptilici, care era şi el deţinut, dar avea dreptul de a se mişca mai liber pe o anumită rază în jurul Coloniei în calitate de topometru, s-a oferit, riscând foarte mult, să scoată pe ascuns o carte poştală prin care solicitam părinţilor streptomicină şi pe care acesta a dat-o spre expediere unor civili care lucraţi în zonă.

A fost un act de mare curaj şi aveam să-i mulţumesc, cu ani mai târziu, când ne-am întâlnit la un concert la Ateneul Român, după cea dc-a doua mea detenţie.

Cam în aceleaşi zile ni s-au dat celor bolnavi cărţi poştale pentru a solicita medicamente acasă, dar cine ştie cât timp le-ar fi necesitat sosirea la destinaţie în eventualitatea că ar fi fost într-adevăr expediate. . -

La câteva zile după terminarea celor cinci grame de strcptomicină, medicul de salon dr. Sandu Câmpeanu este chemat la Administraţia lagărului şi întrebat dacă are internat acolo un deţinut politic cu numele de logu Petre şi dacă poate veni până la Poartă.' Doctorul Câmpeanu, ştiind că fusesem anchetat în repetate rânduri de «ofiţerul politic» în legătură cu cei ce mă ajutau cu medicamente şi alimente, şi-a imaginat că mă cheamă tot pentru reanchetare şi a afirmat hotărât că sunt netransportabil şi în stare foarte gravă.

«Atunci, ia tu medicamentele aduse de taică-său!» i s-a spus doctorului, care nu a mai putut-o întoarce, deşi a încercat.

Şi a cerut de nenumărate ori scuze, vădit emoţionat că sărmanul meu tată a plecat cu ochii în lacrimi şi spunând: «Cum, chiar în halul acesta este fiul meu încât nu se poate deplasa circa 50 de metri, câţi sunt de la infirmerie până aici? S-ar putea să-mi pierd feciorul...»

Când după circa o lună, la vorbitor, părinţii mei m-au văzut pe picioare, nu le-a venit să-şi creadă ochilor. Maică-mea albise în acest interval...

Am scăpat, întâi pentru că aşa a vrut Dumnezeu, apoi datorită rugăciunilor părinţilor şi fraţilor mei, credinţei în Dumnezeu şi ajutorului primit în cadrul unei acţiuni de mare solidaritate din partea unor prieteni, dar şi a altora care nu mă cunoşteau, atât din Colonia Poarta Albă, în care mă aflam, cât şi din alte Colonii de pe Canal, ca de exemplu: Peninsula-Valea Neagră şi Cernavodă.

Voi cita numai câţiva, pe care îi ştiu, din cei ce au riscat şi au renunţat la puţinul lor pentru a mă ajuta cu medicamente, unele mergând mai departe la alţi bolnavi sau la brigada de pedepsiţi: doctorul Mircea Russu, doctorul Titi Marin, grupul Aromânilor, în frunte cu Costel Gheracostea, Hristu Ciubucli, Stere Pala, Nicolae Ghiţă, Tudor Verioti şi alţii de la Cernavodă şi Poarta Albă; Marian Bărbulescu, Victor Coconeţ, Nelu Dumitru şi alţii de la Peninsulă....

(Scrisoare ing. Petre logu către Gheorghe Stănescu – iunie 1992)

La câteva zile, povestind unor prieteni gestul lui Gheorghe Bobia, unul dintre ei îl cunoştea – de la Poarta Albă? de la Peninsulă? –, ştiu doar că vorbea cu admiraţie despre el ca despre un curajos care, pârât de brigadier, l-a înfruntat pe Cosmici, comandant al coloniilor de pe Canal înaintea lui Albon sau după el, cu riscul de a fi pedepsit. Şi a fost: cu câteva nopţi de carceră, în timp ce ziua era trimis la muncă pe şantier. '

Lucrez singur la o sobă din cărămidă şi sub pretextul că am nevoie de un dreptar bun, mă duc în clădirea vecină unde (Cici) Cicerone lonescu tencuia un tavan, învăţându-l pe (Petrică) Petre Ciobanu, care tencuise un perete, cum se lucrează «la munca de sus», referire ironică la sintagma de simetrie, atât de folosită în epocă. Devin curios, îl rog să mă lase să încerc şi eu să tencuiesc. Dacă la perete pare să meargă, la tavan, după ce «ratez» două cancioage cu mortar, Cici îmi tace o demonstraţie cu canciogul gol, îmi arata gestul de aruncare-rotire în sus şi apoi, cu un canciog plin, plasează elegant conţinutul de mortar pe tavan. îi iau canciogul gol şi, repezit cum sunt, imit, cam smucit, gestul de rotire-aruncare spre tavan al unei imaginare încărcături de mortar. în aceeaşi clipă, Cici, ştergându-şi de mortar coada ochiului stâng, mă complimentează: «Mersi, Ghiţişor! M-ai speriat cu dibăcia!».

Cum naiba mai rămăsese în canciog tocmai stropul de mortar pe care i-l plasasem pe faţă?

întâmplarea şi vorba lui Cici despre dibăcia mea a devenit subiect de haz şi tachinarea mea de către cei apropiaţi, dintre care nu putea lipsi Zie Urdea.

Sunt aproape de terminarea sobei, începută alaltăieri, când îmi cade o bucată de cărămidă oltenească într-un fum şi nu reuşesc să ajung la ea să o scot. Improvizez o platformă de lucru mai înaltă şi mă chinuiesc mult să o apuc; în momentul reuşitei, ca şi când m-aş fi aplecat către adâncul memoriei, ţâşnesc clare din uitarea mea cele două versuri dintr-o poezie

de Demostene Botez *Scrisoare,* pe care zadarnic încercasem să mi le aduc aminte de vreo câteva ziîe. Capricii ale memoriei sau «memorie de terci»?

Urmează o mutare de oameni: pe înserat, Petrică logu a venit să-şi ia rămas-ban. Cei de la Regie au aflat că trei brigăzi vor fi trimise la altă colonie pe Canal. Unde? Nu se ştie.

îmi dă un sfat: să nu ezit, dacă vor veni de la administraţie sau brigadierul-şef să întrebe de zidari, să mă trec pe listă. Este o acţiune plecată de la Regie (Serviciul tehnic al Coloniei) de a desprinde oameni din brigăzile dure, sub justificarea de a-i înlocui pe cei trimişi altundeva, pe Canal.

«Dumnezeu să te ocrotească!» «Dumnezeu să te ţină sănătos!»... şi s-a dus.

Peste puţină vreme, un sergent major şi Humulescu, omul administraţiei, bun la toate, vin, întreabă de zidari şi fac o listă. I-am prevenit pe Gogu Roşu, pe Costel Vlădcscu, pe Petrică Ciobanu şi pe Nelu Fulea, care se înscriu, ca şi mine, pe listă, profitând de lipsa lui Balla şi a lui Clinciu, atlaţi la o chemare pe platou a brigadierilor şi a pontatorilor.

în timp ce noi eram la muncă, în cursul dimineţii au plecat Peninsulă aproximativ 200 de nc infonTicsză disert?^
din
Pocea, el ne mai spune că se aşteaptă să sosească de undeva alte câteva sute, judecând după pregătirile făcute în ultimele zile: priciuri în barăcile goale, de curând terminate, din partea de jos, spre Mustaţă, a coloniei.

Abia în ziua următoare, către amurg, îşi fac apariţia, venind dinspre Mustaţă, mişcându-se greu, grupuri mari de bătrâni, ajutându-se de un soi de beţe înalte. Parcă ţin de a altă realitate, halucinantă, apocaliptică a unui lung convoi funerar.

Aşa cum vin, sleiţi de puteri, bolnavi sau neputincioşi, sprijinindu-se în toiegele lor, par că se desprind greu din altă lume, a lor, ca să intre în lumea noastră; răutatea omenească, a proştilor ce se cred spirituali, le şi dă un nume cu rezonanţe biblice: vin «Magii»...

Vin de la Coasta Galeş, unde au murit mulţi dintre ei, de când au ajuns acolo (iulie-august 1952) şi până astăzi, 17 noiembrie, când au fost mutaţi la Peninsulă... Coasta Galeş a fost un lagăr de exterminare: înfometare şi muncă forţată, muncă forţată şi lipsă de asistenţă medicală, muncă forţată şi cazare insalubră.

Sunt intemaţii politici, o categorie juridică nouă pentru noi.

Ei nu-s condamnaţi pe un număr de ani în urma unor procese penale,

oricât de trucate, ci au pedepse administrative a căror durată este exprimată în luni: între 24 şi 60 de luni.

în zilele următoare, din contactele cu ei, la bucătărie şi la baie (câteva zile sunt scoşi la muncă numai cei apţi şi numai în interiorul coloniei), înţelegem de cine se teme «regimul»: sunt fostele vârfuri din judeţe, oraşe, comune ale diferitelor partide, foşti primari, foşti consilieri orăşeneşti sau comunali, foşti candidaţi la aceste funcţii publice sau chiar foşti simpli membri ai fostelor partide, oameni cărora nu li s-au putut înscena sau aranja procese pentru acţiuni sau activităţi anticomuniste.

în urma unei trieri medicale – făcută de o comisie M. A. I. la vreo 20 de zile de la sosirea «administrativilor» la Peninsulă –, se aleg trei categorii: cei apţi dc muncă, bătrânii-distrofici şi inapţii. Grupaţi într-o baracă, inapţii vor avea regim de penitenciar până la mutarea lor din Colonie, bătrânii-distrofici alcătuiesc două brigăzi, care vor lucra alternativ, câte una pe schimburile I şi II, în interiorul Coloniei; la bucătărie şi la magaziile de alimente (depozitarea cepei, a morcovilor şi a cartofilor, repararea şi pregătirea butoaielor pentru varză, inclusiv punerea ei Ia murat etc.). Cei apţi de muncă vor constitui două brigăzi, surplusul fiind repartizat la Brigăzile descompletate prin plecarea celor duşi o dată cu Petrică logu.

Un miliţian, însoţit de un deţinut, aduce o listă la brigada B. 1 şi, cu Balla şi Clinciu de faţă, îi dă citire. Patru nume: Ciobanu Petre, Roşu Gheorghe, Stănescu Gheorghe şi Vlădescu Constantin. Suntem mutaţi la brigada H.4. înscrierea noastră ca zidari, în urmă cu două zile, şi-a făcut efectul. De ce nu şi Nelu Fulea, înscris o dată cu noi, nu ştim. Ştim doar că am făcut un început: scăpăm de Balla şi de Clinciu şi mergem la brigada dc constructori condusă dc Dumitru Dobrescu, un om bun şi un român de laudă. Deţinutul care rămâne ne aşteaptă până când ne strângem bagajele, apoi ne conduce la noua brigadă; este Moraru Titus, ajutor al şefului de brigadă, un om de omenie ca mai toţi oamenii din jurul lui Dobrescu. Ne ia în primire Partană

Petre, şeful de dormitor, care ne repartizează pe priciul de sus, în dreptul ferestrei opusă uşii spre coridor şi spălător, fereastră ce asigură o aerisire rapidă şi continuă a dormitorului, fiind aproape în permanenţă deschisă. Trebuie să mărturisesc că în cele opt luni cât am stat şi am dormit în curent la H. 4, nu-mi aduc aminte să fi

avut vreun guturai; cred că meritul nu a fost al vârstei, ci al deprinderii şi al refuzului spaimei «de curent». în tot acest timp nu am avut nevoie de serviciile doctorului Vintilescu, medic uman, care, ţinând de brigada H. 3, era săritor la nevoie, eficient şi îndatoritor.

Pentru că m-am despărţit de ei, iată o listă a celor rămaşi la brigada B. 1 sau trecuţi prin ca în intervalul aprilie – noiembrie 1952:

1. Pomaga Nicolae, şef de dormitor, gospodar, trăindu-şi cu o aristocratică discreţie desprinderea de familie, un ţăran cu o faţă de ascet bizantin, pe care toată lumea îl respectă pentru tactul şi spiritul său de dreptate;
2. Leaţu Vasile, şef de grupă, un Novac mustăcios, un moldovean harnic şi de omenie, mai în vârstă decât mine cu 10-12 ani şi cu care am ceva în comun: pe amândoi ne-a învăţat carte – pe el în Moldova, pe mine în Dobrogea – un alt moldovean: Vasile D. Galan-Ursa, învăţător de excepţie şi materialist-idealist, păcălit şi recuperat;
3. Cursaru Constantin, inginer, suferind şi după ce fusese operat de ulcer, fire tăcută şi adânc meditativă, un înţelept;
4. Popescu Constantin, un macedoromân blând şi generos, harnic şi echilibrat (care nw «şi-a modificat numele la modul acesta trivial» – cum scrie Teohar Mihadaş, în *Pe muntele Ebal –,* ci l-a primit de la înaintaşii săi care au venit cu acest nume din Macedonia; de citit: *Macedoromânii pe văile istoriei,* cartea lui Nicolae Cuşa, Editura Europolis, Constanţa, 1991).
5. Stere Garofil, şef de grupă, puternic-impunător, dar cumpănit la vorbă şi muncitor, de o cuviinţă fără de cusur; asemeni acestui macedoromân trebuie să fi fost Spartacus...;
6. Caramişin Gheorghe, «Gogo-mare», alt macedoromân, pentru puţină vreme în brigadă, între o lungă internare la Spitalul din Poarta Albă şi un prelungit supliment de anchetă la Securitatea Constanţa...;
7. Cicu Nicolae, dragul nostru «Nea Cicu», alt macedoromân respectat de noi toţi pentru curajul şi demnitatea cu care îşi purta anii şi iubit pentru căldura pusă în cântecele sale de dor şi de inimă albastră;

8. Radu Constantin, fost elev, din Călineştii Maramureşului, un caracter de cremene, ascunzând un suflet curat, ca o apă de munte;

9. Ciobanu Petre, din Izvora-Romanaţi, fost elev. Dacă ar fi trăit în urmă cu o sută de ani, ar fi fost haiduc, având tot ce i-ar fi trebuit: curaj, dârzenie, un ascuţit simţ al dreptăţii şi milă dc cei necăjiţi;

10. Vlădescu Constantin, fost student la medicină: o distincţie înnăscută, inteligenţă fină, înnobilat de căldura interioară a celor care au ars până la alb;

11. Moş Oniga...?, purtând o mustăcioară răsucită, un pui de lele în tinereţe, acum cu ceva fals în comportamentul său de supunere servilă faţă de Balla, căruia i se adresa, ca şi Clinciu, cu «dom’ brigadier» (Zie Urdea îl considera «nesigur» şi îl supranumise «Claponul»);

12. Ghineţ Vasile (avocat?), pe cât de distant, pe atât de volubil cu cei consideraţi egali, precum

13. Spaniolu Aron, avocat, din Aiud, dintr-o familie prigonită de comunişti, cu mulţi deţinuţi politici;

14. Stănescu Virgil, inginer (agronom? silvic?), modest, harnic şi săritor (mi se pare că, după plecarea noastră de la B. 1, a fost trimis la brigada «O » de pedepsiţi, nu ştiu de ce);

15. vouă loan, şei de grapa, solid, sobru, muncitor, un ardelean scump la vorbă;

16. Costea Mihai, învăţător, din Prundul Bârgăului, figură luminoasă de bărbat întreg, ca şi,

17. Corobană ion, tot învăţător, puternic şi calm ca o forţă a naturii stăpânită;

18. Ludoşan Ion, învăţător, un bărbat delicat şi fragil ca un porţelan chinezesc, având ca prieten un alt învăţător, toftransilvănean, al cărui chip îl văd, iară însă ari mai şti numele;

19. Şularu Ion, ţăran transilvănean, dintr-o familie nevoiaşă, condamnat pentru «omisiune de denunţ», care îşi câştiga ţigările meşterind cu scule improvizate de el ţigarete din lemn. Din păcate, «nesigur»;

20. Ghindă Ion (contabil? merceolog?), un om de o rară îndemânare şi generozitate, care, tară să fi fost cizmar, repara în afara orelor de muncă pe şantier încălţămintea

celor din brigadă;

Urmează cei despre care în treacăt sau insistând asupra lor, am scris în paginile anterioare:

21. Zamfirescu Nicolae, profesor de istorie;
22. Zamfiroiu Grigore, profesor de pedagogie – sociologie;

23. Radu Ştefan, asistent / conferenţiar matematică;

24. Tilibaşa Vasile;

25. Roşu Gheorghe; ,

26. Pocea Vasile;

27. Chiriazi Nicolae;

28. Brânda Gheorghe;

29. Fulca Ion;

30. Vasile Nicolae; - ,

31. Urdca Zaharia;

32. Frâncu Gheorghe; •

33. Dr. Georgescu Aurel;

34. Hang Matei:

35. Popescu Ilie;

36. lonescu Cicerone;

37. Marin Florin;

38. FomicaOtto; * •

39. loniţă Ion;

40. loniţă Alexandru;

41. Puiu Virgil;

42. Albescu Ion;

43. Tudor Gheorghe;

44. Boldureanu Dumitru, tatăl şi .

45. Boldureanu Ion, fiul;

46. Balla Andrei, brigadier;' •

47. Clinciu Gheorghe, pontator;

Câteva cuvinte despre cei care urmează «pe listă»:

48. Niţescu Ion, avocat din Bucureşti;

49. Tomuţa Petre, ţăran din judeţul Arad, tăcut şi credincios;

50. Caşu Ştefan, fost student, cu un fond moral bun, ca şi:

51. Clocotici Stelian, fost elev sau student;

52. Tudósé Mircea, fost elev, precum şi:

53. Georgescu N. Ion, fost elev, din Slatina-Olt;

54. Flórian Florin (avocat? profesor?), un om bun;

55. Rădoi Martin, despre el şi despre:

56. Sârbu Bujor, foşti elevi, din Banat, va mai fi vorba...

57. Melinte Constantin, fost student;

58. Ambruş Francisc, fost student;

59. Căciulă Radu, fost student;

60. Giurgiu Petru, fost student;
61. Dorobanţii Alexandru, fost student;
62. Dumitraş Constantin (fost elev?) cu o voce frumoasă şi suflet ales; “ •
63. Manta Ion (Biţă), elev, mic la statură şi mare la suflet;
64. Stănescu Gheorghe, autorul acestui catalog, ajutat pentru opt nume de botez, de memoria lui Ghiţă Brânda, căruia îi mulţumeşte şi pe această cale; iar pe cei omişi iară voie îi roagă de iertare pentru omeneasca sa uitare!

' Se mai cuvine aici consemnarea, cu recunoştinţă, a două nume: ing. Ţăranu Niculae şi ing. Ludu Virgil care. Conducând succesiv şantierul Mamaia-taluzări, au făcut tot ce le stătea în putinţă pentru a ne uşura munca. în plus, s-au comportat ca fraţi mai mari.

Noi, cei patru tineri veniţi de la B. 1, constituim aici în brigada H. 4 o familie: consumăm în comun tot ce se primeşte de acasă şi tot ce putem cumpăra de la cantină cu banii primiţi aici, reprezentând – cum am mai precizat – 10% din valoarea muncii noastre pe trimestrul 111 52, sume variind între 60 şi 80 lei de persoană. După-ce nc-am asigurat raţiile de ţigări («Cei patra muşchetari fumează... ca turcii!», zice Gogu Roşu), cumpărăm mai economica marmeladă, ori gem, nefăcând risipă. Gospodarul nostru «trezorier» şi «achizitor» este Petrică (Petre) Ciobanu.

Atmosfera în brigada H. 4 este alta decât la B. 1; oamenii nu simt acea constrângere din partea conducerii brigăzii şi nici ameninţarea permanentă cu sancţiunile. •

. Se munceşte mai bine pe şantier: lucrăm la «Concasoare», zidim căminele de vizitare ale instalaţiei de apă şi parcă suntem alţi oameni, străduindu-ne să lucrăm ca nişte meseriaşi în tot ce facem; «iară fuşeraie»! este deviza brigăzilor lui Dobrcscu Dumitru, care, având în grijă «H. 3» şi «H. 4» este ajutat de Mircea Calistru, Titus Moraru şi Sergiu Macarie. •

Aici la «H», în această parte a coloniei unde funcţionează şi bucătăria, barăcile sunt aşezate mai aproape unele de altele, circulaţia ' între brigăzi este mai uşoară şi parcă mai puţin supravegheată de miliţieni, noul val de sosiţi producând şi el o perturbare în mecanismul interdicţiei de a se circula de la o baracă la alta.

Repartizaţi la brigăzi dintr-un «haş» vecin, mă vizitează, pe rând, doi dintre cei mai tineri internaţi politici, cunoscuţi din libertate: Horia Patrulius, fost coleg la şantierul Halele Obor din Bucureşti, şi Ştefan

Dclureanu, rudă prin alianţă a celui mai bun prieten al meu, Ion Paraschivescu. De ce sunt aici? Fiecare ca şef al organizaţiei tineretului universitar naţional-liberal: din Botoşani, respectiv, din Mangalia, în perioada alegerilor parlamentare din 1946 şi puţin după ele, când dictatura proletariatului a suprimat partidele politice. Horia Patrulius este licenţiat în drept, iar Ştefan Dclureanu, în istorie. N-au mai activat în politică, dar comuniştii se tem de oricine ar putea constitui un nucleu de împotrivire «burghezo-moşierească».

Sunt fumători amândoi şi între noi funcţionează cunoscuta solidaritate a fumătorilor. Ne bucurăm de revederea noastră şi ' fiecare, în altă formă, dă glas unor constatări favorabile celor condamnaţi: spre deosebire de Coasta Galeş, aici au găsit o altă concepţie de viaţă, a întrajutorării cu alimente, ţigări (şi medicamente!), o solidaritate umană care pe mulţi dintre nou-veniţi i-a descumpănit şi le-a umilit egoismele.

Pe de altă parte, şi Horia şi Ştefan constată că, în comparaţie cu lagărul morţii de la Coasta Galeş, se poate vorbi de o colonie de muncă la Peninsulă, în acest sfârşit de noiembrie 1952, dacă n-ar fi decât regimul alimentar; oricât de puţin apetisantă este ^vita colonială», hrana realizată din ea are două merite: potoleşte foamea şi... conţine proteine.

-

Pentru ca noii veniţi să ceară de la familiile lor îmbrăcămintea . pe care administraţia nu le-o poate asigura, se distribuie tuturor coloniştilor, noi şi vechi, câte o carte poştală, să scrie acasă cele opt rânduri permise – 10 rânduri cu adresarea şi... semnătura –, comunicând şi cerând ce permite regulamentul.

Folosesc prilejul ca să le dau celor de acasă veşti (bune) şi să le cer săpun, lame de ras şi «Codenal»: Costel Vlădescu tuşeşte rău, . nu vrea să renunţe la fumat; ţigările cele mai des prezente la cantină fiind cele numite «Canalul Dunărea-Marea Neagră», ţigări tari, mai tari decât «Naţionalele», care nu ameliorează nici o tuse şi cu atât mai puţin pe cea a unui fumător pasionat.

La vreo trei săptămâni, primesc pachet trimis de mama, din Bucureşti:

Era confirmarea unui zvon, mai de pe toamnă, că familiile celor închişi au parte de o grijă specială din partea Securităţii, aşa că noutatea nu mă găseşte nepregătit. Ba, chiar, ea are pentru mine un rol liniştitor la gândul că la Bucureşti mama o are pc sora mea ca să-i asigure întreţinerea şi, în plus, că nu va mai trebui să suporte

«lupta de clasă» dusă în toată ţara – şi la Negru Vodă –, de haimanalele puturoase ale «regimului».

în pachet găsesc şi «Codenal»-ul cerut şi mă grăbesc să i-l dau, ca surpriză, lui Costel. Replică memorabilă: «Mulţumesc, Ghiţă dragă! Să vedem acum ce este mai tare: Codenalul sau Canalul?»

Se pare că, aliat cu vârsta pacientului, Codenalul a câştigat partida de dublu-bărbaţi cu Canalul, implicat şi el de două ori.

Fiind acum în acelaşi «H» cu maistrul meu în ale sobăriei, Dumitraşcu-«japonezul», acesta, ştiindu-mă de la A. E. O., iar pe Ion Bama de la studenţi, ne cere drept ajutori, la «Concasoare», unde erau de făcut sobe de teracotă la basculă, la poartă, la unele birouri. După o zi este oprit în poartă că are de lucru în Colonia M. **A.** I. şi ne revine nouă datoria de a termina cele două sobe începute. Mai experimentat, poate, şi mai îndemânatic decât mine, Ion Bama o termină în cea de-a treia zi, pe la prânz, pe a lui, apoi vine să mă ajute să o încheiem pe cealaltă.

în zilele următoare, cum maistrul Dumitraşcu nu revine la «Concasoare», rămâne să lucrăm ficvaic câte L> sobă de teracotă, dar având ca ajutori pe doi dintre intemaţii politici. Fiind oameni mai în vârstă, îi scutim de efortul fizic, fiindcă aşa se cuvine şi fiindcă înţelegem că a început să funcţioneze tacit un mod de a-i ajuta pe cei slăbiţi să se refacă fizic în condiţiile coloniştilor, nu în cele de penitenciar, rezervate inapţilor de muncă.

în acest mod camaraderesc de înţelegere sunt antrenaţi, cu diferite răspunderi, cei de la Regie Biroul Tehnic, care asigură documentaţia de executare a lucrărilor Canalului şi a celor de construcţii şi montaj aferente, precum şi îmbunătăţirea tehnico-economică a lucrărilor întocmite de proiectanţii civili (liberi). Tot de Biroul Tehnic ţin cei din conducerile tehnice ale şantierelor, ingineri, topometri şi normatori ce urmăresc realizarea planurilor tehnice, dar şi brigadierii şi pontatorii care, măsurând munca oamenilor, reuşesc să mai obţină de la diriginţii de şantier ore de regie pentru lucrări neprevăzute în documentaţii, toate având în

vedere, în primul rând, îndeplinirea planului şi a normelor, condiţii obligatorii pentru legăturile coloniştilor cu familiile lor: carte poştală, pachet, vorbitor.

Nu în ultimul rând se cuvine a fi reliefată grija şi atenţia doctorului Teodor Vintilescu, cuprins în brigăzile lui Dobrcscu, care, într-o deplină înţelegere cu acesta şi cu ajutoarele sale, recomandă repartizarea

oamenilor nerefacuţi fizic •— sau mai uzaţi – la locuri de muncă mai puţin solicitante.

Uneori tocmai contrastele forţează memoria să reţină fapte, amănunte, semnificaţii. După două zile de viscol, vine o zi geroasă în care am două ajutoare, doi oameni în vârstă, internaţi politici. Ei reprezintă un contrast: două atitudini umane. Primul, doctorul Păun din Bucureşti, un negustor de medicină, declară senin că a trecut prin toate partidele care l-au primit, fiind un tip de cameleon, de oportunist, adept al dictonului «unde-i bine, acolo e patria». Celălalt, avocatul Fărcăşanu din Timişoara – se pare un frate mai vârstnic al lui Mihai Fărcăşanu, fruntaş al tineretului naţional liberal, aflat peste hotare –, având o aceeaşi, unică apartenenţă politică, era un om demn şi cult, cu o impunătoare prestanţă morală, de care îmi amintesc cu plăcere; Din discuţiile cu ei, dar şi cu alţi internaţi politici, mi-a rămas vie amintirea uimirii multora ce nu le venea să creadă că ar putea exista între deţinuţi acea înfrăţire în suferinţă şi acea generozitate – în care excelau cei tineri –, de a împărţi nu doar munca şi priciul, dar şi alimentele medicamentele şi ţigările, precum şi conştiinţa că dreptatea este de partea celor închişi, că toate mizeriile sunt încercări ce pot fi depăşite prin unire şi prin credinţa în Dumnezeu.

Şi încă un fapt constatat de ei tot cu uimire: cei «vechi», condamnaţi, nu fac deosebiri de apartenenţă politică; ei nu mai sunt nici ţărănişti, liberali, legionari sau socialişti, ci doar români care s-au împotrivit comunismului.

«Familia» noastră de la «H 4» a crescut cu doi membri: Vasile Marta, croitor din Turda, şi Constantin (Tică) Goţea, fost student, din Alba lulia sau dintr-o comună a judeţului Alba. Cei doi, flancând grupul nostru, au fost cooptaţi în el. Vasile e mai vorbăreţ, Tică este mai meditativ, amândoi sunt «vechi», trecuţi prin încercări care nu i-au supus.

Este mai frumoasă viaţa în familiile mari!

Prima sau a doua zi de Crăciun 1952, sigur o duminică, pentru că altfel am fi ieşit la lucru, şeful nostru, brigadierul Dumitru Dobrescu vine în dormitor anunţându-ne că a venit un nou lot de deţinuţi – de drept comun, în trecere spre o altă colonie, de nepolitici –, pentru care, din fiecare dormitor, vor

trebui cedate câte trei saltele, cum li s-a dispus la adunarea brigadierilor, pentru că în magazia Coloniei nu mai există nici una.

Cel dintâi ofertant este Mihai Răducanu, fost prizonier în U.R.S.S., când brigadierul nostru nu ieşise încă din dormitor; următoarea ofertă este a grupului nostru (golul saltelei cedate se va umple prin lăţirea celor rămase, ale căror pânze de sac, umplute cu paie, permit o asemenea manevră).

Pe Mihai Răducanu îl «ştiam» înainte de a-l cunoaşte, din scurtele referiri la viaţa lor din prizonierat ale profesorului Grigorc Zamfiroiu, iar în această lună de zile, de când eram la «H 4», constatasem două şiruri de fapte:

1. Cât de respectat era de cei din jur, de mai tinerii Spulber Aristotel, Cristea Ştefan, Duţă luliu, Panaitescu Mihai (Puiu), dar şi de cei mai în vârstă precum Cristea O., tatăl lui Ştefan, avocatul Fruma Ion, Faina Ion şi alţii;

2. Cât de des era vizitat de foştii camarazi din prizonieratul sovietic, ofiţeri de rezervă ca şi dânsul, dintre care mi-i amintesc pe lonescu Cârligel, Constantin Ciurel, Horia Muşeteanu.

«Domnul Răducanu» a fost una dintre cele mai complexe personalităţi, rămasă anonimă, dintre multele pe care am avut şansa să le întâlnesc nu doar până atunci, la cei 26-27 ani ai mei, ci şi până acum la 69: bilanţul îi rămâne favorabil.

înalt, bine făcut, cu un chip de bărbat marocan parcă, pe care stagiile în Alger – trei ani în Legiunea Străină şi cinci ani de prizonierat în Siberia – îl marcascră, accentuând, la îmbinarea sprâncenelor, dunga hotărârii de a nu se lăsa doborât. Fruntea înaltă, ochii umbriţi de un uşor strabism, dar scânteind de inteligenţă, zâmbetul fin, distant şi totodată binevoitor reflectau o putere bărbătească, sigură de sine.

Am încercat să-i creionez o schiţă de biografie, folosind mai mult mărturiile celor care îl cunoşteau (profesorul Zamfiroiu, profesorul Ciurel), completate cu scurte şi puţine răspunsuri ale dânsului la întrebări puse de mine, fiindcă era dificil din cauza unei modestii greu de imaginat şi a unei discreţii a sentimentelor proprii ce mergea până la pudoare şi deseori chiar dincolo dc ea, la refuzul mărturisirii.

Licenţiat al Facultăţii de Drept şi, în paralel, al Facultăţii de Filosofie din Bucureşti prin anii 1937-1938, unde îl avusese ca profesor pe Nae lonescu. Poate de la el, poate de la spiritul vremii, prinsese îndemnul către aventura spirituală, mânându-l mai întâi în Franţa, pentru un doctorat la care a renunţat în favoarea Legiunii Străine, în Alger, pe atunci posesiune franceză. Viaţă dură, terminată cu primirea înaltei distincţii franceze, «Legiunea de onoare». începuseră concentrările «pe zonă», se arăta la orizont războiul şi cum putea un ofiţer să accepte dezonoarea de a deveni dezertor, prin neprezentarea Ia concentrare? Vine în ţară, se înrolează – începuse războiul –, luptă, cade prizonier, apoi urmează calvarul Siberiei dus până la capăt şi, după 1947, întoarcerea în ţară. Aici însă puşcăria comunistă avea un loc şi pentru dânsul, ca şi pentru mai toţi foştii ofiţeri români, foşti prizonieri de război în U.R.S.S., care nu se înrolaseră în cele două divizii prosovietice, acelea care, voind să dea iluzia unei continuări a eroismului românesc, uzurpau numele unor eroi şi al istoriei noastre.

Aşa cum am căutat cărţile şi autorii despre care găseam referiri elogioase sau trimiteri laudative în cărţile citite, am fost atras de oameni deosebiţi, considerându-i cărţi unicat şi, ori de câte ori mi-a fost cu putinţă, m-am apropiat de ei străduindu-mă să-i «răsfoiesc» cu delicată grijă şi neobosită râvnă: oamenii vii sunt cărţi vii.

La numărătoarea noastră din acea seară, m-am aşezat lângă' domnul Răducanu şi se înfiripează o convorbire: l-am întrebat dacă ¡-a avut ca profesor pe Nae lonescu, din a cărui activitate ziaristică dintre anii 1926-1933 alcătuise Mircea Eliade *Roza vânturilor,* pe care o citisem, înainte de epurarea bibliotecilor publice, după cum citisem cele patru cursuri: *Logica, Metafizica I, Istoria logicii, Metafizica II,* îngrijite de «Comitetul pentru tipărirea operei lui Nae lonescu». A fost ca o carte de vizită, în ceea ce mă-privea şi a fost un început bun, luându-mi obiceiul de a mă aşeza lângă dânsul la «numărul» de seară, spre a putea continua discuţia şi după aceea, când era cazul.

De pildă, într-o discuţie afirmă că nu are certitudini. îi întind o cursă întrebându-l dacă nu le are pentru că le-a pierdut sau pentru că nu le-a avut niciodată. îmi răspunde că n-a ajuns încă la certitudini. Contraatac, întrebându-l cum a

fost cu putinţă ca un om lipsit de certitudini să-şi dăruiască unicul sfert de pâine zilnic altcuiva, mai puţin rezistent biologic, când amândoi sunt înfometaţi – cum aflasem că făcuse în prizonieratul Siberiei – sau să se lipsească de salteaua de sub el, cum tăcuse dânsul în ziua de Crăciun, recentă? Tace, mă botează «Cârtiţă», pentru că îl scormonesc cu întrebări şi apoi, parcă rupându-şi ceva de pc dinăuntru, îmi spune: «Vezi, Cârtiţo, intr-un grup uman sunt momente în care ar trebui făcut ceva, dar fiecare ar vrea ca altul să înceapă acţiunea. Eu atât am făcut: am dat un bobâmac lucrurilor ca ele să înceapă în sensul dorit de toţi!».. Apoi, imediat, jenat de acest crâmpei de mărturisire: «Ştii ceva, Cârtiţo? Cred că-i de-ajuns pentru astăzi! Am vorbit prea mult despre mine!».

într-una din dimineţile următoare, venind din fundul dormitorului unde îşi are locul şi trecând spre spălător prin dreptul nostru, ne salută ca de obicei pe toţi, în grup şi pe mine încă o dată: «Bună dimineaţa, Cârtite!»; sunt luat prin surprindere şi totuşi răspunsul vine prompt: «Salut pământul acesta fecund / în care îmi place să mă ascund!», spre hazul celor din familia mea şi... a dânsului, pentru că micul scenariu se mai repetă de două-trei ori când la obişnuita «bună dimineaţa» se adaugă apelativul: «Cârtiţo!».

Altă dată, la un alt «număr» şi tot de seară, mi-a spus că se simte mai liber decât «afară». I-am mărturisit că am simţit şi eu, după primele zile la Peninsulă, nu că sunt liber, ci că m-am eliberat de gândul urmăririi, arestării şi a tot ce urmează. Am înţeles mult ' mai târziu că libertatea interioară este un alt raport, superior, între om şi lume, la care nu acced decât cei care – detaşându-se de propria ior suferinţa şi de auiocompăiimire, ca de o înţeiegere rea şi exagerat de subiectivă a rostului lor în lume –, reuşesc această* eliberare de sub tirania clipei şi a vremii. Vorbeam româneşte amândoi, dar de pe două paliere diferite ale înţelegerii vieţii; dânsul, dintr-una evoluată, eu dintr-un abecedar al ei.

într-o zi de repaus, câţiva tineri l-au rugat să le explice cu ce se ocupă filosofia; am ascultat, timp de vreo jumătate de oră, o adevărată lecţie naeionesciană, clară în esenţa ei - folosind cuvinte de toate zilele – şi adâncă în conţinut; m-am

gândit atunci şi de multe ori de atunci că ar fi fost omul ·ndicat să scrie o introducere în filosofie pentru adolescenţi, inteligibilă şi utilizabilă ca un îndreptar de înţelegere a lumii, precum şi de autocunoaşterc a celor tineri, interesaţi.

Uneori era de o francheţe tranşantă: una dintre «leprele» brigăzii începuse într-o zi să le dea lecţii de atitudine etică unor tineri care îl ascultau, jenaţi, ştiindu-i deprinderile delatoare, încă active. Scurta întrebare, răspicată, o domnului Răducanu: «De când a început curva să predice virtutea?» l-a scos din discurs pe falsul moralist.

Când i se spune că potrivesc cuvinte ca să semene a versuri, îmi cere să asculte într-o seară din ele şi cunoscătorul care este îmi zice în limbajul său original: «Cârtiţo. asta ai spus-b pe păsăreşte» —

când o poezie i se pare prea alambicată, ori, câteodată, mai rar: «Cârtita, ai un os în burtă!», semn că stihurile spun ceva. îl declar, în sinea mea, Curte de Casaţie şi, când am ceva nou, mă duc la dânsul, la judecată; cu încrederea avută în cei ce şi-au apropiat o receptare superioară, de pe dinăuntru, a poeziei.

De aceea şi după ce la vreo două luni este mutat, ca sudor, la o altă brigadă, apropiată de «H», îl mai caut din când în când, «să-i spun» sau numai ca să-l văd şi să stăm de vorbă.

Când a aflat episodul întâlnirii mele cu fiică-mea, prin bunăvoinţa îndrăzneaţă a Domnişoarei Lazăr, mi-a spus în treacăt că are şi dânsul o fetiţă, cam de aceeaşi vârstă cu a mea, căreia îi spunea «Păpădia mea», într-un discret alint.

După ce a revenit în libertate – atâta câtă era! —a lucrat ca sudor într-o echipă de confecţii metalice, apoi ca maistru într-un trust bucureştean de construcţii-montaj speciale, cu lucrări în toată ţara, fiind unul dintre cei cărora li se încredinţau obiectivele mari şi mai dificile, pentru că, vorba lui Ştefan Cristea: «citea planurile şi le vedea în spaţiu».

Cu câţiva ani, doi sau trei, înainte de a împlini vârsta de 60 de ani, nemulţumit de puţina dreptate ce funcţiona în acel trust, în care lucrase peste 15 ani, s-a dus la directorul general al trustului şi i-a cerut să-i aprobe transferul la un institut de proiectare şi cercetări din Bucureşti. La întrebarea directorului general cu privire la cauza acestei schimbări, domnul Răducanu i-a spus cu francheţea de totdeauna: «M-am convins că sunteţi o întreprindere de lichele!», la care acest inginer şi director general – cu multe premii, inclusiv cel de Stat, şi distincţii primite pentru obiective industriale executate în teren sub conducerea subalternului său, care nu o dată îi pusese pe proiectând în situaţia de a-şi corecta erori de proiectare ce-ar fi putut constitui cauze de eşecuri, cu urmări penale –, i-a răspuns că, deşi se dispensează foarte greu de dânsul, ca să-i dovedească a nu fi o lichea, îi aprobă transferul. Ce s-a întâmplat la noul loc de muncă?

Şeful de cadre i-a povestit cuiva – şi acesta, mie, că aşa

cum era practica vremii în astfel de situaţii, s-a dus la locul de muncă al celui ce urma să se transfere, a adunat referinţe şi a văzut dosarul de personal – Mihai Răducanu –, după care a întocmit obişnuita «Notă de relaţii», prezentând-o apoi directorului său. Acesta, surprins

de conţinutul notei de relaţii, a cerut să-I vadă pe ccl în cauză, ocazie cu care a avut loc următorul dialog:

- Dumneavoastră, cunoaşteţi limba germană şi engleză?
- Da!
- Cunoaşteţi franceza şi italiana?
- Da!
- Vorbiţi spaniola, rusa şi maghiara?
- Da!
- Atunci ce căutaţi dumneavoastră Ia atelierul nostru de prototipuri? Locul dumneavoastră este la documentare!
- Dacă se poate,..

«Documentarea» era biblioteca institutului şi astfel – datorită unui director inteligent şi cu iniţiativă –, un om a cărui viaţă ar fi trebuit să se desfăşoare între cărţi, să se împartă între ele şi îndrumarea unor tineri studioşi, a ajuns în ultimii ani de activitate în preajma lor, deşi tehnice, nu de filozofie, unde şi-ar fi putut înmulţi talanţii.

Câtă minte bună şi câtă excepţională energie spirituală n-a irosit neamul acesta – şi altele – din cauza comunismului...

Mă caută Marian Bărbulescu şi îmi spune că la şantierul I. L. A. 5 Năvodari – construcţii de locuinţe – este nevoie de un normator. Ştie că în libertate am făcut şcoala respectivă, că am cunoştinţe şi practică în domeniu. Ii declar că mă simt bine ca simplu colonist, zidar sau sobar. Mă întreabă ce cred despre vorba comandantului Lazăr care, făcând recent pe platou un careu nu numai cu brigadierii şi pontatorii, ci şi cu întreg personalul de la Regie, le-a spus printre altele: «Nn este suficient să facă bătături la mâini coloniştii, trebuie ca şi cei care îi conduc să facă bătături la creier!» Şi înainte ca eu să-i dau.vreun răspuns, în stilul său impetuos, îmi spune că sunt destule cadre tehnice dintre deţinuţi care fac tot ce le stă în putinţă pentru ca munca să aibă rezultate mai bune, în special din punct de vedere economic, luptându-se în acest sens cu diriginţii de şantier – şi, uneori, chiar cu proiectanţii. îmi dă un exemplu chiar de la şantierul pe

care îl conduce, cel de la Coada Lacului; în documentaţie, pământul a fost încadrat ca teren mijlociu, dar în realitate el este tare şi foarte tare, trebuind a fi săpat cu târnăcopul nu cu cazmaua şi nu vara, ci acum când este îngheţat. Diferenţa de încadrare a lucrării în normele-deviz, aşa cum a fost întocmită

documentaţia, conduce la preţuri de două-trci ori mai mici decât cele cuvenite executanţilor. Cine să sesizeze neconcordanţele dintre documentaţii şi teren, mereu defavorabile deţinuţilor, care, dacă nu-şi îndeplinesc normele, pierd legătura cu familiile? Şi, la urma urmei, să-i lăsăm să ocupe locurile de unde pot fi ajutaţi deţinuţii tocmai pe oamenii lui Chirion, care, de fapt, nu ţin decât la pielea lor? Ce deosebire este între atitudinea mea şi a lor, doar aceea că resping «turnătoria» şi îi detest pe delatori?

Are dreptate şi mă hotărăsc să fac pasul: intră şi vorbeşte cu Dobrescu şi Calistru, cerându-le acordul să le ia un om, apoi pleacă, spunându-mi că brigadierul vrea să stea de vorbă cu mine. Am intrat, ne-am înţeles repede, iară prea multe cuvinte. Peste două zile deveneam normator la şantierul I. L. A. 5 Năvodari, unde lucra o brigadă de Ia haşul «E», condusă de Istrate Traian, un fost notar transilvănean, om de omenie, ajutat de un tânăr, fost învăţător din Bistriţa-Năsăud, Felea Liviu, om de treabă şi el.

La Năvodari se lucra la trei obiective, cu mai multe brigăzi la chiuneta Canalului şi cu câte una la Fabrica de mobilă şi la Locuinţe – întreprinderea de lucrări auxiliare P (1. L. A. 0) Năvodari, primele două fiind conduse de ing. Ion Nicola, iar cea de a treia de-Vasile Gheţu, cu care aveam să colaborez.

Ne **parvine informaţia,** primită cu emoţie, că printre intemaţii politici administrativi se află la Peninsulă câteva personalităţi ale vieţii spirituale româneşti, profesorii universitari Emest Bemea, Vladimir Dumitrescu şi Grigore Popa. Mi-aş dori să-i pot cunoaşte, dar cu ce îndreptăţire aş încerca să-i abordez: numai pentru că ştiu cine sunt şi pentru că am citit cărţi, studii, eseuri şi poezii scrise de dânşii? Mă consolez cu gândul că şi mie viaţa-mi-a dăruit norocul de a-l fi cunoscut, dintre personalităţi, pe Domnul Noica, de a-l fi ascultat vorbind la Catedrala Sf. losif din Bucureşti pe I P.S.S. episcopul loan Suciu şi de a fi avut mulţi profesori, secundari şi universitari, de excepţie, a căror listă o parcurg în gând, cu recunoştinţă.

A venit şi 31 decembrie 1952, o zi ca oricare alta, dar scara simt o stare de încordare generală, a fiecăruia şi a tuturor, ascunsă sub mici ocupaţii igienice sau gospodăreşti: curăţarea încălţămintei, spălarea proprie în vederea primenirii, spălat rufe, aranjat căpătâiele (pernele cu paie) şi deasupra, în sacii de pânză de la pachete, rufele

de rezervă din care fiecare s-a primenit pentru a doua zi, regula fiind aceea de a nu exista în dormitor rufe nespălate. Toată această activitate febrilă se termină devreme, fiecare retrăgându-se în sine, parcă şi se culcă, astfel că «stingerea» găseşte un dormitor în care... se doarme. Cel puţin «în aparenţă», pentru că, din când în când, se aude câte o răsuflare greoaie, aducând a oftat camuflat.

Până adorm, dau o fugă până la ai mei, le menesc un an 1953 mai bun, îi sărut şi revin la un gând care se conturează tot mai ferm: am avut noroc. Am avut noroc că nu m-au putut aresta în 1948: aş fi cunoscut «morişca» de la Piteşti şi cine ştie cum aş fi devenit, după. Am tot adunat crâmpeie de mărturisiri, fapte şi pătimiri incredibile de la cei trecuţi pe acolo şi pe aici, la «13-14», şi mi se înfioară sufletul de câte grozăvii au fost cu putinţă în lupta celor din tabăra Satanei cu cei, parcă, părăsiţi de Dumnezeu.

Am trăit în aceşti ani 1948-1952, până la arestare, o salvare a mea de la o foarte posibilă prăbuşire morală, căreia cine ştie dacă • i-aş fi putut supravieţui, cine ştie dacă m-aş mai fi putut recupera...

în aceşti ani, trecând prin cumplite încercări, mulţi adolescenţi sau tineri au devenit barbaţi, alatun de cei care erau deja, şi împreună cu ei oameni aleşi, pilde vii despre curaj, demnitate, bunătate şi credinţă în Dumnezeu, iubire de ţară.

Dar câţi dintre cei curaţi şi mai curajoşi nu au pierit ca eroi anonimi, sporind rândurile altor eroi anonimi ai istoriei noastre? Din primul meu Revelion între sârme ghimpate, le scrijelesc pe memorie un

Grave

• '*5

Câte zăpezi muriră, oare?
Câte colinde, câte denii?
Câte iubiri de ţară, în bejenii?
Câţi mucenici, în lanţuri, sub zăvoare?

Dimineaţa, 1 ianuarie 1953, urarea cea mai frecventă este: «La mulţi ani, în libertate!»

Deplasarea la Năvodari se face cu camioanele beneficiarului; deţinuţii sunt aşezaţi pe bănci, iar în spatele lor, fiecare camion are câte doi soldaţi din gardă, cu puşti automate, un al treilea, gradat din gardă, lângă şofer.

Camioanele nu au coviltire, Crivăţul este Ia el acasă în Dobrogea şi pe malul Mării Negre, iar curentul deplasării camioanelor îl sporeşte, tăios.

Ne zgribulim cum putem, dar la şantier ajungem destul de îngheţaţi, după cele 35-40 minute ale transportului. Pentru mine singura compensaţie a confruntării cu Crivăţul şi frigul este priveliştea mării, pe malul căreia duce drumul: marea este atât de verzuie uneori sau, mai des, atât de albastră, încât denumirea ei mi se pare improprie. Trăiesc un ascuns sentiment de vinovăţie faţă de cei din jurul meu pentru bucuria secretă pe care mi-o dă marea în unele dimineţi; într-una din ele, când furtuna o răscolea, turbată, valuri înalte spărgându-se, cu zgomot, în albe dantelării la ţărm, cerul era albastru, marea şi mai albastră, spectacol grandios care mi-a adus în minte o vorbă, neînţeleasă până atunci, a vechilor Greci; intr-un asemenea copleşitor moment de forţă şi de graţie a mării exclamaseră: «Thalassa, thalassa!»

Ziua noastră de **lucru –** a lui Vasile Gheţu şi a mea – se împarte intre ore pe şantier, să stabilim ce s-a lucrat înainte de venirea noastră (lucrarea fusese începută de civili, adusă până la zidăria de roşu şi parţial acoperită) şi ce trebuie să completăm noi, lucrări nu prea productive şi nici prea bine plătite. De asemenea, să vedem ce se lucrează acum şi în ce condiţii, după care urmează orele de birou, în care studiem documentaţia, căutăm posibilităţi de îmbunătăţire a ei, întocmim situaţii de lucrări şi noi analize de preţ, rapoartele zilnice de lucru etc.

Vasile Gheţu, un constructor din Bucureşti, priceput şi harnic, bonom şi preocupat de politică – pentru care este internat administrativ acum –, a practicat-o, cât a fost cu putinţă, ca membru în conducerea tineretului liberal-tătărăscian. Vasile este cam de aceeaşi vârstă ca mine şi, cum însuşi se consideră «un sufletist», asigură o înţelegere

deplină între noi şi o colaborare iară cusur pentru comensurarea, cât mai favorabilă oamenilor, a muncii lor şi a lucrărilor executate.

în sprijinul nostru şi în folosul coloniştilor din brigada Traian Istrate este faptul că dirigintele de şantier Ion Stănescu – nici un fel de înrudire cu mine, ci doar o potrivire de nume! – este un bun profesionist, cunoscător al lucrărilor de construcţii, un om care ştie cât poate să ne ajute, fără riscuri, prin acordarea de ore regie – ţinând de organizarea de şantier, neprevăzută în documentaţie – ori prin dispoziţii de şantier pentru lucrări necuprinse în devize.

Avem obligaţia de a întocmi rapoarte zilnice de lucrări şi cantităţi executate, rapoarte ridicate de miliţianul delegat pe lucrare, iar decadal aceste realizări, însumarea celor cuprinse în rapoartele zilnice, sunt contrasemnate de dirigintele de şantier, de care, în timp, ne apropiem în gânduri, creşte încrederea reciprocă şi începe furnizarea de ştiri, îndeosebi de politică externă, considerate mai importante, când miliţianul responsabil de lucrare, un sergent major, nu este de faţă ca să supravegheze contactul nostru cu «civilul», cum are consemn.

i

Se distribuie coloniştilor noile cartele, pe anul 1953, pentru primirea pachetelor lunare. Criza de carton a obligat la utilizarea pe cealaltă parte a cartelelor, deja folosite în anul 1952.

După cum este perforată cartela, antecesorul meu nu a primit decât două pachete, până în luna martie 1952. Cine o fi fost? Citesc şi nu-mi vine să cred: Lolu Ion. A fost la Peninsulă profesorul Ion I ,oln? II întreb ne Cicerone lonitoiu – vecin de dormitor, la «H.3»— şi îmi spune că, într-adevăr, a fost, dar că a plecat anul trecut pe primăvară cu un grup de ziarişti naţional-ţărănişti.

Profesorul Ion Lolu – cel care semna «Profilo» în ziarul *Dreptatea,* organ al P.N.Ţ., scurte dar caustice tablete pe seama noilor personaje caragialeşti, din anii 44-46, instrumente ale Moscovei —mi-a fost profesor de limba română la liceul «Nicolae Filipescu» din Bâzargic (din

Cadrilaterul cedat Bulgariei în 1940), între anii 1938-1940.

Strălucit profesor, care, ca să fie mai aproape de fraţii lui macedoromâni colonizaţi în Cadrilater, a venit în acest capăt de ţară, şi încă nu singur, ci cu soţia, profesoară de istorie, cu har pedagogic deosebit, dar şi exigentă foarte.

Mi se pare, acum, că această cartelă este simbolul unei ştafete în care sunt cuprins: întâi, ca posibil schimb al profesorului Nicolae Zamfirescu, rămas la brigada B. 1, şi acum chiar ca schimb al celui plecat, distinsul profesor Ion Lolu.

Munca de normator îmi dă şi sentimentul că sunt de folos fraţilor mei (în care scop ne târguim, Vasile şi eu, cu dirigintele de şantier pentru obţinerea de ore de regie sau pentru sporuri neprevăzute în documentaţie), dar şi o oarecare jenă că-s dispensat de munca lor fizică.

Gândurile, acum, parcă sunt mai vii, parcă vin mai repede, iar sentimentele parcă mai împovărătoare, de la dorul de ai mei şi mila de ei, la gri ja, răspunderea şi compasiunea pentru atâţia fraţi pe care îi descopăr buni, încercaţi de doruri şi griji pentru ai lor.

Scriu câte un vers-două – ciudat, acum când pe şantier am creion şi hârtie pentru rapoartele tehnice zilnice –, tot în gând, cu gândul pe memorie, nu doar ca să-mi păstrez deprinderea, ci din ruşine şi teamă. Din ruşine faţă de cugetul meu că în timp ce fraţii mei muncesc, eu... Din teamă că o atare îndeletnicire surprinsă de miliţian, pe şantier, nc-ar discredita pe mine şi pe fraţii mei.

Scriu versuri, mai exact: le încerc mintal, în drumul către (ori de la) Năvodari, precum şi seara, după «stingere», când e linişte în dormitor.

La Valea Neagră, Târnă .

Omcclo dc cercul polar al durei u, , ,
nici o sanie albă, trasă de reni, nu trece prin gerul acestei Siberii în care cresc gânduri în loc de licheni şi vifore de dor, lacrimi de gheaţă;
doar Tu, în ceasuri dc azur pari să ne vezi cum rătăcim prin iaduri de ceaţă, noi, fiii Tăi, dezmoşteniţi erezi. ;

îmi spune cineva povestea adevărată a stării de deţinut

politic a lui Humulescu: prin anii 50, când încă mulţi români mai aşteptau şi sperau «să vină Americanii», dintre cei ce nu se aliaseră cu comuniştii sau erau nemulţumiţi de cât primiseră pentru colaborarea cu ei, pentru o etnie se mai puteau deschide hotarele zăvorâte, se mai putea ieşi din «iadul roşu»; evreii care îşi «depuneau actele» pentru plecarea în Israel, dorind să iasă din capcana comunismului, tot mai hotărât să pună stăpânire pe ţară, cu orice mijloc, oricât de criminal, reprimând orice împotrivire a autorităţilor.

În acest timp, dintre cei care îi mai aşteptau pe americani, acest evreu, fost mic negustor, se hotărăşte să nu plece, să rămână în ţară, dar să investească în ceva care să-i aducă un profit când vor veni cei aşteptaţi. /

Sub impresia avantajelor mari de care beneficiau foştii deţinuţi «antifascişti» sau persecutaţi pentru politica prosovietică, se decide: până vin americanii, câteva luni, va intra în puşcărie ca anticomunist. Pentru aceasta însă îi trebuie un motiv: să se autodenunţe? Va fi luat în râs. îi rămâne o altă cale: să protesteze. în scris. Dar în aşa fel, încât să nu se aleagă cu o condamnare: îi trimite lui Gheorghiu-Dej o scrisoare în care arată ce greşeli se fac în cadrul luptei de clasă, mai ales faţă de negustori. Aşteaptă o lună, două, trei şi când presupunea că epistola s-a pierdut pe drum, într-o noapte, bătăi la uşă, iar soneria, reglată tare ca să audă, ţârâie neîntrerupt şi furios. «Cine e?» «Securitatea!». «Pe Humulescu îl căutaţi?» «Eu sunt, luaţi-mă!» Şi l-au luat, i-au dat o condamnare de 5 sau 6 ani şi, după o lună la Jilava, fostul erou a trecut în tabăra cealaltă. Aici, la Peninsulă, e bun la toate: curier în colonie, ajutor magazioner la «efecte», «ciripitor» la Gujbă, un fost jandarm condamnat pentru crimă împotriva umanităţii, acum fost brigadier promovat ca ajutor «la pachete» al miliţienilor ce ţin legătura Coloniei cu Poşta. Humulescu doarme la Regie pentru că şi Chirion are oamenii lui printre oamenii noştri...

•**Nu mai suntem duşi ia Năvodari** cu camioanele, ci cu trenul, cu urcare la «Mustaţă» şi coborâre în marginea săpăturilor Canalului şi a satului Năvodari. Efectivele âu crescut, câteva sute de oameni urcă în 8-10 vagoane de marfa, acoperite şi închise, după urcare. Cei care au avut posibilitatea, mai ales cei care lucrează la construcţii, şi-au confecţionat scăunele din lemn pe care stau în vagoane sau le poartă sub braţ spre şi de la şantier. •

întrucât gărzile de soldaţi-securişti iau în primire de la Poartă pe toţi cei ce lucrează la Năvodari, la săpături ori la construcţii, avem posibilitatea ca, până la coborârea din tren, să ne amestecăm cu cei din alte brigăzi, astfel că pot să cunosc pe ing. Ion Nicola, şeful celorlalte puncte de lucru, pe Gicu Creţu, topometrist atât de util şi devotat ceîor de la săpături, pe părintele Adrian Făgeţeanu, pe preoţii Ionel Florea şi Negruţiu, ca şi pe tinerii Ion Slăvoiu, fost elev, ca şi Petrică Gândea, pe Constantin Iulian, fost student – despre care am referinţe bune. Aceştia aflând că scriu poezie, mă înconjoară cu dragoste,

înlesnindu-mi accesul către cunoaşterea altor tineri de certă înzestrare, precum Constantin (Dinu) lorgulescu, ori Gheorghe (Gigi) Loghin, de pildă. Şi cum să-l uit pe Aurel Vlad, elevul maramureşean intrat în Iadul M.A.I. la 15 ani, ori pe elevul bucovinean Artemie Sbiera, adevărate modele etice?

La coborârea din tren, fiecare gardă îşi ia în primire brigăzile, cele care lucrează la săpături rămân acolo şi coboară în chiunetă, celelalte, tot sub pază, pleacă, trecând printr-o margine de sat, spre şantierele de construcţii.

într-una din brigăzile ce lucrează la Năvodari sub conducerea inginerului Ion Nicola, constructor priceput, dinamic şi om de suflet, am remarcat, înainte de a-l cunoaşte, un bărbat mic de statură, cu un zâmbet blând, cu ochi ce privesc mereu în jos, ascunzându-se, parcă, de lume, cu ceva misterios în fiinţa sa şi care impune respectul, un respect cucernic şi înfiorat, transparent chiar din felul cum tineri ori vârstnici îi pronunţă numele: părintele Adrian Făgeţeanu.

Cei tineri mă prezintă părintelui şi în preajma dânsului mă simt bine: cuvintele îi sunt puţine, dar mângâietoare. La câtăva vreme, simţind că am un ascendent asupra celor de o vârstă cu mine din cauza poeziilor pe care le ştiu ori le scriu, părintele mă îndeamnă să-mi întăresc credinţa: în orele când mă siţnt gol şi pustiit, să rostesc în gând o rugăciune scurtă: «Doamne, lisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu. milostiv fii mie. păcătosul!», pe care să o renet ca o trecere a câte unui bob de chihlimbar pe un şirag de mătănii.

Mult mai târziu aveam să aflu că aceasta era «rugăciunea inimii» din practica isihastă şi că părintele Adrian Făgeţeanu, după ce terminase o primă condamnare, făcuse parte din grupul mistic «Rugul aprins» ce fiinţase în jurul Mănăstirii Aritim din Bucureşti, până la 14 iunie 1958, data arestării membrilor lui, când grupul a devenit lot, întru anchetă şi judecată. El a cuprins 16 membri: jumătate clerici sau monahi, iar cealaltă alcătuită din laici, dintre care cinci erau studenţi, condamnările lor urcând de la cinci la opt ani, iar ale celorlalţi până la 25 ani.

Această grupare mistică, acum lot, în care au fost

cuprinşi şi preotul profesor doctor Dumitru Stăniloaie, poetul dr. Vasile Vbiculescu, părintele Sofian Boghiu – stareţul de la Mănăstirea Plumbuita –, părintele Felix Dubneac, călugăr tot acolo, părintele Benedict Ghiuş (doctor în teologie la Strassbourg), profesorii universitari dr. Dabija şi Alex. Mironescu, alături de cinci studenţi: Şerban Mironescu de la filologie, Grigore Dan Pistol – de la medicină, George Văsâi, Mihai Rădulescu şi Emanoil Mihăilescu, toţi trei de la arhitectură. De asemenea, au mai făcut parte patru feţe bisericeşti, ei înşişi aprinse ruguri de credinţă, *care după ştiinţa mea. intrau pentru a doua oară în închisorile comuniste:* şeful lotului, decedat în detenţie, părintele Daniil, stareţul Schitului Rarău,
fost, până în 1940, poetul şi ziaristul Sandu Tudoir director al ziarului *Credinţa,* părintele Adrian Făgeţeamu, părintele Arsenie Papacioc şi monahul (atunci) Roman Braga. .

Cu menţiunea că *Documentele Rezistenţei* nr. 4/1992. editor A.F.D.P.R. (Asociaţia Foştilor Deţinuţi Politici din România) cuprinde în paginile 22-47 trei ample mărturii edificatoare despre «Rugul aprins al Maicii Domnului», consider că şi această grupare mistică a reprezentat cu cinste Biserica ortodoxă română ca biserică activă, lucrătoare şi luptătoare în timpul şi împotriva comunismului.

Am avut bucuria ca la Braşov, în octombrie 1991, la cel de al doilea congres al AiF.D.P.R., să pot sta de vorbă cu Prea Sfinţia Sa părintele Adrian Făgcţcanu, care, mai mic de statură, parcă şi gârbovit de ani, dar tot mare la suflet, şi-a luat ca temei al vieţii sale reconstruirea şi redarea în viaţă monahală a Mănăstirii Piteşteanu. Omul re-sfinţeşte locul...

Ecouri din discuţiile cu domnul Mihai Răducanu, ecouri din convorbirile cu părintele Adrian Făgeţcanu, dar, mai Cu seamă, din VV1V UU IU WUO LIV PUUiU, UUVVUIUIU VV111CA4A4 Cilii jyilliuuic VU CI IA JU.11CI fierbinte de credincios (greco-catolic) şi de român drept şi bun; apropiat de vârsta mea, fost ofiţer, originar din Teiuş-Alba, pe nume Ştefan Popa, care stăruie asupra datoriei fiecăruia dintre noi faţă de darurile înzestrării sale – şi de aici, a mea faţă de poezie –, au darul să-mi orienteze viaţa lăuntrică spre o acceptare a suferinţei, concepută drept cale spre mântuire. Dorul de ai mei nu mă mai subordonează durerii, pentru că însăşi durerea este nedesăvârşire şi poate deveni «piatră de

poticnire». Pentru felul său apropiat şi demn de a fi, românesc şi creştinesc deopotrivă, Ştefan Popa este repede adaptat de cei din familia noastră (Gogu Roşu, Coste! Vlădescu, Petrică Ciobanu, Tică Goţea, Vasile Marta), iar faptul că stă la brigada vecină, H. 1, înlesneşte şi comunicarea, şi apropierea dintre noi. Cu un singur lucru nu mă împac: cei care îl ştiu de mai multă vreme îi spun «Ştefi». Le mărturisesc că acest diminutiv nu-mi place, că mi se pare un pic frivol faţă de locul unde trăim – motiv pentru care şi eu l-am scurtat pe Gheorghiţă, al prietenilor de afară, în Ghiţă, pentru cei din puşcărie –, şi că mi se pare mai firesc să-i spun «Fănică», punct de vedere acceptat.

în puţină vreme, Fănică devine un fel de a doua conştiinţă a datoriei mele poetice, care mă întreabă: ce ai mai scris? I se pare că mă lenevesc când nu am ceva nou şi atunci mă îndeamnă: «Scrie,

mă, Ghiţă, scrie! Nu-ţi pierde vremea! Scrie să rămâie mărturie şi, până una-alta, să ne bucurăm şi noi şi să ridicăm moralul oamenilor!»

Toate acestea mă îndeamnă să migălesc, alcătuiesc, să «scriu»

La fereastra înaltă

, *. Lui Ştefan Popa*

Ce câine urlă în mine, ce lup
• cu colţii înfipţi în vremelnica-mi cuşcă? Ori sunt eu
însumi şi mă zbucium să rup lanţul care mă zgârie şi
mă muşcă?
Ce păsări ciudate, cu ciocuri de fier îmi sângeră,
calme, orice proaspătă rană sau cine, peste nelinişti, m-a
vrut corăbier îndrăgostit de o Fată Morgana? Ce nopţi de
nesomn îmi cad în fântâni, . grele de cenuşa anilor cu
focuri?
Parcă merg prin beznă, ani de săptămâni, spre lumina
unor prea târzii sorocuri. C?ând ?n veşnicie nr*' *"5
mf* destrm»« liber de arşiţe, slobod de furtuni?
.
Când, o ceaţă caldă îţi va sta Ia geam, Doamne, cc cu
focul zilnic mă cununi? (
Poate-i prea devreme, ca să inviez, prea multă
funinge pe ochi mi-ar rămâne
• ca să nu întunec sau să întinez ■ .,
geamul Tău cu ceaţa-mi, Tată şi Stăpâne!
Lasă-l, să mă muşte lanţul vieţii mele, '
păsările calme rana să-mi sfâşie şi în orice noapte
licărul de stele să-mi aducă-aminte ca dator sunt Ţie!

După Revoluţie, când am recuperat poeziile din perioada detenţiei, puse bine la păstrare, gândindu-mă că Fănică – de care viaţa mă despărţise în 1953, la plecarea de la Peninsulă, şi despre care nu mai aveam nici un semn de viaţă – crezuse în steaua mea poetică, i-am dedicat, cu recunoştinţă, această poezie. îmi sună încă în amintire stăruinţa îndemnului: «Scrie, Ghiţă, scrie!», împinsă până la a considera drept «mondenitate» o vizită, făcută pe furiş, celor de la baraca M., unde mă chemaseră finul şi prietenul Nelu Văsii, din lotul nostru al negruvodenilor şi prietenul lui – devenit şi al meu – , Alexandru Herlea ca să le spun poezii.

Cu puţine zile înainte de Mineriada din iunie 90, fiind în Bucureşti, m-am dus la A.ED.P.R. în Mântuleasa 10. Acolo un domn dădea, cu o neobosită bunăvoinţă, relaţii despre noul statut juridic al foştilor deţinuţi sau urmaşi, bătrâni ai acestora. Când mi-a venit rândul, mi-a dat şi mie, cu aceeaşi îndatoritoare bunăvoinţă, lămuririle cerute, dar eu, spre deosebire de ceilalţi solicitanţi, repetând cine sunt (numele meu nu i-a spus nimic), l-am întrebat cu cine am convorbit. Şi-a scos ochelarii, s-a ridicat de pe scaun şi mi-a spus: «Sunt Ştefan Popa, fost ofiţer!» «Aţi fost la Peninsulă?» «Da!» «Eu sunt Ghiţă Stănescu!» «Ghiţă! Fănică!» şi ne strângeam în braţe, nevenindu-ne să credem că ne întâlnim iarăşi. Nu aveam la mine dactilograma poeziilor grupate sub titlul *Memorial din coşmar,* dar a doua zi, un exemplar, cu dedicaţie, se afla în mâinile lui Ştefan Popa. De sub cenuşa anilor de despărţire, învia focul sacru al prieteniei, care mocnise timp de 37 de ani... .

Din păcate, începând cu anul 1993, ca secretar pe ţară al A.ED.P.R., mierea otrăvitoare a puterii nu l-a cruţat: prea devotat ambiţiilor preşedintelui C. T. Dumitrescu, a contribuit la dezbinarea dmUcFdiala Buvuiuşu, Cluj şJ Sibiu faţă dc cuiiduvuica asociaţiei, urmând exemplul rău al mai vârstnicilor noştri jurişti care, sub intenţia declarată a unităţii, au modificat Statutul, impunând o asociaţie de tip prezidenţial.

Cu internaţii politici a venit, printre atâţia alţii, şi un medic uman, în jurul vârstei de 45 ani, de fel din Banat, dr. Foiaşu. Iniţial, medicul bănăţean a fost repartizat în brigada Traian Istrate, unde a şi rămas să doarmă, după ce, în scurtă vreme, a fost repartizat la cabinetul medical al coloniei – Infirmeria –, unde lucra doctorul Ştefan Brânduşoiu, ca adevărat apostol al medicinii, suprasolicitat, el însuşi suferind de T.B.C. pulmonar.

Ca să nu ieşi la lucru cu deţinuţii consideraţi apţi de muncă, dacă aveai temperatură mare, de peste 38°C, dimineaţa trebuia, cu voie de la brigadier, să te duci la doctori ca să-ţi verifice temperatura şi să-ţi dea scutire medicală pentru acea zi. Administraţia le cerea doctorilor să dea cât mai puţine scutiri medicale – adesea un «cadru

M.A.I.» asistând la luarea temperaturii, controlând termometrele. Cu venirea intemaţilor politici, media de vârstă a coloniştilor crescuse, scăzuse în schimb sănătatea, şi respectarea dispoziţiilor Administraţiei devenea tot mai apropiată de imposibil. Dacă doctorul Ştefan Brânduşoiu ştiuse să se impună ca medic – .considerându-se mai

întâi astfel şi apoi deţinut—, din păcate, doctorul Foiaşu, speriat de politruci şi nevrând să rişte vreo dispută cu ei, ajunsese la o recomandare aproape tipică şi care, în exprimarea lui bănăţeană, suna aşa: «Duce sănătos! Duce cu Dumnezeu drăguţul, că nu ce pot scucil».

întâmplându-mi-sc un necaz sanitar «minor» (o măsea cariată) însoţit de dureri majore, l-am căutat, pentru extracţie, pe tehnicianul stomatolog care venea de două ori pe săptămână la Peninsulă şi, cu acest prilej, am constatat că vorba care circula în colonie despre doctorul Foiaşu era adevărată. Drept pentru care, seara, cu un pretext, m-am dus la brigada Traian Istrate, cu care lucram la Năvodari şi unde doctorul era cazat încă, explicându-i că terapeutica dânsului: «Duce sănătos! Duce cu Dumnezeu drăguţul!» are o origine veche: La Capemaum, numai că acolo o practica Mântuitorul... în ordine practică, i l-am opus ca model pe doctorul Brânduşoiu şi i-am explicat că şi cei cu funcţii tehnice pe şantiere îşi iau .partea lor de risc pentru ca deţinuţii să nu coboare nici sub norme, nici sub pământ. Vasile Gheţu, de faţă, purtat de spiritul lui diplomatic, a încercat să îmbrace hapul meu amar într-o pojghiţă de ciocolată. Se pare că intervenţia noastră nu a fost lipsită de micul ei efect şi pentru că, au dreptate francezii, un om prevenit valorează cât doi.

Din Contactele cu civilii, puţine şi supravegheate de miliţieni, răzbat în colonie ştiri, care, când sunt prea senzaţionale ori prea dătătoare de optimism, sunt denumite «bombe».

Ştirile sau «bombele» circulă cu repeziciune şi au darul să întărească puterea de a rezista potrivniciei vremii şi a vremurilor.

La lucrarea de la I.L.A. 5 Năvodari, la magazia de scule şi unelte, a fost repartizat un fost general, bătrân, foarte interesat de politică, om cult şi lipsit de «ştaif», respectat pentru vârstă şi pentru gradul său militar, dar şi pentru bunăvoinţa sa, în special faţă de cei tineri. Unul dintre aceştia, Alexandru Măţăoanu, fost student, la un sfârşit de program zilnic, îmi spune discret şi zâmbind: «Nu se mai

poate discuta cu domnul general Marinescu: deformează până şi «bombele»!» Zâmbesc şi-i sugerez interlocutorului meu că, poate, bătrânul face parte dintr-un benefic şi nevăzut complot al celor care «dau baloane de oxigen» spre a întreţine speranţa în rândurile coloniştilor, cum am dedus din scurtele noastre convorbiri^ aproape

■ zilnice, cu acest fost general de artilerie, apăsat de vârstă, dar neîncovoiat de viaţă.

Ultima duminică din februarie 1953: nu suntem scoşi la şantier. Mă duc la Regie ca să le ccr celor din Biroul Tehnic unele elemente pentru nişte analize speciale de preţuri şi de norme totodată, unde mă bucur de competenţa binevoitoare a inginerilor Ion Bonea şi Dan Vasile, când deodată intră Humulescu, anunţând că Marian Bărbulcscu este chemat de domnul ofiţer politic Chirion. Ce-o mai fi şi asta? După vreo oră şi ceva, vine Marian Bărbulescu şi spune, în gura mare:

«Auziţi, măi, ce vrea Chirion: să dau o declaraţie de desolidarizare şi să nu spun ce mi-a cerut!»

Prin informatorii lui, Chirion aflase că la Peninsulă începuse o adevărată campanie, secretă, de recuperare morală a celor care, «căzuseră»: fie că trecuseră, prin Piteşti, fie că trecuseră pe la «13-14», sub teroare, bătăi şi chinuri inimaginabile, sub permanentă presiune fizică şi psihică. Ei «căzuseră» şi sufereau acum de o dublă izolare: şildin partea celor ce nu trecuseră prin chinurile lor, ţinându-i la distanţă, şi din partea «codoşilor» administraţiei care-i şicanau.

A fost nevoie de o clarificare de la om la om, mai cu seamă în rândurile «puritanilor», acei inşi care supraestimau rezistenţa omenească şi, poate, confundau norocul propriu de a nu fi trecut prin «reeducare» cu meritul de a nu fi făcut compromisuri în condiţii dure de anchetă (torturi şi bătăi crunte), izolări de pedeapsă (în lanţuri Şi cu hrană o dată la trei zile) şi altele. A fost nevoie să li se explice «dogmaticilor» că dacă din punct de vedere creştin suntem datori să iertăm «greşiţilor noştri», ei, cei resentimentari, nu-s creştini, că ei, cei mândri de puritatea lor, sunt luci ferici şi constituie o altă categorie de păcătoşi, că dacă nu reuşesc să se situeze pe poziţia creştină a iertării, atunci măcar, ca minimă dovadă de simţ practic, politic, trebuie să înţeleagă nevoia de a avea mai mulţi aliaţi cu noi, chiar şi mai puţin siguri, decât duşmani printre noi, unelte ale administraţiei. Cei care intrau în

această luptă spirituală acţionau împotriva intereselor administraţiei, dar nu există luptă fără riscuri. •

Bunăvoinţa pe care Marian Bărbulescu şi apropiaţii lui i-o arătau unuia dintre cei schingiuiţi la Piteşti şi chinuiţi la «13-14», aflat acum în brigada cu care lucra la «Coada Lacului», nu scăpase atenţiei «ciripitorilor» lui Chirion, de aceea acesta îl chemase şi-i ceruse o

1
2
3

declaraţie de desolidarizare de poziţia politică avută în momentul condamnării sale. Marian Bărbulescu scrisese o pagină intitulată «Declaraţie» în care, după datele personale, preciza că, în timpul condamnării sale, nu a contravenit regulamentelor M.A.L, a muncit şi a avut o contribuţie conformă cu pregătirea şi capacitatea sa la executarea lucrărilor încredinţate spre conducere în Colonia Peninsula. z

Datase şi semnase declaraţia, Chirion o.citise şi, nemulţumit că ea nu corespundea cu ceea ce dorise el, îi dă o nouă coală de hârtie, punându-l să scrie după propria sa dictare o nouă declaraţie, inclusiv un soi de angajament de a servi cu devotament Republica Populară Română. -

Deţinutul termină de scris, semnează, datează şi se ridică să plece. Chirion ia declaraţia şi, citind, îşi exprimă satisfacţia: «Aşa, da!... Aşa, da!... Aşa, da...-te-n... pe măta de bandit! Du-te şi vezi să spui în gura mare ce s-a întâmplat aici!.

Ceea ce «banditul» a şi făcut, de cum a ajuns la Regie.

De ce, după atâtea exclamaţii aprobative în timp ce ci .ca a douu uw^aiaţic, ¡1 înjurase Chirion şi 1 făcuse «bandit»?

Pentru că, la sfârşit, citise: «Aceasta este declaraţia, dictată de domnul ofiţer politic locotenent Chirion!»

După această întâlnire, Marian Bărbulescu a făcut câteva nopţi de carceră: ziua se ducea la şantier, iar noaptea la carceră, dar... vorba unuia dintre noi care sacrifica, fără ezitări, eleganţa exprimării în favoarea plasticităţii ei: «nu-şi scuipase în suflet!».

O veste mare, primită cu neîncredere ca fiind prea mare până la confirmarea ei, dă ocolul coloniei: «A murit Stalin!» Vestea o aduseseră cci din schimbul II de la Concasoare, unde erau mai mulţi civili: monteuri ¿au ceferişti. Nouă ne-a confirmat-o a doua zi pe şantier, dirigintele Ion Stănescu.

Cum unii oameni au tendinţa de a proiecta propriile lor dorinţe drept viitoare şi apropiate împliniri, mulţi, duşi de acest val, se gândesc la o eliberare a deţinuţilor şi, furaţi de propria lor fantezie, chiar la una spectaculoasă, cu steaguri desfăşurate, falfaind glorios.

Cei mai rezonabili, deja neîncrezători în buna intenţie faţă de noi a anglo-americanilor, intuind ticăloasele aranjamente

dintre ei şi sovietici de la lalta, vorbesc despre schimbări posibile, dar în timp, şi, cenzurând lucid excesele de speranţă, îi sfătuiesc pe cei dinjursănu se îmbete cu apă.

în funcţie de capacitatea de judecată şi de răbdare a fiecăruia dintre noi este şi estimarea consecinţelor morţii acestui monstru politic, deţinător al celui mai tragic record mondial: milioane de oameni ucişi, cu un sadism principializat în ura şi lupta de clasă.

Un singur fapt este sigur: clopotele bisericilor şi sirenele fabricilor,' maşinilor, vapoarelor care au.sunat în semn de doliu, câteva minute la prânz, în ziua înmormântării lui Stalin, pentru toţi cei închişi au sunat încurajator.

i

Un miliţian care-l înlocuieşte pentru o zi pe sergentul major răspunzător de şantierul nostru, miliţian care ştie el ceva despre «condiţional» (trei zile de condamnare pentru două zile de lucru şi purtare corespunzătoare) de la deţinuţi i de drept comun din alte puncte ale Canalului Dunărea – Marea Neagră, are o scurtă discuţie despre condiţional cu ajutorul şefului de brigadă, învăţător din Năsăud. Scurtă, pentru că acesta din urmă, cu o francheţe frustă, care taie orice replică posibilă, îi spune: «Domnule şef, eu, în curve şi în condiţional, nu cred!» >

Mă urmăreşte câteva zile o imagine din trecerea prin sat către şantier: doi copii, de vreo patru-cinci ani, ciufuliţi, somnoroşi, cu câte o bucată de mămăligă în mână, ne urmăresc prin poarta întredeschisă a casei lor, trecerea, cu un amestec de teamă şi curiozitate.

Nu scap de această obsesivă imagine decât migălind un

Cântec pentru copiii ţării mele

Copii fără poveşti, fără bunici, fără Rezalbe şi fără pitici,
, t , cine vă-ntindc mere viermănoase . şi vă tot spune basme mincinoase?

Copii fără părinţi, răpiţi în zori şi fără bucurii de Sărbători, Copii fără'colinde pe sub brazi, o, ce departe este ieri de azi...

Textul era mai lung, dar părându-mi mai aproape de versificaţie decât de poezie, nu l-am mai «transcris», după

eliberarea mea, ca să-l pun la păstrare şi... am uitat ce mai cuprindea. Mai ştiu doar cât am reconstituit mai sus, după 39 de ani, şi că referirea la merele viermănoase era la *Mărul de lângă drum* al lui Mihai Beniuc, cel care avusese stupidul orgoliu să scrie şi neruşinarea să publice:

«...Şi dacă astăzi Blaga sau Arghczi Sunt mai mult decât Mihai Bcniuc, S-or topi răcelile zăpezii Când va fi de-aicea să mă duc...

S-au dus toţi: Blaga şi Arghezi în nemurirea literară, Beniuc în meritata uitare pentru că el – «toboşarul vremurilor noi» – a fost cum s-a autodeclarat: «toboşar» printre poeţi.

O surpriză plăcută este prezenţa pentru câteva zile pe şantier, ca înlocuitor al sergentului major responsabil pe lucrare, a unui miliţian (caporal, mi se pare), blond, înalt, cu o figură plăcută, pe care Vasile Gheţu şi eu îl atragem în discuţii, încercând să-i clatine îndoctrinarea recentă (venea de la o şcoală de cadre),, ce nu-i alterase fondul moral.

Peste câteva zile, ca măsură suplimentară de siguranţă pentru administraţie că moartea lui Stalin nu va declanşa vreo acţiune în masă a deţinuţilor (la intrarea în colonie, «în Poartă», cinci miliţieni ne percheziţionează, fiecare câte un rând «Ia pe cinci şi lasă loc»).

Blondul miliţian, aflat şi el în poartă printre cei cinci care fac percheziţia, ne îndeamnă: «Cu credinţă şi cu dragoste să vă apropiaţi!», ca la Sfanta Liturghie, dar noi ştim că nu este o ateistă persiflare a ei, ci o abilă manifestare a simpatiei pentru noi!

S-a împrimăvărat bine: în tren se cântă *înfloresc salcâmii,* pe melodia părintelui Florea, text în care strofa ultimă exprimă visurile noastre:

I 4

Noaptea, peste sârme, toi ne aruncăm sufletele-n voie să umble prin ţară, înfloresc salcâmii, tot mai des visăm că e cea din urmă neagră primăvară...

S-a făcut cald, pe şantier se lucrează în cămaşă şi de la o

fereastră se aude *Doina lui Lucaci* cântată de o voce caldă, pătimitoare, de tenor; Nelu Năstăsoiu cântă şi vopseşte tâmplăria, vopseşte şi doineşte cu har:

Cântă o mierlă prin păduri, •
Lucaci e rob la unguri, •
Pentru sfânta libertate, l
Dc care noi n-avem parte...
Nu fi, mierlă, supărată, ,
Nu-i robia-ndclungată:
Vine dalba primăvară, Fi-va Lucaci liber iară!..

Fiorul libertăţii, nădejdea şi darul de ea trec prin inimile noastre şi prin a dirigintelui de şantier. Dar şi prin a soldaţiIor de pază şi chiar prin a miliţianului, care ne întreabă dacă acela care cântă este de meserie. Nu, nu este cântăreţ, Ion Năstăsoiu este licenţiat al Academiei de înalte Studii Comerciale şi Industriale.

în paralel cu percheziţia zilnică de la poartă şi parcă în pofida ei, supravegherea circulaţiei deţinuţilor în colonie e mai lejeră şi din cauza unui flux evident către infirmerie, astfel că cei îndrăzneţi profită şi circulă, şi eu, dând curs chemării prietenilor de la haşul «A», Dinu lorgulcscu şi Petrică Gândea, sub pretextul că mă duc sau vin de la infirmeria vecină, le fac o vizită ce se transformă într-un recital de poezie la care participă şi ei, timp de aproape două ore, de bucurie deplină. Oamenii nu au nevoie numai de pâine...

Când revin la brigada mea H.4, mă caută Fănică Popa: «Ce ai mai scris, Ghiţă dragă?». «De la cântec pentru copiii ţării mele», nimic încă... «Şi entuziasmat îi spun: «Am fost însă la «A», m-au chemat băieţii de acolo şi am făcut împreună un recital de poezie!» «Ghiţă dragă, mi se pare că aşa cum ţi-am mai zis, te ţii de «mondenităţi»!» O spune cu atâta candoare, încât nu pot să mă supăr, îi explic doar că în acele aproape două are ne-am ţinut unii altora loc de cărţi de poezie. «Da, dragă, dar scrie, totuşi!» Cine s-ar putea supăra, tară să devină stupid, pe Fănică Popa, pe marea lui bună intenţie, pe iubirea lui pentru poezia nouă, originală, în care parcă
■ numai Guşti Şora îl egalează?»

Moartea lui Stalin, urmată de un dezgheţ climatic, mai hamic ca de obicei, pare şi începutul—după ştirile

noastre, nu după «bombe!» -— unui dezgheţ politic dc neignorat, dar a cărui desfăşurare o întrevede fiecare în felul său: cei mai realişti, ca pe un proces lent, cu stagnări şi momente mâi fluente, cei mai îndatoraţi speranţelor grăbite, ca pe o chestiune de săptămâni, de luni.

Ca sâ taie entuziasmul oricărei iniţiative neconvenabile administraţiei şi pentru că se apropia Paştele, într-o seară se trece la o percheziţie simultană a tuturor dormitoarelor din haşuri şi barăci» ncocolind infirmeria. Suntem scoşi afară cu bagajele, miliţienii ajutaţi de soldaţi securişti din gărzi răstoarnă saltelele, cotrobăiesc peste tot şi apoi, fiecare deţinut este percheziţionat până la piele, după ce i s-au cercetat bagajele aruncate pe pătura întinsă spre a le putea aduna. Am mai avut, pe toamnă, o percheziţie la brigada B. 1, dar aceasta este mai minuţioasă, iar făptaşii simt mai agresivi. •

Comentarii după percheziţie; înflăcăraţii: «Le este teamă de noi, de vreo răscoală!»; Ponderaţii: «Vor să doarmă» liniştiţi: «dacă fac percheziţie zilnică la poartă, de ce n-ar face una şi în interior?»

.Unul dintre Huxley (Aldous? Julien?) scria undeva că important nu este ce ni se întâmplă, ci doar ce facem cu ce ni se întâmplă: • modul în care valorificăm neprevăzutul, întâmplătorul, din existenţa noastră.

După vânzoleala de după percheziţie:[1] aşezarea saltelelor, a căpătâielor cu rufe şi haine, a cuferelor-cutiilor-lădiţelor cu alimente »ub priciuri, curăţenie şi culcarea. Somnul, scurtat din cauza percheziţiei şi a tot ce a urmat ei, mai naşte, totuşi, visuri. M-am trezit după primul somn adânc, în oftatul greu al unuia dintre băieţi care îmi strângea o mână la piept, în somnul lui cu visuri.

Rostul, din ceea ce urmează, este valorificarea întâmplării, cu resursele imaginaţiei: •

întoarcere

...Pc drumuri de tară, printre lanuri de grâu şi secară, mă întorceam din surghiun.
De departe, printre salcâmi, am zărit casa copilăriei, tot albă
şi uliţa pe care-o măsurăm cu cercul şi m-am oprit:
în gândul meu se zbatea inima unei păsări speriate:

poate, în lipsa mea, a căzut, obosită, o stea sau toate, câte le caut, sunt demult risipite în vânt. M-am răsucit în mine ca un vrej în dogoare:

să mă mai duc? Să mă întorc?
De nu ştiu unde, mi-a sărit înainte, cenuşiu şi lăţos, tovarăşul de jocuri al copiilor mei: gudurându-se, mi-a lins mâinile, dar parcă m-a ars cu jeratec şi m-ani trezit;
vecinul meu, tăcut şi singuratec, zâmbea în somn strângându-mi o mână la piept şi săruta fierbinte în palma mea obrajii rotunzi ai copiilor lui, rămaşi acasă,
în urmă, cu ani...

Dintr-un fragment de ziar pe care vântul l-a adus între sârmele şantierului şi l-a adăpostit lângă o clădire, ziar pe care paza şi miliţianul nu l-au observat ca să-l «confişte», aflăm că în ţară se va desfăşura Festivalul Internaţional al Tineretului şi Studenţilor şi că, înainte de el; se va realiza redresarea economiei.

Deci guvernanţii recunosc că situaţia economică a ţării trebuie redresată. Aveam sa aflam mai târziu că primăvara anului 1953, pe lângă postul Sfintelor Paşti a mai cuprins un post (ca regim alimentar): Marele Post al Festivalului, prin care s-au făcut rezerve de alimente, depozitate de Stat, pentru a da aspectul abundenţei lor în timpul Festivalului. în acest post, la Constanţa, s-a băut «şpriţ olandez»: apă minerală cu... sifon!

Gânduri de Sfintele Paşti 1953 (care cad foarte devreme: 23 martie). La mai puţin de jumătate de an de la venirea intemaţilor politici, este tot mai evident pentru noi şi pentru cei din jurul nostru – inclusiv prietenii Horia Patrulius şi Ştefan Delureanu, care vin, discret, pe rând, în vizită—că s-a produs o dublă unificare: între cei vechi, condamnaţii politici, şi cei noi, intemaţii politici, şi, împreună, în calitate de români şi de creştini, pe deasupra oricăror apartenenţe politice sau confesionale.

Este o maturizare a conştiinţelor, la realizarea căreia au contribuit foştii prizonieri din U.R.S.S., care aveau experienţa lagărelor, cei refugiaţi în ţară, din Basarabia şi din Bucovina, în 1944, cei care mai fuseseră închişi sub Ca'rol II, sub Antonescu sau în Germania, şi, într-o largă măsură, tinerii condamnaţi politici, pe măsura generozităţii

lor avântate.

Toată această maturizare a conştiinţelor naşte o nouă solidaritate românească în faţa comunismului umanofag: de luptători, la cei mai . îndrăzneţi şi radicali, de victime, la cei mai temători şi concilianţi.

Ajunge până Ia noi vestea că din conducerea tehnică a lucrărilor Canalului Dunărea – Marea Neagră au fost arestaţi mulţi ingineri, ce vor fî judecaţi pentru erori de proiectare şi execuţie a lucrărilor. Corelând această veste cu cea despre redresarea economică a ţării, începem să ne gândim la următoarea mişcare a «regimului» în această politică partidă de şah împotriva realităţii.

După posibilităţi şi legături cu civilii, după veşti sau doar după intuiţii ale evenimentelor ce vor urma, ca măsuri de prevedere, se pun la păstrare lucrări realizate în condiţii de clandestinitate – mai ales la pietrari, pe Mustaţă ori mecanici la Concasoare –, dintre care mie îmi parvine o pictură în ulei (50x40 cm?) – portretul lui Augustin Şora: îi adaug o miniaturală carte sculptată de către Guşti, dăruită mie de Ziua Sfântului Gheorghe, şi pe amândouă le duc la Năvodari, unde le încredinţez dirigintelui de şantier Ion Stănescu, fost ofiţer, şi care, în nnna Ini poziţie srtcială ne-a fost de ajutor, reluarea relatării acestor fapte având acum rostul de a sublinia meritul şi curajul acestui bun român în anul de pătimire naţională 1953. Şi de a face cunoscută, acum, recunoştinţa noastră.

Un zvon îşi face şi el locul, când, în ajun de Sf. Ilie, 19 iulie 1953, nu mai suntem scoşi la lucru, ci adunaţi pe platou: se citesc listele cu cei ce vor rămâne în interior (ceilalţi sunt scoşi la lucru) şi vor preda cazarmamentul (pături, feţe de pernă), precum şi alte obiecte de inventar (încălţăminte, linguri...) la magazie, ridicându-şi de acolo eventualele efecte personale depuse.

Deci nu pleacă toată lumea, ci doar cei din liste, dacă trebuie predate la magazie cazarmament şi obiecte luate pe inventar personal, urmând să fie ridicate de acolo cele ce constituie «zestrea» fiecăruia.

Ce zvon? Cumplit: că vom fi duşi în U.R.S.S.! spun cei mai prăpăstioşi, că vom fi duşi la Aiud sau Gherla, cred cei mai rezonabili, că vom fi trimişi la una dintre cele trei mine de unde se scoate plumb (Baia Sprie, Valea Nistrului, Cavnic), afirmă cei rămaşi sub impresia sintagmei «redresarea

economică».

într-una din zilele următoare, suntem de dimineaţă adunaţi pe platou, se face gruparea noastră pe câte 50 de deţinuţi, mai auzim pentru ultima oară la Canal «Ia pe cinci şi ţine aproape» şi, sub paza puştilor automate, garda, mărită şi în stare de alarmă, ne duce la Concasoare, unde ne aşteaptă un tren cu vagoane de marfa, câte unul de fiecare grupă de 50 de oameni, număraţi cu grijă şi la urcare.

Primim hrană rece pentru o zi, avem în vagon o putină cu apă de băut. Ne facem loc cum putem, vagonul este închis, fiecare având câte un gradat-securist cu puşcă automată la fiecare capăt şi, deocamdată, şi unul deasupra, pe care l-am văzut la urcare şi îl auzim tropăind deasupra noastră până când trenul se pune în mişcare. «Dumnezeu să ne ajute!» Ne închinăm şi, atenţi, constatăm că suntem un tren special, cu mers de accelerat, care nu opreşte în nici o staţie: avem mereu cale liberă.

După o oră şi jumătate, am trecut de Feteşti, dar nu mergem spre Bucureşti, ci spre Ţăndărei, constată pe rând doi dintre cei ce cunosc reţeaua de căi ferate, ridicaţi pe braţe către o ferestruică metalică ncacoperită cu oblon, vezi. Doamne, pentru aerisire...

De la Ţăndărei, când am trecut de Slobozia Veche, este clar că mergem spre Ploieşti – nu spre U.R.S.S. — viaUngheni!-şi chiar dacă nimeni n-o spune deschis, un sentiment de uşurare trece prin cugetele tuturor: «Mulţumim lui Dumnezeu!» şi trenul special înghite kilometri, înfulecă distanţe.

Ajungem la Aiud seara, pe la ora 21: gara are un aspect de război, pe care i-l dau puşti le-mitraliere aşezate pe peron şi îndreptate către tren. Camioane militare, cu prelată, ne aşteaptă, iar desfăşurarea de miliţieni şi securişti cu puşti-autoinatc este aptă nu să ne îngrozească, ci să ne rămână în amintiri ca fotograme ale fricii lor, camuflată propagandistic în vigilenţă.

AIUD

Această citadelă a suferinţei şi a morţii, a curajului şi a demnităţii româneşti, îmi trezise dorinţa secretă de a o cunoaşte, pe cât îmi insuflaseră respect cei care îi suportaseră rigorile:

Aiud, Aiudulc

Aiud, Aiudule,
temniţă cruntă,
. tă-te, zăludule,
piatră măruntă! '' ,

-A.

Apele facă-te
ape ca ele,
lacrimi din lacăte, plâns din zăbrele...
(Radu Gyr)

Considerând că a înfăţişat mai bine decât aş putea să o fac eu, reacţia psihică a intrării în Aiud, îmi voi lua permisiunea de a înlocui mărturia mea cu cea a lui Ion loanid din cartea sa, *închisoarea noastră cea de toate zilele,* volumul II, pagina 47:

«...Ni s-a interzis să vorbim, iar securiştii, care se urcaseră cu noi pe platforma camionului, ne ţineau sub ameninţarea pistoalelor şi nu ne slăbeau din ochi. Pe drum, ştiind acum unde aveam să ajung, mă încercau sentimente împărţite. Pe de o parte, unul de teamă. Teama pe care o inspira oricui, în acea vreme, numele de Aiud. Reputaţia sinistră a temniţei din Aiud o făcuse să fie considerată de toată lumea ca simbol al silniciei la care era supusă ţara. Pe de altă parte, sentimentul de mândrie de a intra în închisoarea în care fuseseră aruncaţi atâţia oameni celebri, care căpătaseră în ochii noştri aureole de martiri, mă încuraja. în atmosfera întemniţată şi ea între

zidurile grozave care îl izolau de lumea exterioară, Aiudul păstrase ceva din sufletul lor eroic al celor care se chinuiseră, muriseră sau mai sufereau încă în celulele lui şi părea să transmită mai departe mesajul lor tuturor celor care intrau pe poarta lui...»

Am fost duşi la celularul nou, cred că la etajul II – nu mai sunt sigur—şi introduşi în celule: atâţia inşi câte paturi erau în fiecare celulă.

Am nimerit pe «lungă» – dreapta (celularul avea forma de T, lunga fiind coada Te-ului, iar scurta, aripile lui), în aceeaşi celulă cu; C. Cărăşel, Ionel Nacu, Tache Piţa şi Aristotel Spulber.

Eram într-o campanie aleasă.

«Doamne, ocroteşte-ne şi aici şi apără-i pe ai noştri de rele!».'

Pe Aristotel Spulber (Ticu) îl cunoşteam de la Peninsulă: fusesem în aceeaşi brigadă H. 4, era în cercul de tineri din jurul lui Mihai Răducanu, pe care îl admiram şi îl iubeam amândoi. Ticu era cu şase-şapte ani mai mare decât mine; fiind prietenos, diferenţa de vârstă dintre noi nu fusese o barieră, încă de la Canal. înalt, brunet, inteligent, binevoitor şi... purtător de mustaţă (ca şi mine), simţisem de la primele cuvinte calitatea lui umană deosebită, mult peste medie.

Dintre ceilalţi trei deţinuţi, pc primii doi îi cunoşteam din Vedere şi din unele referiri respectuoase ale lui Gogu Roşu şi ale lui Guşti Şora.

Colonelul medic C. Cărăşel avusese un accident de muncă la «Mustaţă»: şchiopăta încă şi se folosea la mers de un baston, era în jurul vârstei de 50 de ani şi mi-a rămas în amintire ca un analist politic dispunând de o memorie de tip fişier, ordonată şi promptă, şi ca unul dintre cei mai buni cunoscători ai fiancmasoneriei universale şi române pe care am avut şansa de a-i asculta, comparabil cu cei ce scriseseră despre ca, având în faţă arhive şi cărţi. îl preţuiesc pentru judecata sa cumpănită, de medic ce nu pune un diagnostic decât după ce ascultă pe bolnav iacându-şi anamneza stimulată cu întrebări, dar şi pentru

apartenenţa la acea categorie, mai rară, de povestitori lucizi la care epicul există mai demn de interes prin semnificaţiile sale decât prin povestirea în sine.

Ionel Nacu, un nume pe care aromânii îl rosteau cu drag şi cu respect pentru că, fiind unul de al lor, era o legitimare pentru înzestrarea fraţilor noştri rămaşi printre străini: fraţi nu numai prin obârşie comună, ci şi prin vioiciunea temperamentului, prin căldura sufletului şi prin agerimea minţii.

Tache Pita, cam de aceeaşi vârstă şi cumnat sau văr cu Ionel Nacu, cu un spirit practic, căruia şcoala superioară de comerţ îi valorificase înzestrarea pragmatică. Ştia să-şi stăpânească firea şi să nu intervină – ca şi noi, de altfel – în colocviile dintre cei doi prieteni buni, dr. Cărăşel şi Ionel Nacu, deosebit de interesante pentru toţi, mai cu seamă pentru cel care, învăţând să citească pe ziar de la şase ani, adunase'în memorie fapte sau nume ulterior integrate unor înţelesuri.

Avem şanse bune şi eu, şi Ticu Spulber: cu deştepţii, te deştepţi; cu proştii, te prosteşti, zice înţelepciunea populară.

Ca de la o imensă pendulă în aer liber, auzim sunând orele ceasul-clopot al unei biserici apropiate.

Dimineaţa, sunetele grăbite se întretaie vesele cu cele ale altei biserici, mai depărtată.

Aceleaşi clopote bat ceasurile evanghelice, mai sfioase la prânz, mai sigure de ele către seară, chemând la rugăciune.

Nevoia de reculegere a oamenilor şi-a făcut aliată nevoia lor de muzică.

Clopotele Aiudului au intrat în fonoteca fiinţei mele mai mult decât ca o speranţă întăritoare, aproape ca o expresie materială a credinţei în Dumnezeu: Tatăl veghează ca Duhul Sfânt să ne lumineze întruparea şi jertfa Fiului, ca pe un coridor sonor şi aerian între pământ şi cer, sensul existenţei noastre.

în acea vreme ferestrele Aiudului erau doar zăbrelite – nu acoperite cu obloane cum aveau să devină peste câteva luni –, lumina zilei reflectată de pereţii yaruiţi ai celulei făcând din celulă o chilie la ora rugăciunii de dimineaţă.

Câteva zile la rând, fluxul noilor veniţi în Aiud întrece posibilităţile de organizare rapidă a distribuirii la celule a hranei, ea fiind distribuită în curte.

Era bine, pentru că te puteai vedea cu prieteni sau cunoscuţi veniţi de la Canal, cazaţi tot pe celular, pe acelaşi etaj, şi probabil că ar fi continuat mai multă vreme aşa, dacă în chiar primele două zile fiertura de la prânz n-ar fi fosttpregătită cu o grăsime ciudată, poate seu sau reziduuri dintr-un rezervor în care uleiul îmbătrânise: el se făcea pojghiţă pe cerul gurii şi pe gamele. în aceste condiţii, chiar de a doua zi cei mai mulţi deţinuţi au refuzat mâncarea cerând raport li comandant. în cea de a treia zi, au venit în timpul mesei ofiţeru politic, apoi Dorobanţu şi Roller, cărora li s-au raportat cauzeîi refuzului. Răspunsul arogant al lui Roller— aflat în inspecţie sau h curs de instalare în postul de comandant – a fost acela că Aiudu nu are regim de restaurant, la care deţinuţii din jur au replicat ci regimul penitenciar prevede baremul dc calorii/zi, ce trebuie asigurai deţinuţilor prin hrana zilnică şi că această fiertură apoasă şi cu acea grăsime dubioasă nu atinge nici jumătate din baremul caloric. Discuţi? a fost utilă pe jumătate: ea n-a urcat hrana din zilele următoare ma aproape de plafonul caloric reglementar, însă a eliminat din e? grăsimea dubioasă.

Mă văd cu Zie Urdca şi încerc să-i întorc vizita dc la Canal unde spunea, cu zeflemeaua-i nedespărţită, că Dobrogea arc vânturi ploi, geruri, arşiţe, praf şi... mâncare proastă; îi aduc aminte de toati şi îl întreb: «Ei, Zie, cu ce bunătăţi ne-a întâmpinat Transilvania?» EI cu o mină de agent comercial: «Trebuie să recunoşti: avem o apă mă!» – aluzie şi la mâncare. Râdem amândoi, pentru că, într-ade văi, Aiudul aic o apă de băut rece şi bună, caie are insă un singu cusur: nu ţine şi de foame...

Prietenul meu Stan Ghiţescu a avut parte ieri de un suplimen de anchetă. A fost luat din celulă de un plutonier şi dus dincolo d Poartă, la birouri, unde există o cameră de anchetă după tipic: ui birou la care stătea anchetatorul, de această dată un civil, iar 1< câţiva metri

o masă şi un scaun, pentru cel anchetat, care a saluta intrând, rămânând în picioare. Anchetatorul, neobişnuit de politicos (s-a ridicat în picioare la intrarea deţinutului), l-a invitat să ia loc.

Datele personale dc identificare şi o introducere: cum a fost li Canal? A fost bine, răspuns stereotip. Perioadă de studiere reciprocă anchetatorul îl întreabă dacă fumează. Deţinutul răspunde că deocamdată, nu. Anchetatorul, intuind lipsa de ţigări, se ridică îi picioare, oferindu-i pachetul să se servească. Deţinutul mulţumeşte refuzându-L Este întrebat de ce şi răspunsul vine prompt: nu-ş permite gesturi cărora să nu le poată asigura reciprocitatea Anchetatorul mai insistă o dată, apoi, refuzat iar, se aşază, îşi aprinde ţigara şi pune întrebarea: «îl cunoşti pe P.I.?» Răspunsul: «Da, îi din copilărie, este cel mai bun prieten al meu».

întrebările şi răspunsurile se înnoadă pe rând, având cuprinsul: în răstimpul de 36 de orc dintre reţinerea pentru circa două ore şi arestarea deţinutului pentru o condamnare în lipsă, unde l-a sfătuit P.I. să fugă, la cine l-a trimis în munţi?

Răspunsul – negativ, la amândouă întrebările – este însoţit de un adaos contrar: prietenul lui l-a sfătuit să se predea, dându-i chiar exemplul unui cizmar de pe strada lui, care, căutat cu mandat de arestare pentru tăinuire de piei furate, a fugit, dar miliţia economică i-a ridicat soţia şi, în 24 de ore, fugarul s-a predat.

Anchetatorul plusează: prietenul a recunoscut totul. Deţinutul îl declară nebun sau îngrozit de o posibilă tortură în timpul cercetărilor, anchetatorul scapă o vorbă: «Ieri era perfect normal». Deţinutul cere atunci o confruntare cu prietenul. «Atât?» «Atât!»

Deci, anchetatorul este de la Bucureşti. Ori, ar putea să fie. Scoate dintr-o servietă elegantă hârtie; pe biroul său era o călimară şi un toc.

înainte de a mai aprinde o ţigară, întinde pachetul către deţinut să se servească şi el. Refuz politicos. Apoi, anchetatorul aduce la masa deţinutului nartie, caiimara şi locui şi incepe scrierea declaraţiei: anchetatorul pune întrebarea, deţinutul răspunde, operaţie care merge bine până la întrebarea: unde l-a

sfătuit P. 1. să fugă? Deţinutul solicită ca şi întrebarea următoare să fie formulată o dată cu cea anterioară, astfel ca răspunsul la ele să vină complet, pentru amândouă, inclusiv exemplul cu cizmarul.

Sirena fabricii închisorii anunţase de câteva minute ma sa de prânz şi atunci anchetatorul sună, îi urează poftă bună deţinutului, vine plutonierul şi îl duce la masă, în curte. A picat bine pauza, nu pentru masă, ci pentiu apă: de sete (sau de emoţie) deţinutului i se uscaseră buzele şi gura. A ajuns apoi la celulă de unde, după vreo două ore, a fost luat de acelaşi plutonier şi dus la anchetă.

Anchetatorul îi cere să citească ce s-a scris până acum şi... pune iarăşi prima întrebare. Deţinutul cere să răspundă deodată şi la cea de a doua întrebare, formulată înainte de a se fi scris declaraţia.

Anchetatorul pare să se enerveze, se ridică, dă să aprindă o ţigară şi atunci întinde, mai întâi, pachetul către deţinut cu îndemnul: «Hai, domnule, ia o ţigară!».

Este momentul psihologic al anchetei: dacă refuză ţigara, anchetatorul va refuza legarea întrebărilor, considerând că are în faţă un ins care ascunde adevărul, un fanatic sau fanatizat – deţinutul

are experienţa trăită şi pe cea povestită de prieteni –, acceptând ţigara, dispare un alt posibil element de tensiune.

Totul durează doar câteva secunde: deţinutul se ridică, se apropie,, ia ţigara, mulţumeşte şi o aprinde de la bricheta anchetatorului, mulţumind iar. Acceptarea ţigării c ca un pact tacit între cei doi.' Moment de relaxare şi... «Scrie, domnule!», ceea ce deţinutul şi face, inclusiv exemplul cizmarului, încă o citire cu glas tare a declaraţiei, data, semnătura, înclinare în semn de salut, soneria, plutonierul, poarta dinafară, atelierele, poarta dinăuntru, curtea Aiudului, celularul nou, celula... Rugăminte la cei de faţă pentru câteva minute de tăcere: rugăciune de mulţumire lui Dumnezeu pentru ajutor şi întărire, pentru că declaraţia n-a confirmat delaţiunea, ori Doamne fereşte! vreo mărturie obţinută sub tortură.

Peste doi ani şi jumătate, după eliberarea sa din închisoare, cam în aceeaşi vreme cu a mea, prietenul Stan Ghiţescu şi-a întâlnit prietenul cel mai bun: ancheta de la Aiud din august 1953 era determinată de cea de la Bucureşti, unde P.L era «în probă», la care din fericire a rezistat, fiind eliberat după câteva zile, neexistând două declaraţii convergente, acuzatoare împotriva lui. Adevărul curat este acela că între cei doi prieteni fusese vorba de o posibilă ascundere la o vărărie din Banat, unde se refugiase un luptător anticomunist pe care Stan Ghiţescu îl cunoscuse pe un şantier din Bucureşti; acela avea legături cu mişcarea de rezistenţă din munţi.

Dumnezeu le rânduieşte pe toate, zice omul evlavios, dar aceasta nu exclude o poziţie activă a omului, care, asumându-şi riscurile poziţiei sale trebuie să lupte pentru înstăpânirea binelui, aceasta fiind contribuţia lui la împlinirea planului divin.

în câte o după-amiază când soarele ne zâmbeşte indirect, reflectat de peretele «scurtei» celularului, o voce pasionată, de tenor îndrăgostit, deşteaptă doruri ori nostalgii de toamnă cu douâ-trei romanţe, dintre care cea preferată cuprinde versurile: «... pe umeri îi ninge seninul / un zâmbet ca poartă /căci veşnic râdea / cu gura mai roşie ca vinul...».   .

Cred că am recunoscut vocea tenorului Mare de la

Opera din Timişoara, ascultat cu emoţie cântând arii din opere de vreo două ori la vremea înserării la Peninsulă, el fiind într-una din brigăzile «C», vecine cu «B»-ul nostru.

Doctorul Cărăşel mă îndeamnă ca, profitând de relativa libertate de mişcare, să fac o experienţă: la una din celulele de pe «scurtă-dreapta», împreună cu câţiva tineri cunoscuţi de la Peninsulă, este şi un fost ofiţer (maior «deblocat»), membru al francmasoneriei.

În zăpăceala acestei prime săptămâni de la Aiud, produsă de valul Canalului şi spiritul gospodăresc al administraţiei, masa de prânz şi cea de seară se distribuie în curte. Există astfel posibilitatea ca după masa de prânz să te duci la altă celulă, să stai cu cei de acolo şi să revii la celula ta după masa de seară.

îi previn pe tinerii de acolo, ei se bucură de vizită şi a doua zi este fapt împlinit. Cred că printre ei se aflau Dinu lorgulescu şi Alexandru ŞogodeL Vorbe, glume şi încet direcţionăm discuţia spre ce a fost francmasoneria, declarându-ne neştiutori.

Maiorul nostru ne-o prezintă ca pe o organizaţie filantropică şi ne povesteşte că proaspăt sublocotenent a fost repartizat la un batalion aflat într-un orăşel din Basarabia, unde viaţa nu oferea prea multe distracţii, în afară de cele săptămânale, cate se desfăşurau alternativ fie la un bancher evreu, fie la un morar român, ambii bogaţi şi cu fele de uuu ilat, unde tineretul dânsa şi flirta, bărbaţii jucau cărţi, când nu faceau politică, iar cucoanele se lăudau zgomotos şi se bârfeau discret.

La vreo lună de la sosirea lui în garnizoană, tânărul sublocotenent fusese invitat de către stăpânul băncii la următoarea reuniune, ca şi ceilalţi ofiţeri şi vârfurile administraţiei locale. Fusese o toamnă bogată, lumea voia să petreacă şi zaiafetul (muzică, dans, bufet bogat, plus tabieturile doamnelor şi mai ales ale domnilor) se terminase după miezul nopţii.
r

în drumul spre casă, tânărul constată că are în buzunarul mantalei ofiţereşti o sumă de trei ori mai mare decât solda lui lunară, militarii fiind şi atunci bine plătiţi. Orice confuzie a mantalei altcuiva cu a sa era imposibilă, pentru că singurul

sublocotenent fusese el. ’

A doua zi, înainte de prânz, se duce la bancher acasă şi îi spune că a găsit acea sumă de bani, care nu-i aparţine, în buzunarul mantalei sale de sublocotenent, poate a greşit cineva. Răspuns stupefiant: n-a greşit nimeni, suma reprezintă un mic dar al fraţilor masoni făcut unui tânăr ofiţer, care are, sigur, nevoie de bani pentru instalare şi pentru tot ce consideră el ca necesar şi urgent.

Ofiţerul întreabă cui şi cum să mulţumească pentru acest dar şi gazda petrecerii îi spune că nu este nevoie, afară de cazul când – ofiţerul insistase – ar vrea să depună la Comunitatea evreiască a orăşelului o sumă simbolică, echivalentă cu solda pentru o jumătate de zi, drept donaţie, pentru care, evident, va primi chitanţă, spre bună ordine.

întrebarea maiorului adresată nouă: «Dumneavoastră ce aţi fi făcut?» ne pune în dificultate, până când unul dintre cei tineri contraatacă: «Aţi mai primit şi altă dată bani? Şi ce vi s-a cerut pentru ei?»

Este rândul masonului să fie în dificultate şi momentul destăinuirilor pare ratat, când altul dintre tineri aminteşte proverbul: «O mână spală pe alta şi, amândouă, obrazul» şi fostul ofiţer o confirmă ca pe un colac de salvare, pentru ca apoi să mai spună că fraţii masoni l-au iniţiat până la gradul 14, după care au venit legionarii, Antonescu, războiul, comunismul şi... uite unde suntem! Nu ne poate spune încă în ce constă iniţierea şi de ce practica ocultă a ei: este secretul Lojii masonice.

Ne despărţim ca oameni de lume, o dată cu ieşirea la masa de seară, însă cu mai multe întrebări decât cele rămase fără răspuns.

Cum **putem** să **fim** la **Aittd** şi să nu trăim nici o percheziţie? Mi-aduc aminte că nu mă mai mira şi nici nu avea un efect deprimant asupra mea. Nici măcar unul de disconfort: învăţasem să mă detaşez de mine însumi şi să privesc cu ochii unui spectator de teatru care revede un spectacol numai pentru jocul noilor actori. E bine să ai adunată o experienţă de spectator de teatru, chiar când spectacolul se repetă cu tine şi ai tăi.

Percheziţia a fost numai începutul altor etape: nu mai suntem scoşi la masă în curte. Ni se aduce masa pe etaj şi se distribuie pe rând la fiecare celulă. Se instituie «secretul»: să nu ştii cine stă în dreapta sau în stânga.

Este şi mai rău; rămânem patru deţinuţi în celulă: este scos doctorul Cărăşel şi dus altundeva, probabil mai către capătul «lungii», dacă reuşim să identificăm direcţia spre care este dus patul metalic de către cele două plantoane, lui Ticu Spulber şi mie revenindu-ne scoaterea lui pe coridor. ,

Program simetric, dimineaţa şi seara: scoaterea tinetei, W. C. şi spălat, umplerea vasului cu apă. Doar «numărul» are loc în ordine inversă: înainte de «program», dimineaţa şi după «program», seara.

Au trecut doar două săptămâni de la sosirea aici şi am intrat în regimul celular al Aiudului.

îmi este dor de ai mei..

Zidurile Aiudului sunt impregnate cu atâta suferinţă a atâtor români, a căror singură vinovăţie a fost aceea că, iubind neamul, s-au ridicat împotriva celor care îl robeau –, încât ele nu mai sunt doar împietrite ziduri de temniţă, ci au devenit ziduri de cetate: a tăriei de cuget, ziduri de universitate: a nevoii de învăţătură şi de creaţie, ziduri de unică mănăstire: a jertfirii de sine şi a iubirii celorlalţi.

Aceste ziduri au fost sfinţite cu mirul cel mai de preţ al omului: lacrimile, care n-au şiroit, .calde, doar pe chipurile ascetizate ale luptătorilor captivi aici, ci s-au prelins şi în inimile lor generoase ca ei înşişi.

Cu gândul la aceşti luptători, unii având muceniciţi deja ani lungi de temniţă, alţii condamnaţi la atâţia ani de chin câţi ani de viaţă vor avea, cu gândul amar că istoria acestui neam se desfăşoară pe dos ca însuşi basmul lui emblematic, am «scris»:

Făt-Frumos

L-a fost uitat Ileana Cosânzeana
şi zmeul nu-i mai pare, ca primei spaime, hâd, nici visul
fecioriei nu-i fierbinţeşte geana: în braţe şi în leagăn
prunci strâmbi scâncesc sau râd.

Surorile-i, din vremea de basm şi de minune,
cu ochi ca vara frunzei şi delicate frunţi,
îşi logodiră anii cu crai de-amărăciune ori s-au robit pe viaţă,
mirese iară nunţi.

Mirii visaţi şi fraţii viteazului flăcău
au ochi bătrâni de teamă şi albi sunt de obidă: «Când
cumpăna dreptăţii arc un braţ în hău, ce suflet nu dă
dijmă şi nu rabdă omidă?»

E lacrima nătângă, târzie-împotrivirea: e bine şi scaietc.
de nu poţi brad înalt; îţi dă fiori şi carnea, când n-ai aflat
iubirea, de nu ai pat în soare şi în ţărânâ-i cald.

Nemângâiată însă, veghind poarta şi zarea, împărăteasa-
mamă se roagă şi-l aşteaptă, când biruind furtuna, când
în furtuni ca marea: «Nu-mi pierde, Doamne, fiul,
nădejdea-mi înţeleaptă!»

O rugă întâlneşte pe alta de sub zid:

«De nu se poate, Doamne, să-nfăptui ce-am visat, dă-i bucurii Ilenei, iar tot ce-i agurid
dă-mi mie şi îi iartă pe cei ce m-au uitat!

împacă Tu pe mama, topită de dogoare şi-ndurâ-Te de ţara ce plânge de milenii, iar mie lasă-mi dorul să urce şi coboare pe munţii ei albaştri ca ochii Cosânzenii!

«Treci, iama, vino, vară! s-aluneci în trecut!»
O zi e o verigă, o noapte e o za şi lângă lanţul rece,
un altul, nevăzut, tot creşte din durere şi pe măsura sa...

Viaţa şi spiritul meu de dreptate m-au obligat să-i preţuiesc p macedoromâni pentru curajul cu care îşi apără codul etic ferm. Ş pentru căldura sufletelor lor de bărbaţi întregi, aspri şi drepţi, curai şi buni'; ca să fiu mai aproape de ei am învăţat dialectul macedoromân şi, când mi-a fost cu putinţă, câte ceva din folclorul lor. Acum, d pildă, am «prins» de la Tache Pita un cântec armânesc:

«Ţi stai, feata, nigi mare?» avana un reîren nostim:. «Kia, ni rooo!» după fiecare vers. . t

învăţătorul meu, Ionel Nacu şi Ţicu Spulber mă ascultă amuzaţi cât de bucuros cânt şi... nu erau singurii ascultători: zdrang! se deschide brusc uşa şi temnicerul de serviciu întreabă cine a cântat Răspuns firesc: «Eu» şi-'* mi spune scurt: «Hai!» Unde? La «neagra! O cameră oarbă, Iară ferestre, vopsită chiar în negru!, complet goală şi iară tinetă. închide uşa şi pleacă: beznă totală şi îmi vine în minte vorba maliţioasă că adevărul filosofici materialiste corespunde căutării de către un om legat la ochi a unei pisici negre într-o cameră neagră

Mă gândesc că sunt norocos: pe câte ştiu «practica» este ca la «neagra» să fii introdus numai în cămaşă şi inexprimabili, iar pe jos şă fie turnată o căldare cu apa ca să nu le poţi aşeza.

Am fost, chiar, mai norocos: pe celular a început o mişcare.

Celulă după celulă, deţinuţii sunt duşi undeva. Când vine rândul celulei noastre, colegii mei îi aduc aminte miliţianului că lipseşte cel pe care l-a luat în urmă cu câteva ceasuri. Sunt scos de la «neagra» şi împreună cu

ceilalţi conduşi la ceea ce s-ar putea chema cabinetul medical al etajului, iar acolo trecem prin faţa unei comisii medicale M.A.I.: după viteza «lucrului», pare o comisie de stabilire a celor apţi să devină «braţe speciale de muncă M.A.I.».

Revenim toţi patru la celulă şi ne întrebăm unde ne vor duce pe noi cei mai tineri şi declaraţi apţi de roboteală. Probabil la una dintre

cele trei mine: Baia Sprie, Valea Nistrului, Cavnic. Ţara are nevoie de plumb...

imediat după programul de spălat, W.C. şi după ceaiul de orz prăjit, la două zile de la vizita medicală, se aud zăvoarele celulelor, se simte mişcare pe etaj: se pregăteşte un lot. De la noi sunt scos eu – bine că mi-am luat rămas bun! – şi iarăşi ne întâlnim cu o parte din cei vcniţi de la Peninsulă: suntem duşi undeva, în afară de celular, într-o cameră mare, la parter, care pare să fi fost un atelier, dezafectat acum, apt să adăpostească vreo 80 de deţinuţi strânşi aici, după ce au trecut pe la magazia de efecte pentru predare şi primire.

Revederi, bucurii, speranţe; de la unul dintre doctorii noştri (lancu Morariu, llie Don şi Romulus Copăceanu), care a stat în preajma «comisiei M.A.L», aflăm că vom fi duşi la o mină, nu se ştie unde. Mâncarea de prânz ni se aduce acolo şi parcă îl aud pe Mircea Marinescu, «olteanul», invitându-ne în stilul-Gura Oborului: «Neamule, treci la cioca-cioca!», sintagmă creată ad-hoc spre a denumi fiertură de dovlecei (mai vârstnici) mult mai indicata pentru a hrăni patrupedele sacrificate de Ignat, decât oamenii, fie ei chiar şi... «duşmani de clasă» ori chiar «duşmani ai poporului»...

Am dormit pe jos, fără saltele, aştemând ce aveam mai gros ca îmbrăcăminte, câte doi, câte trei, cum se putea, două nopţi, pentru că abia în a treia zi, «Doamne, ocroteşte-ne!», am fost urcaţi în păzitele camioane cu prelată, duşi la gară, lângă o linie laterală, mai dosnică, urcaţi în vagoane de marfă, încuiate şi straşnic păzite.

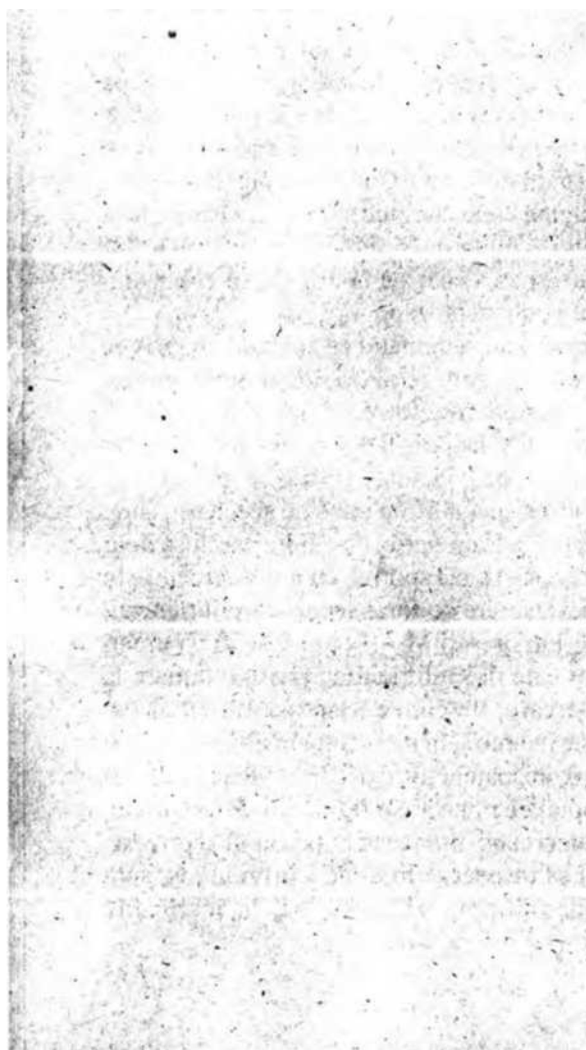
Suntem iarăşi într-un «tren special», cu mers de accelerat, care, după o jumătate de zi, se oprea la Baia Sprie,

pe o linie deschisă doar traficului de minereu. Sub aceeaşi pază sporită, cu mitraliere puse în poziţie către tren şi cu o- desfaşurare de forţe securisto-miliţieneşti, înzestrate acum şi cu câini-lup dresaţi M.A.L, am fost iarăşi urcaţi în camioane cu prelată, cu câte doi miliţieni cu puşti-automatc la piept de fiecare camion şi care, de cum ne-am aşezat, au şi dat ordin: «Toată lumea priveşte înainte şi înjos!» Sunt în ultimul rând al deţinuţilor dintr-un camion, în spatele nostru, dar în lateral stau cei doi gardieni. Cel mai apropiat de mine are o figură mică, de şoricel, dar ochii lui nu sunt duşmănoşi când, întorcând puţin capul, îi privesc. EI îmi face semn cu capul să respect ordinul de a privi în jos; sunt însă apostrofat de celălalt miliţian: «Uită-te, bă, în jos!». Mă

conformez, dar peste o vreme mă uit iar în ochii miliţianului din dreptul meu, voind să-i transmit că suntem fraţi, că pătimim şi pentru ei, şi iar îmi face semn cu capul să nu-l mai privesc. Cobor privirea, dar trag cu coada ochiului să văd pe unde trecem: prin localităţi rurale. Baia Sprie a rămas în urmă, deci sunt două posibilităţi: Valea Nistrului ori Cavnic.

Când camioanele opresc, ne aflăm în dreptul unui indicator rutier: Cavnic – Ocna Şugatag 18 km.

Deci la Cavnic vom deveni mineri. Suntem în primele zile din septembrie 1953. ■

CAVNIC j

Coborâm din camioane: ne înviorează aerul de munte, cu miresme de răşină. Un gard de lemn, compact ca un zid; înalt de peste 3 m, având deasupra câteva rânduri, paralele, de sârmă ghimpată, este vegheat de un prepeleac – şi mai înalt – cu reflector. Mai înaltă decât gardul, supraînălţată şi ea cu trei rânduri de sârmă ghimpată, poarta imensă este deschisă pe jumătate. Intrăm în coloană: vedem într-o parte gura minei, deasupra căreia se ridică un perete de stâncă, gol, iar în faţa noastră intrarea în lagăr.

Spre interior, gardul înalt mărgineşte două fâşii de teren late de m ci grchlst1?, dcsr'?.rtitc între ele de un ?.lt gsrd, de cca 2 m înălţime, alcătuit dintr-o ţesătură de sârme ghimpate. Fâşia de pământ dinspre lagăr este limitată de un fir de sârmă ghimpată, fixat pe nişte ţăruşi, ce susţin şi plăcuţe avertizoare, scrise cu vopsea roşie: «Zonă interzisă, împuşcarea fără somaţie».

Lagărul este mare, cu barăci având ferestrele acoperite cu zăbrele, iar în jurul lui se vede o largă defrişare recentă, jur-împrejurul gardurilor înalte şi supraînălţate cu rânduri de sârmă ghimpată. în prepeleacurile înalte şi mai dese decât la Peninsulă, păzesc câte doi securişti şi câte un câine-lup, de pândă ca şi ei.

Suntem duşi în cele două barăci de-abia terminate – extindere a lagărului în partea opusă porţii –, doar parţial ocupate de deţinuţi mai vechi. Impresie bună, pentru că baraca are două dormitoare, cu sobă ţărănească de zid, un spălător dublu şi câte patru W.C.-uri turceşti, cu cabine, de fiecare dormitor; impresie şi mai bună când constatăm că ne'aşteaptă paturi metalice, individuale deci, cu saltele de paie, dar şi cu câte două cearşafuri, cu pernă şi faţă de pernă.

Mărturisesc fără sfială că acest capitol din *: Memorialul din coşmar* îl voi scrie mai greu decât pe celelalte de până acum şi, poate, pe cele următoare, nu numai pentru motivarea din moto-ul

cărţii, ci şi pentru că există un model de neatins: cartea lui Ion loanid *Închisoarea noastră cea de toate zilele,* care, în primul volum, prezintă Cavnicul şi lumea lui atât de metodic, de complet şi de bine, că nu ştiu ce să-i admir şi să-i aprob mai întâi: profunda implicare morală în acea lume a închisorii politice româneşti, judecata dreaptă a oamenilor de acolo, memoria dc-a dreptul prodigioasă în reţinerea întâmplărilor şi atitudinilor semnificative ori răbdarea descrierii minuţioase a lucrurilor, a înşiruirii faptelor, a evoluţiei oamenilor şi a neoamenilor? .

De altfel, de Ion loanid mă consider legat de încă două ori; o dată fiindcă a absolvit cu un an înaintea mea liceul «Spini Haret» din Bucureşti, dar îmi amintesc că Ia venirea dintr-o vacanţă, chiar la intrarea în liceu – el era în ultima clasă —■, ne-am strâns mâna bărbăteşte, nu mai ţin minte ce ne-am spus atunci, dar am simţit că un boier român mă tratează ca pe un egal, deşi situaţia mea socială era modestă. Ne-am revăzut apoi, după un an, ca studenţi la Facultatea de Drept, fără să devenim prieteni, dar salutându-ne ca aproniaţi. nu numai pentru că fusesem «spiristi» amândoi.

Sunt legat, a doua oară, de Ion loanid, pentru că amândoi vedem închisoarea nu numai ca pe un loc unde se pierde libertatea şi se întâlneşte mizeria – morală şi fizică —•, dar şi ca pe un loc-şcoală, unde se câştigă curajul şi solidaritatea; pentru amândoi închisoarea a fost o probă-încercare a alcătuirii lăuntrice, proba de foc a rezistenţei fiinţei şi a capacităţii ei de autodepăşire.

Când suntem duşi la masă, ni se spune că raţia de pâine nu este cea minerească de 1250 gr. pe zi, ci de 500 gr., lagărul fiind pedepsit de M.A.I., pentru evadarea de aici, în urmă cu trei luni, a 14 deţinuţi.

Cei vechi fumizându-ne ştirea cu o nedisimulată satisfacţie, prima reacţie a celor mai mulţi dintre noii veniţi a fost aceea de a ne simţi mândri de reuşita lor, iar faptul că pe mese se afla pâine la discreţie a împrăştiat şi sentimentul de îngrijorare ai unora dintre noi că vor fi mineri flămânzi.

*

Nou-veniţii nu aveau de unde să ştie că gazele din mină, marmelada din macaroane, fasolea etc. produceau arsuri şi greţuri, micşorând pofta de mâncare, de unde şi economia de pâine, aflată pe mese.

Trecem pe rând pe la ghişeul bucătăriei, deschis căite suin de mese, ca să ne luăm farfuriile cu mâncare. Suni imptesioiuil i A deţinutul blond care umple farfuriile, o înmânează liecai ui nou venit pe a lui cu urarea: «Bine aţi venit!

. Unul dintre cei vechi dc aici, regretatul Dan Mihăilescu, prietenul meu, avea să-mi spună că este Petrică Balanov, om inimos şi camarad bun, care lucra la bucătărie, întrucât în mină se îmbolnăvise de ficat şi era «la suprafaţă», într-o convalescenţă activă.

Programul pentru nou-veniţi, în prima zi începută la Cavnic, fusese astfel conceput ca să nu luăm contact cu cei din schimbul 1, care au luat masa şi au intrat în mină, nici cu cei din schimbul TI, ieşiţi din mină, au mâneai şi ei, fiind trimişi la dormitoarele lor.

Imediat după masă, adunare în curtea lagărului pentru repartizarea la lucru în cele două schimburi, ca: instalatori mecanici, dulgheri, vagonetari şi rulători, cei care cu .covăţica – un fel de tavă metalică ovală şi adâncită – şi cu lopata încărcau cu minereu roaba, al cărei conţinut îl basculau în rostogoale (depozitele de minereu), din care se încărcau vagoneţii de pe galeriile principale. Voi lucra ca rulătorîn schimbul I.

După repartizarea la lucru – efectuată în prezenţa comandantului lagărului, a ofiţerului politic, a comandantului cu producţia şi a biroului tehnic format din ingincri-deţinuţi –, a urmat primirea de la magazia lagărului a costumului vărgat de puşcăriaş, câte trei cămăşi şi trei izmene, câte o salopetă şi cască de miner, o pereche de opinci din cauciuc şi două rânduri de obiele, iar apoi predarea tuturor hainelor noastre civile.

Mai am un motiv de mulţumire: în lagăr funcţionează o baie, cu apă caldă şi multe duşuri, folosită de cei ce ies din mină.

Astăzi, ea are un program excepţional: este la dispoziţia nou-veniţilor: cum ar zice unul dintre prietenii mei: «ne împrofităm».

Am corelat starea de curăţenie corporală cu concepţia despre lume şi viaţă a fiecărui om, încă din adolescenţă, socotind că baia este şi un adjuvant al spiritului, motiv pentru care vorba că limpezimea minţii unui popor este direct proporţională şi cu consumul de săpun pe cap de locuitor, component al poporului respectiv, nu mi se pare doar o butadă.

Echiparea noastră ca mineri este anevoioasă: existând depozite separate pentru cazarmament, haine de lucru încălţăminte de lucru, haine vărgate, se face pe rând la fiecare magazie, pe grupe de câte 10 oameni; fiecare deţinut primeşte: o pătură, două feţe de pernă, două cearşafuri, apoi salopete aflate în grămezi – alege pantaloni!, caută bluză!; alege opinci de cauciuc şi primeşte obiele; alege din grămezile de «vărgate»: pantaloni, zeghe, manta, bonetă; primeşte trei cămăşi şi trei izmene şi pentru fiecare stai la rând şi – repede, repede, repede! – alege şi semnează fişa de magazie respectivă şi trecerea lor pe fişa ta şi într-un registru; ajutat de gardieni care supraveghează operaţia, magazioncrul-deţinut Dindclegan este un performant; birocraţie a devenit conştiinciozitatea.

în acest timp, cei din schimbul II – mai grăbiţi să afle dacă au rude, prieteni sau cunoscuţi printre nou-veniţi – au renunţat la câteva ore de somn şi se amestecă printre noi. Aşa vine şi Dan Mihăilescu – prieten bun încă din licetţ, –, şi revederea noastră este caldă şi înviorătoare- ne bucurăm că suntem împreună greu, ne încurajăm reciproc, iar eu am chiar un sentiment de siguranţă, fiindcă am prieteni vechi aici: vine şi Constantin (Titi) Egri, alt «Spirist», cu unul-doi ani mai mare ca noi, şi întâlnirea ne luminează sufletele. Ei doi fiind în celălalt schimb, ne vom putea vedea mai puţin şi doar din fugă în zilele de lucru, dar duminicile vor avea ferestre şi pentru întâlniri prieteneşti, speranţele noastre sunt vii, timpul este înainte, să nu ne pierdem deci curajul şi răbdarea, căci tutun au amândoi – sub formă de ţigări – şi pentru mine.

în cea de a doua dimineaţă Ia Cavnic, intrăm în mină cu schimbul I, prim-prilej de a-i cunoaşte pe vechii componenţi ai lui ca şi pe cei veniţi cu noi de la Aiud, pe care nu-i cunoşteam.

Intrarea în mină este precedată de ridicarea lămpii cu carbid de la lămpile din poartă, unde un deţinut are îndatorirea ca, imediat ce vin din mină cei dintr-un schimb şi predau «lămpăria», să le deşerte de apă şi de carbidul

i

ars, pregătindu-le pentru cei din schimbul următor.

Din lagăr, către gura minei, trecem printre două garduri de sârmă ghimpată, un culoar lat de vreo doi metri şi lung de vreo cincisprezece, iar la intrarea în mină mai rar deţinut să nu-şi facă semnul crucii: «Doamne, ajută-ne!» pentru că nu este o vorbă cinică aceea că, dacă eşti sigur că intri, nu poţi fi sigur că mai şi ieşi, viu sau întreg.

Am intrat pe o galerie, boltită cu piatră pe primii 30-40 m, lată cam de un metru şi nu mai înaltă de 1,70 m, care îi obligă pe cei îna'lţi să meargă cu capul plecat. La cei 1,64 m ai mei, cu cască de miner cu tot, nu către «cerime» (tavan, limbaj mineresc) trebuie să-mi centrez atenţia, ci pe unde calc pentru că pe jos sunt fie denivelările terenului, cu pietre lunecoase, fie podele transversale de lemn, lunecoase din cauza apelor ce curg pe dedesubtul lor, iar singura lumină în această beznă este cea a lămpii cu carbid pe care o port în mână şi mai sunt reflexe jucăuşe de la lămpile celui din faţă ori din spatele tău. Această galerie, numită Rainer, lungă de 500 metri – una dintre cele mai vechi ale minei, de pe vremea când se minerea cu «ţăncuşa» şi focul Ia front – se termină într-un spaţiu larg, la capătul căruia funcţionau simultan, dar alternativ, în sus şi în jos, două corfe (colivii-ascensóare) şi alături de ele – în acelaşi puţ de mină – era o suitoare (scări).

Se lucra atunci la două orizonturi cu mineri-deţinuţi: la «133» (n rl nnr» i rv*»r» îrA *rvynin* | i În ¿♦✓ti r»
rlnnr'nv' r») r» p nu
ywUMilV (4UV A* 4 ÍUV H Ay JUM IU U* V* UI IV. * * * 4 W
»14 44IVU * *Jy* UtilUVlV V LA
trecere, pe o galerie lungă de 1,5 km; «orizontul 100».

Dacă refrenul, obsesiv, la Canalul Dunărea-Marea Neagră fusese: «la pe cinci şi ţine-aproape», aici fiecare corfa, având capacitatea de şase persoane, refrenul miliţienilor era: «Şase la corfă!», refren valabil deopotrivă la coborârea în mină la începerea «şutului» (programului de lucru), şi la terminarea lui cu ieşirea din mină.

La «Rainer» – cum se numea şi galeria şi spaţiul acela larg de la capătul ei dinspre corfe, mult mai larg decât galeria însăşi –, deţinuţii mai aştâptau în grupuri rândul la coborâre, timp în care se fuma şi se sta la vorbă.

La ieşirea din corfă se deschidea galeria principală a «orizontului 100», înaltă, largă, având Şine de vagoneţi pe mijloc, iar către peretele ’ din stânga un canal, de vreo 60 cm adâncime, pentru scurgerea apelor din mină (şi nu erau puţine).

Pe pereţii galeriei sunt instalate ţevile ce duc aerul comprimat şi apa necesare perforajului «umed» până la abataj.

Din galeria principală a «orizontului 100», lungă de 1,5 km, se desfac în lateral câteva galerii de exploatare, unde lucrează numai minerii civili, închise cu porţi metalice şi încuiate cu lacăte când intră sau când ies din mină deţinuţii. Aproape de jumătatea distanţei dintre puţul cu corfele ce ne-au coborât din Raincr la «orizontul 100» şi corfele care ne vor coborî la «orizontul 200» există o mare cameră a compresoarelor ce asigură aerul comprimat necesar în abataje.

Acelaşi «ŞaSe, la corfa!» şi coborâm la «orizontul 200», după care vor coborî şi cei ce lucrează la «orizontul 133», căruia i se spune prescurtat «33».

La «orizontul 200» este mai cald decât la «orizontul 100» şi aerajul este mai puţin eficient, încă se mai simt urmele gazelor de la explozii, produse de artificierii civili în timpul dintre ieşirea unui schimb de lucru şi intrarea celuilalt, ambele cu deţinuţi între «şuturi» în limbaj mineresc.

În rest, la «200» ca şi la «100», galerie înaltă şi largă, cu şine de vagonete pe mijloc, cu canal de scurgere a apelor din mină pe stânga, cu conductele de aer comprimat, apă şi tubulatură de aeraj pe perete. Galeriile pe care se lucrează poartă nume de sfinţi: Sfântul Gheorghe, Sfântul losif sau Sfinţilor, pur şi simplu, cu indicarea direcţiei geografice: nord, sud etc., dar care în limbajul curent au devenit Gheorghe-vest sau losif-nord. .

Din loc în loc, pe galerii, la înălţimea necesară pentru a se putea goli direct în vagonete, sunt «rostogoalele'» – depozitele de minereu, «rulat» de sus din abataje de către rulătorii care au ajuns acolo urcând, ca şi perforatorii şi ajutorii lor, pe «suitori» goluri practicate în cerimea (tavanul) galeriei, în dreapta sau în stânga căii ferate ca să nu încurce

circulaţia vagonetclor. O suitoare are atâtea scări şi poduri, câţi multipli de trei metri sunt de jos din galerie şi până sus în abataj, iar podurile, aşezate din trei în trei metri sunt prevăzute cu câte un gol pătrat ou latură de 60-70 cm, cât să treacă un om, şi cu câte o scară de lemn, cu «fuştei» (trepte) tot din lemn, ce se rupeau uneori de atâtea solicitări, dar care totdeauna erau umezi, când nu erau uzi de-a ' binelea, şi murdari de amestecul acela de noroi (apă + praf de minereu) ori de steril (rocă fără minereu).

Ţevile de aer comprimat şi de apă urcă până în abataje. Acolo, cu ajutorul furtunurilor se racordează aparatele de perforat umed, cu coloană telescopică de susţinere orizontală sau oblică, acţionate de aerul comprimat şi mânuite de un perforator, precum şi de un ajutor ce vor face ca sfredelele metalice, cu cap de vidia, să dea găuri în roca frontului de lucru. în găuri se vor introduce explozivi, apoi se vor astupa cu buraje şi fie că se va practica împuşcatul mecanic cufitile Bickford, fie cel electric, acesta între şuturi, peptru eliminarea pericolelor legate de exploziile propriu-zise şi pentru evacuarea gazelor degajate de explozii.

Voi lucra la rulaj împreună cu Petre Dică – un macedoromân, ' căruia Ion loanid i-a făcut un excelent şi drept portret în cartea sa – o echipă de novici: Toma (Mache) Talabacu, un alt macedoromân din Banat; preotul Dumitru Popescu din Dâmboviţa, Marin Neacşu, absolvent al Academici Comerciale din Bucureşti şi eu. în schimbul nostru, în acest abataj va perfora Emil Harabulă, având-l ca ajutor («muhaîa», cum se spune în ironicul şi aigoticul idiom al bucureştcnilor, preluat aici din lumea şoferilor) pe Adrian (Dodi) Mărăscu.

Prima operaţie pe care o avem de făcut este «copturirea»: desprinderea, cu o rangă de fier, având o formă de daltă uşor îndoită la un capăt, a porţiunilor de rocă fisurate dar nedesprinse de pe cerime şi pereţii laterali, în stare să cadă oricând, producând accidente. Bătând uşor cu ranga în roca sub care urma să lucrăm, sunetul indica locul unde trebuia să intervii, acţionând cu vârful de daltă al răngii şi făcând pârghie pentru îndepărtarea «copturilor» ce stau «agăţate»,

ele putând fi de mărimea unui pumn, a unui bolovan mic, manevrabil, sau mare, imposibil de urnit. Având câteva sute de kg, în care caz se chema «balenă», trebuia spart cu barosul spre a putea fi transportat la rostogol. Chiar şi după copturire, trebuia să stai cu urechea trează, să auzi pârâiturile ce precedau o desprindere, iar dacă zgomotul era mai puternic, trebuia să fii agil, să sari în lături, ferindu-te de accident. În funcţie de structura rocii, uneori se mai făcea o a doua şi chiar o a treia copturire, în timpul lucrului.

Exista şi o echipă de «copturitori» cu părintele Sebastian Popescu şi studentul constănţean Nicu Mitran, doi oameni admirabili, care trecea pe Ia fronturile de lucru şi da o mână de ajutor, avându-le în specială grijă pe cele cu rocă mai şubredă.

Mărturisesc că această operaţie a copturitului, solicitantă şi fizic, dar mai cu seamă nervos, mi s-a părut captivantă, iar acest joc cu primejdia atrăgător şi incitant, motiv pentru care îi rugam pe ceilalţi să mă lase pe mine şi îl practicam cu o plăcere disproporţionată faţă de convingerea că prezenţa noastră în mină avea un ţel exterminator prin munca forţată impusă deţinuţilor, cu norme mai mari decât ale civililor şi cu regimul alimentar impus, necorespunzător efortului din subteran.

După copturit urma rularea materialului: după ce se spărgeau cu barosul bolovanii sau «balenele», se încărcau bucăţile de minereu în covăţică şi aceasta se răsturna în roaba metalică ori se încărca roaba cu lopata şi se transporta până la golul rostogolului în care se bascula conţinutul. Dacă aveai norocul să-i găseşti şi îţi dădeai osteneala să-i cari pe suitor «dulapii» (scânduri groase), îţi foloseau ca să pui roaba pe ei şi să micşorezi truda împingerii.

Sfârşitul şutului este anunţat prin bătăi cu un sfredel în conductele de apă şi aer.

Ducem dulapii, roaba, covăţelele, lopeţile, barosul şi rângile de copturit în breşa de steril (o minigalerie de trei-patru metri lungime într-unul din pereţii laterali), unde şi perforatorul, cu ajutorul săuîşi duc aparatul de perforat, coloana şi furtunurile pentru a le adăposti de explozia ce urmează să se dea în găurile perforate de ei în acest şut.

Pe perforatori şi pe ajutorii lor îi mai aşteaptă o muncă: să coboare în galerie – folosind suitorile cu trecere prin atâtea noduri şi ne atâtea scări – sfrcdelele folosite, să le pună într-un vagonet gol care va fi dus la corfă şi urcat cu ele la ascuţit, pentru că transportul oamenilor sau al vagonetelor tot cu corfele se face.

Aparent uşoară, munca perforatorilor şi ajutorilor este grea nu doar prin ceea ce o precede şi succede: căratul manual al sfredelelor şi în sine prin trepidaţiile aparatului în timp ce perforează roca, dar şi pentru că este murdară: aparatul de perforat stropeşte cu apă prin orificiul din centrul sfredelului pc măsură cc acesta intră în rocă, apa şi uleiul aparatului refulează din cauza aerului comprimat pe mâinile şi feţele celor doi coechipieri şi, în plus, trepidaţiile aparatului şi ale coloanei telescopice solicită inima şi celelalte organe interne, nu numai forţa braţelor şi rezistenţa picioarelor.

Toţi suntem murdari, dar perforatorii şi ajutorii ne întrec de departe. În aşteptarea intrării la prima corfă, prima surpriză: între cei vechi, după culoarea pe care mina a pus-o pe chipurile lor, îl recunosc pe Gheorghe (Guşa) Gache, fost coleg la liceul «Nicolae Filipescu» dirt Bazargic (în Cadrilaterul cedat Bulgariei, în 1940), mai mare ca mine cu două clase şi câţiva ani (absolvise şapte clase primare şi apoi venise la liceu: era «premilitar» când noi eram doar «străjeri»). Mă recunoaşte imediat – cu toate că trecuseră treisprezece ani de când ne despărţiseră vremurile –, stăm de vorbă, depănăm amintiri. Mache Talabacu este şi el cu noi, iar faptul că vorbesc binişor (şi înţeleg bine) dialectul macedoromân îl face şi mai deschis pe fostul meu coleg; ei îmi spune că se mai află la Cavnic printre alţi macedoromâni şi unul, fost coleg de liceu cu noi la Bazargic, dar mai vârstnic şi decât el. Este Alexandru (Alecu) Caranica pe care mi-l aduc aminte; el termina liceul în 1940, când eu promovam în clasa a Hl-a. Peste câteva zile Guşa Gachc avea să fie puntea mea către Alecu Caranica, alt om deosebit.

Ne urcă şi a doua corfă de la «100» la Rainer, mersul nostru spre lagăr e mai puţin vioi decât cel de dimineaţă, dar perspectiva băii, a duşului cald şi primele impresii schimbate cu cei din jur au darul să scurteze, parcă, distanţa.

Lăsăm lămpile la lămpărie— fiecare cu numărul său de marcă –, ne ducem după schimburi curate, intrăm la baie şi... avea dreptate Feuchtwanger să-l înzestreze pe unul dintre eroii săi, hedonistul Frauenberg din *Ducesa slută,* cu enumerarea îmbăierii printre plăcerile capitale ale vieţii. N-aş ezita, într-o ierarhizare posibilă, să aşez îmbăierea chiar printre cuforizante. Mai ales după o muncă fizică solicitantă.

Cunosc multă lume din schimbul I şi datorită câtorva oameni, Mache Talabacu şi Guşa Gache, ce mă prezintă ca «frăţie» (frăţior) printre macedoromânii vechi sau noi la Cavnic, aşa cum Dodi Mărăscu şi Liviu Brânzaş, beiuşeni cu «minţi deştepte, inimi mari», mă prezintă celor mai vârstnici – care au minerit şi la Baia Sprie – , continuând aici truda lor de oameni ai adâncurilor doar pentru vina de a fi fost români şi de a se fi împotrivit comunismului.

Nu se **poate spune** că regimul alimentar administrat deţinuţilor-mineri avea darul de a recupera efortul din mină; frecvenţa verzei în hrana noastră, întrecând-o pe cea a cartofilor şi a fasolei, care alternau cu ea, iar carnea era mai adesea înlocuită de slănină. Raţia redusă de pâine, ca «pedeapsă» pentru evadarea din iunie, este întrucâtva compensată de macaroanele, de obicei cu marmeladă, dar întâlnirea verzei cu marmelada şi cu gazele din mină nu au un efect binefăcător asupra sănătăţii multora. Dimpotrivă.

Totuşi sezonul verzei este în toi: vin camioane şi descarcă varză, varză, varză... Parte din ea se găteşte, restul se pune la murat pentru la iarnă.

Mai facem şi haz de necaz; în lagăr circulă un refren:

> *...A* mai plecat un stol de berze, a mai venit un stoc de verze...

A intrat Tămâie în mină: un semnal pe conducta de aer dă alarma. Tămâie este plutonierul Şeremet, comandant cu producţia, duşmănos şi prost, care a introdus în lagăr «Tribunalul producţiei»: la sfârşitul şutului; «turnătorii» avansaţi ca şefi de schimb ori ca brigadieri (Peccriţă, Fodor, Silvestru, Ceatău) îi raportau în lagăr lui Tămâie pe cei ce nu-şi îndepliniseră normele. Erau chemaţi chiar de la masă, «judecaţi» şi pedepsiţi cu carcera, în locul odihnei cuvenite

până la intrarea în mină, într-una din cele două cabine aşezate în spatele lămpăriei. Această forţare la muncă n-ar fi fost posibilă fără contribuţia turnătorilor, complici la silnicii cu Tămâie.

Prima duminică la Cavnic. Cei din schimbul II, veniţi dimineaţa din mină, după trecerea de la baie şi sala de mese, se odihnesc. Ceilalţi, din schimbul I, stau de vorbă în curte, îşi cârpesc hainele ori se mai odihnesc şi ei. Câte o grupă din fiecare dormitor face muncă «voluntară» la tăiat lemne pentru bucătărie şi pentru baie.

După masa de prânz – duminica avem trei mese –, o parte dintre cei din schimbul II se amestecă printre ceilalţi să se bucure de această însorită zi de toamnă. în depărtare, dincolo de gardurile de sârmă ghimpată şi de prepeleacurile de pază ale lagărului, culmile cu păduri ale Gutâiului arată că frunza fagilor încă nu a îngălbenit, iar brazii sunt triumfător de verzi şi de drepţi, îndemnând ochiul să se desfete, iar sufletul să se însenineze. Ce-or face cei de acasă? Sunt câteva luni bune de când nu ştim unii de alţii, noi în lagărele mici, ci în lagărul cel mare al ţării. Dumnezeu să ne ajute pe toţi! De la năvălirile barbarilor migratori n-a trecut neamul acesta şi nici neamurile vecine, până în capătul Asiei şi al Siberiei, printr-o încercare atât de cruntă şi de lungă: barbarii de acum sunt însă organizaţi şi au o învăţătură ucigaşă: ura de clasă.

Reuşesc să stau pe îndelete de vorbă cu Dan Mihăilescu şi cu Titi Egri, reticent şi taciturn după trecerea prin Piteşti, dar avem amintiri din liceu, din adolescenţă şi din libertatea noastră —-. câtă a fost –, având peste toate credinţa că nici o suferinţă nu este zadarnică şi că Dumnezeu nu ne-a părăsit.

Prin ei îl cunosc pe părintele Aurel Lazarov, pe bădia Costache Teofanescu şi Ghiţă Militaru, pe Mişu Ocneriu, pe Ştefan Bădiliţă şi

pe câţi alţii, constituind o adevărată elită spirituală, a cărei căldură îmi încălzeşte duhul. Şi căldura soarelui este blândă, pădurile de jur-împrejur sunt ocrotitoare, verticalele brazilor ne ridică peste orice ispită de descurajare: ei sunt brazii pământului românesc, noi trebuie să fim brazii destinului românesc.

Luni se rotesc schimburile de lucru: Cei din schimbul II, care au fost în mină sâmbătă noaptea, devin schimbul I şi intră dimineaţa în mină, iar cei care au lucrat sâmbătă ziua devin schimbul II şi intră luni seara în mină.

Obişnuiţi cu munca de zi şi cu somnul de noapte, vom fi obligaţi să inversăm şi munca, şi odihna. Organismele deprinse cu ritmul nictemeral vor trebui să se adapteze la intervertirea lor, pentru că după o săptămână iar se vor roti schimburile.

Este întâia oară în viaţă pentru mul ţi -— şi pentru mine –, când pe durata unei săptămâni de lucru, care are aici şase zile, vom avea ■ de suportat acest şoc şi, dacă munca în timpul nopţii mi s-a părut suportabilă, somnul de ziuă nu este recuperator: zgomotele, dar mai ales lumina şi obişnuinţa, proprie şi ancestrala, ne oau un somn de calitatea a doua, un fel de semi-somn sau senii -veghe, o stare de oboseală ce se adună. Paleative sunt şi acoperirea ochilor cu o batistă legată peste ei, şi înfăşurarea capului într-un prosop, şi antifonarea urechilor cu vată, când se găseşte la cabinetul medical.

Pe miliţieni nu ştim cum îi cheamă, de aceea identificarea lor se face după botezul, argotic, al poreclelor. Mi-aduc aminte de «Coreeanul», un ins cu profil asiatic şi mereu încruntat, de «Berbecul», ins asemenea omol ogului său din regnul animal: brutal, oricând gata să lovească, de «Bag la negru» («Te bag la neagra» – camera de pedeapsă), care, culmea! maghiar fiind, ar avea chiar numele de «Fekete» (Cel negru), de «Mireasa», un bărbat frumuşel, mai puţin rău decât ceilalţi, în sfârşit, de cel mai uman dintre toţi şi, în taină, de partea noastră, «Şoricelul» sau «Chiţ-chiţ», supranumit aşa dintr-o ironie tandră de bărbaţi «tari» (şi cu prejudecăţi), căruia îi port o mare recunoştinţă, pentru motive ce le voi evoca mai târziu în aceste pagini.

Zaua de **14** septembrie este înscrisă în calendarul ortodox ca înălţarea Sfintei Cruci, iar în tradiţia bisericească, având o lungă ascendenţă slavonă, numită Cârstov, fiind considerată drept ziua de

la care – în zonele de şes unde toate fructele, inclusiv strugurii, se coc mai devreme – poate sa înceapă culesul viilor.

Zilele de până acum au fost însorite, luminoase, senine, iar vântul blând ca o mângâiere; această scară însă, în care ne pregătim să coborâm pentru încă o noapte în mină, pare o seară de sărbătoare a cerului şi a pământului, iar intrarea în abataje îmi pare grea ca desprinderea dintr-o îmbrăţişare. Este 15 septembrie 1953, culesul viilor a început.

Mă însingurez să nu fiu printre prieteni în drum spre Rainer, iar apoi la «sută», îmi adun părerile de rău şi dorul în stihurile de mai jos, la care mai migălesc câteva zile.

Culesuri pierdute

În seara aceasta, calmă, de Cârstov, cripte de piatră ne par galeriile: se-nchide fiecare-n el ca-ntr-un ostrov: încă un an în care nu culegem porumbul, nici viile.

Acasă, pe la crame, răsar acuma focuri şi mustul
tieroe-n vane şi-n cănile de iul; noi legănam în vis alte
sorocuri şi sub pământ, poate pe veci, în acest şut

intrăm iar la osândă, îngânduraţi, cu ochii trişti şi cu obrazul veşted: rămas-bun, munţilor, iar vouă brazi fărtaţi vă sărutăm în gând verdele creştet!

Pe porţiunea dintre corfe de la «orizontul 100» la «orizontul 200», lungă de un kilometru şi jumătate, galeria este înaltă, are rezonanţă, oamenii cântă. Am norocul să-i aud cântând vechiul imn al minerilor – interzis ca atâtea cântece vechi – pe Emil Harabulă, Mircea Butcanu şi Victor Ciumău: un tenor, un bariton,'un bas.

Emil Harabulă, înalt, bine făcut, cu un chip agreabil de patrician roman, îndatoritor şi cu o voce plăcută chiar şi când vorbea numai, este perforator acum ca şi ceilalţi doi.

Mircea Buteanu, subinginer miner în viaţa civilă, este un «moroşan» cu caracter ferm şi pumni puternici, pe care turnătorii i-au simţit şi îi ştiu de frică acum, chiar dacă episoadele intermediare au fost carcera şi «neagra».

Este îndrăgit de cei drepţi, dintre ei mulţi tineri i-au preluat vorba de adresare «văruţ» şi îl cheamă aşa, cu o

discretă simpatic bărbătească. Victor Ciumău, învăţător când era liber, este un sullcl marc şi curat intr-un trup mare şi puternic, iar vocea lui mi-a sugerat imaginea unui clopot imens, tras în dungă.

De la ei am învăţat *Imnul minerilor,* din care redau o strofă şi refrenul: «în fundul munţilor intrăm / cu «bun noroc» ne salutăm, – iar când ieşim din sânul lor / noi «bun noroc» strigăm în cor» Refren: «Şi moartea vine, vine tot mai des / să vadă ce-are de cules /din lumea noastră fără cer / c-aşa e viaţa de miner...»

Chiar dacă textul *Imnului minerilor* este tributar mentalităţii curente dintre cele două războaie mondiale, alternând de la optimismul feslivist al primei strofe la viziunea pesimist-macabră a refrenului, acesta din urmă cred că a avut un merit dublu: acceptarea destinului dramatic de mineri-deţinuţi, dar şi un fel de sensibilizare asupra primejdiei de accident care în mină este mai mare decât la suprafaţă.

Mărturisesc însă că acolo, ori de câte ori am cântat, în cor, refrenul, m-am simţit mai bărbat.

Prietenii mei beiuşenii, Dodi Mărăscu şi Liviu Brânzaş, sunt încântaţi să audă că am scris o poezie şi îmi spun că în lagăr se mai afla trei poeţi: Sleiian Diaconescu, nuilieie celui uaie publicase sub pseudonimul Ion Caraion, Remus Dale şi Victor Pica. Aveam să-i cunosc, pe rând, doar Ion Caraion fiind în celălalt schimb. Citisem cărţile lui de poezie de dinainte de închisorile comuniste *(Omulprofilat pe cer* şi *Cântece negre),* dar ele îmi comunicaseră doar voinţa de a fi modem şi o etalare a descompunerii sociale – în contrast cu idealismul proletcultist al vremii –, precum şi o împotrivire cerebral izantă, cu multe note ermetice. ,

Fostul învăţător dobrogean Dumitru Spânoche, om delicat şi mai vârstnic decât noi, avea să mă apropie de Victor Ion Pica: într-o seară, în aşteptarea adunării tuturor şi a rândului la corfă, ne-am spus versuri proprii spre cunoaştere şi pentru ceilalţi prezenţi, jinduitori de cărţi şi amatori de orice noutate lirică.

Pe Remus Dale aveam să-l cunosc mai curând şi mai bine; mic de statură şi atât de vioi, încât îmi evoca un cartuş de dinamită schimbat în om. Avusese nenorocul să treacă prin «Piteşti», student fiind, dar se redresase repede, fiind luat sub

protecţie spirituală de către cei mai vârsthici, inclusiv Tiberiu (Tibi) Hentea, minunatul pilduitor de bun şi de generos doctor creştin pentru sufletele tinere.

Poezia lui Remus Dale era vitalistă şi creştină totodată, transfigurând încrâncenări tragice şi topind o suferinţă transilvană, cotruşiană, înlr-o iluminare voiculesciană, românească şt actuală deopotrivă.

în urmă cu ani, cineva mi-a mâhnit sufletul spunându-mi că după mulţi ani de închisoare, eliberat, dar repudiat de fraţi şi surori Remus Dale s-ar fi spânzurat în podul casei părinteşti. Cine şti< dacă n-o fi fost o crimă a Securităţii deghizată în sinucidere, întrebare pe care mi-am pus-o nu numai eu, când prin anii 1958-1959 am ma avut un şoc: inginerul Dissler – fost la Peninsulă la mecanici sau li excavatorişti –, pe atunci şef de brigadă-construcţii şi instalaţii la (cooperativă din Bucureşti, brigadă în cadrul căreia lucrau mulţi foşt deţinuţi politici, fusese găsit spânzurat într-o cabană la Lacul Roşu..

Panait Istrati scria undeva că nu-i nedreptăţim cu adevărat decâ pe cei pe care ne iubesc. Dacă totuşi moartea lui Remus Dale a fos o sinucidere şi încă din vina alor lui. cât de mult l-au nedreptăţit ei cs el să se sinucidă? Suntem mai vulnerabili în faţa celor pe care î iubim decât în faţa duşmanilor...

Când am transcris poeziile din perioada închisorilor cu gându de a le da la iveală, n-am putut să nu fac gestul pios:

Îndemn

\- *- În memoria lui Remus Dale*

\- ...Şut după şut,
aspru, durut...
(Remus Dale)

Hai, încă o noapte, încă un şut, minerule-dcţinut,
să perforăm pământul până vom da de-un cer pe care
nu sunt stele de sânge-n zodier, sub care nu mor
oameni în mine şi sub fier!

' **Sunt în acelaşi dormitor** cu foştii mei colegi de la Peninsulă din brigada B. 1, Bujor Sârbu şi Martin Rădoi, amândoi serioşi şt sobri, bănăţeni amândoi ca şi Nicolae

Boşcaiu, fost şi el la Peninsulă în preajma căruia se află amândoi, deopotrivă la intrarea în şut şi la ieşirea din mină. Cei doi foşti elevi, cu certe înzestrări pragmatice au găsit o sursă pentru setea lor de cunoştinţe ştiinţifice, fiindcă Ni cu Boşcaiu este o adevărată bibliotecă vie nu numai în domeniul biologiei – cu specialitatea în botanică –, dar şi în fizică, în chimie şi, pe deasupra, în filosofie. El este cel despre care neuitatul Mihai

Răducanu mi-a spus la Peninsulă că la Concasoare, la o magazie, este unul, Boşcaiu, cu «un os în burtă», care, profitând de faptul că avea voie să aibă un creion ca să noteze cui şi ce scule i-a dat, a rezumat în 30 de pagini – pe hârtie ad-hoc, din saci de ciment – *T.onul dogmatic* din *Trilogia cunoaşterii* a lui Lucian Blaga, după patru ani dc absenţă a cărţii. A oricărei cărţi. Graţie unui lanţ de bunăvoinţe, Mihai Răducanu citise la Concasoare acest rezumat pe care, ca licenţiat în filosofie, îl aprecia laudativ.

Tot în dormitor cu noi, patul de lângă mine este ocupat de Dumitru (Mitică) Ciobanu, un fost învăţător prahovean. La cei 34-35 de ani ai lui este la al doilea stagiu în închisoare, primul sub Antonescu, acum depăşind cinci ani dintr-o condamnare de opt. Un caracter tare, suflet generos şi ascunzând sub ochelarii cu multe dioptrii ochi jucăuşi de inteligenţă şi humor. Nu mă mir că este iubit de cei mai tineri: Nicuşor Butnaru, Gigi Vlăsceanu şi alţii de care este însoţit «în cârd».

Mitică le este model: de voinţă – puşcărie, armată, front – nu l-au nevolnicii; de curaj – la câte dioptrii poartă şi nefiind prea robust s-a încumetat să se facă perforator şi încă la ce este mai greu: perforatul unei suitori; de bunătate şi de voie bună. Mi-aduc aminte cu câtă dragoste era aşteptat de câte doi-trei tineri, la sfârşit de şut, sa coboare cu ajutorul lui, unul dintre cei doi sau Valeriu (Vicu) C. Neştianu, din suitoarea-cuib de gaze. Cobora ud, murdar de ulei şi de noroi, dar radiind de bucurie de a fi printre cei tineri, cu ci, împărţind glume şi ţigări şi neplângându-se niciodată de nimic. Dintre cei pe care tinerii şi i-au ales drept modele, cred că numai Tiberiu (Tibi) Hcntea se mai bucura de atâta dragoste şi de atât respect din partea lor pentru mente pe cât de evidente, totdeauna ascunse cu modestie creştină.

îmi mai amintesc, ruşinându-mă de câte ori îmi aduc aminte, că odată într-un prietenesc schimb de opinii cu Mitică, eu, mai «scrobit» şi îndatorat unui mod mai dogmatic de.a concepe relaţiile între oameni de vârste diferite, aproape că i-am reproşat că, după părerea mea, «se copilăreşte» uneori cu cei mai tineri, iar el, cu o căldură a mărturisirii în care înţelepciunea era cuprinsă, mi-a spus că fiecare om are în el

un anume potenţial de joc: dacă nu l-a consumat la vremea jocului, în copilărie şi în adolescenţă, odată şi odată – poate ca părinte, poate ca bunic – trebuie să-l trăiască. Trebuie, deci să se

joace acum şi, în plus, nu arc de ce să fie încruntat, pentru că el şi-a ales calea în viaţă. în această privinţă mi-a povestit că, după o încercare grea din viaţa lui, descumpănit, s-a dus la Mănăstirea Sâmbăta şi spovedindu-se părintelui Arsenic l-a întrebat ce să facă, A primit drept răspuns trei întrebări şi trei îndemnuri: Dacă ştia că slujind Binele avea de înfruntat Răul şi de suportat relele? Dacă ştiind primejdiile, a făcut legământ de slujire a Binelui? Ar mai putea acum, abjurând, să-şi afle împăcarea? îl îndeamnă deci să-şi răspundă singur la cele trei întrebări, să nu se mai plângă şi să se însenineze acceptându-şi povara asumată.

Multă vreme după aceea, mulţi ani chiar, mi-au dat ocol sufletului şi minţii cuvintele părintelui Arsenie şi, ca o lecţie practică întemeiată pe ele, viaţa Iui Mitică Ciobanu.

Toamna continuă să fie **frumoasă,** dar viaţa în lagăr stă sub semnul oboselii, mai evidentă în schimbul de noapte cu neodihna de zi şi al regimului alimentar, dominat de varza acră şi marmelada dulce, ale căror întâlniri nu ne sunt prielnice. Cu atât mai puţin când locurile de muncă neaerisite ori atât de calde, încât este greu să suporţi chiar numai chiioţii, opincile ae cauciuc, cmar şi tara omele, devin un tel de colectoare de transpiraţie, astfel că, din când în când, trebuie să te descalţi şi să le goleşti. Există şi locuri în care curg ploi de mină, infiltraţii subterane, care rareori sunt reci, mai adesea călduţe şi uneori acidulate, în diferite concentraţii; cele mai parşive fiind cele care produc usturimi ale pielii, de la cele suportabile şi până la iritaţii de-a dreptul. •

Pe galeria Sf. Gheorghe-Nord, aproape de postul de prim-ajutor medical, era un izvor cu apă minerală feruginoasă, călduţă, care unora le făcea bine pentru potolirea conflictelor interne dintre varză şi marmeladă. Numărându-mă printre ei, de atunci enumăr apele minerale printre minunile pământului, în general, şi ale celui românesc, în special, cu gratitudine.

în funcţie de randamentul perforajului şi al exploziilor provocate, dar şi de cel al rulătorilor din celălalt schimb, noi, rulă lorii suntem mutaţi acolo unde e nevoie, măsură

care îmi dă posibilitatea să cunosc mai multe locuri de muncă. Dacă unele dintre ele, cele situate între suitori şi între puţuri, sunt mai bine aerisite, sunt destule cele în care gazele de după explozie persistă ori migrează către ele.

Cum am devenit «om al lui Tămâie»? Unul clintii* ci ud mai nou, atunci): era către sfârşitul şutului, lucram în schimbul II. cit rulătorcu MarinicăNeacşu, într-un abataj unde, la o înaintare, pei lom Berlescu, cu un ajutor ce îi fusese şi în libertate ajutor la maşina tic treierat şi la tractor, proprietate personală a «chiaburului» – cu în ii spunea «proletarul», când se tachinau, persiflând limbajul vremii, stimându-se reciproc, amândoi fiind oameni de nădejde. Terminaseră dc perforat, Berlescu strângea furtunurile, ajutorul coborâse pe suitoarea dintre ei şi noi să aducă buraje (un amestec de lut cu nisip, modelat ca şi cartuşele de explozibil şi care erau folosite de artificieri pentru astuparea găurilor perforate după ce puseseră explozibilul).

Se iveşte o lumină pe suitor şi eu, crezând că urcă «proletarul», ajutorul lui Berlescu, strig cât mă ţin puterile: «Staaai! Cine vineee?», imitând amestecul de curaj şi de spaimă din glasurile soldaţilor-securişti de pază în prepeleacurile din jurul lagărului, noaptea, când venea schimbul sau vreun control şi beznă fiind (reflectoarele lor nu egalau lumina de zi) urlau cu disperată vigilenţă: «Stai! Cine vine?!»

Nu era o lampă, ci două siluete urcând în abataj: a comandantului lagărului şi a comandantului cu producţia, plutonierul Şcremet, supranumit Tămâie.

«Cine a strigat?» «Eu!» «De ce?» «Am crezut că vine cu buraje un deţinut şi am vrut să glumesc cu el». Şeremct se apropie de mine şi dă să mă ia de ureche.

Mă feresc şi, făcând un pas înapoi, îi spun: «Domnule comandant, regulamentul interzice pedepsele corporale» «Ce spui tu, mă?» dar se opreşte, «ce spui tu?» Acum, fie ce-o fi!, numai scârbă de laşitatea mea să nu-mi fie: «Domnule comandant, regulamentul nu vă dă dreptul să mă tutuiţi!» Şeremet, către comandantul lagărului: «Tovarăşe comandant, ce facem cu el?» Comandantul, un locotenent-major, părând că n-ar vrea să-i dea satisfacţie plutonierului, mă întreabă: «De ce ai strigat aşa? Pentru că veneam noi?» «Domnule comandant, nu ştiam că veniţi dumneavoastră: credeam că vine colegul nostru, care tocmai urca în abataj cu scândurica plină cu buraje, şi am vrut să glumesc cu el!» Tace, dar intervine

Şeremet: «Te duci la corfa şi stai culcat pe burtă până când venim noi!» Acum dacă-i bal, bal să fie: «Domnule comandant. Ia corfa mă duc, dar culcat pe burtă nu stau. Nu este drept că după o noapte de minerit să stau culcat pe burtă. Şi încă după o noapte de minerit cu raţia de pâine micşorată şi cu varză drept hrană substanţială». Comandantul lagărului: «Dumneata du-te şi fa cum a ordonat tovarăşul comandant cu producţia!» îmi iau hainele, mă îmbrac, cobor în galerie, mă duc la corfa şi-i spun miliţianului de serviciu că m-au trimis cei doi să-i aştept.

Este aproape dc terminarea şuiului când comandantul şi Şercmet vin şi ultimul mă întreabă: «De ce n-ai executat ordinul meu?» «Pentru că ordinul avea o parte legală: să mă duc la corfa, pe care am executat-o, şi o parte abuzivă, să stau culcat pe burtă, pe care v-am spus că nu o voi executa!» Şeremet: «Noi putem să te şi împuşcăm, mă!» «Da, dar numai cu o hotărâre judecătorească. Altfel, iară o sentinţă, este un abuz şi abuzurile se pedepsesc!» «Ce spui, mă, numai cu o hotărâre? Putem noi şi altfel!» «Domnule comandant, dacă mă omorâţi fără o sentinţă judiciară, atunci îmi luaţi locul în puşcărie, tot prin judecata justiţiei» Şeremet îi cere miliţianului de serviciu o pereche de cătuşe. Nu arc. îi cere o sârmă şi îi ordonă să-mi leg mâinile la spate şi aşa să mă aducă «în colonie» şi să mă bage la carceră. în timp ce acesta executa ordinul, îi spun comandantului lagărului: «Domnule comandant, şi acesta este un abuz, după cum este un adevărat eroism din partea deţinuţilor că intră în mină şi muncesc cu raţia de pâine redusă şi cu o hrană atât de slabă caloric».

Cei doi pleacă, se sună terminarea şutului. Trec pe lângă mine deţinuţii, rând pe rând («Şase la corfa!»), şi cu ultima corfa şi eu, având mâinile legate la spate, cu însoţitorul meu care mă predă ofiţerului de serviciu, un plutonier, transmiţându-i ordinul dat de Şeremet. Plutonierul, un ins voinic şi mai de treabă, îmi dezleagă mâinile, mă duce la carcere, aşezate în spatele lămpăriei şi, parcă scuzându-se, zice: «Ordinu-i ordin!», apoi mă închide în strâmta cuşca de scânduri.'Sunt două carcere, având acelaşi acoperiş. Cea în care-s închis eu, prima, are în partea superioară a uşii un gol: scândura a fost ruptă atât

cât să încapă, pe lat, un pachet de ţigări.

Se bătuse toaca metalică, semnalul intrării în mină a schimbului de zi şi înjur, la lămpărie, este forfotă. Profitând de aglomeraţia din faţă şi de rumoarea celor care îşi cer lămpile ori mai cer carbid de rezervă, vine Dodi Mărăscu – care era în schimb cu mine –, îmi dă repede o brichetă şi un pachet dc ţigări, urându-mi curaj. Peste câteva minute, aud o bătaie discretă în peretele carcerii şi o voce, pe care n-o cunosc, spune un singur cuvânt: «curaj». Foarte curând, scena se repetă, însă era o altă voce. A început să funcţioneze solidaritatea fraternă a deţinuţilor.

După ce schimbul I a intrat în mină, bat în uşă până ce vine plutonierul de serviciu şi îi cer să-mi dea voie pentru necesităţi fireşti şi să-mi schimb salopeta care este udă. îmi dă voie, mă duc la dormitor, dar nu mă mai îmbrac cu hainele melc: pun pieptăraşul-cojocel şi peste el cămaşa, iar peste ea o haină vărgată, dublată discret cu o misadă subţire, zeghea lui Stelian Bădescu, ce ini-o împrumută fără să i-o fi cerut, după modelul lui Bujor Sârbu, care luase pantalonii mei de puşcărie, ca să mi-i dea pe ai lui, tot vărgaţi, dar îmblăniţi. Sunt îmbrăcat regulamentar, în costum vărgat, numai de nu m-ar controla pe dedesubt plutonierul de serviciu. Nu mă controlează, dar Şeremet şi-a adus aminte de «omul lui» şi a trimis o pereche de cătuşe pe care, conform ordinului politrucului, le voi purta timp de zece zile, trei la carceră şi şapte la «neagra», cu mâinile la spate.

în carcera de alături a fost introdus un deţinut, pedepsit de Şeremet (Tămâie) la «tribunalul producţiei» cu o zi de carceră pentru că nu-şi făcuse norma în mină. Vecinul meu are însă mâinile libere, face parte dintre cei vechi, este fumător şi are chibrit, iar peretele de scândură dintre noi are un nod, un dop care poate fi scos, şi pe el încape o ţigară: fumăm deci. Pe urmă ne ajunge oboseala pe amândoi şi ne căutăm – fiecare poziţia în care să putem dormi. Locul strâmt nu ne îngăduie măcar să stăm în fund, înghesuiţi în pereţii carcerii adormim până amorţim, ne trezim într-un soi de beţie a oboselii.

Când vine schimbul 1 din mină, pe el îl scot ca să se pregătească pentru intrarea în şut. După aceea, mi se dă şi

mie voie la W.C., în care scop mi se scot cătuşele: la dormitor, fraţii au avut grijă să-mi aducă pâine şi, nu ştiu de unde, puţin zahăr, pe care le mănânc în grabă, ca să nu întârzii de la reîntâlnirea cu cătuşele.

Este începutul lui octombrie, se lasă răcoarea nopţii şi a muntelui (lagărul este situat deasupra Cavnicului la 576 m altitudine), orele sunt zgribulite şi ele, timpul din ce în ce mai friguros, bine că nu plouă, norocul meu că Stelian Bădescu şi Bujor Sârbu m-au echipat şi că-s tânăr, aşa că mai âdorm şi mă trezesc amorţit şi înfrigurat, după care iar adorm şi iar...

Dimineaţa, când vine schimbul II din mină, câteva discrete salutări şi urări de curaj: Dodi Mărăscu, Mitică Ciobanu, Guşa Gache, Liviu Brânzaş, iar când intră schimbul 1: Dan Mihăilescu şi părintele Aurel Lazarov.

A trecut ziua a doua şi noaptea ei, a trecut şi ziua a treia, când seara, înainte de «număr» şi dc «închidere», sunt scos de la carceră şi dus la «neagra». Aveau nevoie de carcere pentru nou-condamnaţii de Şeremet de «Tribunalul producţiei»...

«Neagra» este o cameră de 3 x 3 m, având geamurile vopsite în negru, complet goală, dacă nu pun la socoteală soba de zid în care nu s-a făcut foc de când i s-a schimbat destinaţia fostei magazii.

Baraca – dormitor care cuprinde «neagra» – închide careul format de celelalte trei laturi de baie, ca latură opusă, având în stânga baraca multifuncţională: bucătărie, sala de mese, biroul producţiei (şi sediul «tribunalului Tămâie»), iar în dreapta, baraca în care sunt magaziile şi «cantina» (magazinul lagărului).

La «neagra», aveam să dorm direct pe duşumea. Ba nu! Mi s-a dat o pătură veche, pe care am întins-o cu picioarele (mâinile îmi erau prinse în cătuşe, la spate), ca să nu murdăresc împrumutatele haine vărgate cu motorina dată din belşug pe duşumea. Este greu să dormi fără să ai pe ce să pui capul, dar şi mai greu când ai mâinile legate la spate.

' . *

Am încercat să-mi scot o mână din cătuşe, să o strâng spre a o trece prin brăţară: nu mergea. Nici cu stânga, nici cu dreapta. Am insistat şi, după mai multe încercări, zdrelindu-rni nodurile degetului mare, al degetului mic şi al

mijlociului, am reuşit să-mi scot mâna dreaptă din brăţara ei. Am slăbit şurubul cătuşei drepte spre a face brăţara mai largă şi am lăcut manevra inversă, tot strângând mâna şi frecând zdreliturile: mergea. Mi-am desfăcut şireturile de la bocanci (schimbasem opincile o dată cu hainele), i-am scos şi mi i-am făcut căpătâi, sub pătură. Mi-a venit în minte replica din opereta *Liliacul:* «Veselă puşcărie, domnule!» Starea de spirit contează enorm, iar autoironia intră în umor, el însuşi un adjuvant spiritual.

După o noapte în mină şi după două nopţi înghesuite între trei zile dc carceră, am dormit adânc, deşteptându-mă însă de câteva ori, căci «salteaua» duşumelii era tare. Oricum, faţă de carceră, mă simţeam ca la o cabană. ■

Peste zi, când miliţianul de serviciu la barăcile-dormi toare 3 şi 4 lipseşte din baraca 4 (în care există cabinetul medical simetric cu «neagra»), primesc pe jos, prin uşa încuiată dar împinsă cât să treacă o punguţă de hârtie, ca pentru medicamente, dar conţinând zahăr, şi mai primesc câteva felii de pâine, tăiate astfel ca să încapă pe forţata deschidere îngustă a uşii încuiate. Primesc şi un supliment: pe gaura cheii, câte una, ţigări. Am încă bricheta lui Dodi la mine şi fumez, rar şi cu uşa sobei deschisă.

Zahăr, pâine, ţigări: acţiunea are ca iniţiatori şi realizatori pe doctori şi pe câţiva dintre deţinuţii vechi, având dormitoarele în baraca 4. Cine îşi închipuia că abia peste 39 de ani, în care timp unora le-am uitat numele, aveam să le evoc solidaritatea? Totuşi îmi aduc aminte, sigur, de Petrică Balanov, de Dan Mihăilescu, de Guşa Gachc, de Dodi Mărăscu, ca şi de doctorii noştri, toţi trei veniţi de la l’eninsulă-via Aiud, ei asigurând, pe rând, permanenţa medicală în mină, cu fiecare schimb şi la cabinet. Doctorii noştri: lancu Morariu, Romulus Copăccanu şi llie Don, un fagărăşean şi doi bănăţeni, toţi trei bine pregătiţi în profesie şi devotaţi oamenilor din jur.

Este timpul să motivez aici marea recunoştinţă ce i-o port aceluia dintre miliţieni căruia i se spunea «Chiţ-Chiţ» sau «Şoricelul» (miliţianul pasiv din camionul ce ne transportase de la gară la Cavnic), numit aşa pentru că era simpatizat de deţinuţi, ei simţiseră că era un om bun. Fiind la «neagra», în cea de a doua sau în cea de a treia seară, după «număr», s-au petrecut cele ce urmează: miliţianul de serviciu deschide uşile, vine ofiţerul de serviciu însoţit de un sergent, se dă raportul de

către şeful de dormitor cu numărul deţinuţilor prezenţi, se notează, cei doi pleacă, miliţianul de serviciu încuie fiecare dormitor, dar când ajunge la ultima cameră, «neagra», în loc să încuie uşa, îmi cere să mă întorc cu spatele la el, îmi desface la maximum şuruburile de la cătuşe, îmi spune să încerc dacă pot să-mi scot mâinile şi să le pun repede la loc, în cătuşe. îi mulţumesc, ne privim în ochi, încuie uşa şi apoi uşa barăcii, pe dinafară. Dimineaţa, la deschidere, descuie întâi uşa de la «n,eagra» şi-mi spune să mă întorc; ştiam lecţia: strânge şuruburile de la cătuşe în care se aflau mâinile mele, la spate, mă întorc mulţumindu-i şoptit, ne privim în ochi, descuie apoi celelalte camere: vin cei cu «numărul»...

Peste trei seri acest om de curaj şi de omenie este iar de serviciu şi scena se repetă, la «închidere», pentru noaptea, şi la «deschidere», dimineaţa. .

Regret că (încă) nu-i cunosc numele adevărat, dar când aceste pagini vor deveni carte, îmi propun să ajung cu ea la acest om «nu mare la stat», dar curajos bărbat şi bun român, profitând de bunăvoinţa lui Ionică Băurceanu, pe care l-am găsit şi l-am lăsat la Cavnic, ca şi

pe Mircea Buteanu întâlniţi în acest an în «Mântuleasa 10» cu trilaterală bucurie şi pe al căror sprijin contez.

în penultima zi de «cazare» la «neagra», era seara în intervalul dintre venirea schimbului I şi plecarea schimbului II, animaţie p spaţiul dintre barăcile dormitor 3 şi 4; mi-am potolit nevoia de muzic fluierând arii din opere, din operete, muzică uşoară, tot ce mi-a treci prin cap, iar în momentul când de afară am auzit un salut şi încurajare, mi-am zis că este datoria mea să întorc vizita – şi ar «dat sonorul mai tare», punct ochit, punct lovit, ca la tir –, pân când «Berbecul», miliţian de serviciu, îmi bate în geam: «Ce, mă, n mai poţi de bine?» «Poate că nu mai pot de rău!» «Lasă vorba!» «Nici nu vorbeam, fluieram!» Darmomentul de comunicare cu ceilal se încheiase.

A doua zi dimineaţa acelaşi caraiiu «dă deşteptarea», bătând c cizmele în uşile dormitoarelor şi la «neagra», trezindu-mă dintr-u vis care avea să devină mai târziu *Răspuns la invitaţia cocorilor.*

în cele şapte zile de la «neagra», oficial cu mâinile puse l spate îu uăiuşu, suvasu du ci dinunuaia şi scai a penii a iiuuusiiăid fireşti, am primit câte un sfert de pâine (250 gr.) pe zi, pe care mâneam dimineaţa, după program, spălatul pe mâini şi pe ochi, cu care prilej beam şi apă.

La sfârşitul celor 10 zile, dimineaţa, sunt trimis la dormitor sa mă pregătesc pentru intrarea în mină. în izolarea de la «neagra» «scrisesem» mintal.

Abel către Cain

Fratele meu, Cain, care mă ucizi! Văd în ocnii tăi umbre de omizi: ura şi prostia văd cum işi dau mâna straşnic hotărâte să:ţi spurce fântâna. Strig, de sub genunchiul tău de ucigaş: jnă-ndrăgiră temniţi, patimii ocnaş pentru îndrăzneala de a fi visat altă rânduială şi-un ev înstelat.

Eu şi pentru tine, pentru pruncii tăi
şcoli visai, înalte, biblioteci şi băi, .
teatre şi muzee şi pieţe bogate zilele
să-i fie-n toate-ndestulate.

Eu şi pentru tine am visat, flămând,

Ţara, o grădină spre soare iiiiilml, Viaţa ta să cânte, zvon

de anin mie. limpede şi dreaptă, sfântă liturghie. Fratele meu, Cain, care mă ucizi, mor, dar adevărul nu poţi să-l închizi: aburind spre aştri din sângele meu va scula din tron pe Tatăl-Dumnezeu!

Naşul meu strâmb, Şeremet, nu m-a uitat: a mai avut grija de a mă trimite pe galeria Sfinţilor, una dintre cele mai calde şi neaerisite din mină, ca vagonetar, muncă solicitantă şi la vederea tuturor caraliilor. Se adunaseră acolo vagonete pline şi rostogoale pline cu minereu, astfel că am avut de lucru mai bine de o săptămână şi drept coleg pe un neîntreg la minte, din categoria celor mereu flămânzi, chinuit de o foame animalică, un nevinovat politic condamnat pentru omisiune de denunţ. Săracul, era figura cea mai tâmpă din lagăr, şi mi-aduc aminte că odată, luându-şi rezervă de carbid pentru lampă, pusese carbidul într-o cârpă, iar cârpa la piept, sub cămaşă. Cum galeria avea şi locuri în care ploua – infiltraţiile de apă din mină – tot trecând nrin locurile acelea, cu vagonete nline la dus, cu vagonete goale la întors, pe la mijlocul şutului, îl aud strigând ca şi când s-ar fi împuşcat vreun front de lucru perforat: «Ardeee!». Nu era departe de mine, nu se auzise vreun semnal şi nu se vedea nimic arzând, mă duc repede către el şi îl întreb unde arde. El, arătând către cămaşa lui, strigă iar plângăreţ: «Ardeee!». îi bag mâna în sân, dau peste cârpa plină cu carbid, care, udându-se, se încinsese; i-o scot şi pe cine să mustri? în altă zi, nărodul era să-mi rupă picioarele când după ce a trecut cu două vagonete – în loc de unul! –, de o contrapantâ, le-a dat drumul fără să le mai ţină, frânându-le, şi fără să strige: «Fereşte!» Era întuneric, eu împingeam alt vagonet, vagonetele libere au dat peste mine, mi-au îndoit picioarele şi m-au târât mai bine de un metru, până când, cu o forţă a disperării, am reuşit ca agăţat de vagonetul din faţă şi proptit cu genunchii şi cu spatele să frânez vagonetele agresoare. Am strigat la el, revoltat că fusese şi leneş – hărnicia leneşului îl făcuse să împingă două vagonete în loc de unul singur, care putea fi frânat –, şi neprevăzător: că nu strigase să mă avertizeze că le-a dat drumul, dar foarte repede, când i-am revăzut chipul de înapoiat mintal, m-am mustrat pe mine însumi că n-am avut în vedere condiţia lui umană, că l-am tratat ca pe un om normal şi i-am mulţumit lui Dumnezeu că nu m-a lăsat să devin invalid. •

Discuţia mea din abataj cu Şeremet şi cu comandantul lagărului, relatată celorlalţi de Marinică Neacşu şi de Berlescu, precum şi pedepsirea mea au avut danii să-mi atragă simpatii în rândul deţinuţilor şi să-mi deschidă bunăvoinţe, sporite de faptul că «scriam» versuri.

Mă şi bucur, dar îmi este şi ruşine că oameni care ştiu cu mult înaintea mea şi mai aspru ce este închisoarea şi lagărul, ce este pierderea libertăţii şi a legăturii cu familia, ce este durerea omenească şi ce este suferinţa umană, mă tratează ca pe un egal.

În aşteptare la corfă, Ia coborârea ori la ieşirea din mină; pe galerii, se apropie de mine şi îmi vorbesc, fiecare vrând parcă să se edifice asupra mea, dar fiecare altfel, conform structurii lui: ca un captiv gladiator dac, Alecu Caranica, iar profesorul Ştefan Muscalu, cu nobila detaşare a intelectualului distins, cu impetuoasă asumare a jertfei, părintele Aurel Lazarov, ca un târziu cruciat, bădia Costache Teofănescu şi ca un ascet creştin, Dumitru Spânoche.

Cu gândul la modestia lor şi la ţinuta lor etică exemplară, dar şi la cea pilduitoare a multor tineri, «scriu» un text care se chema *N-ain fost croi de basm ori de legendă.* După eliberarea mea, când am transcris din memorie zestrea poetica am incmsoare şi am pus-o la păstrare, n-am reţinut decât prima strofa, continuarea părându-mi-se o evadare din modestie şi... versificaţie.

Bătrâni sau tineri, uneori imberbi.
n-am fost eroi de basm ori de legendă, _
dar nici n-am aplecat sub cnut spinări de şerbi, nici nc-
am dat sunetele în arendă...

Doamne, cum mai strigă uneori, în somn, Roman Braga! Fostul student în teologie, chinuit cu drăcească perseverenţă la Piteşti, interiorizat, atât de răvăşit şi obsedat de năluciri le-i nocturne, nu uită dimineaţa să-şi ceară iertare pentru că ne-a tulburat somnul în noaptea care a trecut.

După eliberarea sa, a absolvit teologia, s-a călugărit şi, fiind cuprins în grupul mistic de la Mănăstirea Antim «Rugul aprins al Maicii Domnului», a mai făcut o repriză de închisoare din 1958 şi până în 1964. Acum este arhimandrit şi duhovnic la Mănăstirea Jacksonville – S.U.A., unde a fost stareţă Maica Alexandra.

Unul dintre minerii vechi, fost şi la Baia Spric, din Hârşova, cred, este un bărbat înalt şi cu prestanţă, un ţăran luminat, cu judecată şi vorbă bine chibzuite, un om puternic prin caracterul său stoic, mi

s-a impus ca o personalitate în lumea aceea deloc săracă în oameni de generoasă înzestrare şi stăruitoare preocupare pentru autodepăşire. L-am surprins însă o dată pe Nenea Vasile Mocanu într-o criză a aşteptării exasperate: «Dacă Churchill şi Roosevelt nc-au vândut lui Stalin, cum vor reacţiona americanii dacă Ivan va ajunge să-şi scuipe cojile seminţelor de floarea soarelui în obrazul Statuii Libertăţii?» Din fericire, pentru omenire, n-a ajuns...

Frumoasa toamnă din septembrie s-a prelungit şi în octombrie, numai că soarele c şi el la capătul puterilor, ca mulţi dintre deţinuţii vechi, la întoarcerea din mină. Scriu şi din ceaţa amintirilor iese în prim-plan Mişu Ocneriu, cel mai înalt dintre noi, înalt şi slab, dar puternic şi blând, cum îl simţi din privire şi din glas, când îţi vorbeşte privindu-te în ochi. Nimeni nu arată ca scos din cutie la ieşirea din mină: galbeni, uzi şi murdari, îi deosebeşti pe perforatori şi pe ajutorii lor de ceilalţi (vagonetari, rulători, dulghari, instalatori de ţevi ori de şine pentru vagonete) după feţele mai colorate de uleiul perforatoarelor, în timp ce rugina şi noroiul galben de aţâţi oxizi din mina au dat salopetelor aspectul unor haine de camuflaj.

Ne aşteaptă afară din mină aerul curat, iar spre a deveni curaţi şi noi, baia, cu moş Roşeală, fost poliţist cu grad inferior, care ca să economisească apa caldă, o opreşte şi ne îndeamnă stereotip: «Sapunaţi-vă, domnilor, săpunaţi-văl», apoi, duşurile curg iar şi îmbăierea are darul să ne ridice tonusul vital până la fiorul bucuriei de a fi, încă o zi, întregi, cu prietenii, în lucrarea lui Dumnezeu cu neamul nostru şi cu toate cele îngenuncheate ca el. Aşa se încheagă...

Zi de toamnă la Cavnic

Fagii şi brazii adună ultima lumină a soarelui, bunic în
agonie şi-s munţii toţi o vegetală elegie, aromitoare-a fân şi
a răşină;
ne-am vrea acum la un cules de vie când toamna ne
petrece pănă-n mină.

Târziu, când brazii şi-au aprins în vârfuri stele
- ca în copilăria noastră, de Crăciun -

- ne-ntoarcem vlăguiţi şi uzi. Ce bun e aerul şi Dumnezeu că ne-a ferit de rele!

Din calendarul nostru de surghiun mai aruncăm o filâ-n vânt printre zăbrele.

...şi sc termină în duminica următoare, privind către muu Gutâiului şi către munţii Lăpuşului şi către munţii Ţibleşului, doriţi libertatea şi interzişi ca ea.

Ne-au venit banii, puţini, pentru munca de la Canal, putem s ne cumpărăm ţigări şi câte un borcan cu gem sau compot ş «Eugenia», un grosier sortiment de napolitane.

Nenea Sandu Butoi, oltean din zona Piatra Olt, avea unele dispute amicale cu bănăţenii din dormitor referitoare la organizarea gospodăriilor sau care bucătărie este mai rafinată: a oltenilor sau bănăţenilor. Vine de la «cantină», intră în dormitor cu mâinile ridicate în fiecare cu câte un borcan şi, arătându-le celorlalţi, zice încântai «Cred că numai la Paris se mai găseşte aşa ceva!» Unul dintre bănăţeni, nenea Tudor Crfstescu, mai curios, îl întreabă ce fel d compot a luat, căci se vedea că borcanul conţine fructe şi cev lichid. Nenea Sandu, triumfător: «De mirabele!» Vedeţi dumnea voastra: nu de prune, de cireşe on de gutui... De mirabele! Mă uit amuzat, el observă şi mă întreabă ce fel de fructe sunt mirabelele
Zâmbesc enigmatic şi îi spun că nu vreau să-i stric surpriza. Febril desface borcanul, ia o linguriţă şi reacţionează olteneşte: «...tu-i starea mâi-sa, astea-s curcuduşelc noastre!», spre hazul tuturor şi al lui însuşi, care intră repede în corul râsetelor şi al comentariilor vesele

«Naşul» Şeremet m-a dat în grija lui Peceriţă. în «! ibcrtatea> comunistă fostul frizer devenise activist de partid, director de gospodărie agricolă de stat, un zbir pentru cei din subordine, până când este condamnat pentru deturnare de fonduri. Ajunge la Cavni şi o vreme este folosit ca frizer şi «turnător» iară acoperire, atât de zelos, încât începuseră să se ferească de el şi miliţienii. Este avansat ca şef de schimb la «orizontul 33», funcţie în care Peceriţă m-«ajutat» ca pe atâţia alţii să cunosc locurile cu ploi acide ori mai abataj neaerisite «în fund de sac», unde şi căldura era mai mare, şi munca

Am fost norocos însă: în locurile de muncă epuizantă n-am fost

singur ci împreună cu nenea Gheorghiţă Fortunescu, un dâmboviţean înalt şi voinic, cu care lucrând ca rulători, m-am înţeles admirabil şi nici nu putea fi altfel, pentru ca la Cavnic devenisem rude: amândoi

eram «finii» lui Şeremet, nenea Ghcorghiţâ de la un pune« În «tribunalul producţiei», unde spusese că la Cavnic munca şi icroaicu sunt una cu Şeremet cu tot; fusese recompensat cu carceră de crtlie Şeremet, cu stimă însă de către deţinuţi.

Pe Peceriţă aveam să-l revăd la Constanţa, peste trei ani, după eliberarea mea şi a lui, căci i se rejudecase procesul, îmi spusese prietenul meu I. B., economist cu calificare universitară, care mă însoţea şi îl cunoscuse ca Director pe Peceriţă. Ne-am întâlnit întâmplător şi la mâna întinsă de Peceriţă, care m-a salutat spunându-mi numele de familie, am dus ostentativ mâna la spate, motivând că nu dau mâna decât cu oamenii de treabă. Canalia nu se aştepta la înfruntarea aceasta şi a bâiguit o întrebare de disculpare, primind răspunsul drastic, dar cuvenit, şi întoarcerea spatelui. Prietenul meu, descumpănit, şi-a luat rămas-bun de la Peceriţă şi ini-am dat seama din tonul constatării lui uimite: «l-ai zis? I-ai zis lui Peceriţă?» câtă teroare exercitase ticălosul asupra subordonaţilor lui înainte de arestare, dacă după atâţia ani,'unuia dintre ei nu-i venea să creadă ce văzuse şi auzise...

Nici acum, dacă l-as întâlni pe Peceriţă. nu i-as întinde mâna, dar l-aş întreba, cât aş putea eu de blând, dacă şi-a împăcat sufletul cu Dumnezeu spre a fi iertat de oamenii chinuiţi de el direct, cu seninătate, ori prin turnătoriile lui la Şeremet.

Ziua Sfinţilor Arhangheli Mihail şi GavriiI cade într-o sâmbătă, înainte ca Dan Mihăilescu, care are ca nume de botez şi pe Mihai, să intre în mină, mă reped în dormitorul lui şi-i urez «la mulţi ani, în libertate!»

Ne vom revedea mâine, duminică, să «sărbătorim», stând de vorbă, ocazie cu care Mircea Marinescu ne povesteşte, cu haz, ce bucurie a avut la Peninsulă un legionar tânăr – şi de caracter, ca mai toţi –, căruia tatăl său îi trimisese o valiză din lemn, căptuşită cu carton alb, ca să aibă în ce să-şi păstreze alimentele. La o percheziţie, un soldat-securist mai zelos vâră baioneta pe fundul valizei să vadă ce-i cu cartonul acela: stupoare! pe partea cealaltă era portretul fostului rege Carol al Il-lea; tânărul se disculpă, arătând că nu ştia ce avea cartonul pe cealaltă parte şi că, oricum, între Carol al II-lea şi legionari n-au existat relaţii bune, dimpotrivă. «Lasă că ştim noi!» şi vorba «norocosului»: l-au «toflăngit cât cuprinde»...

Şi pentru că tot este sărbătoare şi timp pentru povestit, Mircea Marinescu îşi aduce aminte că la Ministerul de Interne, într-o anchetă, i se cere să spună numele de familie al unuia, neprins, despre care anchetatorii ştiau doar că pe numele mic, familiar, se cheamă Lică. Negând că l-ar cunoaşte, Mircea este aşezat cu faţa la perete şi este obligat să spună cu voce tare: «Cum îl mai cheamă pe Lică? Cum îl mai cheamă pe Lică?» fără să se oprească. După aproape o jumătate de oră din această probă, la un moment dat îşi dă seama că era gata-gata să adauge întrebării şi numele de familie al lui Lică şi se îngrozeşte; se stăpâneşte, spune întrebarea formulată până când anchetatorul se plictiseşte şi îl trimite la celulă. Acolo, noaptea, se visează coborând pe o scară imensă de la cer până la pământ – ca în filmul *Drumul spre stele,* cu David Niven, ce rulase prin 1945-1946 – şi urlând: «Cum îl cheamă pe Lică Rosei?» se trezeşte înspăimântat şi se gândeşte ce să facă pentru a contracara, blocându-l, mecanismul psihic declanşat prin repetarea întrebării. Se scoală, se aşează cu faţa la perete şi, ca şi când şi-ar fi făcut rugăciunea – nu ştiai cu cine stai în celulă... –, începe să spună, în gând: «Nu-l cunosc pe Lică! Nu-l cunosc pe Lică!» A fost o lungă rugăciune simulată.

Pare o povestioară psihologizantă, caraghioasă, dar «băieţii» aveau multe metode subtile de dereglare a inhibiţiei sau a blocării parţiale sau totale a memoriei, ca şi a psihicului victimei anchetate şi, în plus, experimentau: aveau şi timp, şi oameni. ■

Fusesem la Peninsulă în aceeaşi brigadă dublă H 3-H 4, «la Dobrescu», cu bănăţenii TudorCristescu, Paul Botoş, Martin Bugarin, Ion Feneş, iar acum eram în acelaşi dormitor cu ei, care, la Canal, lucraseră ca pietrari şi ca zidari, tocmai oameni potriviţi ca să lucreze la «boltirc», pe o galerie unde roca era sfărâmicioasă şi cam instabilă, nu departe de locul în care se deschisese, în urmă cu un an, cea mai mare «geodă» (o cavitate) din mina Cavnic – spuseseră artificierii civili, care o cunoşteau în întregime.

Boltirea este o zidărie uscată, cu blocuri de steril (rocă fără minereu), spre a realiza o arcadă, o cerime nouă, artificială, care, în partea superioară a închiderii sale, e împlinită ca o zidărie cu mortar, pe un cintru, un cofraj

semirotund. Pe măsură ce se zidea un inel al boltirii, se rambleia deasupra şi în părţi cu steril spre a preveni o prăbuşire, rostul boltirii fiind acela de a se realiza siguranţa circulaţiei pe galerie a oamenilor şi a vagonetelor. '

Când boltirea a ajuns în dreptul geodei, echipa a trebuit să fie mărită; cei vechi m-au cerut nominal, după ce vorbiserăm împreună, ca om care mai lucrasem ca zidar şi pietrar, cerere upioluilA tic Şeremet, pentru că era o muncă de specialitate, dar grea, uu Ionii de lucru periculos, fapt ştiut de toţi... Participasem la lermmaicii unui inel; de la boltire, ne ştiam între noi, se lucra cu spor, căci pe galerie era răcoare, atmosfera în echipă fiind una de solidaritate activă, când la inelul următor ne aştepta o situaţie curioasă: pereţii galeriei se aflau mai apropiaţi decât până aici, numai că ci nu erau nici măcar dintr-o rocă sfărâmicioasă, ci dintr-un soi de mamă tare, un fel de ghips, dar ncavând rezistenţa rocii, situaţia impunea lărgirea pereţilor pentru ca boltirea să-şi păstreze gabaritul, operaţie pe care o făceam folosind tâmâcoapele. Eu ciopleam în peretele stâng al galeriei, iar Ion Feneş în cel drept, în acea zi de 25 noiembrie 1953, ziua Sfintei Ecaterina, patroana onomastică a soţiei mele...

Imediat după boltire, pe un vagonet fuseseră puse scânduri ca o podină, pe care era urcat nenea Tudor Cristescu şi lucra la finisarea inelului terminat. Ceilalţi trei erau duşi să încarce steril în două vagonete şi să le aducă la noi. Eu ciopleam conştiincios în mama peretelui când, după o lovitură de târnăcop dată de mine, s-a produs o despi indeie din el a unei pu ţi uni, căzând a stins lămpile cu bufnitura ei, l-a aruncat de pe vagonet pe nenea Tudor Cristescu, iar pc mine m-a lovit pe umărul stâng, răsucindu-mă spre dreapta şi, încă o dată, altă desprindere, în creştetul capului, îngropându-mă sub ele şi sub un morman de mamă ce nu-mi permite să mă mişc. Eram prins într-o poziţie în care picioarele îmi erau în X, iar de la mijloc, cu o treime întors către dreapta, în alt plan decât picioarele şi deasupra mea cu acea greutate imensă ce mă imobiliza, presându-mi spatele peste ţeava de aer comprimat, ruptă şi distanţată de la perete. Masa de mamă

adusese întunericul, iar conducta de aer comprimat ruptă făcea un zgomot şuierător. Cred că am leşinat şi, când m-am trezit, repede cred, mă strivea greutatea mamei, nici mâinile nu mi le puteam mişca, iar X-ul strâmb în care fusesem transformat era dureros, dureros... şi nu venea nimeni, cine ştie ce s-o fi întâmplat şi cu ei. M-am gândit că dincolo de boltire, într-un abataj, lucra o echipă de perforatori şi singura lor trecere spre corfă era pe la noi. Dar cumplit mă dureau picioarele şi spatele pe ţeava ruptă dincolo de mine; nu puteam face nimic şi nu venea nimeni. Cred că am mai leşinat o dată şi m-am trezit când am auzit în jur glasuri. Printre ele, al lui nenea Tudor, care, găsindu-mi boneta vărgată, striga către ceilalţi: «Aici trebuie să fie!», iar către mine striga o încurajare disperată:

«Să nu mori, mă, nea Ghiţă, să nu mori că te salvăm!» Doar că urcaseră mai mulţi pe grămada de mamă, şi pe plăcile sfărâmate aşezate peste mine, un ultim şoc fiind chiar greutatea salvatorilor; au dat la o parte sfarâmăturile şi o placă de pe capul meu, iar apoi trei inşi au înlăturat placa cea mare, căzută întâi, şi sfarâmăturile ei ca să mă poată scoate, dar nu mă puteam ţine pe picioare...

Veniseră mulţi în ajutor şi cei din abataj, care nu mai aveau aer pentru perforat, şi cei din echipa noastră, şi doctorul lancu Morariu, de la punctul de ajutor medical din mină. M-au ridicat, Paul Botoş m-a luat în spate şi în drum spre punctul medical ne-am întâlnit cu cei care veneau să vadă ce se întâmplase la Boltire. Printre ei, şeful vagonetarilor, Spiru Haralambescu, figură pitorească şi lider al unor muncitori portuari din Constanţa, care, după vreo zece zile, îmi povestea zâmbind, răsucindu-şi mustăţile enorme, că atunci l-am salutat ca de obicei cu «laso, barba!», vrând să-l asigur că totul este în ordine, numai că... vocea mea i s-a părut a fi a unui pisic jigărit...

La punctul medical am fost întins pe o targa şi după vreo oră l-am rugat pe doctor să-mi ajute să mă scol. lancu mi-a spus să stau liniştit, dai cu am insistai, pentru că mă temeam că nu ma voi mai putea folosi de picioare, până ce, ajutat de el, m-am ridicat pentru câteva clipe: mă dureau cumplit picioarele şi bazinul, dar rni-am dat seama că nu voi deveni olog şi, cu caznă, întins iar pe targa sanitară, am adormit: seda tivul pe care mi-l dăduse prietenul meu, doctorul, îşi făcuse efectul.• .

La terminarea şutului, s-au rânduit câteva perechi de fraţi mai voinici şi mai tineri la targa cu care m-au dus până în' lagăr, la infirmerie, unde câteva zile m-am ajutat de cârje ca să pot coborî din pat până la...

Cei din echipa de la Boltire mi-au spus a doua zi, când au venit din mină, că au încărcat şapte vagonete cu mama căzută acolo şi că vagonetul cu platforma de lemn a fost o prezenţă foarte utila, pentru că a preluat o parte din şocul produs de desprinderea de mamă.

Cu ajutorul lor am refăcut filmul accidentului, în care am avut «şansă la ghinion», cum se mai zice.

Timp de 10 zile cât am stat internat la infirmerie, m-au vizitat mulţi tineri sau mai vârstnici, dar în mod deosebit îmi aduc aminte de Ilie Boeru, care, plecând, ne-a salutat pe toţi ca în Făgăraş: «Dumnezeu s-ajute!», cu un ton grav de

creştin devotat. Ţin minte

164 ’ .

nu doar că mi-a sunat bine, ci şi pentru că pe mine Dumnezeu m-a ajutat, încă o dată, să nu rămân olog.

Din accident am rămas cu un nodul traumatic în zona rinichilor, unde ţeava de la aerul comprimat mi-a lăsat pe viaţă «O amintire de la Cavnic».

Şi am mai rămas cu ceva: cu o preţuire binemeritată pentru cei trei doctori ai noştri, pricepuţi şi devotaţi: Romulus Copăceanu, Ilie Don şi lancu Morariu.

Una dintre satisfacţiile minerilor-deţinuţi era, fără îndoială, colectarea «Florilor de mină», când hazardul le zâmbea cu ele. Cele mai diverse şi mai neaşteptate vecinătăţi: calcit pe blendă, stibină pe calcit, pirită cu cuarţ transparent, rodocrozit cu oxizi de mercur; sau ametiste, ca acela găsit de mine, violaceu, de mărimea unghiei degetului mare şi având pe el o cruce în relief – amănunt pe care îl găsisem semnificativ: era un semn, un mesaj –, ametist pe care l-am pus bine în galeria R.ainer, spre ieşirea din mină şi acolo a rămas. Mă bucurasem de găsirea ametistnlni îl arătasem celor care iubeau lucrurile frumoase, pentru mine florile de mină fiind un echivalent subteran şi mai rar a florilor de la suprafaţă. Sunt înclinat să cred că găsirea ametistului cu cruce era un semn pentru atunci: că sunt pe drumul cel bun, şi un mesaj pentru acum: că nu am dreptul la o decoraţie purtând semnul divin.

Când o gospodină se păcăleşte şi cumpără o maioneză veche sau came de o prospeţime dubioasă, spre a nu periclita sănătatea mesenilor, ea renunţă la ele. ■ >

Când în lagăr a fost adus, tăiat, drept came pentru cazan, un porc negru, bucătarii şi-au manifestat rezerve organoleptice pe care le-au adus la cunoştinţă plutonierului cu aprovizionarea. Acesta – motivând că porcul a fost, de fapt, un vier, şi de aceea are un anume miros – le-a ordonat bucătarilor să-l spele, să-l frece cu oţet şi să-l folosească la prepararea felului întâi, drept ciorbă. Poate că a mai contribuit la contraperformanţa culinară şi starea cazanelor de gătit, care trebuie cositorite mai des când se fierb în ele ciorbe acrite cu

oţet. Fapt este că farfuriile cu ciorbă aveau o spumă suspectă şi mirosul acriu al fermentaţiei. Bucătarii au prevenit discret pe primii consumatori să renunţe la felul întâi, dar nu toată lumea a fost prevenită şi nici toţi oamenii, flămânzi fiind, n-au putut să renunţe la ciorbă.

La scurtă vreme după masă s-a instalat o toxiinfecţie alimentară rămasă de pomină sub denumirea «Vierul negru»: în lagăr, cabinele W.C.-urilorau fost suprasolicitate, iar în mină, de-a lungul canalului de scurgere a apelor de pe galerii staţionau, din loc în loc, lămpi de miner...

Atunci am înţeles, pe viu, noţiunea de «şoc alimentar», practicată ca metodă, când era considerată oportună, în închisorile şi în lagărele comuniste. După lungi perioade de înfometare dominate de ciorba de varză răsacrită sau de gogonele «care zbierau de acre ce erau», se trecea la o perioadă, nu prea lungă, în care mâncarea era consistentă (trăiască arpacaşul!) şi substanţială (cu slănina sau uleiul economisite anterior), încât, vai de cei bolnavi de ficat ori de stomac! Ori, ca metoda perfidă să fie şi mai disimulată, pe cei trataţi cu c stăruitoare inaniţie, până la pragul de jos, al caşexiei, fasolea «groasă» nu-i scoală din morţi, ci dimpotrivă...

într-o zi. la ieşirea din sut. pe una dintre galeriile laterale ale «orizontului 100» rezervate civililor, am auzit tinere glasuri feminine şi am văzut chiar, trecând repede prin dreptul porţii metalice, închisă şi încuiată cu lacăt, câteva fete ale căror maieuri albe indicau că se îmbăiaseră înainte de ieşirea din mină...

Fete în mină... Egalitatea între sexe în viziunea comunistă.

Scena nu a fost unică: ea s-a mai repetat, când şi când, niciodată n-a avut însă darul nici să ne bucure, nici să micşoreze ecartul dintre indignare şi neputinţa noastră de a acţiona.

După accident, când am reintrat în mină, n-am mai fosl repartizat la Boltire, ci iarăşi ca rulător. Să mai spună

cineva că Vicc nu avea dreptate când scria că istoria este făcută din înaintări şi întoarceri...

Este îmbucurător pentru mine să constat că, pe măsură ce cunosc mai mulţi deţinuţi, am parteneri de discuţii şi oameni de la care am învăţat, vârstnici sau tineri: credinţa nestrămutată în bine şi în adevăi a lui Taşcu Beca,' exprimată şi când erau de faţă Şeremct ori «căţeii» lui, soldată, evident, cu zile de carceră; inteligenţa analitică şi umorul subţire al lui Sotir Muşu, tot din grupul macedoromânilor care m-aîj cinstit mai mult decât cu prietenia lor, cu o căldură sufletească pe care m-am străduit să o merit: (Sota) Sotir Baţu, Gioga Gheorghe Parizianu, «laie» (unchiul) Virgil Bujin: şi «laie» lorgoveanu, Vanghelc Bileca, Mita Caramihai, suflete mari şi caractere tari, ca şi cci din toate provinciile ţării, înscrişi în catalogul întocmit de Ion loanid, monitor drept, în volumul întâi al cărţii sale, vrednică de toată lauda. Aş fi nedrept dacă nu i-aş pomeni, măcar, pe acei oameni de excepţie pe care paginile episodului Cavnic i-a omis până acum: inginerul Vlădescu, Marinică Dumitrescu, inginerul Fotiade, arhitectul Goga, Cornel Brediceanu, Traian Dăineanu Dumitru Sângeorzan, Grigore lonescu, Vasile Mancici, Eugen Bişoc, Gheorghiţă Savel, Ştefan Hărgălaş şi... pe cei uitaţi îi rog să mă ierte!

Am şi un «vecin», pe Ion Odobaşu, care locuia în Bucureşti pe o stradă paralelă cu aceea a domiciliului meu, aici meseriaş priceput la «tehnică» (instalaţiile de aer comprimat şi apă). Salutul nostru cu «vecine» să reflecte, nemărturisit nici nouă,.dorul de cei de acasă?

Se apropie Crăciunul, brazii sunt deia ninşi, superbul decor al naturii este desfigurat de cel inventat de om: sârmă ghimpată, cucuvele de pază, barăci concentrând suferinţă umană, morală şi fizică, în atâtea feluri câţi deţinuţi sunt.

în scara zilei de 24 decembrie 1953 nu ştiu ce s-a întâmplat: am intrat în mină, dar corfa de la Rainer spre «orizontul 100» nu funcţiona, ceea ce a făcut ca deţinuţii să se

strângă pe o distanţă de cca 150 metri, în aşteptare: lumina lămpilor de miner avea ceva din lumina pâlpâitoare a lumânărilor, gândurile ni s-au adunat, curate ca dorul, în colinde.

Corul bărbătesc; improvizat, dar sunând convingător, date fiind atât de multe veci cultivate, a deschis «recitalul» cu: «Bună dimineaţa, la Moş Ajun!», a continuat cu: «O, ce veste minunată!» în versiunea populară şi în cea nouă, pe versurile lui Radu Gyr:

... Maica Domnului Curată Adu vestea minunată,
înflorcască-n prag Zâmbetul Tău drag Ca o zi cu soare,
. Zâmbetul Tău drag
îl aşteaplă-n prag

şi în acest timp au trecut spre corfa – pe lângă înşiruirea, lungă, de deţinuţi care cântau – doi miliţieni, vizibil stânjeniţi, neîndrăznind să spună ceva colindătorilor gravi şi concentraţi ca într-o rugăciune a credinţei şi a nădejdii.

Când corfa a început să funcţioneze, corul şi-a încheiat colindatul cu «Sus, boieri, nu mai dormiţi!», dar feţele tuturor răsfrângeau o bucurie şi o lumină pe care numai atunci şi acolo le-am văzut.

Putea să vină Crăciunul: noi îl primiserăm deja în sufletele noastre.

într-una din zilele Crăciunului, toate zile lucrătoare, doi dintre cei mai vechi deţinuţi-mineri şi mai apropiaţi de cei tineri, Aristide Manolescu şi Comeliu Şercăianu, ne atrag discret atenţia că am fost, tinerii care ne adunasem la masă, cam gălăgioşi, că la masă nu se vorbeşte, conform educaţiei germane. Replica noastră a fost aceea că socotim rigide principiile educaţionale invocate, că preferăm să fim fireşti şi tandri în relaţiile cu cei dc vârsta noastră, cu care, fiind în dormitoare deosebite nu avem decât la masă prilejul să ne vedem şi să vorbim, dar, dacă i-am deranjat, le cerem scuze şi promitem că pe viitor, la masă, nu vom mai vorbi... tare.

în cea de a patra zi de Crăciun, duminică, suntem liberi şi după masa de prânz ne ducem în vizită: eu, la Dan Mihăilescu, în dormitorul în care era şi Ion Caraion. Acolo are loc şi o întâlnire de poezie pentru cei mai doritori de ea, şansă pentru mine să aud poezii de Radu Gyr din memorii le-cărţi ale celor care le-au învăţat pe de rost şi «ştiu», dar şi din alţi poeţi consacraţi, ca Nichifor Crainic, ori necunoscuţi mie ca Ştefan Vlădoianu ori Stere Mihalexe. O, de-am avea cărţi, viaţa ar fi mai suportabilă, chiar şi dincoace de sârme ghimpate şi de zăbrele, chiar şi la mină!

în această duminică, împreună cu alţi tineri din grupul beiuşenilor ne gândim la grupuri de lucru, care, după eliberare, să se adune în câte o comună, unde să locuiască efectiv şi în a cărei viaţă socială să se integreze spre ridicarea nivelului ei către civilizaţie şi, mai sus, către cultură. învăţători, medici-umani şi veterinari, ingineri

agronomi şi silvici, preoţi şi profesori, avocaţi, dar şi meseriaşi şi ţărani dornici de înnoiri, cunoscându-se între ei şi acţionând împreună – şi prin exemplul personal, şi prin implicare altruistă –, la o etapă de luminare a colectivităţii în care vor trăi, propulsând spre învăţătură pe copiii înzestraţi, precum şi conlucrând cu cei din celelalte grupuri de foşti deţinuţi stabilite în alte localităţi. Având acelaşi scop: binele tuturor şi viitorul acestei ţări, de ce n-ar funcţiona şi în condiţiile libertăţii înfrăţirea întru ideal a atâtor grupuri spontan constituite în infernul M.A.I.?

Doi tineri elevi ofiţeri de marină au fost arestaţi de pe vapor în Coreea de Nord, aduşi, via U.R.S.S.. în ţară sub acuzaţia de «înaltă trădare» (visaseră să ajungă elevi ai Academiei Navale din Annapolis S.U.A.) şi condamnaţi la peste 20 ani de muncă silnică. Foarte tineri, nu ştiu dacă împliniseră în momentul arestării vârsta egală cu cea a condamnării lor. Politicoşi, săritori, sunt supranumiţi «coreenii», dar, spre deosebire de miliţianul cu aceeaşi poreclă, beneficiază de simpatia tuturor.

La Cavnic am avut prilejul să stau dd vorbă, mai adesea la intrarea în mină, cu un colecţionar de pictură românească: doctorul Romaneşcu dm Craiova. Înalt, cărunt, distins, cxprimandu-sc ca un om cult şi experimentat în a dialoga cu oamenii, am fost atras de dânsul, surprins să constate că în generaţia celor cu treizeci de ani mai tineri interesul pentru frumos nu dispăruse, că pictura românească mai putea fascina pe câte unul dintre cei care au văzut-b în muzeele capitalei, câtă era în câte erau, ca şi din cărţi şi reviste de artă, existente în două mari biblioteci: a Municipiului Bucureşti şi a Fundaţiei Universitare Carol I.

Să pun pe seama apartenenţei la generaţii diferite singurul punct de dezacord între noi? Dânsul, considerându-l pe colecţionar ca pe un stăpân absolut al operei de artă aflată în proprietatea sa, statut juridic ce implicase sacrificii ori/şi renunţări la alte satisfacţii şi bucurii; cu, considerând că prin natura lor de unicat, operele de artă plastică aparţin patrimoniului naţional, susţineam că proprietarii ei trebuie să fie obligaţi prin lege să permită vizionarea lor, fiind sub impresia actelor înţelepte, generoase şi calculate totodată, ale

colecţionarilor K. HI Zambaccian şi Elena şi dr. I. N. Dona, de a rămâne custozi ai propriilor colecţii, donate statului român.

Peste 30 de ani, într-una din sălile Muzeului de Artă din Craiova, sub titlul «Donaţia dr. Vasile Romanescu», aveam să văd o frumoasă selecţie de pictură românească. Vremea îmi dăduse, poate, dreptate. darnu mă bucuram deplin: nu puteam să-i mulţumesc donatorului. O fac acum, cu o tristă gratitudine.

«La mulţi ani, în libertate!»: a venit 1 ianuarie 1954. Anul Nou a căzut într-o joi: ci vilii n-au intrat la corfe, nu putem intra nici noi. Vom recupera duminica următoare.

Dodi Mărăscu a devenit perforator şi locul de ajutor al lui Emil Harabulă nu este liber: am intrat în Sindicatul «muhaielelor» – cum se zice-— la propunerea lui Emil. Ne înţelegem bine căci are o răbdare de pedagog bun cu mine care nu sunt prea îndemânatec. încep să învăţ cum să-i fiu de folos, cum se ţine «brustarul» —■ primul sfredel, mai scurt, cu care se începe fiecare gaură –, sprijinit cu palmele făcute cerc ca unealta să «prindă», să nu alunece pe rocă, şi cum să-mi feresc ochii de scânteile produse, cum se toarnă ulei în aparatul de perforat, cum se schimbă brustarul cu «mijlocaşul» şi apoi cu «lungimea».

Emil mă protejează, ceea ce are darul să mă implice şi mai mult, căci vreau să-i fiu ajutor, nu povară.

Duminică 25 ianuarie 1954, după sosirea schimbului II din mină, are loc o percheziţie amănunţită în tot lagărul, dar în barăcile dormitor 5 şi 6, ultimele, ea este şi mai riguroasă, deţinuţii fiind scoşi afară cu bagaje cu tot.

Aceste barăci vor deveni închisoare în lagăr; în care scop mai sunt aduse paturi metalice pentni etajarea şi îndcsirea lor, astfel încât să încapă în cele patru dormitoare acei deţinuţi al căror nume va fi strigat de pe liste anume întocmite de ofiţerul politic: ei nu vor avea «dreptul la muncă».

Deţinuţii nestrigaţi sunt trimişi la barăcile 3 şi 4, unde îi vor înloci pe cei scoşi de acolo şi aduşi aici. Criteriile de separare par a fi! legionarii, foştii prizonieri în U.R.S.S., cei care au avut discuţii ci administraţia şi au fost pedepsiţi, cei cu condamnări mari ca Schuart Neuman, al cărui nume, în legătura semialfabetă a ofiţerului politic **a** devenit, după

poticnirile «Scâ... Schâhâ..., ScârţNeumanu».

Paturile metalice, suprapuse şi înghesuite, cu locuri de treceri strâmte «pe dungă», sunt mai puţine decât deţinuţii, astfel că multe vor fi ocupate de câte doi inşi, mai tineri, sau foarte buni prieteni ori chiar rude, precum cumnaţii Constantin Pivniceru şi Ion Stamate.

«Ca două boabe într-o păstaie», cum spune un hâtru, stăm şi noi pe un pat, la etaj: doctorul lancu Morariu şi cu, fiecare la câte un capăt.

Am trecut pe regimul alimentar de penitenciar: 250 grame de pâine pe zi şi câte o fiertură: dimineaţa, un ceai de orz prăjit, botezat pompos «cafea», o ciorbă, la prânz, şi arpacaş, seara, ori invers. |

Cele trei schimburi de rufe, salopetele şi opincile trebuie predate curate la magazie, de unde ridicasem bagajele noastre, deci am fost scoşi la spălat rufe; în care scop s-au adus jgheaburi metalice de la barăcile 3 şi 4, fiind aşezate în spaţiul dintre cele două barăci devenite închisoare.

Să speli rufe afară, la altitudinea de peste 700 metri, la sfârşit de ianuarie şi exclusiv cu apă rece nu-ţi poate lăsa amintiri plăcute. Nici măcar pe acelea că vârstnicii reumatici au fost ajutaţi dc cei inai tineri şi mai inimoşi. •

Ar fi fost atât de uşor să mai folosim baia şi apa caldă, între schimburi, dar troglodiţii în uniforme M A I nu-şi propuseseră să ne cruţe.

A început să ningă, dar atât de bogat că în ziua următoare, când suntem scoşi «la aer» sau «la plimbare» în cerc, în spaţiul dintre cele două barăci, zăpada are deja 50 cm grosime. Mai constatăm că suntem separaţi de lagăr cu un nou gard de sârmă ghimpată. Ca la închisoare, nu?

Oamenii, oricât de concesivi, de grijulii şi de preocupaţi chiar să nu-i deranjeze pe ceilalţi, încep să simtă dormitorul ca pe o cuşcă aglomerată.

După câteva zile, în care numai corvezile au întrerupt somnul atât de dorit de toţi, aglomerarea umană începe să-şi facă prezenţa în sens pozitiv prin nevoia de comunicare, în sens negativ printr-o acutizare a nervilor, simţită la alţii şi când este

dominată şi resimţită în registrul propriu ca alt fel de oboseală.

După ordinea stupidă a închisorii, oamenii din cele două dorrriitore ale fiecărei barăci – care până la izolare, când lucrau, circulau prin lagăr – se supun regulii secretului: fiecare dormitor arc ora lui de «program» (spălat şi W.C.) dimineaţa şi seara. Pe vecinii noştri, aflaţi în dormitorul dinspre ţarcul de plimbare, ca şi pe
cei din baraca vecină, cazaţi în dormitorul de simetrie, îi puteam vedea dar în măsura în care stau la ferestre în timpul plimbării noastre. Iii insă, cei din dormitoarele dinspre ţarc, îi pot vedea pe rând pe cei scoşi la aer. Nu-i putem vedea în nici un fel pe cei din dormitorul dinspre exterior din cealaltă baracă, simetric cu al nostru, impediment valabil şi pentru ei.

Când miliţianul de serviciu nu ne supraveghează plimbarea, ne salutăm prin gestul fluturării mâinii; când suntem supravegheaţi, prin ridicarea simultană a umeri lor —ca şi când ai vrea să te dezmorţeşti –, căreia i se răspunde cu un gest similar de către cel salutat. Salutul se întemeiază pe o curiozitate hazoasă care a circulat printre deţinuţi: în partea de nord a ţării, în câteva sate, cei veniţi la mort nu spuneau, ca în restul ţării: «Dumnezeu să-l ierte», la care rudele mortului să răspundă cu «Dumnezeu să-l odihnească», acolo cei veniţi spun, cu mâinile larg date în lături şi ridicând din umeri: «Ce să-i faci?», iar ai casei zic, repetând gestul: «N-ai ce-i face!»

Diferenţa, aici, faţă de modelul grav, este doar aceea că noi zâmbim...

Am, acum, ocazia să-l cunosc mai îndeaproape pe părintele Iustin Pârvu, preot-călugăr, care şi-a început ucenicia, de copil, la Schitul Durău. înalt şi subţire, senin şi tăcut, cu o voce blândă şi clară, rar auzită, la cei 35-36 de ani ăi lui, pare desprins din iconografia cu reprezentări ascetice a ortodoxiei bizantine, imagine pe care mi-o obligă nu numai înfăţişarea şi conduita lui, ci şi gândul că are o condamnare lungă (18 sau 20 ani).

Spre deosebire de monahii pe care calea aleasă de ei i-a înăcrit şi i-a făcut ţepoşi în relaţiile cu ceilalţi oameni, parcă reproşându-le acestora renunţările obligate de opţiunea lor, părintele Iustin are ceva indefinibil, bun şi luminos, cucernic

şi discret în firea sa.

L-am întâlnit, după 23 de ani, căutându-l, ca mulţi credincioşi localnici, la Mănăstirea Bistriţa, ctitoria lui Alexandru cel Bun, şi pe cât ne-am însufleţit de revedere, pe atât, la despărţire, m-a tulburat adânc răspunsul dat cererii de a se ruga pentru mine: «Şi eu vă rog să vă rugaţi pentru mine, păcătosul!». Ori, dacă un preot-călugăr de o atât de înaltă puritate morală, te roagă pe tine, un laic păcătos, să te rogi pentru el, trebuie să fii prea întunecat la minte şi prea gros de obraz ca după o asemenea întâlnire să rămâi la fel de îngăduitor cu tine însuţi şi de tolerant cu ispitele talc.

După Revoluţie, am trăit două momente bucuroase: veşti şi opinii proaspete despre părintele Iustin Pârvu. Primul, în septembrie 1990, alt fost deţinut politic, lacob Pintilie din Piatra-Neamţ, mi-a spus că părintele Iustin s-a retras la Mănăstirea Secu, care, datorită prezenţei lui acolo, a devenit un adevărat loc de pelerinaj al credincioşilor moldoveni.

Deschid cu frăţească emoţie o paranteză: în serialul T.V. *Memorialul durerii,* în ultimul episod – «Evadarea» —- din ciclul «Triunghiul morţii: Baia Sprie, Valea Nistrului, Cavnic», realizatoarea, Doamna Lucia Hossu Longm, îi ia un interviu lui Ion loanid care mărturiseşte că, la mulţi ani după evadarea în grup de la Cavnic, în lagărul de la Salcia fiind, lacob Pintjlie a fost acel om curajos şi, generos care i-a «împrumutat» cartea sa poştală şi numele, pentru ca doamna Elena loanid, recunoscând scrisul fiului, să poată şti, sigur, că este în viaţă, unde şi pe numele cui să-i trimită un pachet destinat lui Ion loanid, acesta neavând drept nici la carte poştală, nici la pachet

Cel de al doilea moment: în primăvara anului 1991, doi dintre membrii Grupului de reflecţie pentru înnoirea Bisericii Ortodoxe Române: arhimandritul Bartolomeu (Valeriu) Anania, într-un interviu dat «Paginii creştine» a ziarului *România liberă* şi părintele Iustin Marchiş, pe atunci staretal Mănăstirii Cheia. într-un interviu la nostul de radio *Europa liberă,* s-au referit la părintele Iustin Pârvu ca la una dintre personalităţile din elita duhovnicească a ortodoxiei române contemporane.

Puteam să nu-l mai caut pe părintele Iustin Pârvu?

Pe şoseaua dintre Pipirig şi Poiana Teiului, în dreptul comunei Petru Vodă, indicatorul rutier trimite la «Schitul

Petru Vodă» – 4,5 km.

Am fost şi am văzut: nu este un schit, ci o mănăstire, ridicată între anii 1991-1995 din iniţiativa şi prin osârdia părintelui Iustin Pârvu, ajutat de credincioşi. Sunt acolo 30 de suflete sub ascultarea sa: şase preoţi-călugări – dintre care patru cu vârste între 30-35 de ani –, 12 călugări, iar ceilalţi sunt aspiranţi şi ostenitori. Noua aşezare monahală, trăitoare după regulile de la Sfântul Munte Athos, are o biserică mare (cca 20 metri * 12 metri) cu încălzire centrală, cu clopotniţă separată şi cu spaţii de cazare-chilii, toate noi şi cuprinzătoare.

Protosinghelul Iustin Pârvu a împlinit, între 1991-1995, adică 72 – 76 de ani ai vieţii sale, un vis din temniţe: o mănăstire pe locul de baştină, partea sa din moştenirea de la părinţi, după cei 16 ani la Aiud, la minele Baia Sprie şi Cavnic, la Gherla, Jilava şi la Periprava.

' în timpul «programului» dintr-o dimineaţă, s-a petrecut un fapt ce ne-a impresionat negativ pe toţi: era de serviciu Ia spălător Andrei Stancescu, fost prizonier – ca ofiţer – în U.R.S.S., căruia miliţianul de serviciu «Berbecul» i-a ordonat să măture şi în jurul barăcii, ba chiar pe lângă zona interzisă ceea ce, evident —■ ştiindu-se cum a fost asasinat părintele Şerban, la Baia Sprie, într-o situaţie similară – era o provocare, deţinutul a refuzat-o şi atunci «Berbecul» l-a lovit cu pumnii. Andrei Stăncescu s-a refugiat în dormitor, de unde Berbecul l-a scos, silindu-l să intre în carcera instalată lângă cabinele de W.C., măsură întărită de ofiţerul politic şi prelungită cel puţin şi pentru noaptea următoare, în urma raportului întocmit de zelosul miliţian brutal.

A urmat o discuţie între Berbec şi gradatul securist de pază în prepeleacul din colţul lagărului, situat la câţiva metri de baraca noastră.

La întrebarea de ce l-a lovit pe deţinut, Berbecul a dat un răspuns memorabil prin stupiditatea lui, perfecţionată prin îndoctrinare: «Ăştia au câte 15.. 20 de ani de învăţătură... Şi au cuvinte... Au cuvinte... Dacă-i laşi să vorbească, te înconving... De aia eu, cum îl văd că deschide gura, n spun: «Iaci!» şi il bag la carceră!..»

Dormind în acelaşi pat cu doctorul lancu Morariu, originar din Ohaba-Făgăraş, aflu amănunte despre mişcarea de rezistenţă armată anticomunistă din acei munţi, şi despre

loan Gavrilă, evocat cu preţuire pentru înzestrarea sa deosebită şi pentru tăria lui de luptător şi organizator al luptei anticomuniste.

Peste ani – în 1991, la Braşov – aveam norocul să-l aud vorbind, cinstea de a-l cunoaşte şi bucuria de a-l prezenta pe Ion Paragină, şeful grupului de rezistenţă armată anticomunistă din perioada 1948-1949, organizată în Vrancea.

Am înţeles din primele lor cuvinte că schimbaseră mesaje, când erau în munţi, însă fără să se întâlnească. Abia acum se aflau «faţă în faţăir, voi regreta mereu că n-am avut la îndemână un aparat de fotografiat spre a fixa pe film momentul acestei întâlniri târzii a celor doi «supravieţuitori»: şefii grupurilor din munţii Făgăraş şi din munţii Vrancei ai mişcării naţionale de rezistenţă armată anticomunistă.

Alt chinuit al Piteştiului ne sfâşie somnul în câte o noapte cu ţipătul lui ţâşnit din subconştient, cei de lângă el, Sota Baţu sau Taşcu Beca, îl trezesc îmbărbătându-1: «Gioga, Gioga şi duseră iehţării (duşmanii)...», dar Gheorghe (Gioga) Parizianu se trezeşte greu din somnul lui încă bântuit de năluci.

Fiecăruia dintre noi ţipătul lui Gioga îi scormoneşte o rană, tuturor el ne este drag pentru că, deşi era trecut prin torturile Piteştiului, avusese tăria morală ca, după evadarea celor 14 deţinuţi de la Cavnic, să-i spună ofiţerului politic că nu-l crede că toţi evadaţii au fost prinşi şi împuşcaţi şi că se bucură de succesul lor, sperând că vor ajunge acolo unde să poată spune adevărul despre închisorile comuniste. Fapt pentru care politrucul l-a lovit în cap cu o vergea de fier, însângerându-i faţa şi un ochi, pe care multă vreme a fost în perico 1 de a-l pierde. I

în celălalt capăt al dormitorului mă duc ¿în vizită», uneori, la acei oameni înţelepţi şi buni, mai vârstnici decât mine, bărbaţi în plină maturitate: Constantin Busuioc, Constantin Pivniceru şi Ion Stamate. Cum aş putea să uit bunul simţ, căldura sufletească, dar şi curajul lor reflectat într-un umor robust şi blajin ca acela pe care aglomerarea noastră li-l evocă drept termen de comparaţie: «bal cu lULllltUlU LAlcXAliULl 1//.

Poate nu ştie oricine ce este «tochitura» moldovenească:

bucăţele de came desprinse de pe slănină şi puse la prăjit cu ceapă, operaţie care se face, de obicei, într-o tigaie, din care sar stropi de untură când focul este prea vioi. ' •

Ce sunt alămurile se ştie, dar într-o accepţiune locală, moldovenească iarăşi, ele reprezintă acea microorchestră sau mai degrabă o microfanfară populară: o trompetă sau două şi, neapărat, o tobă.

Când balul are loc într-o sală mică faţă de numărul participanţilor, alămurile bubuie, iar perechile de dansatori sunt atât de înghesuite şi de înfierbântate de joc, încât transpiraţia sare de pe feţele lor, precum stropii de grăsime dintr-o tochitură pe plita încinsă.

Diferenţa, la noi, este doar aceea că la balul nostru nu avem alămuri. .

Am trăit şi actul II, mai penibil, al farsei?, dramei?, comediei? «vierul negru!».

Ni s-a adus odată, la masa de seară o fiertură cu o spumă suspectă pe deasupra ei. Cei ce n-au mâncat, preferând să se culce flămânzi, n-au fost deranjaţi decât de discuţiile stârnite de şi între ceilalţi, care au tratat fiertura drept comestibilă şi... de drumurile

acestora la tinetă, convenită de toţi ca utilizabilă numai pentru nocturnele nevoi lichide.

La un ceas al nopţii a fost o adevărată aglomeraţie la «tun» şi dacă, la început, unii mai vârstnici s-au mirat cu glas tare că s-au ivit unii tineri care să încalce înţelegerea tu privire la folosirea tinetei, a venit şi momentul în care Unchiul Pleşa, unanim preţuit, a lansat avertismentul, coborând din patul lui de la etaj: «Păzea, că mi-am schimbat mentalitatea!», stârnind un haz indecis între compătimire şi zâmbet.

Ulterior, sintagma eufemistică a «schimbării mentalităţii» a rămas ca echivalentă cu un deranjament stomacal. Noaptea aceea de februarie a trecut greu şi a fost mai rece decât oricare alta pentru că ferestrele dormitorului erau deschise toate.

Ieşim Ia aer, ne plimbăm în cerc, salutăm ridicând din umeri pe cei ce se arată la ferestrele dormitoarelor de către ţarc.

Munţii din jur, încremeniţi sub zăpada groasă, parcă s-au aliat cu temnicerii, iar izolarea noastră —în condiţiile aglomerării şi ale unui program sever, de închisoare în acelaşi loc în care, cu puţină vreme în urmă, îţi mai puteai acorda iluzia unei libertăţi limitate – o resimţim pe aproape de limitele suportabilului.

Munţii mei dragi îmi stau pe umeri: am scăpat cu viaţă de sub ei, dar, în aceste condiţii, nici între ei nu mai este de trăit.

îmi este dor de un peisaj de la câmpie, pe care privirea să alerge fără stavilă, o altă imagine a libertăţii, măcar vizuală.

Nu-mi este la îndemână să recunosc că îmi este dor de ai mei – când au trecut nouă luni, de când nu au veşti despre mine, nici eu, de la ei –, dar mă gândesc că trăiesc alături de oameni despre care de ani de zile nu se ştie nimic, nici ei despre ai lor...

Dumnezeu să ne ocrotească pe toţi!

înainte de a adormi, când se face linişte în dormitor şi în jumătatea de oră de plimbare la aer, mă gândesc la un soi de testament liric, un fel de mărturie că n-am pierit preocupat doar de mine însumi. Aşa s-a ivit acest

Nu

Nu mă tem de sfârşitul jocului -
ci de cenuşa neagră a drumului stins între rodiile în pârg
ale focului , şi albastra linişte a fumului.

Nu mă-ntristează stelele căzute din felinarele dc pe uliţa
lunii, cât lăstarii ce n-au ascuns în frunzişuri lăute j
şi s-au frânt iară rod între colţii furtunii.

Nu prohodesc visate dregătorii şi pite, nici cuibul cu
zorele pe care l-am pierdut, ci toate câtc-n lume se pierd
neîmplinite, fântâni ce n-au stins arşiţi şi s-au culcat în
lut.

Au fost câteva zile de viscol, în care nu s-a putut ieşi la plimbare, zăpada înaltă cât un stat de om a făcut necesară o intervenţie a celor mai tineri şi mai puternici pentru croit poteci spre barăcile 3 şi 4, ale celor care mineresc încă şi care au făcut deja pârtie spre bucătăria de unde ni se aduce hrana de închisoare.

***Am participat** la ceea ce s-ar fi putut chema un colocviu viitorologic politico-moral. Ne-am întrebat – şi s-au dat multe răspunsuri interesante – despre cum va arăta România după eliberarea ei de comunism, încotro se va îndrepta ea.

Condiţie prealabilă unanimă: după ce U.R.S.S. va trăi aceeaşi schimbare.

Deveniserăm sceptici că anglo-americanii vor fi mai mult decât factori de influenţare, de accelerare, eventual, a evenimentelor când înţelegerile secrete îşi vor fi depăşit termenele convenite. Intuiam că între ruşi şi americani funcţiona o înţelegere ultrasecretă şi, la un an de la cuvintele zăngănitoare ale generalului Eisenhower («cu sabia într-o mână şi crucea în cealaltă»), nu mai eram dispuşi să le dăm vreo altă semnificaţie decât pe aceea a unui patetism politic la o paradă militară.

Disocierea între deţinuţi ca apartenenţi la un partid politic anume se resorbise în conştiinţa că suntem români şi anticomunişti, deci că avem un Dumnezeu, spre deosebire de ei care, după 1944, se i *177* puseseră în slujba comunismului sub denumirea Frontul Naţional-Democrat, prescurtat F.N.D şi considerat de majoritatea românilor ca partidul celor «fără neam şi Dumnezeu».

Această unificare spirituală obliga adopţiunea către un creştinism politic, spre împlinirea căruia numai democraţia era luată în vedere toţi deţinuţii fiind sătui de dictatură ca de... ciorba de gogonele foarte acre.

Mi s-a părut şocantă, probabil de aceea mi s-a lipit de memorie şi a fost incitatoare de lungi dispute şi opinii pro şi contra o inovaţie propusă de cineva care, pe de o parte, era atras de monahism, pe d< altă parte, ispitit de afirmarea politică. El propunea un sistem politii legiferat cu două sau trei partide, care, în perioada de opoziţie, şi aibă, prin rotaţie, o parte dintre cadrele de conducere trăitoare îr case de sănătate morală, cu bibliotecă şi ziare. însă cu regim d< claustrare pe timp de un an, spre a avea timp şi condiţii de reflecţie pentru viitoarea guvernare... în acest fel, susţinea el, cei prea dispuş să «se sacrifice» pentru binele public, să fie mai puţin interesaţi de puterea politică în sine

Zăpada s-a topit binişor, suntem în ultima săptămână din martie 1954, mai suportăm o percheziţie la fel de inutilă şi de sâcâitoare ca atâtea altele. *

Nu, din punctul de vedere al temnicerilor percheziţia nu a fost inutilă. în ziua următoare s-a produs mutarea noastră după modelul ştiut: pază întărită, camioane militare cu prelată până la Baia Sprie vagoane de marfa, închise şi păzite, şi iarăşi «tren special». Unde ne duc? Ştim după câteva ore: la Gherla, unde suntem primiţi ca anul trecut la Aiud, cu măsuri speciale de securitate. Ale lor.

Ce ne mai aşteaptă? Numai Dumnezeu ştie. x

(*GHERLA (I)*

«Trenul special» garat pe o linie ferată dosnică, securişti în dispozitiv – pătrunşi de importanţa misiunii lor—camioane militare cu prelată, miliţieni cu figuri încruntate şi puşti-mitraliere, tot tacâmul de «vigilenţă, tovarăşi!..» şi suntem în faţa celularului Gherlei.

Clădirea veche – având trei etaje, şi un aer chezaro-crăiesc – ne pune la dispoziţie patru camere libere: 98- 101,1a etajul ultim. Nimerim în ultima cameră toţi câţi am coborât din al patrulea camion: suntem 37 de noi locatari în această încăpere spaţioasă: de cca 14 x 6 m şi înaltă de peste 4 m, cu mozaic pe jos.

Sper să nu li dilatat dimensiunile, după atâţia ani îuue uazaiu şi scris. Două surprize, personale: pe fereastra înaltă se văd vecinătăţile domoale ale Gherlei, aşezată pe platoul someşan. De un asemenea peisaj îmi fusese dor în ultimele săptămâni de la Cavnic.

O a doua surpriză, nu tocmai stenică: dincolo de zţdul închisorii se întinde una dintre cele mai neschimbătoare zone ale Gherlei, cimitirul.

O a treia surpriză, unanimă: în camera 101 există closet (cu apă!) şi înaintea lui un paravan de rogojină pe un cadru de lemn. O cameră de temniţă fără penibila tinetă puturoasă, oricât ar fi fost de clătită cu apă dimineaţa şi seara, acolo unde apa nu era sub regim de restricţie –, este un pas către civilizaţie, contrazisă pe loc de priciurile pe care va trebui să dormim. Scânduri lungi, puse pe capre de lemn, fără nimic pe ele: scânduri goale. Aceste paturi improvizate – cu un spaţiu de aproape doi metri la mijloc, între ele – se întindeau pe lângă cei doi pereţi lungi ai camerei.

Cine a avut în bagaje o pătură, ziua o aşterne pe pat, iar noaptea încearcă să se învelească pe cât îi permite cealaltă parte păstrată sub el. Aceeaşi utilizare s-a dat hainelor mai groase; era rece încă şi multă vreme am dormit îmbrăcaţi.

179

(.

-i .   - A   •> -

Se stabileşte, într-o scurtă consfătuire, un program al camerei care să se încadreze în cel al închisorii. Pe rând, fiecare deţinut este de serviciu pe cameră în câte o zi, în care are de realizat: curăţenia, spălarea mozaicului şi a W.C.-ului, să aibă grijă să umple căldarea cu apă de băut şi de spălat pe faţă dimineaţa şi mâinile după curăţenia încăperii ori înainte de împărţirea pâinii şi a mesei, în care scop mai are două îndatoriri: să aşeze raţiile de pâine ori de turtoi pe un prosop mare, astfel ca fiecare om să ia bucata ce vine la rând, rotaţia facându-se după sistemul cocorilor: cel din faţă astăzi este ultimul mâine şi aşa mai departe, în ordinea aşezării în cameră.

Tot el mai trebuie să primească fiecare gamelă cu mâncare servind de intermediar între cel care o distribuie, un deţinut «planton» şi fiecare deţinut din cameră.

în sfârşit, în ziua de serviciu, fiecare deţinut devine şeful camerei, care are de dat raportul la «deschidere», dimineaţa, şi la «închidere», seara.

Pentru ca se apropie Sf. Paşti – 1 ? aprilie 1QS4 – şi pentru că avem printre noi un preot, părintele Dumitru Popescu, convenim ca în fiecare duminică dimineaţa să aibă loc o scurtă slujbă, spusă încet ca să nu fie auzită de temnicerul de serviciu sau de «plantonul» care şterge mozaicul celularului şi uşile pe dinafară.

Am fost duşi la baie, undeva la parter, mi se pare, ne-am «împrofitat» şi ne-am spălat chiar rufele murdare. Am adus, fiecare, câte o cojiţă de săpun, fragment din raţia personală care se distribuie astfel. El ne va fi util nu doar în destinaţia lui igienică, dar şi într-una culturală, ca şi D.D.T.-ul, care ne este dat ca să-l folosim presărându-l pe haine şi pe paturi, preventiv, împotriva păduchilor.

în fiecare seară avem câte un «remember»: este Săptămâna Patimilor pentru credincioşii catolici şi reformaţi, cu o săptămână înaintea Paştelui ortodox.

Candele şi lumânări: luminiţe pâlpâie în cimitirul

vecin, iar noi ne aducem aminte de altă lume, de altă vreme, de alte vremuri.

Cu vecinii de la camera 100 vorbim pe la fereastră: mesaje scurte; în paralel învăţăm alfabetul Morse, după un procedeu mnemotehnic în care vocala reprezintă punctul, iar consoana semnifică linia, după cum urmează: a = ac = . – ; b beau . . .; c = cucu = —. —.; d = doi = —..; grupul E, I, S, II, reprezintă un punct, două, trei, patru puncte, iar grupul T, M, O, S – o linie, două, trei, patru şi aşa mai departe, câte un cuvânt pentru fiecare literă, cifrele fiind şi ele grupate de la 1 la 5 = punct; – e urmat de linii, iar de la 6 la 10 = linie, – i urmate de puncte.

Dascălii noştri sunt Georgică Popa, un tânăr economist bucureştean, purtând ochelari şi mustaţă, distins, inteligent şi binevoitor, model de cadru universitar la începutul carierei, iar cel de al doilea, avocatul Ionel Voinea, din Focşani, bărbat în pragul vârstei de 40 de ani, bine informat, cult şi plin de iniţiative benefice pentru cei din jur. .

Convenim cu cei din camera vecină ca după «închidere», să facem schimb de mesaje prin Morse, ca să ne formăm deprinderea de a transmite şi de a recepţiona, cu înţelegerea preliminară ca punctul să fie bătaie în zid cu un beţigaş, iar linia, o zgârietură.

Cum zidul dintre cele două camere este foarte gros, încercăm să ameliorăm recepţia punând căniţa de apă pe perete şi urechea pe ea.

Perechi de transmisionişti şi receptionari se formează pe rând în ambele camere. Exerciţiile se fac după «închidere», la început pe versuri ştiute de ambele părţi, cu camuflaj de oameni şi cu grija de a nu fi surprinşi de temniceri.

De Florii avem un sărbătorit: Florică Florea, supranumit «boxerul», din pricina unei pasiuni sportive care îl urcase pe ring, muncitor bucureştean, trecut puţin de 30 de ani, pe care mustaţa stufoasă l-ar fi făcut să pară mai vârstnic, dacă ochii jucăuşi şi zâmbetul nu i-ar fi trădat şi vârsta şi o cumsecădenie de copil mare şi bun.

Se apropie Sf. Paşti, al treilea departe de ai mei... Dar ceilalţi? Mă ruşinez de ei şi mă întreb dacă nu cumva neamul

nostru este în situaţia lui Petru de după Ghetsimani, în noaptea judecăţii Mântuitorului.

îmi petrec orele de reculegere din Joia Mare şi din Vinerea Patimilor migălind aceste scene biblice:

■ «

După cină

Corabie-urmărită de piraţi,
luna se furişa printre nori, cum printre crinii şi iarba grădinii, . dinspre cetate, un pâlc de soldaţi. Departe, în munţi, un foc de păstori mai pâlpâia, somnoros, să se culce asemeni vântului adormit în măslinii sub care Ucenicii dormeau dulce,
îngenuncheat sub un smochin singuratec, singur în noaptea aceea, pentru ultima oară lisus se ruga şi ca fruntea Lui; în sudori de jeratcc, cerul lăcrima stele peste ludeea.

Ceata de ostaşi sc-apropia, se apropia, dar Ucenicii
Marelui Pescar de Noroade doarîn line mările somnului
[1] mai aruncau destrămate năvoade şi speriată de
Sângele de pe obrajii Domnului luna alerga printre nori,
alerga...

e ' Târziu, când prădată de albele-i comori
luna se clătina'printre nouri, năucă şi se mirară cocoşii de câte trei ori, printre străjile nopţii, prin ceaţă se furişă, plângând, o nălucă ' ,
spre munţii ce vesteau o nouă dimineaţă...

•

Victor Ciumău, ca fost învăţător, ne arată că un strat subţire de săpun dat pe fundul unei gamele – lăsate în cameră după terci şi până la masa de seară –, peste care se suflă un strat subţire de D. D. T. poate deveni un fel de tăbliţă pe care se poate scrie cu un obiect ascuţit: beţişor, fir de pai de la mătură, un băţ de chibrit sau un cui, dacă ai avut norocul să le găseşti în curte, când eşti scos la plimbare.

Pe această tăbliţă se poate scrie un text pe care vrei să-l înveţi: o poezie, cuvinte dintr-o limbă străină, o rugăciune neştiută până acum.

Cei care au avut mai mult noroc au găsit la baie bucăţi dintr-un geam spart, care va deveni substituirea tăbliţei cerate din studioasa lume antică. Mai rămâne să improvizezi un stylus, ca atunci.

Chiar în Vinerea Patimilor cade şi prima percheziţie de la Gherla şi «cad» bucăţile de sticlă, unse cu săpun şi pudrate cu D. D. T., tăbliţele noastre.

• Va trebui să avem în vedere de aici înainte şi percheziţiile, aceste şicane făcute cu atât mai sâcâitor, cu cât temnicerul este mai prost şi mai pornit împotriva noastră: mai îndoctrinat. De altfel, ce altceva este îndoctrinarea comunistă dacă nu o formă de prostire colectivă a insului, cu atât mai împlinită, cu cât cel în cauză n-a prea fost dăruit de Ursitoare...

Ce frumoasă şi nobilă cântare în slujba învierii ne-a adus aminte acest tânăr slujitor al Domnului, părintele Dumitru Popescu: «...să zicem fraţilor şi celor ce ne urăsc pe noi, să iertăm toate pentru înviere şi aşa să cântăm: Hristos a înviat din morţi...».

în zori, lumânări ale învierii ard în cimitirul vecin, semn că sunt şi ortodocşi în el, iar în sufletele noastre, lumânările Ei.

Nicăieri ca aici, ca acum, n-am fost mai recules de Sf. Paşti, nu l-am aşteptat mai vrednic de lumina lui: «Hristos a înviat! Adevărat a înviat!» şi ne îmbrăţişăm, iar urarea «La mulţi ani, în libertate!» devine de acum: «La mulţi ani, în libertate, cu cei dragi!»

A plecat Constantin D. Alexandru, unul dintre noi, cu condamnare mai mică (trei'ani) şi l-am rugat, bucureştean fiind, să se ducă şi în str. Dragoş Vodă nr. 23 şi să-i spună consoartei mele că sunt în viaţă şi sănătos, la Gherla.

Mi-a făgăduit, repetând adresa, că SC va duce. Să nu : subestimăm niciodată pe oamenii simpli, al meu fusese şofer, dar avea ceea ce cu un singur cuvânt se cheamă «caracter». L-am apreciat pe drept: peste aproape doi ani aveam să aflu că acest om se ţinuse de cuvânt. Nu-i ştiam adresa, nu l-am putut căuta nici nu l-am întâlnit întâmplător: îi mulţumesc încă o dată, târziu, acum!

Se apropie ziua de 1 mai 1954: ne dăm seama după măsurile de vigilenţă crescută ale miliţienilor: vin seara şi bat cu un ciocan de lemn în zăbrelele de la fereastră, să fie întregi, să nu fi fost tăiate (cu ce?) şi... să zboare vreun deţinut de la etajul III... în plus, se uită mai des pe vizetă (ziua şi noaptea) şi intră în cameră mai des (ziua), cei mai zeloşi trăgând zăvorul brusc şi năvălind înăuntru, doar-doar ne-or prinde cu ceva

nepermis de regulament.

La vigilenţa lor o sporim şi noi pe a noastră: doi-trei inşi stau de vorbă în dreptul vizetei, închizând câmpul vizual al temnicerului, când în cameră se petrece ceva interzis: o partidă de şah, de pildă, cu piese confecţionate de noi, când se modelează ori se finisează piese de şah din miez de pâine frământată, până se obţine o pastă, în care, pentru piesele negre, se pune zaţ de cafea (orz prăjit pentru fiertura care înlocuieşte terciul), iar câmpul de joc se realizează pe o batistă. Finisarea pieselor se face prin umectarea lor cu salivă şi micile crăpături se astupă astfel până când, după uscare, piesele par lustruite. .

A căzut «Patentul» cu gamelele utilizate ca tăbliţe. Ordin ca ele să fie spălate şi gata de a fi scoase din cameră, imediat ce au fost golite, după fiecare masă. Când erau în cameră, mai ales după închidere, ele puteau fi folosite plenar ca tăbliţe, iar dimineaţa, înainte de «deschidere», cu mintea proaspătă, pentru o repetare a lecţiei.

Pentru ca programele didactice să fie desfiinţate, s-au mai luat două măsuri: s-au confiscat bucăţile de săpun din cameră şi nu ni se mai dă praf de D. D. T.

Cei care mai au câte o bucată de sticlă caută să o pună bine, încât să nu poată fi văzută uşor ori găsită lesne la vreo percheziţie. Cea mai bună ascunzătoare s-a dovedit a fi interiorul bazinetului-rezervor al W. C.-ului.

Mai există doi sau trei norocoşi ai căror bocanci au tălpile de cauciuc cu suprafaţa, netedă, iar praful de D. D.T. ca mijloc de pregătire a tăbliţelor (de sticlă sau de cauciuc) a fost înlocuit cu praf de var, ras de pe pereţi. E şi mai fin şi niai albă «tăbliţa»...

Deţinutul de serviciu raportează dimineaţa, la deschidere, ofiţerului de serviciu că deţinuţii n-au mai făcut baie de aproape trei săptămâni. Răspuns: «Bă, baia este un lux!»

Reflexul şi condiţionarea cocinii...

în ajun de 1 mai a urmat o percheziţie aprigă: am fost despuiaţi până la piele, fiecare rufă sau haină a fost puricată de efectivele sporite de miliţieni năpustiţi în acest scop.

S-au desfăcut scândurile de pe paturi, au fost

răsturnate pe dos şi cercetate caprele de lemn, suportul paturilor, până şi rogojina-paravan de la W. C. a fost controlată.

Au căzut şi bucăţile de sticlă care nu fuseseră lipite de pereţii rezervorului W. C.

Am fost duşi la baie şi am – vorba lui Creangă – «furluat», care a putut, cojiţe de săpun.

Din câteva, s-a alcătuit o plăcuţă, legată cu-un fir de aţă şi am încercat să luăm legătura cu cei de la etajul II, din camera de sub noi. Le-am comunicat că am fost aduşi de laCavnic şi i-am întrebat dacă vor să ţină legătura cu noi.

Au primit mesajul nostru, pentru că dezlegaseră bucata de săpun, ne-au răspuns două voci, pe rând: «da!», însă... nu a mai fost posibil pentru că, puţin după ora prânzului, a fost adus de pe celular în cameră un oblon mare cât fereastra – oblon care imita jaluzelele întredeschise, doar că ele erau dispuse m sus, i u *A nu luitl piibm vedea înjos (în cimitir)—, şi a fost aşezat peglnliil eslciim ui leii'Mtvl camerei şi înclinat în partea superioară, bine am onit i u sili Iile, i **u *A** nu cadă...

A doua zi, când am ieşit la plimbare am constatat cA fusese «n acţiune»: şi pe partea cealaltă a celularului, spre construcţia, pai lei şi etaj, cunoscută ca Pavilionul T. B. C. ocupat de fraţii noştri grav bolnavi de plămâni –, se aşezau obloane la fiecare fereastră şi toate mincinoase, simulând jaluzelele. Ce ne puteam aştepta de la cei pentru care minciuna devenise un mod de a fi?

Nu mai aveam atâta lumină în cameră, trebuie să ne obişnuim cu câtă avem, datorită celeilalte lumini, venită de la Răsărit... Şi nu pentru întâia oară, dar mai pregnant chiar decât în mină, când uneori mă gândeam la noaptea polară, mai ales la fraţii noştri din Bucovina sau din Basarabia, risipiţi în beznele şi în gheţurile Siberiei, acum gândul se duce la Răsăritul Răsăritului; după ce se roagă Iui Dumnezeu pentru toţi osândiţii acestui neam, se intoarce aici, ca la un loc în care, sigur, se poate supravieţui dacă nu-ţi pierzi credinţa. Acum suntem şi mai obligaţi să suplinim cu lumina din noi lumina ce ne-a fost răpită.

Trăiesc, în camera 101 de la Gherla, doi Vlăsceanu Gheorghe, care nu sunt rude, fiecare interesant prin personalitatea sa: cel mai mare ca vârstă, de vreo 35-36 ani, Gică Vlăceanu, croitor, este un luptător creştin de o autoexigenţă şi bunătate faţă de ceilalţi care obligă respectul. Cel mic, Gigi Vlăsceanu, 21-22 de ani, bucurcştean, abia terminase liceul când a intrat la universitatea subterană Jilava. Interiorizat, fire de artist, poartă în el o durere pe care abia după un an de şedere împreună mi-o mărturiseşte, sub promisiunea solemnă a tăcerii. Ncfiind dezlegat să o dezvălui, o tac, însă nu şi admiraţia mea pentru această tărie de caracter, exemplară.

Gigi Vlăsceanu compune muzică: îl văd cum se plimbă, reia, bătând discret tactul, ceva ce nu se aude decât în propriul său auz mintal. După câteva zile îmi cântă bucata compusă; este un lied tară cuvinte. îmi place şi îl rog să-l repete de câteva ori, până îl învăţ. Uşor jenat, mă întreabă dacă n-aş putea să-i scriu cuvinte pentru muzica sa. Este rândul meu să-l întreb dacă a avut ceva în gând când a compus melodia. Da, s-a visat la mare, la Marea Neagră, marinar obligat să o părăsească. Bine, atunci titlul ar putea fi *Despărţirea de mare.* Nu-mi amintesc cât timp a durat incubaţia, dar textul a fost următorul: «Drumuri în infinit, pe care am plutit/ de-atâtea ori,/ albastrelor comori!/ eu plec spre alt vis/ dar trişti ochii mi-s/ şi în taină, cu suspine,/ sună în mine:/ rămas bun!..»

însă, pentru că l-am considerat pe compozitor intrat în atmosfera dramatică a lumii marine, l-am îndemnat să compună alt lied pe versurile acelei capodopere eminesciene, din postume, care este poezia *în fereastra despre mare,* mai puţin ştiută şi de aceea o reproduc:

în fereastra despre mare

în fereastra despre mare
Stă copila cea de crai— Fundul mării, fundul mării ■
Fură chipul ei bălai.

Iar pescarul trece-n luntre
Şi în ape vecinie cată... Fundul mării, fundul mării Ah!
de mult un chip i-arată. •
. «

Spre castel vreodată ochii N-am întors şi totuşi

plâng...
Fundul mării, fundul mării .
Mă atrage în adânc.

Peste câtăva vreme. Gigi Vlăsceanu îmi cântă liedul, în care laitmotivul «Fundul mării, fundul mării» evoluează de la strofa întâia Ia cea finală, concordant cu conţinutul şi, prin repetarea ultimelor două versuri ale fiecărei strofe, aproape obsedant. Inspirată bucată muzicală!

Am încercat în martie ’92 să-i găsesc pe amândoi, căutând în evidenţele A.F.D.P.R. să le aflu adresele: nu erau cuprinşi în evidenţe. Unde s-or fi mutat?

Nu ştiu cui i-a venit ideea strălucită că oblonul de la fereastra noastră are destulă rezervă de sârmă ca să poată fi înclinat cu îpcă 15-20 cm, în partea de sus, cum este montat, ceea ce ar permite şi o aerisire mai bună şi, câştig deloc neglijabil, creşterea luminii în cameră. Zis şi făcut. Numai că nu doar nenorocirile nu vin niciodată singure, ci şi ideile bune: există sârmă suficientă cu diametrul de 3 mm, ca să se desprindă de acolo o bucată de 1,5 m cu care sil se îiiccիт <» perforare a zidului către camera vecină «100».

A durat multicel ruperea bucăţii de sârmă şi apoi, cu luate precauţiile dc rigoare (câţiva inşi stând de vorbă în dreptul vizetei, alţii aşezaţi pe pat pentru ca să nu se vadă dincolo de ei, câţiva dintre cei ce fuseseră perforatori sau ajutori în mină au ciocănit zidul până au căzut de acord asupra locului), astfel că, stând în capul oaselor pe pat şi sprijinit de perete, la înălţimea gurii şi a urechii, să poţi «conversa» cu fraţii de alături.

«Fortuna audaces juvat», ziceau străbunii romani şi aveau dreptate «norocul îi ajută pe îndrăzneţi»; locul ales era un rost între cărămizile zidului şi toată dibăcia consta acum în a ţine dreaptă sârma devenită sfredel, ca să nu devieze gaura. După câteva ore, pentru că sârma mai trebuia trasă înapoi ca să scoată cu ea şi praful mortarului sfredelit, zidul Gherlei, între camerele 101 şi 100, gros de 80 cm, era străpuns: se zărea lumina dincolo. Li s-a semnalizat în Morse vecinilor: «aveţi un oaspete pe peretele nostru!»: au văzut capătul sârmei devenită sfredel şi, imediat ce gaui a a devenit liberă, bctiUIUI IUI d 1USL

wiNUiUL ULIII. Şi oUIC du V Cilii..// MU IGSI lulTCuQp dacă gaura a făcut stricăciuni în tencuiala zidului sau în văruielile succesive de deasupra. Nu, era în ordine: acest «patent» nou îl vor aplica şi ei pentru a comunica în direct cu fraţii de la camera 99.

Perforatorii noştri cred că au fost Gavrilă Botocan, Jean Bama şi Cornel Achimescu. lată a fost bun la ceva şi mineritul obligat: datorită experienţei agonisite acolo a fost străpunsă izolarea.

Pe acest microreleu fonic, neavând mai mult ca patru milimetri în diametru, s-au transmis veşti, întrebări şi răspunsuri, ba chiar şi poezii, «vorbitorul», cum fusese supranumit, fiind folosit, dc preferinţă, totdeauna cu precauţia camuflajului, între «închidere» – când temnicerii nu mai aveau voie să deschidă camerele, ci doar să privească prin vizetă—, şi «stingere», când «domnii» deţinuţi, decăzuţi din calitatea de tovarăşi, trebuiau să se culce şi, dacă puteau, să doarmă.

Pentru a nu lăsa mintea să ruginească, doi dintre cei mai înzestraţi oameni pe care am avut şansa să-i cunosc – şi în această privinţă apreciez că viaţa a fost generoasă cu mine — ■, Nicolae Boşcaiu şi Dumitru Alexandrescu, au iniţiat şi susţin «meciuri dialectice»: o luptă de idei pe puncte de vedere divergente – care nu exprimă totdeauna adevăratele lor convingeri –, temele fiind diverse: reevaluarea trecutului istoric, civilizaţie şi cultură, critica organizării muncii deţinuţilor la Canal şi la mină, raţiune şi credinţă, societatc-social-socialism, tradiţie şi evoluţie şi multe altele.

Destinul celor doi are comune câteva note, unele tragice: amândoi erau în ultimul an universitar, căruia nu i-au putut susţine examenele din cauza arestării în luna mai 1948, amândoi absolviseră facultăţi din domeniul ştiinţelor exacte, primul biologia celălalt electromecanica, amândoi trecuseră prin infernul Piteşti, iar la Canal fuseseră în brigăzi «dure», nici unul nu vorbea despre ce îndurase acolo, dar era limpede că îşi depăşiseră încercările, fiind preţuiţi de cei care le cunoşteau, deopotrivă, meritele şi modestia.

Cu o informare mai bogată, deschisă şi către umanismul filosofici, Nicu Boşcaiu era mai sintetic şi uneori, mai exploziv, Mitică Alexandrescu era mai analitic şi mai calm, cu logica unui ceasornicar de precizie ori dialectician care, oricând, mai are un argument de rezervă, precis formulat: la locul lui.

A fost de multe ori nu doar interesant, ci şi profitabil să asist la aceste adevărate tumiruri intelectuale, ce aveau meritul să impună o anume calitate a vieţii în cameră, să clarifice multe noţiuni şi, peste toate, pe aceea de «fair-play intelectual», de a şti să pierzi elegant şi de a te retrage, cu o glumă, de pe o poziţie riscantă şi, de aceea, pierdută.

Nu cred că greşesc cei care afirmă că în actele mici ale vieţii se poate citi caracterul şi viziunea despre lume şi viaţă a oricărui ins, pentru că, în actele mari, importante ale vieţii, omul este mai judecat, mai înclinat să ia în vedere şi opiniile celor din jur. Cum să uiţi autoironia, însoţită de un zâmbet poznaş al lui Nicu Boşcaiu, exprimată colorat, de pildă: «Cred că mi-am băgat coada unde nu trebuia, sper că îmi permiţi să mi-o retrag între picioare...»

Meciurile dialectice au devenit curând colocvii prin participarea la ele a profesorului Ion lliescu, licenţiat în teologie, a avocatului Ionel Voinea, a economistului Georgică Popa şi a mea.

Hrana, la Gherla, pare să indice, în toamna trecută, o victorie masivă a verzei şi a gogonelelor asupra cartofului, în timp ce fasolea a pierdut, până la dispariţia ei totală, lupta cu mazărea furajeră, la rândul ei învinsă de gărgăriţe... Iar grâul a fost întrecut de o coaliţie: a orzului, devenit arpacaş, cu porumbul, ajuns mălai şi pregătit ca turtoi, care, de trei ori pe săptămână, înlocuieşte bucata de pâine, păstrând raţia de 250 grame pe zi.

Meciurile dialectice, colocviile, replicile hazoase sau tăioase îmi ţin gândul treaz şi mă trimit la câteva versuri de Aron Cotruş din ciclul *Minerii:* «Pentru un strigăt m-au purtat din temniţe în temniţe /m-au schinjuit zile-ntregi, săptămâni / urma lanţului mi s-a săpat adânc pe mâini / dar gândul nimeni nu poate să-l întemniţe...».

Da, gândul nu poate nimeni să-l întemniţe...!

Victoriile şi înfrângerile noastre au temeiul cel mai adânc într-un gând. Dintr-o asemenea apropiere-distanţare şi din dorinţa ca gândul să mă împlinească, solar, s-au ivit greu, cu caznă, stihurile din:

Gândule!

' . Uneori mă oboseşte, gândule, goana ta de ciulin pe câmpie
. şi rostogolirea ta în vânt...
De când te-am luat în braţe, plăpândule
' _ şi ţi-am deprins ciudata bucurie, , .
iară hodină sânger şi mă frământ. ' ’

Gar.dulc, cc tc depeni *.
din întunericul meu amărui, ,
filigranat cu lumină: ?•
oare spre piscul cujnepeni mă porţi să culeg stele, coapte
gutui, ori, rânjind, să mă-nghită prăpastia vecină?

Uneori aş vrea să te lepăd şi totuşi
■ o dată cu sângele meu creşti.
, Eşti între mine şi lume, când hotar, , •
când punte de izmă şi lotuşi, căci eu încep când, tânăr,
înfloreşti şi-apun când tu te stingi, crepuscular.

Am avut emoţii pentru «vorbitor» la prima percheziţie, care a şi venit curând; poate să pară paradoxal, dar era prima percheziţie aşteptată.

în gaura dinspre noi s-a pus un capăt de beţişor de care atârna o cămaşă curată a cuiva. La fel şi la vecini, astfel că, dacă i-ar fi trecut prin gând vreunuia dintre cei ce dădeau cămaşa jos ca să o percheziţioneze să dea jos şi suportul ci, cum s-a întâmplat, şi să se uite pe orificiu, cum nu s-a întâmplat!, să nu poată zări dincolo.

Plecând de la presupunerea că percheziţia s-ar fi desfăşurat nu succesiv, ci simultan în ambele camere, în ambele părţi s-a introdus câte un mic dop: de vată, la noi, de scame dintr-un tifon de bandaj, dincolo.

Percheziţia a trecut cu bine pentru «vorbitorul» nostru; «patentul» n-a căzut! Seara însă aveam să aflăm poanta zilei: în camera vecină, moş Borlovan, care purta un bandaj la cap, a dat peste un miliţian zelos foarte, care i-a desfăcut pansamentul şi a găsit în el: un muc de creion, o lamă de tăiat fiole, puţină aţă de cusut şi un ac; le-a confiscat, satisfăcut. Mai toţi din cameră ştiau de ascunzătoarea ţăranului bănăţean, care funcţiona încă de la Cavnic. Cum se întâmpla, l-a întrebat unul, l-a întrebat altul ce i s-a confiscat la percheziţie, moş Borlovan, răspunzându-le necăjit; când Mircea Marinescu, «olteanul», pus pe glumă şi pe luat la vale îl întreabă şi el, al nu ştiu câtelea: «Ce ţi-au luat, nea Borlovane?» Răspuns scurt şi tăios: «Cursul de limbă: engleză, de Halifax!» Replică hohotită de râs a curiosului: «M-ai ars, mă, nea Borlovane!» Şi nu numai că a râs şi s-â râs, dar ne-a transmis scena chiar el prin «vorbitor».

Tinerii Micuşcr Butnaru, Martin Rădoi, Bujor Sârbu, Jeair Barna îl roagă pe Nicu Boşcaiu să le dea lecţii de botanică, specialitatea lui. El, încă din anul IV de studenţie, fusese ales de • Alexandru Borza, marele botanist şi ocrotitor al naturii, ca asistent la catedra sa din cadrul Universităţii Babeş din Cluj.

Disponibilitatea binevoitoare nu este "singura calitate a celui[1] solicitat: lecţiile lui au nivelul unui adevărat curs universitar, ele încep cu delimitarea domeniului biologiei şi al disciplinelor ei, dar se vădeşte curând necesară şi o împrospătare a cunoştinţelor de geologie ale ascultătorilor spre a înţelege evoluţia lumii vegetale şi, în paralel, a celei animale. Se trece apoi, în timp, la morfologia plantelor, pe urmă la taxonomic ca să se ajungă în sfârşit, după un an de studiu la noţiuni de ecologie, concepte noi pentru mulţi dintre ascultători. Acest program, început în mai 1954, continua în iunie 1955, la plecarea mea din Gherla, lecţiile dcsfaşurândn-se de câteva ori pe săptămână, cu o regularitate impresionantă pentru scepticul din mine care ştia că entuziasmele româneşti sunt aprinse, dar scurte.

Este uimitoare şi înţelegerea complexă a problemelor biologiei şi cantitatea imensă de cunoştinţe depozitate într-o minte cu resurse prodigioase ale memoriei: încă de atunci Nicolae Boşcaiu era un tânăr savant român.

Impresionant mi s-a părut faptul că unul dintre mai vârstnicii din ■ cameră, învăţătorul Dumitru Nedea, om trecut de vârsta de 50 da ani, s-a alăturat celor tineri, după ce ascultase primele lecţii. Şi n-a fost singurul...

Nu sunt o prezenţă activă la cursul susţinut de Nicu Boşcaiu, dar, la fel ca alţi ocupanţi ai camerei 101, respect liniştea studioşilor. Eu potrivesc cuvinte să traducă gânduri şi stări de spirit precum

Huhurezul

Un huhurez cobeşte-n tumul meu când întrebările mă-nchid în cerc şi când prin pâcla vremii mai încerc
• să dibui urma unui curcubeu.

Când, împăcat cu toate, mă visez hoinar pe bărăgane de verdeaţă, din turn mă tânguie un huhurez că toate drumurile mele sunt în ceaţă.

Din somnul scurt, când largi mi se deschid Sezamuri cu covoare moi, de tihnă, tresar, cu sufletul pelin şi agurid, chemat de-un huhurez tară odihnă.

Şi când de oameni măînnod, liană, şi când mă rup de lume, taciturn, aud tot huhurezul răguşit din turn că sunt ca să mă-ntreb şi să fiu rană.

O fotogramă a sufletului meu în jurul datei **de** 4 iulie 1954, aniversarea zilei mele de naştere.

Temniţa mă apasă cu atât mai greu, cu cât de peste un an nu mai ştiu nimic despre familie şi-mi este atât de dor de ai mei, de cărţi, de linişte, de libertate. Şi iar mă cert că sunt egoist şi mă silesc să nu-mi dau pe faţă zbuciumul, dorul, tot ce ar trezi în cei de lângă mine stări psihologice asemănătoare.

învăţ perspectiva mângâietoare a veşniciei: îmi raportez zbaterile la durata condamnării mele, pe aceasta la cea a unei vieţi de om, pe care o consider doar o secvenţă din filmul existenţei, ce a precedat naşterea mea şi va succede morţii mele pământene. Alte perspective, alte proporţii.

La puţine zile după ce împlinesc 28 de ani, într-o

dimineaţă, un plutonier intră în cameră, îmi strigă numele şi îmi spune să-mi iau bagajele şi să ies afară. Unde mă duc? mă întreabă ceilalţi. Presupun

că la rejudecare, întrucât am fost condamnat în contumacie, adică în lipsă nemotivată de la judecată. Le urez de bine celor pe care îi părăsesc, iar ei îmi urează «Eliberare!».

Sunt dus undeva în curte, lângă poartă, şi am parte (şi eu) de o premieră: sunt pus în lanţuri. Cătuşe la mâini purtasem, dar lanţuri la picioare, nu. Trebuie.să cunosc şi «situaţia» asta, cum ar fi spus avocatul Aron Spaniolu.

Şi poate că este drept să mărturisesc o contradictorie reacţie psihică: stând jos şi cu piciorul stâng întins pe un suport metalic, când un temnicer a bătut nitul la brăţara de pe acea parte a lanţului, am simţit o zvâcnire de orgoliu că sunt pus în lanţuri, amendat pe loc de autopersiflarea că, iată, am devenit «dc stânga».

După ce şi piciorul drept a primit cealaltă brăţară a aceluiaşi lanţ şi am încercat să păşesc, mi-am adus aminte de acea probă de la serbările câmpeneşti ale copilăriei «fuga în sac»: concurenţii intrau în câte un sac, legat peste mijloc, silindu-se, în aceste condiţii, să ajungă cât mai repede la linia de sosire.

Când eşti în lanţuri, este necesar să le tii ridicate de la mijloc ca să te poţi mişca, cei mai dezavantajaţi fiind cei mai înalţi: lor le trebuie o sfoară sau o haină cu care să ţină lanţul ridicat. La statura mea „ (1.64 m) merg puţin aplecat, ţinând lanţul de la mijloc, cu mâna.

Sunt unul dintre cei 18-20 de deţinuţi puşi în lanţuri şi pregătiţi de drum; suntem transportaţi cu o autodubă până la o linie ferată unde aşteaptă un vagoh->dubă. Ne ajutăm unii pe alţii să urcăm, trecem pe lângă celule, intrăm în camera mare a dubei, cu bănci de jur împrejurul pereţilor, pe una dintre ele un capac (W. C.-ull), şi încă două rânduri de bănci pe mijloc. Este cald, vagonul-dubă căptuşit cu tablă este încins, ventilaţia din tavan nu funcţionează, iar cele două ferăstruici de 40 x 20 cm se dovedesc insuficiente pentru aerisirea dubei, care este plină, fără a fi aglomerată. La vreo oră şi jumătate după urcarea noastră, suntem cuplaţi la un

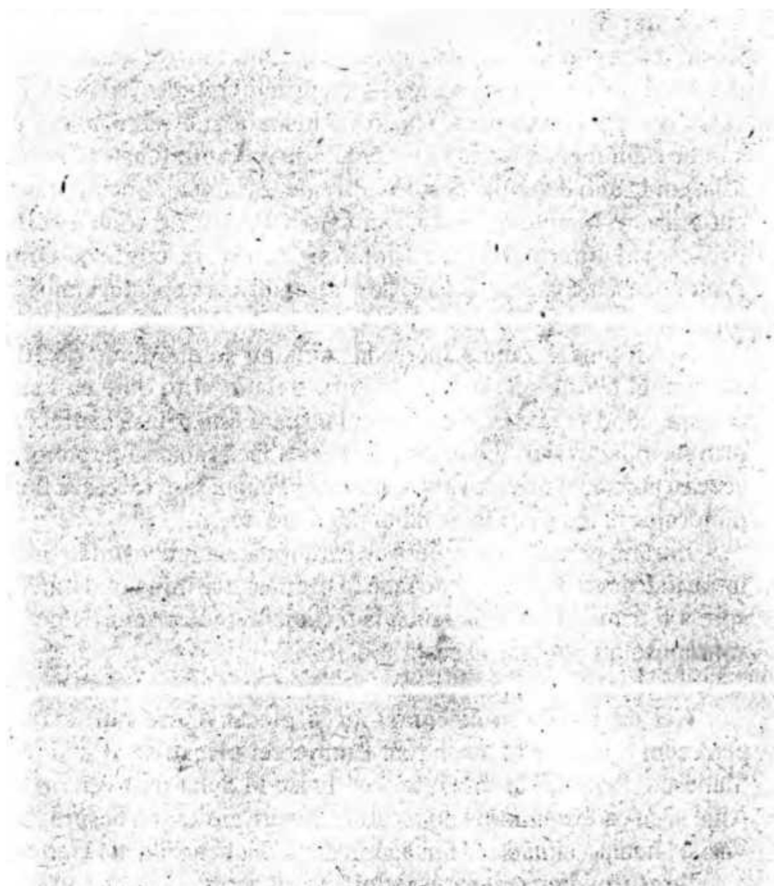
tren şi plecăm, cam la vremea prânzului.

Un plutonier, şeful dubei, şi un setgent, ajutorul lui, ne distribuie hrana rece pentru o zi; raţia de pâine de 250 de grame, o bucăţică de slănină (sărată) şi o alta de marmeladă.

După câteva ore de mers cu un personal suntem garaţi pe o linie lăturalnică şi după câtva timp mai urcă vreo câţiva deţinuţi, în lanţuri ca şi noi: vin de la Aiud. Suntem iarăşi cuplaţi la un tren şi

plecăm, din nou şi iar oprim undeva unde mai luăm câţiva deţinuţi, foşti poliţişti, de'la Făgăraş, iar călătoria în noapte spre mai departe, iar ne uită Dumnezeu undeva până plecăm şi, când se face ziuă, ne dăm seama că suntem pe Valea Prahovei.

Ajungem la Bucureşti după-ămiază şi duba-vagon staţionează undeva dincolo de Podul Basarab; urcăm într-o dubă-auto, care ne duce spre catacombele Jilavei, centru de tranzit spre închisorile româneşti şi... depozit de oameni.

JILAVA (I)

Ajutându-ne unii pe alţii, coborâm din auto-dubă; ca şi la Aiud am un fior de mândrie bărbătească de a fi ajuns şi aici pe unde au trecut atâţia oameni de valoare ai neamului nostru, anticomunişti, dar şi de speranţă că voi vedea – cu prilejul rejudecării mele – pe soţia sau pe mama mea. Da, o închisoare sub pământ are ceva sumbru, anticipând parcă mormântul sau un cadru funebru, însă câte, aflasem în anii detenţiei despre Jilava de la prietenii trecuţi prin ea şi cât citisem, înainte de 1944, din cartea *Fortul 13,* roman scris de profesorul universitar de limba şi literatura engleză

Dragoş Protopopescu, avuseseră darul de a-mi amortiza impactul cunoaşterii: directe.

Şi, în plus..., cine a lucrat în mină nu se mai teme de Jilava. Suntem eliberaţi, pe rând, de lanţuri: trebuie să ţii bine cu mâinile brăţara, când se taie cu o daltă nitul cu care este prinsă, astfel ca ea, prin recul la loviturile de ciocan, să nu-ţi facă rană, să ţii piciorul îh aceeaşi poziţie ca nu cumva ciocanul miliţianului să-ţi lovească fluierul piciorului în loc să cadă pe dalta tăietoare de nit.

Intrăm, pe rând, în camera de carantină, dar nu ieşim în ordinea intrării: trierea deţinuţilor se face în ordinea mărimii condamnărilor spre a fi trimişi la «raft», adică la o cameră unde priciurile de lemn suprapuse au sugerat această metaforă.

Cei cu condamnări mari au şi plecat dintre noi, care mai petrecem o noapte la carantină. Printre cei plecaţi se află şi Bucur Stănescu, licenţiat în fîlosofie, ce urcase în duba-tren venind de la Aiud şi cp care convorbisem pe drum despre multe şi... despre Nenea Vasile Niculae, ştiut de el din lagărul de la Buchenwald din Germania,

Sunt dus Ia camera 6-reduit de un sergent şi când uşa ei se deschide, intru, dau bună-ziua şi nu mai aud răspunsul, pentru că o voce cunoscută mi se adresează răspicat, de sus, de pe priciul din dreapta: «Haide, mă Gheorghiţă! Eu te aştept de vreo şase ani şi tu... neam să mai vii!»

Fănel Sotirescu era cel care, strălucind de bucurie, mă întâmpina astfel. Nu ştiu cât ne-a trebuit nu ca să ne îmbrăţişăm, ci ca să ne despărţim şi să începem să vorbim.

Prietenia noastră începuse la liceul «Spiru Haret», continuase în timpul studenţiei şi fusese întreruptă în mai 1948 de arestarea lui. Mai mare ca mine cu patru ani, Ştefan (Fănel) Sptirescu mă câştigase prin prospeţimea limbajului şi a unei sensibilităţi ieşită din comun, prin autoironia sa, prin maturitatea gândirii lui, peste toate, prin aspiraţia sa către idealurile creştine şi româneşti.

Dotat cu o memorie neobişnuit de receptivă şi beneficiind

de o reglementare favorabilă celor care nu-şi putuseră termina studiile universitare din cauza războiului şi a persecuţiilor politice şi rasiale, el reuşise într-un timp foarte scurt, puţin sub ori puţin peste doi ani

— timp în care avea şi serviciu –, să treacă cele peste 40 de examene universitare ale celor patru ani de studii ai Academiei de înalte Studii Comerciale şi Industriale Bucureşti şi, din anul 1947, era profesor la liceul din Zimnicea.

încă de la Peninsulă, aflasem despre el că era la Midia şi încă în «sârme» (un loc de restricţii şi supravegheri suplimentare într-un lagăr de exterminare!), dar, după oprirea lucrărilor Canalului Dunărea

- Marea Neagră, îmi spune că fusese trimis împreună cu un lot la «Colonia» Oneşti – Borzeşti, unde condiţiile de muncă şi de viaţă nu fuseseră atât de ucigaşe ca la Midia, dar nici bune. El îmi spune despre o grevă a foamei, mare şi originală, «în cascadă crescândă», ai căror organizatori fuseseră foştii ofiţeri prizonieri de război în U.R.S.S., la Oranke. în ce consta particularitatea acestei greve a foamei: se ştia că după trei-cinci zile de grevă a foamei, în funcţie de numărul celor care participă la ea, conducerea lagărului era obligată să anunţe organele superioare şi cele ale procuraturii.

Un comitet secret de organizare a grevei a iniţiat chestionarea prizonierilor asupra unei duble întrebări: dacă vor să intre în greva foamei şi câte zile se angajează să o ţină.

S-au centralizat rezultatele: erau câţiva care se încumetau să rabde de foame 10-12 zile; ceva mai mulţi între şapte şi nouă zile, mult mai mulţi, între patru şi şase zile, foarte mulţi, trei zile. S-a dat semnalul de începere a grevei foamei cu durata secretă de la 10 zile, pentru cei care îşi asumaseră această perioadă de refuz a hranei. La două zile, au intrat în grevă cci cu opt zile, în următoarea zi cei cu şapte zile, astfel că, după trei zile, numărul celor care declaraseră greva foamei creştea de la o zi la alta, ceea ce a făcut ca nu numai administraţia lagărului să intre în panică, ci şi superiorii ei, iar Procuratura să intervină. S-au îmbunătăţit condiţiile de hrană ale prizonierilor şi s-au ameliorat cele de muncă. Este adevărat că nu imediat, ci în timp, cei suspecţi a fi «capii răutăţilor», au

fost dispersaţi, pe rând, în alte locuri de detenţie.

Camera 6-reduit, având dimensiunile de 15 * 16 m, adăposteşte acum vreo 80 de oameni pe cele două priciuri etajate pe fiecare latură lungă. Camera are o singură fereastră, cu oblon (se putea altfel?), pe partea opusă a uşii, vecină cu o tinetă metalică mare.

Priciurile sunt acoperite cu nişte saltele bătucite şi cu nişte pături subţiri, din cauza vechimii, de o curăţenie îndoielnică. •

Nu-mi vine să cred că aici au încăput peste 200 de oameni, când sub priciuri funcţiona al treilea nivel de cazare, la «şerpărie.» unde se sta pe cimentul gol, ca şi pe spaţiul de circulaţie între priciuri:.

Nou-veniţii primeau loc la şerpărie, lângă tinetă, şi numai pe măsură ce aveau loc mişcări ale deţinuţilor spre închisori ori spre lagărele de muncă^ cei rămaşi avansau pe priciuri, regulă ce se păstrase şi acum. Ocup un loc pe priciul de jos şi şansa face ca dincolo de mine să stea cel intrat în cameră înaintea mea, inginerul Ion Bogdan. Vine din U.R.S.S., via Uranus.

A fost arestat în ţară în 1944 şi dus în U.R,S.S., anchetat asupra legăturilor lui în Germania, condamnat la mulţi ani de muncă silnică şi apoi trimis în Siberia, la Vorkuta, unde a lucrat în minele de cărbuni. După aproape nouă ani, în urma unei graţieri «lâ ei», inginerul Bogdan a fost «cedat» de sovietici subalternilor din M.A.I. al R:P.R. şi de atunci a stat «la noi» în anchetă.

Acest bărbat de 45-46 de ani a văzut multe, a înţeles multe, şi fără să fie un vorbăreţ, răspunde calm şi cu bunăvoinţă la întrebările ce i se pun despre lagărele de deţinuţi din U.R.S.S. Ceea ce auzim, pentru că în juru-i se strâng cei interesaţi să asculte, adaugă – la ce aflaseră de la foştii prizonieri din gulag-urile ruseşti – imagini din lagărele de deţinuţi politici ori de drept comun, la sovietici nefiind mari diferenţe între tratamentele aplicate celor două categorii. însă mai există o categorie de gulag-uri: cele ocupate de ostaşii şi ofiţerii din armata roşie, din hoardele-

armate ce au luptat în Europa şi pe măsura revenirii în U.R.S.S., n-au mai fost trimişi pe la casele lor, ci internaţi, în vederea verificării lor, în aceste lagăre de muncă.

Este o imagine cutremurătoare, violent diferită de cea oficială din filmele sovietice a întoarcerii libere, vesele şi zgomotoase a militarilor acasă, ca în scena finală din *Zboară cocorii,* de altfel remarcabil film artistic al epocii.

După ce contactul cu civilizaţia Europei spulberase, în minţile ostaşilor crescuţi sub bolşevism, imaginile-şablon ale propagandei mincinoase despre înapoierea celor care nu construiesc comunismul, restabilirea controlului şi a dominaţiei statului sovietic asupra individului devenise urgentă, spre a nu periclita eşafodajul social ridicat pe minciună, ură şi crimă.

Inginerul Bogdan ne spune că prin anii 1950 şi următorii, din populaţia U.R.S.S., estimată atunci la 185 milioane de suflete, peste 30 de milioane de oameni trăiesc în lagăre: adevărată problemă de stat.

• ¹ • < *

Sunt anunţat de cu seară că, a doua zi de dimineaţă, să fiu pregătit pentru tribunal.

Fănel se bucură pentru mine că am să pot vedea pe cineva din familie, poate chiar pe mai mulţi. Dimineaţa, imediat după deschidere, sunt scos din cameră şi dus la poartă unde aşteaptă auto-duba. J4u am zeghe şi bonetă; au ei, de rezervă, pentru asemenea cazuri.

Când ajungem în spatele Palatului de Justiţie, auto-duba este trasă aproape de o uşă, ca să nu vedem şi să nu fim văzuţi la coborâre. Mergem pe coridoare goale până la o cameră de aşteptare, cu bănci, de unde sunt scos la grefa, escortat de un sergent care merge cu un pas în urma mea şi este înarmat.

La grefa, stupoare: sunt Stănescu C. Gheorghe, nu Stănescu I. Gheorghe, sunt născut în 1926 nu în 1892, în alt loc, din alţi părinţi...

M-au adus în locul altui deţinut care îşi aşteaptă, la Gherla, rejudecarea şi este destul de în vârstă la cei 62 de ani ai lui, săracul... () mai fi şi bolnav şi sentimentul de compătimire care mă cuprinde îmi atenuează dezamăgirea, pe care o micşorează gândul compensator că, fără eroarea celor de la Gherla, n-aş fi văzut Jilava şi, mai cu seamă, nu m-aş fi întâlnit cu Fănel, de care

îmi fusese atât de dor.

Nu ştiu câte zile vom mai sta împreună şi **de** aceea stau de vorbă pe săturate cu Fănel, comentăm ştirile externe, pătrunse în Jilava, îndeosebi prin nou-veniţi «de afară», arestaţi mai de curând sau pe cei care au avut prin cine ştie ce întâmplare posibilitatea de a afla noutăţi; nu ne facem iluzii cu privire la eliberarea noastră, dar nici nu disperăm, fiindcă «n-aduce anul ce aduce ceasul», toate petrecându-se la «plinirea vremii», potrivit planului divin.

Depanăm amintiri şi întâlnirea noastră ne pare un dar de Sus, menit să ne întărească sufletele şi să ne aline dorul de cei dragi şi de fireasca libertate.

Ieşim la plimbare, când suntem scoşi, unde privind inscripţiile zgâriate pe cărămizile fostului «Fort 13», mă gândesc că ar trebui, când va veni vremea ca libertatea ţării noastre să se întindă stăpânitoare şi peste provinciile răpite şi peste fraţii noştri robiţi, să fie fotografiate aceste urme ale înnoirii neamului prin suferinţa atâtor români, ca documente istorice salvate de la uitare.

Nu poţi fi încruntat lângă Fănel Sotirescu, care, ştiind să facă haz dc necaz, îmi povesteşte două scene din Jilava «cu şerpărie«- în chiar această cameră aglomerată, un deţinut bate în uşă şi-l roagă pe temnicerul de serviciu să li se dea o altă lamă de ras, întrucât cu aceasta s-au ras deja 175 de inşi; răspunsul, precedat de o înjurătură: «Ce, bă, s-au ras 175 de inşi şi tu, al 176-lea nu mai poţi?»

în aceeaşi vreme, de foame cruntă, într-o zi, când prânzul a constat dintr-o ciorbă de fasole, un moşneag a bătut în uşă şi, cu toată naivitatea lui de om flămând, i-a spus sergentului: «Dom’ şef, mai daţi-mi o porţie, că mie fasolea îmi face tare bine...» înjurăturile miliţianului i-au închis gura, dar nu i-au potolit foamea, cât despre reproşurile altor flămânzi... nici ele nu au fost prea academice.

Despre atmosfera de teroare a Jilavei, când banda de bătăuşi *a* lui Maromet era stăpână aici, iar bătaia cu parul, aproape zilnică, ara mai auzit şi de la alţi deţinuţi... *

Fănel Sotirescu îmi povesteşte cum a fost la Ocnele

Mări înainte de Midia; iniţial atmosferă de lagăr, ca înainte de 23 august 1944, cu dreptul de a sta afară toată ziua, la aer curat şi la soare. Apoi, curând, viaţă de închisoare, cu izolare totală, astfel încât foşti miniştri, înalţi demnitari trimişi ulterior la închisoarea de la Sighetu Marmaţiei –, oameni ce călătoriseră mult în lume, erau surprinşi să vadă prin fereastra celulei o mişcare dincolo de zidurile închisorii, fiind bucuroşi să anunţe: «...pe şosea trece un câine...». Dar, în acelaşi timp, şi scene ca aceasta: profesorului Mihail Manoilesu îi venise rândul să conferenţieze despre monumentele Romei, vorbind timp de două ore şi jumătate, urmărit cu interes chiar şi de cei care fuseseră pe meleagurile romane... Petre Ţuţea, de faţă şi el, s-a scuzat, cerându-i profesorului permisiunea să facă unele completări: a vorbit câteva ceasuri, evocând monumente despre care nu se vorbise, scoţând în relief aspecte şi făcând conexiuni cu istoria noastră. Despre cum a fost ascultat o spune faptul că, la sfârşit, însuşi profesorul Mihail Manoilescu l-a felicitat, îmbrăţişându-1. Vorba lui Fănel: «Cu asemenea oameni, să tot faci puşcărie...»

• »

Acelaşi povestitor îşi aminteşte că la Ocnele Mari era închis şi Petre Pandrea, cumnat cu Lucreţiu Pătrăşcanu.

Când unul dintre călăi, fost muncitor şcolarizat precar, avansat la rangul de director şi la gradul de colonel, instituise şi la Ocnele Mari atmosfera dc teroare de la Jilava şi un rugini de înfomutaie, a intrat odată, cu cascheta pe cap, într-o cameră: în tăcerea sinistră nu se mai auzeau decât călcăturile apăsate ale cizmelor lui. Atunci, de pe un prici, a tunat vocea lui Petre Pandrea: «Descoperă-te, în faţa suferinţei româneşti, nemernicule!» Speriat şi readus la dimensiunile reale ale persoanei sale, «colonelul» şi-a scos cascheta, dar în uşă şi-a adus aminte că el e stăpânul şi a izbit uşa în urmă-i, înjurând furios. Petre Pandrea a fost pedepsit cu izolarea la subsol într-o celulă umedă, dar scena nu mai putea fi ştearsă din memoria celor ce asistaseră la ea.

înainte de deschiderea lucrărilor la Canalul Dunărea –

Marea Neagră şi în vederea lor regimul alimentar de la Ocnele Mari s-a îmbunătăţit considerabil, astfel că, povesteşte Fănel Sotirescu, a ajuns la Midia cu o greutate corporală de 92 kg, iar după şase luni de «regim Borcea» (numele criminalului comandant al Midiei)—muncă forţată timp de 12 ore pe zi şi regim de înfometare – ajunsese la 58 kg, ceea ce la înălţimea lui de peste 1.80 m îl făcea nefiresc de suplu...

Nu mi se plânge, nu este în firea lui, prezintă situaţiile dramatice cu o detaşare uşor ironică. De pildă, despre obiceiul lui Borcea de a

intra în dormitoarele celor «în sârme» şi de a se opri în dreptul unui **1** deţinut mai slăbit şi, arătând cu degetul către el, să-i zică: «Tu o să I mori!» Apoi, după câţiva paşi, spre un altul: «Şi tu o să mori!» Şi, ■ viteaz în cinismul lui, din uşă: «Toţi o să muriţi! Aici!»

Au existat oameni care, de foame, au mâncat şerpi, sau câini, **1** când i-au putut prinde, ba chiar şi oameni care au mâncat pământ, I un soi de argilă sau de mamă, ca să se simtă sătui...

Vorbim şi despre prieteni, despre cei închişi, despre cei socotiţi **1** liberi, ori nu mai ştim nimic despre ei, depănând amintiri de parcă **1** ne-am pregăti de despărţire.

Abia ne mai putem lua rămas-bun în dimineaţa următoare, când **1** pleacă mulţi din camera 6-reduit. Unde? Voi afla peste 10 ani, la **1** eliberarea tuturor deţinuţilor politici în 1964, că presupunerea noastră 1 era adevărată: la Aiud a plecat. Şi a rămas toţi aceşti zece ani. :

în locul celor plecaţi, vin alţi deţinuţi, printre care părintele» Pandrea de la Cluj, doctor în teologie al Institutului «De propaganda f fide» de la Roma, cu care Bucur Stănescu se întreţine îndelung, iar ■ eu asist la discuţiile lor cu un deosebit interes problemele filosofici şi» ale teologiei nefiindu-mi străine.

într-una din zilele următoare, miliţianul deschide uşa camerei şi ţ intră un bărbat tânăr, înalt şi zvelt, care salută într-un fel deosebit de I original: «Bună ziua, domnilor! Bine v-am găsit, trandafiraşilor şiI ghioceilor! Sunt Ion Maruşca, din Cluj şi vin din Siberia!».

îl întâmpină inginerul Bogdan, se îmbrăţişează cu el şi aflăm căi vine de la Interne.

în anul 1946 fusese paraşutat, arestat şi preluat de sovietici» care – după anchetă, judecată şi condamnare – îl trimiseseră lai minele de nichel de la Narilsk, unde se spune că este polul frigului ilj din Siberia.

Personalitate puternică, potenţial explozivă, conştient de putere« sa de a domina situaţii adverse şi marcată de ele, Ion Maruşca a[7] I trecut de la regimul mai relaxat al

lagărelor sovietice la absurditatea!» arogantă a anchetatorilor de la Interne; nu mă mir că, înjurat de,’ mamă, a aruncat cu călimara într-un locotenent tinerel ce ţinuse să se afirme şi se remarcase prin acest incident, anchetatul cerând celor care interveniseră un anchetator adecvat.

Cum sunt mai apropiat ca vârstă de el, care are puţini ani în plus, iar el este doritor să ştie ce s-a mai întâmplat în ţară în lipsa lui şi, cumîndelung de vorbă, eu întrebându-l
dormim alături, viaţa ˈ ˮ
din Siberia.

Scenele relatate de Ion Maruşca sunt demne de pana unui discipol al lui Zola, dar nu sunt rodul unei fantezii pervertite către exacerbarea teluricului din om; sunt fapte din viaţa unor fiinţe din zona dintre omenesc şi animalic, victime ale unui regim criminal care a generat un sistem social dezumanizam.

Sunt milioane de humanoizi, femei şi bărbaţi, care nu ştiu ce este o familie, casa lor fiind lagărul, iar pentru băutură nu se dau la o parte nici de la crimă.

Una din scenele evocate: o coloană de deţinute-femei întâlneşte o coloană de deţinuţi-bărbaţi; gărzile nu-i pot împiedica să se amestece; ici-colp, cercuri de femei asistă, în plină zi, la împerecherea sexuală dintre o «şefa» a lor şi un «şef» de la bărbaţi – ierarhia fiind stabilită pe violenţă şi lipsă de scrupule –, cercurile umane fiind un fel de pavăză ori de paravan împotriva femeilor-poliţiste care ar vrea să-i despartă pe cei acuplaţi.

Comparativ: în lagărele sovietice, monstruoase aglomerări umane, nivelul de viaţă este mai bun decât cel din lagărele noastre, dar Ia ei asistenţa medicală, în lipsă cronică de medicamente, a adoptat o mai severă respectare a igienei spatiilor de cazare şi a oamenilor, trataţi uneori cu soluţii inimaginabile pentru noi, de pildă, în Siberia, leacul «krepki» («tare») pentru gripă şi guturai este picurarea cu tinctură de iod în fosele nazale. Piere guturaiul, poate şi gripa, dar, sigur, scade sensibilitatea olfactivă a pacientului tratat astfel.

La câteva zile de la venirea lui Ion Maruşca, aveam să asist la o întâmplare de neuitat: într-o primă convorbire cu părintele Pandrea, aflând că este din Cluj, îl întreabă dacă nu cumva o cunoaşte pe soţia lui, Valeria? Victoria? Maruşca, studentă în

ultimul an la medicină, când el fusese arestat; şi gravidă, aproape de naştere. Cum să nu? Este doctoriţă în Cluj şi are un copil de şapte ani! Emoţia lui Ion i se vede pe figură: ochii i s-au dilatat, nările îi freamătă. Şi cum sunt? Mama şi fetiţa sănătoase şi frumoase. Cei doi se îmbrăţişează, cei de faţă îl felicităm pe cel care aflase după opt ani că era tată, că avea o fiică şi că mama şi fiica, în urmă cu un an – când fusese arestat părintele Pandrea –, erau sănătoase. Cum s-ar putea uita o asemenea bună vestire?

De ce **câţiva deţinuţi** am fost mutaţi din camera 6-reduit la camera 12 pe secţie, nu ştim, dar printre noi este şi Bucur Stănescu, cu care stau de vorbă pe îndelete de-abia acum, căci suntem vecini de pat. Ani de zile m-au urmărit versurile din poezia *lui, Alpinism,* şi semnificaţia ei: fiecare ins care îşi propune să devină om este un alpinist care urcă solitar—-căţărându-se, bătând pitoane şi bizuindu-se pe ele – spre idealul său.

Şi mai ţin minte că, intuind ticăloşia lui Churchill, care la Fulton declarase că popoarele au conducătorii pe care şi-i merită – tocmai el, care cu puţini ani în urmă ne cedase lui Stalin –, Bucur Stănescu spunea că ar mai fi dispus să mai stea câteva luni la Aiud, dacă l-ar avea coleg de cameră, de tinetă, de înfometare ori izolare totală pe Churchill. Nu era singurul şi nici primul care gândea aşa, dar, având în vedere experienţa lui concentraţionară: patru ani la Buchenwald în Germania şi peste şase ani în ţară, sacrificiul lui ar fi fost, oricum, mai mare.

Ne-am parcurs antologiile mintale de versuri, ne-am îmbăiat în lumina lor în cele trei zile cât am stat acolo, pentru că în cea de a patra am fost scoşi, puşi iarăşi în lanţuri, urcaţi în auto-dubă şi transportaţi la duba-vagon care ne aştepta, dincolo de Podul Basarab...

în camera dnhei-vagon mă aştepta o nesperată bucurie: călătorise cu noi de la Jilava, dar într-o celulă a dubei-auto, Puiu Virgil! Ne-am îmbrăţişat cum se pot îmbrăţişa doi bărbaţi în lanţuri; ne revedeam după aproape doi, ani, venise la Gherla şi el.

Nu ştiu când au trecut o zi şi o noapte şi încă un crâmpei din ziua următoare; duba lăsase oameni la Aiud, apoi la Oradea, unde rămăsesem puţini în dubă, ne puteam

ridica în picioare pe bănci şi puteam privi, pe ferăstruicile deschise pentru aerisire, nesfârşitele lanuri de floarea-soarelui ale Crişanei, în plină maturitate şi legănate de vânt... Şi râdeam – pentru că nu puteai lângă Puiu Virgil să nu te laşi antrenat de curajul lui de a fi –, că inaugurăm compania de turism a M.A.I. «Tinere, cunoaştc-ţi ţara... cu duba!» şi ca, măcar şi pentru puţină vreme, eram împreună, sănătoşi, optimişti, cu credinţi în Dumnezeu şi în viitorul nostru.

Puiu Virgil îmi dăruieşte o căciuliţă, împletită de el din resturi de lână multicolore, ca să o port când vom fi scoşi la plimbare şi să mi poată vedea de la fereastra camerei de la etajul doi, unde presupune că se va întoarce, al cărei oblon are un dop mobil. Convenim şi semnalul: cel de O.K.! însă cu mâna sprijinită de cap, ca şi cun m-aş scărpina, dar cu cele trei degete ridicate şi răşchirate.

După scoaterea lanţurilor suntem trimişi la «rafturile» noastre! eu, la etajul III, camera 101. Vorba lui Puiu Virgil: «Ne-am întors acasă...» ' '

GHERLA (II)

Când am intrat în camera 101, după o lună şi ceva de «vilegiatură», şi foştii mei colegi de cameră, şi eu am avut reacţiile celor care se întâlnesc cu surpriza; ei, cu una a decepţiei, că mă întorc, dar şi a bucuriei revederii, iar eu, cu aceasta din urmă şi cu aceea a schimbării decorului: pe priciuri, din scândură goală la plecarea mea, apăruseră rogojini şi saltele.

Veştile aduse de la Jilava, ale unor conferinţe mondiale în Europa, corelate cu noile condiţii de cazare şi cu îmbunătăţirea regimului alimentar, erau apte să genereze speranţe de o eliberare nu prea apropiată, dar nici foarte târzie

Fac o dare de seamă asupra ştirilor de politică externă şi internaţională care ne parveniseră în Jilava, le povestesc pe cine am întâlnit şi ce se mai ştie din lumea închisorilor româneşti, dar şi din aceea a lagărelor siberiene şi, timp de câteva zile, sunt pe post de ziar, de revistă şi de magazin cu toate, folosesc «vorbitorul», solicitat de fraţii din camera vecină.

La prima ieşire la plimbare, cu toate că este cald – suntem în mijlocul lunii august—, port pe cap «cipilica» dăruită de Puiu Virgil, transmit şi primesc semnalul cuvenit că el este acolo: o mână se plimbă de-a lungul interspaţiului dintre jaluzelele a doua şi a treia, în care există un dop care este scos acum, exact cum îmi spusese el. Intr-adevăr, se poate semnaliza cu ei în alfabetul surdomut, dar pentru aceasta este nevoie să-l cunoşti bine. Ca fost ofiţer de marină, el învăţase şi alfabetul Morse, şi codul de semnalizare cu fanioane; ca deţinut şi-l apropiase pe cel surdomut şi, pe dubă, mă iniţiase în el.

La noi în cameră avem un maestru în arta de a semnaliza, cu gesturi degajate când miliţianul ce ne supraveghează plimbarea nu sc uită în direcţia lui: Georgică Popa, un adevărat actor de pantomimă: privindu-l din spate în timp ce semnalizează, am impresia că face mişcări ca să-şi dezmorţească mâinile.

într-o zi însă un miliţian, care supraveghează mişcarea noastră în cerc, îi spune unuia dintre noi: «Ţine, mă, mâinile la spate şi nu încerca să zbori cu ele, altfel... o să mai vedeţi voi plimbare când o să-mi văd eu borta c...», admonestare care pe unii dintre noi îi amuză.

Recent se vorbise în cameră despre necesitatea ca limba română vorbită să fie cea literară, învăţată la şcoală, ca modalitate de unificare spirituală a tuturor românilor, evitându-se regionalismele; mică interpelare maliţioasă a lui Nicu Boşcaiu, bănăţean, către Mitică Alexandrescu, moldovean: «Mă, Mitică, nu poţi spune că ăsta, cu borta, nu este de-al vostru...» «Da, dar ai văzut că avea umor: chestia cu zborul!» Se râde, ne distrăm cum putem şi nimeni nu se supără.

Constat că lecţiile de botanică au continuat, că studioşii îşi folosesc timpul cu câştig bun, cred că au depăşit morfologia şi au intrat în taxonomie.

Exemplele bune se cer urmate: îmi propun să învăţ măcar o mie de cuvinte din limba sârbă. Acceptă, uşor măgulit de iniţiativa mea să-mi fie dascăl, Ccmel Achimescu, român din Ranahil sârbesc, născut la Vârşeţ sau la Biserica

Albă, care a trăit înainte de arestare printre rriinerii din Ţara Moţilor. Din graiul lor a preluat unele formulări cu tentă paremiologică, amuzante şi comentate la vremea aceea, motiv pentru care mi s-au lipit de memorie: «Bea; până îi zice câinelui: bade...» sau «Să n-avem vorbe slabe!»; în sensul vorbelor urâte, rele, în locuri unde sărăcia şi subnutriţia erau endemice, simpatia pentru cele grase, slănina de pildă, este unanimă şi poate, o condiţionare biologică, urcată şi în grai, în exprimare inversă.

Cornel Achimescu este ceea ce s-ar chema un bărbat trupeş, dar dinamic, preocupat să lucreze ceva (era calificat ca mecanic miner) şi care nu poate să stea degeaba. A găsit ceva de făcut – şi de desfăcut, în prealabil -: pulovere.

Din sârma cu care se perforase «vorbitorul», Cornel şi-a făcut andrele, ascuţindu-le la un capăt pe mozaic şi după ce şi-a desfăcut un pulover – de nou fusese prea larg –, l-a refăcut, câştigând şi experienţă, şi încrederea... clienţilor. Clienţi care nu puteau plăti decât cu un «mulţumesc», căci altfel de plată nu era nici posibilă, nici de conceput între noi.

întrucât s-a constatat că percheziţiile au o periodicitate lunară, imediat după ce trece o percheziţie se scot andrelele, ascunse pe

faţa exterioară a oblonului din fereastră, şi începe – în prealabil cu deşirarea puloverului vechi de către beneficiar – dansul andrelelor mânuite cu dexteritate de Cornel, astfel că următoarea percheziţie să-l găsească «înnoit» pe «client» şi nici o urmă de lână sau de andrele.

Pentru că toţi cei 36 de ocupanţi ai camerei 101 sunt creştini-ortodocşi, propun părintelui Dumitru Popescu şi profesorului Ion Iliescu, ambii cu studii teologice universitare, să discutăm afirmaţia lui Nae lonescu cuprinsă în prefaţa la cartea lui Mihail Sebastian, *De două mii de ani,* şi anume aceea că «suferinţa e goală pentru că rupe armonia creaţiei lui Dumnezeu».

Faţă de atâtea exaltări ale suferinţei drept ispăşire a păcatului originar, mi se parc un alt punct de vedere, mai echilibrat şi mai optimist.

Cu această discuţie publică doream să-i atragem pe toţi din cameră, ca să nu se statornicească falii de înstrăinare ale celor nrezenţi în fiincţie de diferitele |nr niveluri de şcolarizare şi de înţelegere a credinţei şi a formelor de manifestare a ei, fenomen aflat în stadiu incipient.

Remarcabilă participare a tuturor şi unanim sentiment de comunitate de credinţă, după două zile de discuţii, şi mai calme, şi mai pasionate: conştientizarea ecumenicitaţii, la care Nicu Boşcaiu

— cu lecturi din dogmatica ortodoxă, dar şi din Berdiaev şi Florenski

— se referă ca la o horă românească: «mergem de mână la mântuire». .

Am luat deprinderea de a pune în fiecare zi pe glaful exterior al ferestrei, pe lângă marginea oblonului, firimituri din turtoiul bi- şi chiar trisăptămânal, care înlocuieşte raţia de pâine. Oaspeţii invitaţi sunt vrăbiile care preferă aceste firimituri celor de pâine, ele onorându-ne invitaţia, gureşe şi tot mai deprinse cu ambianţa. • într-o dimineaţă de septembrie, următoare unei nopţi în care «făcusem un calendar» gândindu-mă la ai mei, m-a furat somnul, până când lancu Zică – un macedoromân care încă de la Cavnic preluase apelativul «vere» de la «vărul Dică» – vine şi mă scutură uşor, să mă trezesc: «Vere! Vere, scoală că ti-au venit găinile...»

Veniseră – şi nu găsiseră nimic – vrăbiile...

Ele sunt libere, iar ciripitul lor este singura muzică «din afară», care mă împrospătează. Trebuie să recunosc însă că duc dorul de Vrăbiile Domnului din Regensburg, un renumit şi minunat cor de copii, pe care îl auzisem la radio, cu mulţi ani în urmă şi hu-l mai uitasem... . ,

Doi dintre noi au fost, în «viaţa liberă», slujitori ai justiţiei: Alecu (Alexandru) Popescu, judecător, şi Ionel Voinea, ăvocat. Bădia Alecu, cum îi spun cei mai apropiaţi, este un unchi aş înţelept şi blând, nu prea vorbăreţ, autor al cântecului *Ştefan Vodă al Moldovei,* şi unul dintre cei mai vechi anticomunişti vrânceni.

Iese mai rar din carapacea tăcerii sale; maestru în a-l face să vorbească este Ionel Voinea, şi atunci creionează amintiri, dezvăluind un psiholog fin şi cu un umor pe măsură.

Mostră, de care îmi mai aduc aminte: Era în perioada când «democraţia populară» nu înlăturase încă din justiţie crucifixul de pe masa judecătorilor, dar se putea jura fie pe cruce, fie pe conştiinţă.

Un martor «de meserie» – căci erau şi din aceştia, mincinos, cum s-a dovedit în timpul dezbaterilor –, întrebat pe ce jură – pe cruce sau pe conştiinţă—a răspuns grăbit: «Pi aiasta, dom' judecător, pi cunoştinţă...»

Evident că judecata a cuprins şi pedeapsa pentru mărturie mincinoasă a martorului necinstit. •

A mai trecut o percheziţie. Toamna îşi va intra în drepturi şi este timpul ca un proiect ambiţios să fie realizat.

Nicuşor Butnaru avea un pulover, eu model bicolor pe piept şi un pieptăraş, împletite de mama sa, dar ambele pulovere erau într-o avansată stare de uzură.

Comei Achimescu îi spune că poate să facă «din două, rele, unul buh» – şi chiar cu model, cum ar dori «clientul» –, însă cu o condiţie: când desface porţiunea cu model să poată nota succesiunea numerică a ochiurilor verzi şi a celor maro.

Nicuşor Butnaru îşi scoate «comoara»: când li s-au adus saltelele în cameră, observând că aceea pe care urma să doarmă are la un capăt o porţiune desfăcută şi recusută, a desfăcut-o şi a găsit în ea un petec de hârtie şi un crâmpei de

creion, pe care le-a pus la loc, a cusut salteaua şi a aşteptat rândul şi momentul potrivit.

Acum, -Cornel împleteşte partea fără model, iar Nicuşor deşiră partea cu model şi-i dictează lui Valeriu Neştianu care scrie: «...cinci ochiuri maro, trei ochiuri verzi, două ochiuri maro...» şi aşa mai departe.

Când s-a ajuns la împletirea modelului bicolor, Nicuşor citeşte de pe petecul de hârtie, iar Cornel face atâtea ochiuri verzi, atâtea ochiuri maro... .

în câteva zile de activitate febrilă, puloverul «cu model» era gata.

Nicu Boşcaiu îmi povesteşte că ing. Cemătescu – distinsă persoană, rămasă la Cavnic, condamnat la moarte în procesul «Canalul Dunărea – Marea Neagră», condamnare comutată în urma recursului în «muncă silnică pe viaţă» –, stând odată cu el de vorbă, i-apus o întrebare stranie: cât timp supravieţuieşte un organism după moartea provocată, cât timp mai supravieţuiesc celulele lui?

Timpul cât stătuse sub povara condamnării sale la moarte îl marcase psihic, subconştientul său nu se eliberase de teama morţii, însăşi această speranţă a unei supravieţuiri după execuţie, fie parţială şi neconştientă, mărturisind dimensiunile dramatice ale încercării prin care trecuse.

La începutul anului 1956, după eliberarea mea, m-am dus ia soţia dânsului – locuiam pe aceeaşi stradă –, i-am pus doamnei veştile mele «noi», din urmă cu aproape doi ani; curând, după câteva luni, rejudecat şi achitat, s-a întors acasă şi inginerul Cemătescu, o dată cu toţi supravieţuitorii lotului «Canalul Dunărea – Marea Neagră».

Justiţia «populară» comunistă se mai răzgândea uneori. E drept, foarte rar... Numai că pe cei asasinaţi, în urma condamnării la moarte, nu-i mai putea învia.

, **Toamna,** pe care mai mult o simţim decât o vedem, trezeşte în mine nevoia de a marca învecinarea cu ea, cu un prieten iubitor de plante, de poezie şi cu – cine ştie? – un fior de veşnicie, căci regimul Gherlei a devenit iarăşi ciudat de dur, sub toate aspectele, inclusiv cel alimentar.

Preludiu la elegiile toamnei

- *Lui Nicolae Boşcaiu*

Cuvintele sunt pietre pentru hulubii tainei.
Taci, poate vom auzi în clorofilă primul suspin din elegiile

toamnei şi începutul marei întoarceri în argilă!

Soarele-a strâns în fructe sucuri din cer culese
_ Şi, obosit, dezmiardă în ele împăcări,
, * curând, însă, cocorii melancolii vor ţese,
stârnind în noi ecouri din vechile-ntrebări.

Veghează, poate vestea minunii, ce-i pe-aproape, va
furişa-o-n ierburi un pui de vânt hai-hui, o veveriţă-n
codri, un pescăruş pe ape sau dâra unei stele, pe vârful
muntelui!

Aşteaptă, poate semnul va fi şi pentru noi • '
cu plantele odată să coborâm în lut şi când ultima frunză
va tremura sub ploi, vom fi poate-n lumina din care ne-am născut!

Către sfârşitul lui octombrie 1954 auzim într-o zi zgomot de cizme pe celular: un grup de ofiţeri de securitate intră în cameră; ne ridicăm în picioare, cum prevede regulamentul, ei străbat camera şi aleg, la întâmplare, trei deţinuţi cu care se va «sta de vorbă».

Peste vreo jumătate de oră cei trei, cred că Ion Iliescu, Vasile Paraschiv şi eir suntem scoşi din cameră şi duşi fiecare la alt etaj, la câte un birou, unde aşteaptă câte unul dintre ofiţerii vizitatori.

După întrebările puse, referitoare la regimul penitenciar de la Gherla, am.înţeles că erau ofiţeri politici; nici unul nu avea un grad mai mic de locotenent-major (poate o delegaţie din M.A.I.?), voind să ia pulsul stării de spirit a deţinuţilor.

«Omul» meu părea să fie şcolii pe linie juridică; discuţia liberă la care fusesem invitat avea o tematică, ceea ce a determinat răspunsuri reticente din partea celor trei testaţi.

Răspunsurile aşteptate erau cele ale unor resemnaţi, dispuşi să considere legal rigidul tratament impus deţinuţilor, regim pe care însă fiecare dintre cei trei chestionaţi l-a denunţat ca inuman: lipsa legăturii cu familiile, lipsa cărţilor şi a celor necesare scrisului, sinistra izolare impusă.'având în obloanele din ferestre simbolul cel mai vizibil, hrana mizerabilă, baia considerată drept lux, toate...

Preopinentului meu nu i-a plăcut că foloseam termenul «puşcărie» în locul celui oficial – şi dorit – de «penitenciar»; nici eu că eram determinat să-l utilizez, apoi nu cred că o discuţie liberă trebuie să aibă false pudori, ascunzând sub eufemisme realităţi dure.

Fiecare dintre cei trei deţinuţi a comparat situaţia noastră

cu condiţiile de penitenciar trăite de cei pentru care funcţionase Ajutorul

Roşu, înainte de 23 august 1944; deţinuţii comunişti (legături cu familiile, cărţi, ziare şi ustensile de scris, pachete cu alimente şi efecte, libertatea de mişcare în interiorul închisorii şi regimul alimentar, în care raţia de pâine pe zi era cel puţin dublă faţă de cea primită de noi).

La întrebările insistente ale ofiţerului ce fac deţinuţii, am răspuns că dacă oamenii nu au înnebunit încă, încercând să meargă cu picioarele pe tavan, aceasta este o dovadă de rezistenţă sanitară profundă, morală înainte de a fi fiziologică, dar prevăd că, aşa cum crima de război şi crima împotriva umanităţii sunt noţiuni de drept penal recent create, modul în care trăim ca deţinuţi va genera cândva îmbogăţirea Codului Penal cu o culpă nouă: crimă de imbecilizare a omului.

Ce soluţie văd, am fost întrebat. «Să ne daţi cărţi!» Sondajul de la noi i-a cuprins şi pe vecini şi pe vecinii vecinilor, care au şi ei «vorbitor». Doar şi ei au fost «mineri». De nevoie.

Cărţilor

Şi ziua şi noaptea, din trecut şi din dor,
în rafturi, pe mese, pe pat, pe covor,
puse în teancuri, neglijent răspândite,
purtând pe coperte titluri cu ispite,
cărţi demult citite, cărora vă cunosc
mireasma de izmă, de salcâm sau de mosc, îmi veniţi fugare, ori fără de grabă, cărţi de care gândul dornic mă întreabă... Cum zădărăsc ţâncii câinii prin uluci, să-mi întărâtaţi, voi veniţi, năluci, teama să nu urc gol spre constelaţii, iubirea de slovă şi setea de spaţii. Ziua cu vă caut, noaptea \ oi veniţi, cărţi de care anii mei sunt jinduiţi: cărţi în crinolină, cărţi ca o pădure cu răspunsuri clare la întrebări sure sau moarte răspunsuri la întrebări vii, cărţi pentru o zi sau pentru chilii, cărţi, ca zmeurişuri încăneculesc, simple ori gătite ca nişte mirese, cărţi pentru o vârstă sau pentru o viaţă, porţi ce deschid calea să te schimbi la faţă, cărţi răzvrătind sensuri ori ţesând, subtile, doar cu o gândire sau cu mii de file straie să-şi îmbrace omul goliciunea, cărţi, sfinte ca pâinea şi ca rugăciunea!

La sfârşit de octombrie? la început de noiembrie? Ziua Morţilor comemorată de catolici (şi reformaţi, cred) dar şi de uniţi în cimitirul vecin, numit şi Cimitirul Robilor, din care zărim un crâmpei pe lângă oblonul din fereastră, ne impresionează prin credinţa mărturisită de mulţimea de luminiţe, candele şi lumânări, care pâlpâie parcă rugătoare

să nu se stingă şi ne aduc aminte că noi înşine suntem candele aprinse, dacă le umplem mereu cu uleiul credinţei, ori simple lumânări, aprinse când şi când, pentru cei dragi şi plecaţi în veşnicie.

Memoria, mai dreaptă uneori decât cumpănitele judecăţi axiologice, a păstrat imagini ale evlaviei oamenilor simpli – cum li se spune cu o sintagmă la fel de nedreaptă ca lenea spirituală a celor ce se consideră evoluaţi –, vădită nu în frecvenţa şi în lungimea rugăciunilor de dimineaţă şi de seară, cât în felul cum îşi fac semnul crucii: discret ori ostentativ, mic şi cu capul înclinat către piept, ori larg ca o cădelniţare, cu ochii închişi spre o însingurare cu Dumnezeu, cu ei deschişi către cer, în grabă ca într-o complicitate de taină, ori lent ca o declaraţie a unei protecţii prea înalte.

1 am studiat pc: Constantin NIanca, N^asilc Paraschiv, lancu Zică, Gheorghe Fortunescu, Martin Bugarin, Paul Botoş, Gavrilă Botocan, Petre Năvodaru, Corneliu Murgu, Ion Dordea, dar oare să fie adevărate impresiile mele, când noi înşine nu suntem mereu egali cu noi înşine?

Singurul fapt pe care îl pot susţine cu tărie este acela că fiecare era evlavios în felul lui şi că nu se sfia să-şi manifeste credinţa creştină.

Au venit ploile lungi de toamnă, timp de câteva zile nu putem ieşi la plimbare. În cimitir, veselul verde al primăverii este acum galben şi obosit parcă.

Elegia I

Iar, între noi şi plante surprindem simetrii: murim şi
noi în moartea ruginilor târzii.
Cu ultima zvâcnire din ritmul vegetal ţ
în noi, tristeţi de ceaţă şi ceţuri fără mal
- ca spaimele strămoşilor din peşteri -
• se cuibăresc; în lucruri, tăceri şi reci descreşteri.
Ploi lungi au să ne-nchidă luminile curând t • Şi iar
vom sta de veghe sub lămpile din gând,
– visând păduri şi lanuri şi ierburi, nou chilim,
şi-un soare blând ca lumea spre care năzuim.

Odată, când suntem duşi la baie, avem surpriza să-l revedem, avansat, pe «Coreeanul» – sergent la Cavnic, sergent-major aici – şi, neştiindu-le numele nici «gradelor mojice» (cum i-a botezat global, nu ştiu cine, pe miliţieni), nici ale ofiţerilor, continuăm să le dăm «nume conspirative»: «Tapirul», «Ca atare», «Năsosul» şi «Dansatoarea». Ultimii doi sunt eroii a

două mici întâmplări care ne-au înveselit atunci şi mai apoi.

Un sergent-major înalt şi cu o podoabă nazală, care i-ar fi permis să se declare descendent din Cyrano de Bergerac fără să poată fi contrazis, cam «băgăreţ», curios să ştie ce se întâmplă în camere, fusese botezat «Năsosul». într-o zi, când de serviciu pe cameră era Nenea Gheorghiţă Fortunescu, Năsosul – care folosea vizeta dându-i capacul la o parte cu o rară îndemânare şi suprapunând concomitent ochiul fără ca din interior să se poată simţi măcar auditiv deschiderea vizetei – are surpriza să vadă... un ochi ocupând vizeta... Zgomotul zăvorului, uşa deschisă şi întrebarea rostită: «Cine e şeful, cine a privit pe vizetă şi de ce?». La răspunsul lui Nenea Gheorghiţă că el este astăzi şeful camerei şi că a privit prin vizetă dacă este destul de curată ca să se vadă în cameră, Năsosul, simţind ironia, îl întreabă iritat: «Nu ţi se pare ca eşti prea năsos?», cu sensul ue îndrăzneţ şi, fără să mai aştepte vreun răspuns iese, trântind uşa. Ca să fim drepţi, şi Nenea Gheorghiţă, înalt cum era, avea o podoabă a feţei corespunzătoare, dar... oricum, într-o posibilă întrecere cu temnicerul, ar fi fost pe locul al doilea.

Printre ofiţeri este unul înalt, spilcuit şi parfumat în exces, care se leagănă de pe un picior pe altul când vorbeşte, motive pentru care, parfum şi dans, i s-a spus Dansatoarea.

într-o seară de sâmbătă, mai elegant ca oricând, cu cizmele oglindă de lustruite şi mai violent parfumat, probabil pregătit pentru vreo chermesă, Dansatoarea vine la «închidere», întâia oară şi ... ultima.

De serviciu pe cameră fiind Nicu Boşcaiu, acesta îi da raportul, omiţându-l şi pe «Să trăiţil», impus de regulame»t, şi cuvântul final: «deţinuţi». Deci, către noi: «Atenţiune!» şi către el: «Domnule comandant, camera 101 face închiderea cu 36!»

Dansatoarea, legănându-se: «36 de ce?»

«Domnule comandant, prin însăşi destinaţia ei, această cameră nu poate adăposti dansatoare!»

Replică derutantă, la care Dansatoarea nu găseşte decât uh «Ce spui, domnule?» şi iese, iar noi ne distrăm mai bine decât Dansatoarea la chermesă lui...

Unul dintre tinerii noştri vădeşte o îngrijorătoare stare de slăbiciune progresivă; nu e de mirare cu regimul alimentar care ne este aplicat. Din partea cui vine iniţiativa nu mai ştiu: în fiecare zi, cel distrofic să primească încă o raţie de pâine sau turtoi, cedată, pe rând, de unul dintre cei sănătoşi. A fost mai greu să fie convins cel în cauză să primească, în timp ce solicitanţii acceptaseră ajutorarea ca pe un fapt de la sine înţeles.

Se apropie Crăciunul 1954. Cine să-i colinde pe fraţi, daca nu cei care doresc să o facă? Este bine că, neputând să le dăruiesc altceva, este gata la timp colindul, trecut prin «vorbitor» şi la fraţii de la camera 100. Ei şi l-au scris – patentul cu talpa de cauciuc a bocancilor funcţionând drept tăbliţă—, şi l-au transmis la camera 99.

prin «vorbitorul»

• ’ Colind

Bună dimineaţaţ
Moş Ajun, sărac! SfÎvouI uiu
CuÂltCC ¡Nu are colac.
|
Vestea minunată şoptită cu frică,
n-o aude uşa, nici fereastra mi|ă.
Velerim şi Veler, Doamne, din
colinde, steaua Ta cea blândă nu
se mai aprinde?

Leroi, Moş Crăciun, ţi-ai uitat
desagii sau nu mai vezi fum urîffe
stau iobagii?

Flori dalbe de gheaţă, Flori dalbe
în zori!
Sub ferestre oarbe plâng
colindători.

în ajunul zilei de 30 decembrie 1954, am fost scoşi din camera 101, Nenea Vasile Paraschiv şi eu, ca să fim duşi într-o cameră goală din cealaltă extremitate a etajului III al celularului, unde am mai întâlnit doi deţinuţi, tot de la etajul III – nu le mai ţin minte numele, chestionaţi şi ei în legătură cu starea de spirit a

deţinuţilor, în urmă cu două luni. Deci, aceasta era cauza: atitudinea ori răspunsurile de atunci nu conveniseră.

în prima noapte am fost nevoiţi să dormim pe mozaic, dar a doua zi, la «deschidere», am reclamat condiţiile în care dormim şi am întrebat pentru ce am fost pedepsiţi. Ni s-a răspuns că nu era o izolare de pedeapsă şi ni s-au adus câte o pătură şi două rogojini, pe care le-am folosit împreună, toţi patru izolaţii. După Anul Nou, am fost aduşi la vechile camere: fusese o izolare preventivă, era în tradiţia comuniştilor să adopte «măsuri» în preajma sărbătorilor introduse de ei în calendar.

Ai mei şi toată lumea cealaltă par a se fi scufundat, lent, pe un alt tărâm, ori noi am alunecat pe un alt plan, atemporal, cum zice Radu Gyr într-un poem: «Demult, la începutde osândă / mai întreba de noi la poarta de-afară / câte-o nălucă de mamă plăpândă / ori câte o nevastă amara amară/Nimeni nimic nicăieri niciodată / umbra celeilalte vieţi / căzu de pe noi, măcinată / ca tencuiala de pe pereţi, / iar noi ne-am desprins de pe timp ca o zgură: / afară, părinţii bătrâni /poate de ani şi de ani se făcură / pâine, zumzet, fântâni...»

Singurul contemporan cu noi pare să fie Dumnezeu, dar sunt clipe în care ne simţim fraţi mai mici şi neajutoraţi ai lui Toma. .

Dar dacă rostul nostru în lume nu este mai mult decât acela de a fi o punte?

îndoieli

Tânjind spre transparenţe de cleştar caut să-mi râcâi lot ce-i efemer,
să-mi curăţ crengile de orişice lăstar
ce nu-şi îndeamnă vârful către cer.

Dar nu ştiu: mai rămâne oare miez
sub coaja ruptă, pe care-o arunc?
Pot însumi să mă schimb şi să păstrez şi când voi fi bunic, zâmbet de prunc?

Am, oare, eu sevă şi rădăcină
să mă încumet până la vulturi?
De ce mereu de gând mi sc anină atâtea îndoieli, lilieci suri?

Voi reuşi măcar să strâng sub frunte .
lumini din stelele aprinse la zenit
sau rostul meu e doar să fiu o punte
între cei morţi şi cei ce n-au venit?

Valeriu C. Neştianu urmează să plece: a terminat executarea condamnării. A fost scos la magazie, să-şi ia lucrurile. Speră să plece acasă, nu la vreo «grădiniţă tip Midia» şau «Coasta Galeş». A pus deoparte o haină veche să o lase, dacă va pleca, drept material de făcut târlici, prin grija şi iscusinţa lui Gică Vlăsceanu.

înainte de plecare, Vicu ne urează «eliberare apropiată» şi nu uită să mulţumească tuturor pentru ce a învăţat de la fiecare şi mai spune că se va strădui să obţină o calificare universitară şi să onoreze trecerea prin închisorile româneşti. Numai cu cât ştiu eu din publicistica ultimelor decenii şi în mod deosebit în cea de după Revoluţia din decembrie 1989, pot să afirm că s-a ţinut de cuvânt.

Inimosul şi harnicul Gică Vlăsceanu m-a încălţat, facându-mi u puieulic uc iâmui ludiic cui nuzi, uşuu şi... siicuţiuşi, faţă de uucaiiuii mei, «potcoviţi», de la Canal. Mă pot plimba prin cameră iară să mai fac zgomot: retrăiesc ceva din bucuria copilăriei, când mama ţinea să ne «înnoiască» de Paşti cu încălţăminte, pe care ne-o lucra harnicul cizmar Agop Arslanian, un om de toată lauda din comunitatea armeană, mică şi solidară, trăitoare în comuna în care m-am născut.

în fiecare cameră, la Gherla, există două surse de lumină artificială: una, atârnată de tavan, în centrul camerei, şi alta într-o firidă practicată în zid şi prevăzută cu o uşiţă cu geam, deasupra uşii.

Când o talangă zgomotoasă, instalată pe celular la parter, sună «stingerea», lumina centrală se stinge şi rămâne de veghe cealaltă, din firidă, numai că «vigilenţa», apărută în vremea comunistă, a pus un bec puternic în firidă, devenită reflector al luminii, supărătoare pentru cei care ocupă locuri pe prici uri mai aproape de uşă şi chinuindu-le somnul. La întoarcerea acasă, după ani de somn cu lumina aprinsă, a fost o adevărată voluptate somnul în întuneric.

Toţi cei din cameră am convenit să acoperim cu o cârpă subţire uşiţa firidei, mobilă, diminuând astfel intensitatea luminii până la un nivel suportabil, numai că... aceasta era o încălcare a regulamentului. Hotărârea de a o camufla a fost însă unanimă, riscul de a fi sancţionat fiind al celui ce fusese

de serviciu, care trebuia ca, o dată cu deşteptarea, la ora cinci – anunţată tot prin talanga odioasă – să ridice camuflajul de pe uşiţa firidei. Nu toată suflarea se scula imediat ce se da deşteptarea; din menajamente pentru cei ce mai dormeau ori din omenească uitare, se mai întâmpla ca un temnicer mai zelos să deschidă uşa imediat după deşteptare, înainte de «număr» şi să constate grava încălcare a regulamentului.

Pentru un asemenea act, un fleac, mi s-a făcut raport şi am fost pedepsit cu zece zile izolare, pe la mijlocul lui februarie 1955, singur într-o cameră care avea un pat metalic, dar fără nimic pe el, doar benzile metalice menite să susţină salteaua. Camera avea şi calorifer, ca tot celularul, dar radiatorul mai mult decorativ, singurul lui rol pozitiv fiind acela de a înlesni comunicarea verbală cu camera din dreapta: ţeava de alimentare şi golire, la trecerea prin zid era protejată cu un manşon dintr-o ţeavă mai groasă, printre ele se putea vorbi.

Regimul alimentar la izolare era următorul: primele trei zile numai raţia de pâine sau turtoi şi apă, în următoarea zi, cea de a patra, raţia de mânecile ubiţiiuită, apoi iui’ trei zile numai pâine sau turtoi şi apa ş.a.m.d. Aici şocul alimentar avea patru praguri, mai aspre la început şi la sfârşit.

În camera din dreapta, având în faţă oblonul din fereastră, am auzit zgomot de paşi apropiindu-se de ţeava caloriferului dintre camere şi o voce cunoscută: «vere! vere!», căreia i-am răspuns imediat. Era Petre Dică, «vărul Dică», despre care am mai scris – mai pe larg şi mai bine a facut-o Ion loanid—, sancţionat şi el pentru «o discuţie cu un caraliu».

în camera din stânga nu era nimeni.

Ce poate face un om care ştie că va sta singur zece zile într-o cameră răcoroasă – când se dezmorţeşte caloriferul, dc-a dreptul friguroasă – în celelalte ore? Să se mişte ca să nu îngheţe şi, dacă tot s-a înscris în şcoala peripatetică, să profite de tăcerea pe care o ritmează numai ţăcănitul pe mozaic al potcoavelor bocancilor lui şi să potrivească alte ritmuri, mintale. .

în curând, fiica mea va împlini şapte ani.

Mi se pare că a trecut o veşnicie, că ţine de o altă viaţă în care am ţinut-o în braţe, la Peninsulă, în urmă cu doi ani şi jumătate.

Fiicei mele

Din trunchiu-mi de copac de n-am să fac un foc cu vâlvătaie, peste vreme, când moşii mei blajini au să mă cheme, din lupta mea cu timpul porumbac tu mai rămâi şi-o dâră de poeme.

Şi de nu zburdă iezi în versul meu şi nu zâmbesc nici tainele fecioare, din drumul pelerinului spre soare rămân cenuşile de curcubeu şi lacrimile strânse în urcioare.

Şi-or mai rămâne, când o fi să pier, în alte piepturi sau doar pe hârtie, răsadurile mele-n veşnicie: tot zbuciumul tăcut, de condeier, şi dragostea de vis şi omenie.

Dimineaţa schimb câteva cuvinte cu vărul Dică şi apoi îmi continui, altfel, un vis scurt dintr-un somn crâmpoţit, căci e destul de frig noaptea în cameră şi pe patul metalic, cu nimic sub mine, doar «lodenul» în care sunt îmbrăcat.

Visul meu pare un fragment dintr-un alt vis, de la Cavnic, întrerupt de «Berbecul»... Cred că scriu un pastel de toamnă, anotimpul meu cel mai drag...

A mai trecut o zi.

Constat că şi în camera din stânga este cineva. Bat în «Morse»: S.O.S! Mi se răspunde ca în convenţia noastră: bătaie pentru punct şi zgârietură pentru linie. Trebuie să fie cineva dintre ai noştri: îmi semnalizez numele şi primesc răspuns: Vbinea Ionel. La percheziţia de ieri i s-a găsit o bucată de săpun şi i s-a dat o izolare de numai cinci zile. Era o plăcuţă, de fapt, dar nescrisă...

Circul prin cameră şi lucrez la pastel, dar seara, după închidere • mai vorbim: a fost bun antrenamentul în Morse, de dinainte de «vorbitor»...

Am terminat pastelul şi m-am hotărât asupra părţii celei mai grele: titlul.

Răspuns Ia invitaţia cocorilor

Cocorii m-au chemat în astă noapte în via mea din margine
de târg: strugurii tămâioşi dădeau în pârg '.
şi, leneşe, cădeau în iarbă piersici coapte,

Luna dormea-ntr-un lan de răsărite

cu capul pe o tufă de pelin şi-n cinstea vântului, ce adia blajin, 'nălţa porumbul flamuri zdrenţuite.

Se răzleţea de Cloşcă-n răstimpuri câte-un pui sau altă stea aluneca pe cer,
iar câinele pândarului o mârâia, stingher, mirat c-o vede poposind într-un gutui.

Dormeau şi greierii, cu-argint pe strune, beţi de miresmele din vie şi livadă;
se cununa pământul cu cerul, ca-n baladă, într-o tăcere moale, de schit în rugăciune.

Spre ziuă, la întoarcerea acasă, daruri de toamnă-am strâns pentru copii: pufoase piersici, mere aurii, porumb de fiert şi nuci şi tămâioasă.

Pe toate le-am acoperit cu foi de nuc şi coşul plin l-am ridicat pe umăr.

Dar, m-a trezit un temnicer Ia «număr», bătând în uşă, cu cizmele, năuc.

Seara primesc o veste care va face din mine un bolnav, mâine: Ionel Voinea a fost scos, la cerere, la infirmeria de pe etaj, unde funcţionează ca medic Romulus Copăceanu, venit cu noi de la Cavnic.

A doua zi, la deschidere, acuz o stare de rău şi cer să fiu dus la doctor. Sunt amânat pentru mai târziu. Şi uitat, Trec câteva ceasuri. Când pe-aproape de prânz se ajunge la mine cu împărţirea turtoiului, refuz să-l primesc şi cer sergentului să-mi dea toc, cerneală şi hârtie să scriu declaraţia de intrare în greva foamei.

între camera în care eram izolat şi cea care adăpostea infirmeria nu erau mai mult de trei uşi. Sergentul îi spune plantonului să aştepte, îl încuie în camera mea (ce repede devenim posesivi!) cu lădiţa cu bucăţile de turtoi cu tot şi mă duce la doctor.

Nu ne dăm de gol că ne cunoaştem, doar ochii spun bucuria revederii după un an de izolare. Romică mă examinează, mă întreabă de unde am nodului din spate, îi spun pe scurt – povestirea accidentului era pentru miliţian – mă întreabă ce simt şi îi spun câte ceva şi că noaptea mă ia cu friguri. Doctorul sprinten la minte: îmi dă două aspirine, dar îmi spune că îmi oferă acetilsalicilic, să iau seara câte o jumătate de pastilă. îi mulţumesc, ne zâmbim: ne-am văzut şi sunt dus înapoi la izolare de unde este scos plantonul-distribuitor de turtoi.

Vărul Dică se văzuse cu doctorul, care plecase de la ei sau de la camera 99 de la etajul III la infirmeria etajului II, dar, puţin vorbăreţ cum era, uitase să-mi spună.

Trăiesc o nemaicunoscută stare de echilibru, de desprindere din contingent, umblu prin cameră în cipici, fiindcă mă deranjează zgomotul potcoviţilor mei bocanci, umblu şi lucrez...

Artă poetică

Toate cuvintele au dreptul la poezie: coasa ca şi boul sau puful de păpădie.
Orice vorbă, rotundă sau fără de căpătâi ţi se supune – cu prospeţimea dintâi când prin peşteri, pe maluri de lacuri, pe şesuri, , întâia oară cu alta dădea înţelesuri –, dacă ştii la ospeţe de gânduri noi să o chemi ca să râdă cu tine ori să se încrunte când gemi.
Tu, cu aceeaşi coasă, tot atât de tăioasă, culci mărăcini ori grâul din pâinea pufoasă; cu-acelaşi bou domol, înjug la acelaşi car tu duci acasă fânul şi-n câmp duci bălegar; e puful păpădiei acelaşi, de-ncerci vântul, de faci cuib pentru vrăbii, de-i semuieşti cuvântul. Pentru inimi nu este nici un sunet o cheie, dar el le deschide când ia tării din idee: . la poezie au toate cuvintele dreptul, când le-nfiori dc furtuna ce-ţi bântuie pieptul.

Vărul Dică nu se mai aude alături, semn că şi-a terminat izolarea.

Cu târlici, am linişte dar mi-e frig la picioare, mozaicul nu ţine de cald. îmi încalţ iar bocancii şi circul... Umblu, ţăcănind mozaicul şi scriu cu gândul, în gând

Sfaturi

Nu uita sufletul, nu-l uita!
Pune-i neîncetat, de-a dreapta ta o faptă mai dreaptă, un gând mai bun! Sufletul se face sprinten lăstun dacă-i dai zilnic firimituri din pâinea Sfintelor Scripturi sau moare, omida neagră sub maci, dacă din fapte aripi nu-i faci.
Vezi că sufletul c un dar de Sus liber să crească până la Apus, dar că el e şi timp stratificat şi că timpul ni-i scurt şi măsurat. Veghează-ţi sufletul, ţi-l veghează: poate ai trecut de amiază...

Mi s-a părut, aseară, că în camera din dreapta parcă ar fi o mişcare, parcă ar fi cineva.

Ţăcănindu-mi prezenţa (o, bocancii!) mă duc spre ţeava caloriferului şi chem: «Vere! Vere!»

Niuuu... uiuviu... Cred ca m-am înşelat... Or fi început sa mi se facă păreri, Doamne fereşte!...

Sunt singur, dar starea de împăcare cu toate pare urmarea firească a unui dar. Această singurătate nu este o pedeapsă, ci un dar: în şapte zile am scris patru poezii, ca niciodată până acum. Un dar pe care numai Dumnezeu mi-l putea face. Nu pot să-i mulţumesc decât într-un singur fel: mărturisind. în felul meu. Mărturisirea cere tăcere, târlicii sunt aliaţii tăcerii şi ai mei, ca să mă pot concentra în această rugăciune nouă, unică, în care nu cer nimic: mă smeresc şi mă înalţ.

Taina singurătăţii .

Celula mi-e chilie de monah
când fumeg smirnă de singurătate; timpul, alb-negru ca un câmp de şah, nu se mai târâie olog, pe coate şi orele se-nclină către ieri
pline de împăcări şi mângâieri.
Când din oceanul Tău de solitudini
Tu, Doamne, pui un strop sub geana mea, ies din acum şi din incertitudini şi rezemându-mi scara de o stea din altă galaxie, solitar, preot îţi sunt, iar temniţa, altar.

Cutremurat de darurile Tale, când către Tine mâinilc-mi ridic cădelniţând smerite osanale şi cu fior de tainic henivic ' singurătatea toată Ţi-o întind, Tu mă dezmărgineşti, în viaţă fiind.

Este a noua zi, dimineaţa, când mi se pare iarăşi că în camera, din dreapta circulă cineva. Nu, nu este o părere, cineva se apropie de ţeavă şi ascultă. Chem, iarăşi, clar:

«Vere! Vere!» Nici un răspuns... «Este altcineva acolo decât Dică Petre?» Tăcere... îmi fulgeră gânduri: ieri, când mi s-a părut că aud mişcare, eram încălţat cu ţăcănitorii mei bocanci, apoi i-am schimbat cu târlicii care nu fac zgomot: cel de dincolo poate să presupună că i se întinde o cursă vicleană spre a-i agrava pedeapsa cu izolarea. Şi n-am spus nimic despre mine, cine sunt, ce caut aici.

Vorbesc iar: «Sunt Stănescu Gheorghe, din camera 101 de la etajul III, am 28 de ani, mă aflu în al patrulea an dintr-o condamnare de cinci ani pentru crima de uneltire contra ordinii sociale. Sunt izolat pe zece zile pentru că am camuflat lumina de veuhe din cameră. Până alaltăieri, mi-a fost vecin Dică Petre de la camera 100 a etajului III, venit ca şi mine de la Cavnic. Pe el il chemam «vere, vere!».

Mi-a fost dat să aud cuvinte de neuitat: «Sunt în al şaselea an, dintr-o condamnare de 10 ani tot pentru uneltire. Cu toate că am trecut prin Piteşti şi sunt acum la Pavilionul T.B.C., nu mi-am pierdut credinţa în Dumnezeu şi încrederea în oameni. Mă numesc-Liviu Nicolae, am 27 de ani, sunt pedepsit cu 10 zile de izolare pentru că, la percheziţie, mi s-a găsit un vârf de creion».

Mi-a tremurat glasul când i-am mulţumit pentru încredere: eram profund mişcat, umilit şi bucuros totodată. Umilit, pentru că nu puteam să fac nimic pentru el, bucuros că acest tânăr, tcbccist şi trecut prin Piteşti, îşi păstrase credinţa în Dumnezeu şi nu-şi pierduse încrederea în oameni. Devenisem unicul deţinător, al unei asemenea mărturii care, şi ea, mă învestea cu calitatea de martor.

Seara, după închidere, stăm de vorbă «la ţeava»; îl întreb despre condiţiile în care trăiesc cei de la Pavilionul T.B.C. (tratament, regim alimentar, cazare, încălzire), iar el vrea să ştie cum a fost la mină. Spre sfârşitul convorbirii, îl întreb ce rol ocupă poezia în viaţa lui. Răspunde lapidar:

«refugiu şi medicament».

Drept mulţumire pentru mărturisirea lui, îi spun *Abel către Cain* şi *Taina singurătăţii,* îmi mulţumeşte, apoi ne urăm noapte bună.

Este ultima zi de izolare, Prcsavuiez surprizn şi anticipez bucuria fraţilor din camera 101 când vor asculta produc|ia de izolare.

Mai şlefuiesc câte un vers, reiau câte o strofa şi... repet poeziile, pentru fixarea lor în memorie.

Seara, îmi iau rămas-bun de la Liviu Nicolae, cu urări...

Va rămâne în memoria mea ca un reper înalt: în pofida încercărilor inumane iniţiate şi dirijate de Fiara Roşie, să-ţi păstrezi credinţa în Dumnezeu şi să nu-ţi pierzi încrederea în oameni, este o victorie a conştiinţei: o izbândă creştină.

M-am întors printre ai mei; Ionel Voinea venise ca şi vărul Dică, alături.

Ştiau deja că îl văzusem şi vorbisem 'cu doctorul Copăceanu, simpatizat de toţi, doreau amănunte. Noutatea pe care le-o aduceam era întâlnirea, de excepţie, cu Liviu Nicolae de la Pavilionul T.B.C. şi, povestindu-le-o, au trăit-o împreună cu mine şi, pe deasupra, nu ştiu cine, a relevat paradoxul ei: cele două izolări personale, a Iui şi a mea, au permis transgresarea a două izolări colective: a celor de la Pavilionul T.B.C. şi a noastră, a celor de pe etajul III al celularului.

întrebat despre alte roade ale izolării mele, le-am spus că am meşterit cinci poezii, dar le-am cerut o amânare până seara, după închidere, când nu mai riscam să fim deranjaţi de temniceri.

Fragment din anamneză la examinarea medicală a pacientului Voinea Ionel de către medicul Copăceanu Romulus, de faţă fiind şi sergentul de serviciu.

Pacientul: «La etajul III mi s-a dat de la infirmerie un medicament care îmi făcea bine: *Qu-est ce qu 'il y a de nouveau?»*[†]*.*

Medicul: «Ştiu, îl folosim şi noi când îl avem, dar deocamdată *Qu-est ce qu 'il y a de nouveau* ne lipseşte. Imediat ce vom primi un stoc, îl vom distribui celor ce au nevoie de el».

Seara, după ce spun poeziile scrise la izolare, concluzia profesorului Iliescu: «Cred că ar trebui să aranjăm cumva cu administraţia să vă mai izoleze din când în când».

---

†*Ce mai este nou?)* .

Este o mare mângâiere pentru noi toţi faptul că avem un preot în cameră şi că, neavând turnători printre noi, putem să .ne bucurăm de scurta slujbă făcută duminică dimineaţa de părintele Dumitru Popescu.

Prin «vorbitor» ni se comunică data Sfintelor Paşti: 4 aprilie 1955, stabilită de părintele Lazarov pe baza unui calendar monahal tainic şi practic, care foloseşte nodurile degetelor de la ambele mâini şi o modalitate de calcul destul de complicată coroborată cu apariţia primei luni pline după echinocţiul de primăvară şi a următoarei duminici.

Ion (Nelu) Dordea din Sibiu, om în junii vârstei de 33 de ani, absolvent a două clase secundare, fost funcţionar comercial, este unul dintre posesorii de bocanci «pedagogici», adică având tălpi de cauciuc, netede, cejjot fi folosite ca tăbliţe, după reţeta ştiută: unşi cu un pic de săpun şi pudraţi cu var râcâit fin de pe pereţi, de undeva de unde să nu se vadă.

De dorul copiilor, cred, Nelu Dordea vrea să înveţe poezia *De-a v-aţi ascuns* a lui Tudor Arghezi. Ii dictez câte versuri încap pe talpa unui bocanc şi continuăm, pe talpa celuilalt.

Apoi, el cu un bocanc în mână şi cu celălalt culcat pe pardoseală, astfel ca să nu se şteargă scrisul, învaţă de zor, când, brusc, se deschide uşa şi intră un plutonier, vaic pi i v isc pi ui v tzcià şi i se păi usc ceva ciudat: «Ce e cu bocancul ăla?» Nelu Dordea, încălţându-l, ceea ce echivala cu ştergerea a ceea ce era scris pe talpă – se ridică în picioare, încălţat numai cu unul şi îi explică: «Domnule comandant, mă uitam că ar trebui şi el reparat!» Urcarea plutonierului la gradul de comandant i-a micşorat «vigilenţa», dar celălalt bocanc era încă scris, numai că talpa lui nu intra în unghiul vizual al plutonierului, aşa că Jean Bama îl îndreptă şi-l băgă sub priciu, ca şi cum ar fi vrut să-i facă loc plutonierului, în timp ce Petre Năvodaru îi iese înainte, împiedicându-l să treacă, şi-l ia cu vorba: «Domnule comandant, ne-ar trebui un cizmar la încălţămintea asta nereparată de peste un an şi jumătate». «Bine, bine, o să vedem!» zice plutonierul şi iese, iar noi respirăm uşuraţi.

Am avut emoţii pentru Nelu Dordea şi pentru posibila cădere *z* «patentului» cu tălpile bocancilor, devenite material pedagogic.

Credeţi că Nelu Dordea a renunţat să înveţe *De-a v-aţi ascuns,* poezia lui Tudor Arghezi? Nici gând, dar am devenit mai atenţi... la vizetă, iar scena relatată mai sus a devenit pentru mine c scenă-simbol: a nevoii de cultură şi a depăşirii inventive a restricţiilor impuse de temniceri.

Ne bucurăm cum putem de Sf. Paşti: Hristos a înviat! Adevărat a înviat!; ne facem urări de libertate şi bucurie împreună cu cei dragi...

...Şi pentru ca să nu ne lăsăm copleşiţi de nostalgii, regrete, melancolii, cântăm, cu voce mică, *Hristos a înviat!*

Gândurile noastre însă aleargă. Şi către fraţii noştri închişi, în ţară şi în blestemata Siberie, şi către surorile noastre, din ţară şi de pretutindeni...

Unde vei fi fiind Doda Vizitiu, pe care nici nu te cunosc, dar a cărei semnătură pe tăblia roabei mici, de lemn, de la Canal, parcă mi-a ars memoria?

Ai devenit pentru mine, soră necunoscută, reprezentanta atâtor surori, necunoscute, întru suferinţa neamului românesc.

Timpul îşi scurge nisipul peste noi, zi şi noapte, noapte şi zi. Mă uit la cei care suntem aici şi mă încearcă un sentiment de înstrăinare şi de teamă. Şi în locul lor, încercând să traduc şi trăirile lor, am scris

Teamă

Cât mai sunt eu şi cât oare-a murit acel – acum câţi ani? –
închis aici între pereţii atunci albi, pe-un prici ce azi se
clatină în aerul clocit?

Cât mai sunt eu şi cât s-a dus în stele din cel – pe câte
vieţi? – încarcerat, de mi se. parc azi aşa ciudat că port
acelaşi nume prin tabele?

Unde am plecat şi cine m-a trimis de nu mă aflu-ntreg în
pătimire?
Cât mai sunt cu şi cât o amintire
* dintr-un dosar ce încă nu s-a închis?

Culcuş pentru un oaspete de soi _
custura timpului în mine a scobit.
Din cel ce-am fost, din tot ce m-am voit, mi-e teamă că mai
sunt doar un strigoi.

în discuţiile noastre, Nicolae Boşcaiu şi Dumitru Alexandrescu spun câte ceva din grozăviile de la Piteşti ca argumente împotriva tezei mele că omul trebuie să rămână om în orice condiţie.

Argumentele lor se bazează pe fapte reale, îh care eroii sunt tineri ce s-au împotrivit cât le-a stat în putinţă, dar care – după ce li s-t zdrobit orice rezistenţă fizică, în câteva cazuri cu concursul ofiţerilor şi al miliţienilor—au fost supuşi torturilor morale şi fizice neîntrerupte Numai iadul a putut să le născocească şi să le aplice pentru *a-:* desfiinţa moralmente pe cei trecuţi prin ele.

Le datorez celor doi prieteni faptul că m-au ajutat să înţeleg deplin că, sub anume cdndiţii distrugătoare ale rezistenţei şi voinţei, omul poate deveni un biet animal hăituit. Prin mărturisirile lor – care ar fi putut fi şi ale mele, dacă treceam prin încercările lor – mi-au revelat conştiinţa caducităţii proprii, prima treaptă către smerenia creştină, dar şi puterea înnoitoare a credinţei, care îi condusese către recuperarea lor mântuitoare. .

Mic de statură şi mustăcios, printre cei vârstnici dintre noi Laie (unchiul) Bardila, un macedoromân, a fost crescător de oi de mic copil, încă de a fi devenit cioban în munţii Macedoniei, iar apoi pe câmpiile Dobrogei. N-am putut uita două neîmpăcări ale lui Laie Bardila; când a auzit că brânza de Olanda este considerată drept cea mai bună din lume, prima lui întrebare a fost: ce fel de oi au ei. de ce rasă, iar când i s-a răspuns că brânza de Olanda este fabricată din lapte de vacă, a fost atât de revoltat, încât a întrebat cine crede că sfânta împărtăşanie se poate face cu bragă, în loc de vin?

împreună cu alţi macedoromâni, ciobani, care îi hrăniseră pe fugarii căutaţi de Securitate, Laie Bardila fusese arestat în urma destăinuirilor făcute de un nepot al său, ce ucenicise la el, la oi.

Când îşi aducea aminte de el, ofta – pentru că îl iubise pe nepot, crescut mai mult de el decât de părinţi – şi zicea, în dialectul aromân, cam aşa: « Multu drag îmi iaste, fecior al sorei mele iaste, dar când va să scap, trebuie să-l împuşc!» Multe spune omul la mânie... .

Laie Bardila avea o condamnare de opt ani, din care chinuise aproape şase, iar nepotul «scăpase» cu o condamnare de doi ani.

Dacă nu avem cărţi, avem amintirea lor şi alte amintiri care pot ţine locul cărţilor. Cei mai norocoşi dintre noi au cunoscut personalităţi ale culturii române şi ne vorbesc despre ele. Sunt evocaţi Lucian Blaga, Alexandru Borza, Emil Racoviţă, Constantin Daicoviciu, mitropolitul Nicolae Colan, Traian BrAilcnini. Conslunlin Nuira, episcopul unit loan Suciu, Gheorghe Brâtianu, Tudnr Aighv/t, Ion Petrovici, Simion Mehedinţi, Dragoş Protopopcscu, lucian Grigorescu şi alţii.

Dar mai există o categorie de personalităţi despre cure se vorbeşte cu admiraţie şi respect: colonelul Arsenescu, fraţii Arnăuţoiu, loan Gavrilă, Spiru Blănaru, Ion Paragină, Mihai Timaru. Sunt şel'i ai grupurilor de rezistenţă armată anticomunistă, din munţi.

izolarea noastră mi **şe** pare tot mai insuportabilă. Pentru familiile noastre suntem ca şi morţi. Singura deosebire dintre noi şi vecinii din cimitir constă în faptul că, înmormântaţi de vii, îndrăznim să ne mai gândim la anul 2000, al salvării. Din temniţă, ori din viaţă.

‘ , Izolare

«gyp ’ ■ ■ t

Jur-împrejur, tăcere de gheţar: ,
• în urmă şi-nainte ni se arată ' vremea încinsă cu sârmă ghimpată ' ‘ ' •
ţi moartea dănţuind pe celular.

De când ne-am rupt de continentul viaţă
(nu întâlnirăm porturi de popas,
dar ne visăm pe unde nc-a rămas un gând, un cântec sau o dimineaţă.

închişi, în oblonite colivii, (■
pe-un vas-fantomă cu catarg cernit, noi, morţii care încă n-am murit,
■ călătorim spre anul 2000. . ■

Ciudăţeniile vieţii: un botanist devenit nemuritor ca entomolog. O vietate cavemicolă este cuprinsă *în Atlasul entomologie universal* sub denumirea ştiinţifică: «Alulubofora

Boşcaiui», adică a lui Boşcaiu, spre a fi deosebită de celelalte alulubofore cunoscute până atunci, încă student la biologie, Nicolae Boşcaiu a descoperit-o, descris-o şi prezentat-o lumii ştiinţifice, care după verificările de rigoare, a inclus-o în Atlasul sus-indicat.

Profesorul Alexandru Borza i-a fost mai mult decât un magistru şi nu numai că îl alesese ca asistent la catedra de botanică încă înainte de terminarea anului IV de studiu, dar când discipolul fusese arestat, profesorul şi-a pus în joc toată autoritatea morală şi profesională, obţinând de la Traian Săvulcscu, Preşedintele Academiei Române, o adresă a celui mai înalt for ştiinţific al ţării, aflată la dosarul penal, prin care se cerea scoaterea din cauză a lui Nicolae Boşcaiu, pentru utilitatea sa în câmpul cercetării ştiinţifice din R.P.R., intervenţie rămasă tară efect, dar onorând memoria ambilor savanţi.

Profesorul Alexandru Borza nu s-a dezis de elevul său nici după eliberarea acestuia din închisoare, înlesnindu-i reintegrarea în cercetarea ştiinţifică, acţiune în cadrul căreia au colaborat, publicând comunicări, articole şi studii botanice semnate de amândoi şi, tot împreună, cel puţin o carte: Borza Alexandru şi Boşcaiu Nicolae: *Introducere în studiul covorului vegetal,* Editura Academiei, Bucureşti, 1965.

Cu Iustin Chicoş, absolvent al Facultăţii de Geografie – Istorie din Bucureşti, depanăm amintiri din perioada 1944-1948, despre Casa Bărbulescu din Şoseaua Pantelimon, unde au locuit – la o mătuşă a fraţilor Marian şi Corneliu Bărbulescu – pe vremea studenţiei lor, prietenii noştri Octavian Buhociu, fraţii Ion şi Constantin Paragină,

pumc MU1V1 IUVU.

Ne amintim cu respect şi recunoştinţă de Doamna Maria Bărbulescu, mama prietenilor noştri, şi de Domnul Teodor Bărbulescu. Ce oameni admirabili, de o mărinimie discretă şi o demnitate românească, pilduitoare!

Despre Ion Paragină am mai scris în aceste pagini şi, sigur, vor mai scrie şi alţii, adăugând mărturiile lor la cele ieşite de sub pana acestui urmaş al Vrâncioaiei, profesor de limba română, poet şi şef al rezistenţei armate anticomuniste din munţii Vrancei, în cadrul căreia a căzut în luptă Cristca, cel de al treilea dintre fraţii Paragină..,

Mă voi opri acum la Octavian Buhociu, supranumit «marinarul», din cauza lungului stagiu militar făcut la Marină.

Lui Octav îi datorez scoaterea mea dintr-un impas fizic într-o ieşire pe munte, cu un grup studenţesc tnare, în Bucegi, în vara lui 1946; el m-a «remorcat» în urcuşul pe Bucşoiul până la vârful Omul; el făcea parte dintre prietenii mei – având câţiva ani mai mult şi experienţa lor, în plus faţă de mine –, care mi-au insuflat respect pentru stăruinţa în efortul intelectual.

Octavian Buhociu absolvă în anul 1947 Facultatea de Litere şi Filosofic din Bucureşti şi, în 1948, reuşeşte să se expatrieze în R. F. Germania, nerenunţând la cetăţenia română.

Câţiva ani, între 1956-1963 este secretar general.al Centrului românesc de cercetări de pe lângă Academia din Paris; în 1958 îşi susţine doctoratul în litere cu tezele *Folclorul român de primăvară* şi *Filosojla istoriei a lui Alexandru Xenopol,* doctorat pc care îl obţine având în comisie pe J. Boutiere, M. Roques, G. Dumézil!

Din anul 1966 şi până în 1978, Octavian Buhociu este lector de limba română la Universitatea din Bochum (R.F.G.).

în anul 1979, la un an după moartea sa, îi apare la Editura Minerva din Bucureşti volumul *Folclorul de iarnă, ziorile şi poezia păstorească,* rămânând netraduse în limba română cărţile *Folclorul românesc de primăvară* (în limba franceză, Paris, 1957, 397 pagini) şi *Cultura populară românească* (în limba germană, Wicsbaden, 1974), precum şi numeroase studii risipite în publicaţii de prestigiu din domeniul filosofici culturii, folclorului şi mitologiei la Paris, ca şi I'4 Miînrhpn dimnon A 4 r''
-----------,----------*•* – *— •—i XVAt/14..

Dacă trupul lui Octavian Buhociu a fost înmormântat acasă, în comuna natală – Crăieşti, judeţul Galaţi, cine şi când va aduce acasă sufletul românesc din cărţile şi studiile lui, rămase peste hotare, mărturii ale acestui învăţat român ce s-a.stins din viaţă la 59 de ani? («De altfel nu uita că deceniul de aur al creatorului de cultură umanistă se desfăşoară între 60 şi 70 de ani, după mine», cf. C. Noica la 19.12.1983, în *Epistolar* – G. Liiceanu – Bucureşti, 1987).

Cred că Moise Popescu, din Topleţ, absolvent al unui liceu comercial, a descoperit o metodă originală de autoîncurajare. Mai are de pătimit şase luni de închisoare; când este întrebat

câte luni mai are «de făcut» zice: «Patru, pentru că aceasta pe care am început-o şi cea de la urmă, nu Iernai pun la socoteală». Ba, când îl ia optimismul în zbor, mai elimină o lună, pentru că nici cea de la mijloc n-ar conta... Altfel, excelent jucător de şah şi om cuminte, modest şi... tălmăcitor de vise, până la terciul de dimineaţă.

Au fost şi zile nefaste, în care oamenii erau mai nervoşi, mai irascibili, au fost şi frecuşuri, inerente, plecate de la cine ştie ce fleacuri, de la insistenţa câte unuia de a nu abandona o părere greşită, o opinie nefondată. Nu avea oricine francheţea elegantă a lui Nicu Boşcaiu de a recunoaşte o cauză pierdută şi nici umorul lui.

Replică între doi «combatanţi»: unul, vrând să pară modest: «aşa suntem noi, oameni simpli...», celălalt, vrând să pară concesiv: «eu n-am spus despre nimeni nici că e simplu, nici că este compus!».

Sunt ore în care flecăreala şi suficienţa mi se par cumplite, de ncsuportat. în asemenea stare am scris

Cotidiană '

Tot celularul pute a urină
, . (ca deţinuţi! a înţelepciune;
bărci putrede, pe lacuri de rugină, fraţii de prici, de
blid şi-amărăciune.

Fructe şi ospeţe ni se coc în vise şi amintiri în
nocturnele ciuperci; pofte şi doruri – tot ca noi, închise
–, ziare proaspete ni-s până la terci.

rânc» dintre terci şi riorhe
• durăm trainice poduri din surcele
, şi astupăm cu rumeguş de vorbe •
golul din gând şi golul din gameje.

Mâini care-au adunat porumb şi spice sau numai lauri
lângă vechi icoane, .
mâini care-au împărţit pâine, calice la prânz sc
încleştează pe castroane linse până la fund, cu
deznădejde.

Scurtăm prin somn drumul până la cină _
şi pân-la stingere, într-un manej de vorbe ne învârtim,
fără hodină

Talanga lunii ne conduce, turme prin mirişti şi păşuni
cu iasomie şi-n zori ne-ntoarcem pe-alc nopţii urme să

deslușim un semn de bucurie.

Iar cei ce tac și trec peste hârdaie și peste blidele
visate pline și focuri par, cu-albastră vâlvătaie,
■ •r oare de scârbă tac? Sau de rușine?
.... , H I

| -

Șuieratul trenurilor se aude bine; când nu era oblonul în fereastră, puteam vedea și ce fel de tren trecea. Acum auzim trenurile și nu le mai vedem, îl auzim însă pe Petre Năvodaru, care, câteodată, ne anunță, cu un amestec de ironie și regret: «L-am pierdut și pe ăsta», ironie care stăruie uneori în remarca lui, după masa de seară, când vrea să pară împăcat cu toate: «l-am păcălit și astăzi...»

Există și un haz amar, preferat de cei ce refuză să se vaite.

Când mi-a venit rândul să intru în Biblioteca Amintirilor, iată cam cu ce m-am întors de acolo, întâia oară:

Distinsul nostru profesor de latină de la liceul «Spiru Haret» din București, David Popescu, a venit odată, pe când eram în clasa a Vl-a, în primăvara lui ’44, și a făcut, ușor rușinat, un apel umanitar: sora unui prieten al dânsului suferea de leucemie și avea nevoie de sânge pentru transfuzii. S-au ridicat șapte-opt elevi voluntari, dar analiza grupelor sangvine a triat rândurile lor. Am rămas într-o frumoasă— și profitabilă pentru mine – legătură spirituală cu prietenul profesorului nostru: Constantin Noica.

li citisem cărțile *Mathesis sau bucuriile simple* apoi *De caelo,* precum și articole din reviste. Știam că face parte din Comitetul pentru tipărirea operei lui Nae lonescu, aveam deja câte un exemplar din *Logica, Istoria Logicii, Metafizica I – Cunoașterea imediată* și *Metafizica 11 – Cunoașterea mediată,* la toate patru Domnul Noica fiind corector și mai mult decât atât, întrucât ele se tipăriseră după stenograme sau cursuri litografiate după stenograme.

Domnul Noica a dăruit «respinșilor» din cauza grupei sangvine câte o carte a sa, *Arcade cred* că se numea, cu autograf. Pe exemplarul meu scrisese: «în nădejdea unei prietenii posibile. C. Noica» și dacă nu-mi mai aduc aminte bine titlul cărții, este pentru că din 1948 am pierdut-o: fusese pusă bine – împreună cu alte cărți «interzise», ca și *.Balade*

de Radu Gyr sau *Poeme de război* de acelaşi autor, ori *îndemn la simplitate* de Emest Bemea – în cutia unui stup, nepopulat de albine, aşezat între alţi stupi activi ai mamei mele. în acea toamnă, stupul în cauză, greu din cauza cărţilor depozitate în el, şi altul activ, de lângă el, au fost furaţi.

Ce legătură poate fi mai bună decât cărţile între un intelectual realizat şi altul, abia în formare? Domnul Noica mi-a împrumutat cărţi; îmi mai amintesc *Poezii* de Rainer Maria Rilke, traduse în limba franceză de Maurice Betz, fostul lui secretar, insistând să citesc *Les Nourritures terrestres* de Andre Gide. Apoi m-a îndemnat să-l

citesc pe Descartes, despre care urma să-i apară o carte în Biblioteca pentru toţi.

Colegul meu de clasă Constantin (Dinu) Cunescu îmi • împrumutase un număr al unei reviste franceze, sub formă de volum, cuprinzând scrisori ale unor condamnaţi la moarte din Rezistenţa franceză, mulţi dintre ei comunişti. Şocat de valoarea umană şi intelectuală a epistolarilor francezi cc reieşea din sentimentele şi gândurile exprimate în comparaţie cu ce scriau comuniştii români din vârf, vulgari, lozincari şi oportunişti, mi-arp exprimat mirarea şi domnul Noica mi-a explicat ca francezii au calitate umană.

Locuia foarte aproape de liceul «Spiru Haret», pe str. Constantin Nacu, dar îşi construise la periferia de atunci a Capitalei, în comuna Voluntari, la marginea pădurii Andronache, o casă modemă, cu ferestre mari şi camere spaţioase, dintre care cea destinată a fi cameră de lucru şi bibliotecă era luminoasă, deosebit de luminoasă, îndemnând la scris şi la citit, pentru că adăpostea deja o bibliotecă: cea a lui Mircea Eliade de până în anii ’40.

Până la acea vreme citisem toate cărţile lui Mircea Eliade apărute în limba romana, începând cu ceie iiierare şi sfârşind cu cele de estetică. Unele dintre ele, precum *Alchimie asiatică* sau *Cosmologie şi alchimie babiloniană* deveniseră pentru mine semnale că există culturi neeuropene, vaste, originale şi profunde, atât de puţin cunoscute la noi, în ţară, încât puteau fi considerate ca inexistente, dacă luam ca reper fişierele a două biblioteci mari din Capitală: cea a Municipiului Bucureşti şi cea a Fundaţiei Universitare «Regele Carol I» (devenită Biblioteca Centrală Universitară în anii comunismului şi incendiată de «teroriştii» lui în seara zilei de 22 decembrie 1989).

Este un adevărat privilegiu să vezi biblioteca unui scriitor sau a unui savant – Mircea Eliade împlinea ambele condiţii – dacă i-ai citit lucrările, spre a încerca să înţelegi pe ce trepte au urcat spre a deveni ceea ce sunt, cum au încorporat puncte de vedere depăşind limitele acestora, necoborând într-un comparativism vulgar al influenţelor sau într-un determinism mărginit al filiaţiilor.

în acel an, 1944, apariţia *Jurnalului filosofic,* în care domnul Noica – generos «antrenor spiritual», încă înainte

de a deveni «antrenor cultural» (cf. Gabriel Liiceanu *Jurnalul de la Păltiniş,* pag. 258) – propunea o şcoală de factură nouă, în care să înveţe şi profesorul nu numai elevii, mă încuraja să-l văd, să convorbim şi mă determina să-l consider model spiritual şi în fapt nu numai în cuvânt, pentru că, în acea vreme, profesorul era el însuşi elev, iiiiţiinihi se în greaca veche cu profesorul D. M. I'ippidi, având piivilcgml tic n asculta-o pe Cella Delavrancea, acasă la (lansa, inii un t ii Iu tic iniţiere muzicală pentry un cerc de prieteni.

încă de când l-am cunoscut, domnul Noica în-a îndemnul să învăţ bine limba germană, pe care o preferasem limbii italiene În urmă cu patru ani când fusese momentul alegerii celei de a doliu limbi străine, pe lângă cea franceză, obligatorie. Motivarea atât de necesarei cunoaşteri a limbii germane era aceea că filosofía de nivel înalt nu se poate face fără cunoaşterea temeinică a textelor lui Kanl, Hegel şi Heidegger, aşa cum nu este cu putinţă o bună înţelegere a filosofici antice fără cunoştinţe temeinice de greacă veche, convingere care îl determinase să devină învăţăcel întru elină.

în vechiul învăţământ liceal românesc, cel de dinaintea reformei învăţământului din 1948, liceul teoretic dura opt ani, cu o separare în ultimii doi ani la anumite obiecte de studiu: în timp ce «realiştii» studiau matematica, «moderniştii» învăţau latina şi elina.

Optând pentru secţia literară, ca unul care îşi propusese să aibă ccilificâri tini vsrs itcirc în litere şi filosofic der şi în drept întruni în vederile domnului Noica să fiu un posibil elev al Şcolii celei noi, care nu urmărea să dea decât răspunsuri la întrebări existenţiale.

Domnul Noica a fost cel care, în toamna anului 1945, pentru a-mi determina rămânerea la poezie sau ieşirea din ispitele ei, a vorbit la telefon cu Tudor Arghezi rugându-l să mă primească şi să stea de vorbă cu mine, rugăminte acceptată imediat, cu o singură condiţie: să duc câteva poezii proprii spre analiză, într-o după-amiază stabilită. Un caicţel cu opt-nouă încercări mă însoţeau la Mărţişor, unde am păşit cu firească emoţie: intram pe domeniul unui mag al cuvintelor.

Am trecut pe lângă livadă şi, în curte, un bărbat, pe care

l-am recunoscut după autoportretul cuprins într-una din cărţile sale, cu faţa rotundă, cu ochelari şi în haine de lucru, meşterea la un butoi, să-i pună papură între doage şi să-i strângă cercurile.

Am salutat, am mulţumit că am fost primit, m-am bucurat de strângerea de mână, am lăsat caieţelul şi mi s-a spus să revin peste câteva zile după un telefon în prealabil.

Era o însebare calmă de sfârşit dc septembrie când am revenit la Mărţişor. M-a întâmpinat chiar dânsuî şi mi-a spus, cu vocea-i tărăgănată: «Nu te grăbi, tinere şi nu tc supăra că-ţi spun aşa, pentru că eu am copii ca dumneata. Nu te grăbi, îţi spun: eu am publicat primul volum de versuri la 47 de ani şi în timpul ăsta muiţi măgari mi-au luat-o înainte...» '

Cum era să mă supăr că-mi spusese «tinere» când cu Baruţu, fiul său, deveneam coleg în anul următor la Facultatea de Litere din Bucureşti?

Mi-a explicat apoi ce vizau cuvintele «abnegare» şi «mucenicie» din textul său înscris în fruntea încercărilor mele: orice oră sacrificată pentru scris implică o acceptare a sacrificiului, fără de care abnegarea de acum poate deveni cauză de regret, ulterior.

Orice tânăr are de ales între a trăi bucuriile vârstei şi ale vieţii sau renunţările, mergând până la o adevărată asceză, pe care scrisul le impune. Există însă şi calea de mijloc, a atenţiei la cele două maluri între care curge viaţa.

încercările mele poetice, scrise cu cerneală, aveau ici-colo câte o adnotare marginală, cu creionul; îmi amintesc doar două: una notată cu «urât»: era o comparaţie nefericită «singur ca Genoveva de Brabant», iar cealaltă, notată ca «imagine frumoasă», «luna într-un lan de răsărite«.

Tot cu creionul, dar pe prima pagină *a încercărilor* mele, sta scris: «E ceva în fundul călimării, dar trebuie lucru mult, răbdare şi mucenicie ca să fie dat bine şi complet la iveală. Condiţiile de abnegare încurcă viaţa şi tinereţea trebuie să fie foarte atentă. – T. Arghezi».

La următoarea întâlnire, i-am arătat domnului Noica acest manuscris înnobilat prin adnotările lui Tudor Arghezi. El era o mărturie despre două generozităţi de

spirit, a doi mari creatori români, însă doar una vizibilă, nu şi cea care o înlesnise, precedând-o.

Despărţirea mea de domnul Noica a stat sub semnul vremilor potrivnice spiritului: dânsul, în domicilio obligatoriu la Câmpulung, iar eu, cum am scris până aici.-

în acea iarnă a lui 1948, când în ziarul *Scânteia* se publica un articol despre poezia lui Tudor Arghezi intitulat *Poezia putrefacţiei, putrefacţia poeziei,* era clar că un manuscris purtând semnătura lui' trebuia pus bine. Paginile cu adnotările argheziene au fost ascunse tot în acel stup, furat curând, fiindcă în această parte a lumii era vremea hoţilor şi a ucigaşilor.

Raţia de hrană insuficientă – ameţeşti dacă vrei să te scoli repede –, este compensată pe cât este cu putinţă cu somnul de ziuă, când temnicerii nu se uită pe vizetă ca să vadă dacă stai la marginea patului, în capul oaselor, cum «ordonă» regula nouă.

în intimitatea mea îi compătimesc pe cei mai mari la trup şi alocarea aceleiaşi raţii alimentare pentru oricare deţinut mi se pare nedreaptă –, de aceea, când îi văd dormind ziua, reacţia lor de apărare mi se pare firească, după cum întemeiate îmi par afirmaţii le: «cine poate dormi şi ziua mai ia o masa», ca şi «somnul e şi aliment, şi medicament».

Pe de altă parte, mai există şi riscul că se instalează, vecină cu nevoia, deprinderea şi un soi de lâncezeală. Probabil că o asemenea judecată l-a făcut pe nenea Martin Bugarin, unul dintre vârstnicii noştri, să-l admonesteze cu năduf pe Paul Botoş, bărbat tânăr, înalt şi cu arderi corespunzătoare, scufundat într-un lung somn de zi: «Scoală, mă, Pau (Paule), scoală: o viaţă ai şi pe aia o dormi!..»

în mitologia populară românească se vorbeşte despre cele 24 vămi ale văzduhului. Am încercat, cu toţi cei interesaţi de subiect, să vedem dacă nu este cu putinţă o interpretare a acestor vămi ca trepte de existenţă şi cunoaştere dună moarte. în funcţie de gradul de evoluţie al fiecărui om şi concordant cu ceea ce realizase în viaţa sa de pe pământ, cu alte cuvinte dacă Raiul însuşi nu este etajat

calitativ permiţând o cunoaştere mai amplă sau restrânsă, potrivit palierului ocupat, dacă Iadul nu este cumva nefericirea de a nu putea vedea şi cunoaşte, a trăi deci, ce se întâmplă pe palierele de deasupra, mai înalte şi inaccesibile.

Au fost controverse, s-a discutat uneori cu mai multă pasiune decât argumente, dar au fost două zile vii, încălzind bine atmosfera spirituală a camerei. <'

■ La puţină vreme după ce fac «un lucru pe dos», încep să-l regret, întâi, îmi aduc argumente că am procedat bine, că era inexorabilă reacţia mea de atunci... şi totuşi, un sentiment de neîmpăcarc, difuz, mă cuprinde, apoi un fel de lehamite de mărginirea mea şi mă detest aproape violent, refuzându-mi orice scuză. în aceste situaţii am o singură speranţă: că însuşi faptul că exist în continuare este o ispăşire. /

Despre căinţă

De suliţa-i, în pieptu-ţi împlântată, să plângi ai vrea, dar
lacrima se-ncuie, ai vrea să ţipi, glasul are lăcată:

să fugi din tine nu e cărăruie.

. Nu-ţi lepăda desaga din spinare: /
viaţa nu-i han de-ospcţe cu viori; rămâi şi-nvaţă din încrâncenare că sufletu-i osândă, uneori... -

Au moldovenii o vorbă despre cei care vor să lase o altă impresie mai bună, decât cea a faptelor de până atunci: «l-a pălit grija, dorul» şi aşa mai departe, în care cuvântul pălit nu trimite la a (se) încălzi la o sursă fierbinte...

în urmă cu câteva luni îi «pălise» pe dragii noştri temniceri de la Gherla grija de a nu avea deţinuţi cu o situaţie juridică ambiguă, de exemplu condamnaţii în lipsă, şi atunci au venit pe celular cu hârtie, cerneală şi toc de scris pentru ca deţinuţi! aflaţi în această situaţie, printre care şi eu, să facem cereri de rejudecare în prezenţă.

Pe de altă parte, familiile celor condamnaţi în lipsă se mişcau, făceau cereri de rejudecare pentru ca în acest fel, în primul rând, să afle dacă ai lor mai sunt în viaţă şi. pe cât posibil sa le micşoreze condamnările.

Poate erau şi semne ale pregătirii Conferinţei de la Geneva – trecuseră 10 ani de la terminarea celui de-al doilea război mondial – şi cele patru puteri, aliate în timpul lui, constituiau acum două tabere şi se considerau duşmani militari potenţiali, dar simţeau deopotrivă povara înarmărilor şi pericolul continuării acestei stări de încordare – «războiul rece». ' •

A cui o fi fost cererea care a declanşat procesul rejudecării mele, nu ştiu, fapt este că, spre sfârşitul lui mai 1955, am fost scos din camera 101 a etajului III de la Gherla şi «pus pe dubă», cum se spunea; cu prealabila «nituire» în lanţuri obligatorie şi cu măsurile de siguranţă cunoscute, transferat la Jilava.

_ De data aceasta, în locul meu, nu ca în anul anterior...
Plecam la rejudecare la Iaşi; dc ce la Iaşi când fusesem judecat în lipsă de Tribunalul Militar Constanţa, aveam să înţeleg la Jilava: Tribunalul Militar Bucureşti era prea aglomerat...

Mă îndemnase, atunci, Făncl Sotirescu, să fac cerere de

rejudecare, dar nu făcusem nimic până ia iniţiativa temnicerilor. Mă lăsasem în grija lui Dumnezeu, să rânduiască El lucrurile, cum o fi mai bine.

JILAVA (II)

De data aceasta, la Jilava, după scoaterea lanţurilor, iară carantină în camera de lângă poartă, am fost introduşi într-o cameră dublă sau triplă de pe secţie.

Jilava fusese văruită de curând, însă nu devenise mai îmbietoare. Reputaţia ei sinistră, de catacombă a morţii, preceda întâlnirea subterană, sugerând funebrul macabru ori funerarul lugubru.

Din punct de vedere geografic, sunt iarăşi la cel mai apropiat punct de ai mei, de care mă despart doi ani de tăcere, doi ani de când nu ştiu nimic despic ci, pcutiu că, poate, ci au aflat dc la Constantin Alexandru, în urmă cu mai bine de un an, câte ceva despre mine.

Cum vor mai fi arătând, în special Ana-Crina, dorul şi odorul meu?

Totdeauna există o compensaţie. în orice împrejurare, oricât de fără ieşire ar părea ea atunci, trebuie doar să te osteneşti să o cauţi, să o găseşti. Hidoşenia Jilavei a fost de această dată compensată cu poezie, de care sufletul meu era doritor.

Un bărbat de vreo 35 de ani, mai degrabă blond decât şaten cu o faţă luminată de zâmbetul ascezei acceptate, Ion Macovei, din Constanţa, avea să fie o carte vie cu poezii: venea de la Aiud, fusese şi în Zarcă, temniţa din temniţă, ştia peste 100 (una sută) de poezii de Radu Gyr – fusese într-o vreme una din «memoriile» sau «bibliotecile» lui –, cel ce învăţase textul iniţial al unor poezii, pe care însuşi poetul îl consulta câteodată, când avea dubii asupra unor versuri.

Nu ştiam câtă vreme vom sta împreună: l-am întrebat care este cea mai lungă poezie din memoria lui.

Era *Balada clopotarului din stele,* care avea 101 strofe cu versuri de opt, şapte, şase şi chiar cinci silabe ca în metrica poeziei populare, cu rimă când îmbrăţişată, când încrucişată, în cele cinci părţi ale baladei. Este un episod al răscoalei din 1784: «A pornit Moţul cu gloata / pumnii-s tari şi parii-s grei, / parcă toată Detunata / l-a-mbrăcat în piatra ei, / ...A pomit Moţul şi mere / şi tot creşte la răscruci, / nu cu cercuri şi ciubere, / ci cu furci şi cu măciuci. / Nu cerşind din poartă-n poartă, / nici flămând din loc în loc, / ci cu-n umblet ce nu iartă / în cumplite-opinci de foc...» Sunt două personaje individualizate: Călin, eroul baladei, un copil de 12 ani, fiu de clopotar, şi Crişan, unul dintre cei trei conducători transilvani şi două personaje colective: răsculaţii şi oastea crăiască. Refuzat de Crişan să meargă şi el cu oastea de ţărani şi îndemnat să înveţe carte pentru ca «mâine pentru o nouă viaţă / clopot nou să suni!», Călin nu poate dormi de părere de rău, dar în noaptea care urmează, «Pasărea neagră din grădină», duhul acestui neam, îl scoate din casă, îl duce în grădină şi îl face să urce într-un pom, de unde Călin vede oastea străină' furisându-se să-I prindă pe Crişan şi să-i supună ne ai hii şi satul Cum să-l scoale pe Crişan şi pe răsculaţi? Are o singură cale: la clopotniţă, să tragă clopotul spre a-i trezi pe cei ameninţaţi. Ceea ce şi face: «...Bubuie arama grea / şi trezeşte truda: / «Scoală, răzmeriţa mea, / că te vinde Iuda!»... «Munţii toţi se surpă-n gol / ţăndări să se sfarme: / Doamne, dă-mi puteri să scol / neamul care doarme!» şi... «somnul se preface-n flinte, / pernele se fac securi / din răscruci la cotituri / gloata-i trează şi fierbinte» Micul clopotar devine ţinta cătanelor: împuşcat în mâna dreaptă, va trage clopotul cu mâna stângă, iar când şi aceasta se frânge: «Nu-mi da plânsul suferinţei, / ci dă-mi Doamne, noi puteri / ceasul marii învieri / să-l sun chiar de-l trag cu dinţii!», «...Ca un zvon se aruncă-n spaţii / spânzurat de limba lui, / jos, în oastea grofului / sparg porţi negre răsculaţii».

Jertfa micului clopotar nu a fost zadarnică.

Peste interpretarea mărunt-locală ori excesiv istorică, semnificaţia baladei ne obligă să gândim la tăria morală,

condiţie a jertfei, a jertfei pentru neam drept condiţie a izbăvirii lui.

Acceptarea jertfei: «Vom muri şi vom fi liberi» ne-a izbăvit de comunism.

Sprintenul vers, de factură populară, este uşor de învăţat pe de rost, mai ales dacă ai şansa de a avea şi o tăbliţă. în timpul curăţeniei

şi spoirii pe dinăuntru a mormântului Jilavei, s-au spart geamuri, se mai găseşte câte un ciob şi în acest depozit de oameni («depozit de oameni» – aberantă sintagmă a criminalului regim comunist), şi în aceste camere de trecere dintr-o temniţă în alta ori la altă anchetă, suplimentară.

Am avut şansa de a fi cazat alături de un tânăr de vârsta mea care mă primise să dorm în pat cu el, în cameră fiind mai mulţi deţinuţi decât paturi: Iulian Cetăţeanu, muncitor bucurcştean crescut în autoexigent spirit creştin, care, cu mărinimie, mi-a pus la dispoziţie şi o bucată de geam, tăbliţa lui.

Având antrenamentul memoriei prin cazna alcătuirii versurilor proprii, mi-a fost uşor şi plăcut să învăţ repede balada şi alte două poezii, scurte, dar miezoase în tâlcuri, ale lui Radu Gyr.

Am trăit în aceste două săptămâni de trecere prin Jilava şi o întâlnire pe cât de surprinzătoare, pe atât de aptă să ne întărească încrederea într-o justiţie imanentă, din care se poate întâmpla să ai parte de un crâmpei şi pe pământ.

Intr-o zi, înainte de prânz, a venit un lot mic de deţinuţi, pe care şeful de cameră i-a cazat pe unde se făcuseră locuri libere, prin plecarea în ajun a multor deţinuţi, printre care şi neuitatul (de mine) Ion Macovei. Fusese inspirată graba mea didactică... .

Lângă paturile noastre – aveam şi eu unul acum, chiar lângă cel ocupat de lulică —a fost cazat un ins mic de statură, cu o faţă urâtă, cu ochi care ocoleau privirea. La urma urmei, nu era el de vină că era urât, că părea speriat mi se părea un fapt firesc pentru cineva care venea din anchetă de la Uranus, cum spusese, ca şi intenţia evidentă de a câştiga bunăvoinţa celui care încerca să lege o convorbire cu el. Se recomandase cu un nume terminat în «eseu», precedat de un nume de botez tot românesc.

înjurai nostru ocupau paturi mai mulţi foşti poliţişti, veniţi de la închisoarea din Făgăraş; dintre ei unul îl priveşte lung, îl priveşte, parcă nehotărât dacă să stea de vorbă cu el, până când se duce, schimbă câteva cuvinte timp de puţine minute,

revine la patul lui, şuşoteşte ceva cu vecinul de pat şi: «Atenţiune! Atenţiune! Domnilor, am să vă fac o comunicare importantă. Atenţiune!» Se face linişte şi cel care strigase, continuă: «Domnilor, noul venit care se prezintă Mihai Pctrescu este în realitate fostul comandant al lagărelor de la Canal, Albon, domnul «colonel» Albon, fost ceaprazar la Turda, înainte de a deveni colonel! Ca să ştiţi cu cine aveţi de-a face!»

Linişte şi apoi rumoare... Vin deţinuţii din celălalt capăt al camerei să-l vadă, îl privesc cu scârbă, nimeni nu-i mai spune nimic.

Curând, când se anunţă pregătirea pentru masă, Albon se duce în faţă, vorbeşte cu şeful de cameră, aşteaptă, vorbeşte şi cu sergentul, revine cu gamela cu mâncare, mănâncă şi... aşteaptă. Peste puţină vreme este scos din cameră, cu bagaj cu tot.

Comentarii: «Am trăit s-o văd şi pe asta!»; «Au terminat cu noi, au început acum cu de-ai lor!»

începuse procesul Comandanţilor de lagăre de pe Canal, şi «tartorul» lor, Albon, «spaima Canalului», organizatorul şi instigatorul atâtor crime, cărora cele de la Salcia le făcuseră şi vârf, şi vâlvă internaţională, nu putea scăpa de răspundere, pentru că Partidul nu greşeşte niciodată, însă oamenii lui...

în această vecinătate cu foşti poliţişti am avut posibilitatea să cunosc un eşantion bogat din această îndeletnicire: pe cei care făcuseră parte din Poliţia Galaţi, în frunte cu fostul chestor-şef Constantin? Dumitru? Popescu, octogenar de o vulgaritate greu de atins – de egalat, nici pomeneală.

Regimul represiv comunist a avut mai multă mâleabilitate pentru poliţişti ca pătură socială decât pentru oricare dintre celelalte, care i s-au împotrivit, chiar dacă în cazuri individuale n-au fost scutiţi nici ei de excesele anchetatorilor ori de abuzurile temnicerilor; la Făgăraş au avut legături cu familiile şi când în alte închisori mari nici vorbă despre aşa ceva. , ,

De aceea, mulţi dintre ei mai aveau ţigări, cred că

nefumătorii, ori fumătorii rezonabili; criza de ţigări era însă generală şi nea Costică-Mitică?, fumător pătimaş, îşi terminase rezervele. Nu mai ştiu cine i-a propus o încercare cu premiu: dacă până seara, la «închidere», nu va spune nici o vulgaritate, va primi ca premiu cinci ţigări. A rezistat până după prânz, când «a intrat în buruieni», după cum îi era deprinderea. Drept este că provocat de foştii subalterni, care ţineau la el şi îl ajutau să se afume!

Poate că şi puşcăria îi prosteşte pe oameni, vecinătăţile şi condiţiile de viaţă au şi ele puterea lor de influenţare negativă, dar când nu ai o orientare bună în viaţă, în care n-ai intrat cu suficient

bagaj intelectual şi cu un cod etic ferm ca să poţi rezista anilor, rezultatele pot fi dezastruoase: îi am în vedere pe mulţi dintre poliţişti ca deţinuţi şi ca oameni.

M-am «specializat»: ştiu cum să ţin piciorul şi brăţara, când mi se pun lanţurile, penibilă colaborare între victime şi călăi, spre a evita mai răul.

Ştiu cum să ţin lanţul legat cu ceva de la mijlocul lui ca să pot păşi, ca să pot urca în dubă. Restul este... nu tăcere, cum spune Shakespeare, pentru că lanţul tot zornăie, ci... rutină.

Doamne, oare pot nădăjdui că pentru mine plecarea din Jilava către Iaşi este un preambul al libertăţii?

IAŞI

Ruta noastră a fost prin Urziceni-Făurei; duba-vagon nefiind atât de aglomerată, încât, în pofida lanţurilor, ridicaţi în picioare pe bancă să nu putem privi, pe rând, pe ferestruică, haşurată cu gratii, spre ţara de care ne era atât de dor.

Nici acum n-am scăpat de o imagine stranie: iară pomi, fără garduri, case mari, ale căror dimensiuni acuzau lipsa pomilor şi a curţilor ca peisaj străin de sufletul românesc: erau satele deportărilor din Banat, «strămutaţi» în Bărăgan,

noua ispravă a furiei marxiste din România. De ce «strămutaţi» şi nu «deportaţi»?

Pentru că ipocrizia lexicului comunist reflecta părerea că a denumi voalat o realitate ar face-o mai puţin repugnanta forurilor internaţionale umanitariste şi mai puţin reproşabilă autorilor el

Cu un popas de o noapte la Huşi, unde din celulele dubei au fost scoşi oameni, am ajuns la Iaşi şi, după scenariul cunoscut cu pază întărită, chiar dacă deţinuţii erau în lanţuri, am trecut în auto-duba care ne-a dus la Penitenciar.

Aveam să avem mai mult noroc decât Grigore lorgulescu, pe care aveam să-l cunosc acolo – fratele lui Constantin (Dinu) lorgulescu, pe care îl cunoscusem la Peninsulă – pentru că ni s-au scos lanţurile nu de cum am ajuns, ci a doua zi, dar n-am stat trei zile cu ele ca să ne fie scoase abia în a patra zi, în urma declarării grevei foamei cum păţise Grig, probabil că nu era de serviciu ajutorul comandantului, locotenentul Dateş, «unul ciupit pe faţă de vărsat şi cam ţigan» (scrisoare din 12 iulie 1992 a lui Grigore lorgulescu către Gheorghe Stănescu). Era într-adevăr, cam negru la faţă, ca şi la suflet, cum aveam să ne convingem în curând.

Pe cât îmi aduc aminte, secţia politici a Penitenciarului laşi avea într-o clădire relativ nouă o cameră mare, lungă, luminoasă şi în aceeaşi curte, folosită pentru plimbarea regulamentară, o clădire joasă, mai veche, cu câteva celule: trei, pentru bărbaţi şi, despărţite

cu un zid, alte două celule: una pentru femei şi alta pentru ininot i, uu în fundul curţii, pe latura opusă celulelor, despărţit cu zid şi prevăzut cu poartă, depozitul (de oameni) al Securităţii sau «izolarea», uu giup de trei camere.

în acea cameră lungă, «salonul» cum i se spunea, mobilată cu paturi metalice suprapuse, erau 60-70 de deţinuţi: două loturi, organizaţii ai căror şefi erau părintele Ion Moruzan şi Ion Niţică, un grup de foşti poliţişti, altul de tineri care, cu prilejul recrutării, se îmbătaseră şi se bătuseră în parte cu organele de ordine, apoi mai erau câţiva sectanţi-iehovişti refuznici ai serviciului militar, câteva cazuri individuale de protestatari ori pârâţi ca «duşmani ai poporului» şi... destulă lume pestriţă, nevinovată politiceşte.

Am posibilitatea să compar două penitenciare: pe cel de aici cucei din Constanţa din 1952. Faptul că sunt născut în Dobrogea nu mă împiedică să recunosc că la Iaşi mi s-a părut că disting o notă de îngăduinţă a miliţienilor faţă de deţinuţi; să fi operat cunoscuta cumsecădenie moldovenească, pe care lupta de clasă n-a urcat-o până la zelul atâtor dobrogeni, în special lipoveni? Ori eu eram mai antrenat în ale puşcăriei?

Oricum, faţă de Gherla şi Jilava, aveam impresia că mă aflu într-un fel de concediu.

La Iaşi se aflau spre judecare loturi de foşti poliţişti din fostele judeţe Roman, Neamţ, Bârlad şi Iaşi. Dintre ei se detaşează – în comparaţie cu ceilalţi, ca valoare umană, demnă de stimă—Gheorghe Tofan, despre care, la Peninsulă, foştii prizonieri în U.R.S.S. vorbeau ca despre un om întreg, curajos şi înţelept.

Era firesc ca în preajma lui să stea ceva mai tânărul Oancea, care mi-a câştigat preţuireapentru inteligenţa şi cultura sa, vizibile în exprimarea sa elegantă.

La cealaltă extremă, un poliţist din Iaşi, licenţiat al Facultăţii de Drept din Iaşi – cum o fi ajuns în posesia titlului? – a apelat la Valentin Georgescu, un tânăr cu suflet mare, proaspăt absolvent de liceu, ca să-i scrie şi să-i motiveze o cerere de recurs.

Din discuţiile poliţiştilor: în anchetele de la Făgăraş, locul de detenţie al acestei categorii sociale – şi uneori al suplimentelor de

anchetă –, Dobdă, fostul gardian-şef de la Doftana, din vremea detenţiei lui Gh. Gheorghiu-Dej, a fost anchetat «în secret», despre un aparat de radio recepţie care s-ar fi găsit, în urma cutremurului din octombrie 1944, în celula şefului comunist şi despre legăturile acestuia cu persoane din afara penitenciarului. •

Lâ vremea'anchetării lui Dobdă, în 1953-1954, Gh. Gheorghiu-Dej era şi secretar al Partidului Muncitoresc Român cum s-a numit P.C.R. după «fuziunea cu P.S.D.R. din 1948 – şi preşedinte al Consiliului de Miniştri...

» -

M-am împrietenit curând cu Grigore lorgulescu, care venise de la Aiud, unde cunoscuse şi Zarea, şi izolarea în celular, în iarna 1954-1955.

Dotat cu o bună memorie, grădinărită din belşug cu poezii de Radu Gyr şi Nichifor Crainic, Grig mânuia bine şi săgeţile ascuţite de el ale epigramelor şi plănuisem un turnir ca între arcaşi ai spiritului, dar eu nu-mi puteam îngădui să pierd ocazia de a învăţa de la el *Balada ucenicului de olar,* scrisă la Aiud de Radu Gyr, mult mai puţin cunoscută decât altele, datorită lungimii ei: 126 strofe, însă creaţie din zona înaltă a capodoperelor poetice.

Material didactic, săpun, tăbliţă şi văruială pe pereţi aveam, aşa că am pomit să învăţ această baladă, având cinci părţi: «Olarul; «Ucenicul», «Taina», «Spânul», «întoarcerea ucenicului». Folosind metrica poeziei populare de 8,7,6,5 silabe, în trei combinaţii, fiecare parte are una dintre ele şi rima îmbrăţişată ori încrucişată, spre a se evita monotonia. Românească, genial de simplă şi adâncă dramă epică: «Aplecat peste argilă, / suduind cu foc / biet olar, fără noroc, / o frământă-n silă»..., pentru că târgul vecin îl preferă pe «...alt olar străin / ni s-a pripăşit vecin / cil urzeli şirete...»

Noul vecin «spân, limbut şi şchiop» – sugerând maleficul, «...momeşte târgoveţi / fermecând cuvinte...»

Salvarea de la deznădejde a olarului sărac va fi Ucenicul: «...Pe la ceasul serii, / când gătiţi curat, / vişinii şi merii / ies la porţi în sat, / pe sub legănare / albă de salcâm, / un drumeţ

răsare / de pe-un alt tărâm: / ’Nalt ca rugăciunea / papurii pe iaz, / alb cum e minunea / crengii pe zăplaz; / ochii, prinşi cu plasa / dintr-un fund de cer, / când sunt ca mătasa, / când de giuvaier...»

EI vine şi-l roagă pe olar să-l primească ucenic, fără simbrie, numai pe hrană şi un pat. Iniţial refuzat, olarul se înduplecă de vorba, de chipul şi ide ochii albaştri ai insistentului nou-venit. Pe roata olarului,

din mâinile ucenicului ies minunăţii ceramice, frumuseţi care cuceresc târgul şi olarul simte că este părtaş unei conlucrări de taină: «...Tu dai duhul tău ţărânii, / inimă îi dai, / porţi şi-n ochi un colţ de Rai / şi-n minunea mâinii. / Ori nu vrei să spui de unde / vii şi cine eşti? / Ucenic, cu ochi cereşti, / taina ta ce-ascunde?...»

Ucenicul tace. Nu însă şi spânul şchiop – spiritul malefic –, «ros de ciudă că la târg / oale nu mai vinde...», vine ca iscoadă şi pe prispa bordeiului îl vede pe ucenic lucrând: «Licăre, sub mâna lui / lutul când l-atinge, / fulger, care e şi nu-i / fruntea i-o încinge / şi tot trupul cufundat / trudei ce-l îndoaie / parcă scapără ciudat / când şi când, prin straie...» ,

Spânul şchiop vorbeşte târgului, otrăvindu-l cu născocirea că ucenicul este chiar dracul şi că toate: oale, blide, căni, atât de frumoase, ieşite din mâinile lui, sunt spurcate. Târgoveţii se adună, revoltaţi că s-ar fi lăsat înşelaţi: «...Fierb în poartă de olar / gloatele năuce, / ochii-albaştri-n prag răsar, / graiul lor străluce. / Urlă negrul vălmăşag, / ţipă târgoveţii, / bunul ucenic, în prag / luminează vieţii. / Tună pietre, fierb furtuni, / sc-ntărata gloate, / mai albaştri, ochii buni / lumine'ază toate...»

Pietrele şi bolovanii târgoveţilor sfărâmă oale şi blide, şi-l ucid pe ucenic, ai cărui «...ochii-albaştri râd şi-acum, ochii limpezi iartă...»

Nenorocirea care l-a lovit pe olar nu-l lasă să doarmă, nici nu poate să plângă, înconjurat de hârburi şi cioburi, urmele furiei devastatoare a mulţimii, omul este «beat de jale», când, după multe nopţi de insomnii, are o viziune: în perete se deschide o imensă scară cu «...nalte trepte lucii», pe care coboară, cu chipul tras, ucenicul:

«...Fruntea-i tremură broboane / roşii, de măceşi, / ochii par din cer culeşi, / chipul, din icoane. / Când şi când roşesc o pată / stropii pe podea, / dar el râde cum râdea / lumii altădată...»

Sub harul lui învie hârburi şi cioburi «...numai meşterul suspină / dus în somn afund / până-n noaptea lui pătrund / ochii de lumină...». Ucenicul îl mângâie pe olar, spunându-i: că se întoarce «din alte lumi» ca să-i frământe alte frumuseţi; în

lutul din care le modelează, când şi când mai cade câte un strop de sânge, iar olarul care «râde-n somn stingher», semn al împăcării cu viaţa, este sfătuit să ardă în cuptor şi să dea lumii gingaşele forme de lut care luminează bordeiul, dar: «...Lasă târgului să creadă / singur că le faci; / lumii, dacă vrei s-o-împaci, / dă-i mormânt să vadă! / Să nu-i spui că vin pe lună / nici ce-ascund în lut! / Las-o, pe mormântul mut / mărăcini să-mi pună!.. /

Ucenicul urcă scările de foc, peretele este iarăşi la locul lui, au venit zorii şi singura urmă ce rămâne: «fiecare / oală de pământ, / sângerând de Duhul Sfânt, / sângeră de soare...» ,

Sunt atâtea semnificaţii în poem, încât fiecare cititor îl poate alege pe cel mai accesibil înţelegerii sale; acest semnal având în intenţia mea doar rolul, din mitologia populară, al flăcărilor ce joacă pe comori.

în memoria mea, *Balada ucenicului de olar,* pe care i-o datorăm lui Radu Gyr, este inseparabil legată de Grig, ca de un frate întru duh. >

Un caz interesant: fost ofiţer aviator, Virgil Stănculescu, după ce renunţă la cariera militară, obligat de conjunctura socio-politică a vremii, începe studiile universitare la Iaşi, le termină cu brio şi devine asistent universitar la catedra condusă de profesorul Ştefan Procopiu, cunoscutul fizician

Securitatea îl pune la încercare: să o informeze despre cercetările şi despre relaţiile savantului; Virgil Stănculescu socoteşte că este datoria lui să-l pună în gardă pe profesor, care, temându-se de o provocare pregătită de Securitate, o informează despre demersul asistentului său, care este arestat şi învinuit de... înaltă trădare.

în puşcărie, am mai scris, circula opinia cinică potrivit căreia orice om are trei variante pentru aceeaşi faptă: una, pe care o ştie doar Dumnezeu şi el; o alta, pe care o spune familiei şi prietenilor şi o a treia, pe care o declară la anchetă, dacă nu cumva şi o a patra, la judecată, când ancheta a fost excesiv de generoasă în cruzime, impunând scenarii aberante, născocite de ea.

Un singur fapt este sigur: suspiciunea şi suspectarea, şantajul şi terorizarea, delaţiunea şi teroarea erau arme politice ale Satanei roşii; ele tindeau să devină fenomene de masă.

Discuţie cu iehoviştii; pentru Grig lorgulescu şi pentru mine ei sunt campioni în curajul laşităţii de a nu pune mâna pe armă, atitudine motivată etic cu răstălmăciri ale unor texte biblice.

îi întrebăm – ca şi pe P.amfil Albu, şeful pe ţară al sectei lor, cu care am discutat, în câteva rânduri, la Cavnic, ce se întâmplă dacă îl atacă tâlharii şi le fură bunurile, nu reclamă jaful la Poliţie, Miliţie? Ba, da. Şi poliţiştii, miliţienii, ce-or fi, nu se folosesc de arme ca sâ-i prindă pe tâlhari? Acelaşi răspuns afirmativ. Atunci, oamenii se împart în două categorii: una de rând, a tâlharilor şi a oamenilor de ordine, şi o alta, superioară, a aleşilor: iehoviştii. Cine i-a împărţit pe oameni aşa? Cum interpretează ei *Biblia,* când este vorba de Lucifer? Consideră că Lucifcr este doar un mit biblic? Că el a ieşit din istoria contemporană şi că nu are ucenici şi complici, astăzi şi aici?

În urma discuţiei noastre cu iehoviştii, părintele Ion Moruzan vine în vizită «la pat», fie la Grig, fie la mine, stăm de vorbă şi... fumăm, căci la Iaşi se mai poate primi un pachet cu efecte şi ţigări. Preotul Ion Moruzan este şeful unui lot de bărbaţi din zona Bârladului – în care este cuprins şi un frate mai vârstnic –, acuzaţi că au ajutat pe călugăriţele de la Mănăstirea Tudor Vladimirescu, surghiunite la o altă mănăstire din treapta montană a Buzăului, parcă, toate aflate în plină prigoană anticreştină.

Fire dinamică, acceptând riscurile acţiunii, ar fi fost un misionar de laudă, dacă vremurile, cu istoria ior strâmbată din mersul ci firesc, nu i-ar fi stat împotrivă.

Când apropierea dintre noi era fapt împlinit – şi când ne chemam cu numele de botez –, i-am spus că, dacă s-ar fi născut cu o sută de ani în urmă, ar fi fost, probabil, un preot răzvrătit împotriva strâmbătăţilor sociale, precum Crişan ori Popa Şapcă, şi că ar fi rămas în memoria colectivă a unor

locuri de sub munte drept «Popa-Haiducu», la care, meditativ, mi-a mărturisit că s-a gândit şi el la o asemenea posibilitate, după care, zâmbind, a adăugat că pe mine m-ar fi primit doar ca gazdă, nu direct în ceată, fiindcă prea sunt repezit, prea cu sufletul la gură. Amândoi aveam dreptate.

înalt, cu o figură distinsă, student la medicină, Liviu Mărgineanu are ceva aristocratic în felul său de a fi; el aparţine acelei aristocraţii de înzestrare – născută, nu făcută –, motiv pentru care şi mai vârstnici, trecuţi prin multe încercări ale vieţii, îl preţuiesc şi stau îndelung de vorbă cu el. .

• Din păcate, la vreo trei săptămâni de când l-am cunoscut, scos la Grefa, a schimbat câteva replici cu locotenentul Dateş, în urma cărora l-au luat şi l-au dus la celule, iar o dată cu el pe Grig lorgulescu, alt «client» al lui Dateş. O dublă pierdere pentru mine. Mai aveam însă bucuria să-i reîntâlnesc pe amândoi: peste 35 de ani, la primul congres A.F.D.P.R. – Bucureşti, 1990.

A venit un «transport». De oameni. Printre ei, consătenii şi colegii mei de lot, Petre Elisei Neagu şi Petre P. Dragomir, pe care i-au trimis la celule separate, ca să nu fie nici împreună şi nici cu mine, dar... după două-trei zile, timp în care ne-am fi putut pune de acord dacă ar mai fi cazul, pentru că toţi trei fuseserăm judecaţi în lipsă şi arestaţi pe rând.

Ne zărim însă când ieşim la plimbare noi cei din «salon», iar ei se pot ridica la fereastră, arătându-se fără să fie văzuţi de miliţianul care ne supraveghează. Avem un moral bun, sau cel puţin aşa îl afişăm, pentru că aici veştile privind politica internaţională parvin altfel decât la închisorile mari: ştim deja de întâlnirea «celor patru de la Geneva», ba chiar despre un anume «spirit al Genevei», un început al despărţirii de «războiul rece», la capătul a mai bine de 10 ani de la terminarea celui cald.

Hrana este remarcabil de apoasă, dar, deocamdată, nimeni nu o refuză, fiecare socotind că atâtea calorii câte are prind totuşi bine organismului, toţi sperând să fie doar o

situaţie trecătoare, compensată de legătura cu familia şi primirea de pachet, ca şi de atmosfera mai relaxată de aici, faţă de închisorile mari din tară.

împlinesc 29 de ani şi cine nu-şi face un bilanţ la asemenea aniversări? Al meu mi se pare catastrofal: sunt capul unei familii sacrificate, o soţie rămasă cu un copil de patru ani; sunt fiul unei mame cu care viaţa a fost darnică în suferinţe: soţul, mort de tânăr, primul născut, căzut pe front; ceilalţi doi, sora mea şi cu mine, fugari, ea însăşi, izgonită din gospodăria creată prin propria-i muncă de o viaţă; eu...

îmi spun că sunt alte familii şi mai încercate şi mă gândesc, ruşinat, că mă autocompătimesc, bărbat fiind? Dar femeile? Surorile noastre de la Canal, Doda Vizitiu, cu roaba ei!... surorile noastre de la Jilava, de laTârgşor, de la Misleaşi de unde or mai fi fost duse, în pătimirile lor şi ale acestui neam întreg. Dar cele din Siberia? Mă îngrozeşte gândul...

Nu regret prezenţa mea aici, când întreg neamul pătimeşte; mi se pare că el este Fiul Risipitor din legenda biblică, devenit arhetip la scară individuală în Jurnalul fdosofic al domnului Constantin Noica, acum 11 ani. Cine ar fi crezut atunci că acest neam va intra sub tancurile roşii ale istoriei şi va fi atât de zdrobit?

Scrijelesc, în câte o oră târzie de noapte, pe memorie:

întoarcerea fiului risipitor

Slugile Lui dorm în Rai, prin livezi: «Sunt desculţ şi
flămând şi mi-e frig, Tată, ca un rob şi în genunchi Te
strig: ,
iartă-mă! Nu mă auzi? Nu mă vezi?

M-am întors din străini. De la porci am fugit.
j î ngăduie-mi printre slugi să mă număr măcar:
pădurar sau cioban, chiar porcar.
Mi-e foame, Stăpâne, şi sunt rebegit...»

Noaptea-i cu stele în genele ude, zadarnic strig şi-n
poarta lunii bat: slugile lui, îngerii, s-şu culcat; ' Bătrânul
meu Tată, nu mă aude?

Doi oameni echilibraţi îmi par a fi Mihail Stoica şi Anton Schlezer. La vreo 45 de ani, primul, în jurul vârstei de 30 de ani, al doilea, născuţi şi crescuţi în Moldova, amândoi.

Mihai Stoica, fost funcţionar C.F.R., cultivă un soi de ironie a speranţei amestecată cu o autoironie pe linia Creangă – Hogaş. El spune că, atunci când se va elibera, se va face porcar – pentru că la porci nu se cer nici Cadre, nici organizaţie de partid –, îşi va cumpăra opinci nr. 52, făcute din cauciucuri de tractor, o pălărie mare şi un «zghici», un bici cu care să-i atingă după ureche pe porcii «nedisciplinaţi». Ar fi putut părea o imagine idilică a unui ins prea sătul de o societate mărginită, crud ca şi ea, dacă nu i-aş fi văzut ochii,jucăuşi...

Anton Schlezer – a cărui origine germană o spune numele, aspectul şi firea – este un bărbat înalt, vorbind puţin şi rar, profund moral, de la care mi-a rămas o vorbă: cel care coborâse sub un minim etic era «o porcotină»...

A mai venit «o dubă»: ajung la noi Mihai Langa, lonaş Plopeanu şi Romică losipescu.

Cred că pe inginerul Mihai Langa îl văzusem la Peninsulă, la Concasoare, poate, dar acum îl cunosc: inteligent, cu o pătrunzătoare putere de analiză a unei situaţii, modest şi prietenos.

lonaş Plopeanu – jurist, un bărbat cuceritor: înalt, cu ochii luminoşi şi mustăcioară neagră— mi s-a părut un tânăr boier «paşoptist», o apariţie întârziată cu un veac a unei tării de caracter în care vointei şi bunăvointei faţă de oameni i se subordonau cultura şi inteligenţa.

Romică losipescu este un tânăr blond, care s-a maturizat în închisoare dintr-un copil bine crescut şi dintr-un adolescent doritor de bine şi generos.

Replici din lumea celor devcniţi «deţinuţi politici» nu din vina lor, ci prin meritul Securităţii, care, în lipsa unor cazuri reale de împotrivire la «noul regim», inventa adversari politici.

Din grupul tinerilor ce-l amestecaseră pe Bachus la sărbătorirea recrutării lor, Aioanei Marian, nu prea înalt,

frumuşel şi isteţ, către un coleg trupeş, dar mălăieţ: «Mă, tu bei aerul degeaba!...»

Doi inşi dintre cei subşcoliţi, dar cu ifose de intelectualitate – înrudiţi cu cei despre care Nae lonescu spunea că nu sunt semidocţi, ci sfertodocţi – au o dispută ce nu refuză mizerabile epitete ornante, încheiată superior de unul dintre ei: «Eşti o eroare politică!»

Către sfârşitul lunii iulie 1955, sunt scos din cameră şi dus la grefa, mi se face confruntarea datelor personale pe care le declar cu cele din evidenţele lor şi, în loc să revin la cameră, sunt însoţit la poartă, la... vorbitor: mătuşa mea Alexandrina Dumitrescu, sora mamei, şi o fetiţă cu părul arămiu, strălucitor, fiica mea, Ana-Crina.

Nu ştiu cu care să vorbesc mai întâi în cele 10 minute acordate. Aşa cum am presupus, a făcut cerere de rejudecare şi familia mea, iar când li s-a comunicat aprobarea şi că procesul va avea loc la Tribunalul Militar laşi, sora mea, aflată în serviciu acum, asumându-şi toate cheltuielile necesare, a rugat-o pe această inimoasă mătuşă să se ducă la Iaşi şi să angajeze un avocat bun.

Lucru împlinit într-un prim drum Bucureşti – laşi, cu angajarea lui Mişu lancu, la vremea aceea unul din avocaţii buni şi căutaţi ca apărători în procesele anticomuniştilor, fiindcă era un evreu curajos.

Toţi ai mei sunt sănătoşi: mama este în Bucureşti, stă cu sora mea (deci au o locuinţă!), soţia mea este sănătoasă şi în serviciu, dar a divorţat, ca să o poată creşte pe Ana-Crina şi să nu mai aibă necazuri la serviciu din cauza mea. Eram pregătit ca judecată raţională

şi totuşi divorţul... la o căsătorie din dragoste... cade greu şi în condiţiile libertăţii, dar îi spun mătuşii mele că înţeleg situaţia, întrucât am anticipat-o raţional.

Stau apoi de vorbă cu fiică-mea: în septembrie va începe clasa întâi la şcoala elementară şi... cele 10 minute s-au dus ca şi când n-ar fi fost. Şi .n-ar fi fost deloc, dacă la mijloc nu exista acest bun avocat evreu, Mişu lancu, care a obţinut aprobarea vorbitorului pe baza faptului că dintr-o condamnare în lipsă, de cinci ani, executasem deja trei ani şi jumătate şi că mă aflam în stare de rejudecare. Poate şi pentru că lumea spera ca înţelegerea de la Geneva să ducă şi la o relaxare internă, pe lângă cea internaţională.

Ajuns la cameră, cu pachetul cu efecte şi ţigări primit după vorbitor, sunt întrebat cine a fost la mine. Răspuns: «o mătuşă şi ovreicuţa mea, are un păr lung, arămiu, neobişnuit de lung şi de frumos!»

Am posibilitatea să răspund cu ţigări celor care mi-au oferit când nu aveam. Mi se pare însă, fără să fiu foarte sigur, că am avut posibilitatea să şi cumpărăm ţigări, cu bani de la administraţie, dacă ajunseseră la noi puţinii bani câştigaţi la Canal şi la mină.

De la fumat mi s-a tras, curând după vorbitor, o întâmplare care putea să mă coste un ochi.

Sărăcia de chibrituri născuse ingeniozitatea de a despărţi un băţ de chibrit în două, cu ajutorul unui ac sau al unui «Costică», termen convenţional pentru orice cuţitaş, fie el şi fost blacheu ascuţit special.

Neăvând chibrituri – şi «afară» era criză uneori –, se folosea un dispozitiv înlocuitor al cremenei, amnarului şi fitilului din pirotehnia populară anterioară chibritului: prin găurile unui nasture de sidef se trecea o aţă mai grosuţă, astfel răsucită încât, prin tragerea simultană a capetelor, nasturele să se învârtească rapid şi la atingerea unui metal să dea un jet'de scântei care, căzând pe un fitil sau pe cârpă arsă, să le aprindă.

îndemânarea mea a fost totdeauna mai mică decât ambiţia: încercând un asemenea dispozitiv, s-a desprins o aşchiuţă din nasturele de sidef şi s-a oprit în ochiul meu stâng, noroc că nu pe pupilă, dar suficient de bine înfiptă, ca să nu se elimine prin spălarea ochiului, şi de dureroasă ca să

necesite intervenţia unui oftalmolog. În prima zi, plecase sau nu venise doctorul Schweiger, medicul penitenciarului, care m-a examinat în ziua următoare, spunându-mi că va cere comandantului aprobarea să fiu dus la serviciul de

oftalmologie al Policlinicii în oraş. Şi a mai trecut o zi. Abia în cea următoare, condus de plutonierul Munteanu, cadru sanitar mediu la penitenciar, am văzut laşul cu... un ochi, până la Policlinică. Mi s-a extras corpul străin din ochi de către o doctoriţă operativă şi îndatoritoare: ea mi-a spus că am avut noroc, chiar dacă pe ochiul stâng va rămâne o urmă pe care o voi sesiza când voi privi în jos. Să fi fost, oare un semn că ar trebui să privesc doar înainte şi în sus?

De plutonierul Munteanu îmi aduc aminte cu recunoştinţă, fiindcă era un om bun, doritor să fie de folos oamenilor; de doctorul Schweigcr îmi amintesc ca de un tip arogant, plin de el, căruia a trebuit să-i spun că regulamentul penitenciar nu permite tutuirea deţinuţilor, că aceştia au şi drepturi, nu numai datorii, iar în drepturi intră şi medicamentele inexistente.

Divorţul a produs în mine o luptă între raţiune şriafectivitate. Raţiunea mi-a înfăţişat justificări, afectivitatea, respingeri. Raţiunea mi-a arătat limite şi caducităţi, afectivitatea a îngenuncheat sub povara lui. *şi mai cia ueva. ieşisem dm unicitatea perechii, devenisem o pereche oarecare. Până la resemnare au fost ore în care, neauzit, am ţipat.

T»păt

îngerul meu nu-i acasă:
se duce în slavă
şi singur în tină mă lasă ,
cu neîmpăcarea mea bolnavă. _

îngerul meu nu mă aude?
. îl strig: nu răspunde; îl caut şi nu e. . -
Mi-e gândul pârăş, mi-e cugetul jude, iar oasele mele
mi-s cruce şi cuie.

Osânda mea e în vinele mele, îngerul s-a dus şi nu mai
vine. Moară, care macini stele, nu mă primeşti şi pe
mine? ‘.

A trecut şi Sfânta Maria Mare, cum îi zice poporul, «Adormirii Maicii Domnului» —15 august—, spre a o deosebi

de Sfânta Maria Mică: 8 septembrie «Naşterea Maicii Domnului».

M-am întrebat de multe ori şi nu mi-am putut da un răspuns satisfăcător: să fi fost numai tradiţia pastorală a acestui neam, transhumant, pentru care «De Sfânta Maria mare / Tulesc oile de vale...», care a consacrat drept «mare» ziua adormirii şi nu pe cea a naşterii?

Să fi fost originea noastră dacică?

Oricum, un cântec din închisoare îi adresează ruga: «Prea Sfântă Fecioară, ai grije de noi / Ne scapă din lanţuri, din chin şi nevoi: / Ai milă de-ai Tăi / şi fa-i buni pe cei răi, / Domnului să Te rogi pentru noi!» Refrenul cântecului este sobru, bărbătesc: «Dor de libertăţi / închise-n ziduri de cetăţi / Anii grei mereu se cern / Şi peste noi se-aştern», punând în valoare melodia şi acceptarea suferinţei.

Poate ar trebui ca A.F.D.P.R. să-şi constituie o arhivă sonoră cu aceste creaţii muzicale ale închisorilor şi lagărelor, aşa cum are colecţia «Din documentele Rezistenţei» pentru arhiva scrisă.

Mâncarea a devenit un simulacru. Lichid. Nu de tot limpede I impede este însă abuzul administraţiei dc a subţia hrana până la a o face simbolică. Dacă nu este un furt, repetat, de la magazie, până la bucătărie şi chiar la distribuirea ei, atunci este mai grav, o tentativă de crimă colectivă prin înfometare. Toţi cei din cameră sunt nemulţumiţi, încât hotărârea de a refuza lichidul declarat mâncare este lesne de luat. Dar în ce formă? Ne hotărâm nu să nu ne primim zeama, ci să o refuzăm, depunând castroanele ce o conţin la uşă. Curând apare ajutorul comandantului, locotenentul Dateş, care încearcă să ne intimideze, spunând că se vor lua măsuri împotriva celor care refuză mâncarea. Câţiva şovăielnici, puţini, iau castroanele şi încep să mănânce, dar răfnân pe sală, pline, ale celorlalţi.

Seară, fiertura este la fel de rea: castroanele se înşiră, pline, lângă uşă. După un timp vine iar Dateş şi mai vin comandantul penitenciarului, ofiţerul politic, ofiţerul de serviciu, miliţieni. întră toţi în cameră şi începe ancheta, om cu om: «Cum te cheamă? Ce condamnare ai? De ce nu ai

mâncat?»

începe să apară şi laşitatea sub forma motivărilor: «Nu m-am simţit bine...». «Eu am mâncat!» «Am primit pachet de acasă» «Sufăr de ulcer» şi altele. Au avut abilitatea să înceapă interogatoriul individual din partea de cameră unde erau «eroarea politică» şi nou-veniţi, speriaţi încă.

Ajung la jumătatea camerei, la părintele Ion Moruzan; nu mai este întrebat cum îl cheamă, căci este cunoscut. «De ce ai refuzat masa?» «Pentru că mâncarea nu este bună, calitativ, ci altfel de apă!...» «la-ţi bagajele şi ieşi afară!» Fratele dânsului răspunde la fel şi i se ordonă la fel. Urmează vreo doi ezitanţi: «Nu m-am simţit bine». Vine rândul inginerului Mihai Langa. Răspuns scurt: «Mâncarea nu conţine baremul alocat de 2400 de calorii pe zi!» «la-ţi bagajele şi ieşi afară!» După el, cu: «Mâncarea nu are 2400 de calorii pe zi şi, dacă intenţionaţi să ne asasinaţi prin înfometare, eu nu accept să mă sinucid, devenind complice!» «la-ţi bagajele şi ieşi afară!»

După noi au mai venit trei inşi şi toţi şapte am fost duşi într-o cameră la Depozit unde erau şapte paturi metalice, fără saltele, dintre care trei, suprapuse.

La «închidere» ni s-a comunicat că suntem pedepsiţi cu o săptămână de «regim sever», adică un sfert de pâine pe zi şi apă.

Cine erau ceilalţi trei: George Nichita, Mihai Stoica şi Liviu Mărgineanu, adus de la celule.

Am hotărât ca dimineaţa să declarăm în grup, dar pe cereri individuale, greva foamei, cerând în mod expies să v mă un procuror la noi.

Zis şi făcut! Am fost surprinşi chiar că ni s-au adus curând, după deschidere, cele necesare scrisului.

Celelalte două camere din Depozit sau Izolare, cum i se spune, sunt ocupate: una, de Costan Cenuşe şi Rusu Artemie din Părhăuţi-Suceava, iar cealaltă de Protiuc Emil, din lotul lui Cenuşe, şi Romilă, un fost poliţist, cu mintea dusă acum, care vorbeşte toată ziua cu «Dinicu», fecior rămas acasă, de cine ştie când. Uneori, Romilă, săracul!, vorbeşte şi noaptea.

Când miliţianul nc deschide uşa, dimineaţa şi scara, să ne facem programul de W.C., să ducem tineta, să ne spălăm şi să ne luăm apă de băut, uneori el încuie uşa din afară, iar noi, rămaşi pe sală, mai schimbăm câteva vorbe cu Cenuşe şi ai lui, aflaţi în lanţuri ca foşti partizani în obcinele Bucovinei.

Este reconfortant să stai de vorbă, fără suspiciuni, cu oamenii de lângă tine. încercăm să stăm cât mai multă vreme culcaţi ca să evităm risipa de energie, fiindcă nu ştim câte zile

vom fi obligaţi să ţinem greva foamei. Abia în a cincea zi, era 20 august 1955, a venit un procuror, căruia i-am reclamat în scris; el ne-a pus la îndemână

hârtie şi stiloul lui (dc când nu mai ţinusem în mânii nn stilou''), condiţiile alimentare ce au determinat refuzul niâncâin şi mAsiifii abuzivă a administraţiei de a ne pedepsi cu o săptămână dc icguu sever care a determinat greva foamei.

Procurorul ne-a adus la cunoştinţă că s-au şi luat măsuri dc îmbunătăţire a regimului alimentar, îndemnându-ne să ieşim din greva foamei, însăşi aducerea mâncării la noi în acea zi, la prânz, fiind o dovadă că ni s-a ridicat pedeapsa cu şapte zile de regim sever.

După ce a plecat procurorul, a fost adusă masa: arăta bine şi confirma afirmaţiile lui, aşa că ne-am hotărât să ieşim din greva foamei.

Cred că nici celor de lâ Procuratură şi nici administraţiei penitenciarului Iaşi nu le convenea ca apropierea lui 23 august să aibă şapte deţinuţi politici în greva foamei, având în vedere ordinul sever ca în preajma sărbătorilor politice să raporteze pe scara ierarhică «evenimentele».

Alimentaţia s-a îmbunătăţit considerabil şi s-a menţinut aşa şi după 23 august, infirmând previziunile pesimiste.

Mai avem încă ţigări, depănăm amintiri, facem planuri (în anul următor ne-am scris şi m-au vizitat, la Bucureşti pe rând, părintele Ion Moruzan şi Stelian Oancea, legături necontinuate apoi pentru a nu fi nevoiţi să dăm explicaţii- sau «o scurtă declaraţie»).

Suntem scoşi la plimbare în curtea aceea mică a Izolării, dar ne bucurăm de aer, de soarele începutului de septembrie.

Mă gândesc că Ana-Crina va începe, dacă nu a şi început, clasa întâi...

Selecţia noastră făcută de conducerea penitenciarului, în care Dateş a fost mai agresiv decât politrucul, ne-a scutit de vecinătăţi nedorite, mai puţin una întristătoare: a lui Romilă, fost comisar de poliţie, cu studii superioare juridice, care vorbeşte cu «Dinicu» tare şi tot mai des, semn că schizofrenia sa este progresivă.

Tare mult trebuie să-şi fi iubit feciorul acest om înalt, ce tinde să se gârbovească, dacă legătura lui cea mai strânsă cu lumea lucidităţii, din care a alunecat, este el, «Dinicu»...

Zilele trec... Este scos la grefa George Nichita, 34-35 de ani, fost economist, care cine ştie pe cine a deranjat dc a fost judecat ca

şef de lot sau ajutorul şefului. Mi-l amintesc ca pe un om cuminte, iară veleităţi politice, mai degrabă victimă a «regimului», decât luptător împotriva lui, dacă nu m-am înşelat în aprecierea mea de atunci, contrară celei a Tribunalului Militar Iaşi care îi dăduse o condamnare marc, 18 ani, dacă am memorat bine.

George Nichita soseşte târziu: a fost la grefa penitenciarului şi la Tribunal, de unde vine cu vestea că ar fi apărut un decret de amnistie şi graţieri. Era în 27 septembrie 1955.

Nu putem afla mai mult, dar este o veste bună. într-una din dimineţile următoare, sergentul de serviciu, care mai schimbase câte o vorbă cu noi, ştiind că riscă să fie «turnat», ne spune că a sosit Comisia pentru aplicarea decretului.

Peste câteva zile, când sunt scos de la Izolare şi dus în faţă la celule, constat că, într-adevăr, comisia a lucrat.

Cei din lotul nostru, al constănţenilor, au plecat: Petrică Dragomir acasă, iar Petrică Elisei Neagu nu se ştie dacă acasă sau la izolare – îmi spuiiu lonaş Plopeanu, care ocupă o celulă lângă cca în care mă aflu eu; cea de-a treia celulă este ocupată de un adolescent ce va pleca acasă, însă nu i se găseşte dosarul; el ne distrează cu muzică uşoară la modă.

lonaş Plopeanu – Dumnezeu să-l odihnească! —- trecuse prin Jilava, Aiud, Târgu Ocna şi îi fusese dat să-l apere pe fostul comandant de la Aiud, Mănaru, un sadic, de răzbunarea a doi deţinuţi de drept comun, trimişi printre politici pentru tentativă de evadare, iar apoi să-i dea ultimele îngrijiri, împreună cu doctorul Ion Cantacuzino, în condiţiile îngrozitoare de acolo: moartea prin asfixiere, din cauza aglomerării în camera 6-reduit de la Jilava. Erau 217 oameni într-un spaţiu în care funcţiona «şerpăria»: spaţiul de sub priciuri, nu mai înalt de 40 de cm, direct pe beton.

Spiritul creştin al lui lonaş Plopeanu reiese din evocarea lui Victor Stoica, «Din documentele rezistenţei», nr. 3, p.46-51, Arhiva A.F.D.P.R.

lonaş Plopeanu este «o grădină de om», cum se zice în

popor: a trecut prin multe şi tânjeşte uneori de dorul copiilor săi: o fetiţă şi un băieţel sau, invers, în ordinea naşterii. Suntem părinţi amândoi, un motiva în plus ca să ne înţelegem excepţional de bine.

într-o zi, pe la mijlocul lui octombrie 1955, este <his Iu 11 ihunnlul Militar Iaşi, unde l-a chemat ca martor bunăvoinţa unei doamne ce lucra la Grefa Tribunalului – rudă a cumnatului lui lonaş, dorini ul Voiculescu, altcineva decât poetul –, şi care l-a ţinut la dispoziţia Tribunalului cât s-a putut, condiţiile de aici fiind mai bune decât cele ale închisorilor mari.

El a avut, la Tribunal, posibilitatea să citească Decretul 421/ 1955: sunt graţiaţi cei condamnaţi pentru crime de război, împotriva păcii şi a umanităţii, având pedepse până la 10 ani, pedepsele de peste 10 ani reduse la jumătate şi graţiaţi cei condamnaţi până la cinci ani pentru infracţiuni împotriva statului, inclusiv crima de uneltire contra ordinii sociale.

Ar trebui să fiu eliberat, dar... când cer să ies la grefa, de acolo mi se răspunde că dosarul meu a plecat la Bucureşti ca să se judece cererea de disjungere a rejudecării mele, introdusă de mine la Gherla, când nu ştiam unde se află şi ce situaţie juridică au colegii mei de lot: Petre E. Neagu şi Petre Dragomir. •

încurcate sunt căile... birocraţiei, dar nu este deloc imposibil ca hotărârea eliberării mele să nu poată fi decisă 'a laşi, ci, mai sus, Ia Bucureşti... —

Rămân în aşteptare şi mă gândesc în toate chipurile, chiar şi la posibilitatea unei internări administrative pe încă doi ani, cum se întâmplase cu cei care de la Peninsulă se eliberau... la Midia, sau a unui D.O. (domiciliu obligatoriu).

Presupun că fiică-mea a ajuns la sfârşitul alfabetului şi gândurile mele se încheagă într-o:

Schiţă

. • Nr

Abecedarul stă demult deschis
la «t» de mână şi «b> de tipar
sub care cuvântul «tată», scris clar, stârni un vânt
prin floarea-ţi de cais.

Răsar acum şi iarăşi lunecă
în negură o voce şi un chip ,
rămase-n tine: urme pe nisip,
şi parcă-ţi râd şi iar se-ntunecă.

•'A •

Mai vine oare cel plin de poveşti, cum sc întorc,
zâmbind, cu jucării e
cei aşteptaţi în praguri de copii, când ceaiul scrii
fumegă din ceşti?

Nu ştie cartea. Ca nişte culbeci
de moi şi strâmbe slovele îţi par, •
răi, anii tară tată şi amar pe paginile dragi fruntea ţi-o
pleci.

A trecut de jumătatea lunii noiembrie, au început ploile şi eu aştept.

Pe lonaş Plopeanu l-au dus: fie mai departe, spre Aiud, fie la Izolare, unde nu poate ñ văzut din cauza zidului înalt dintre această curte mare a «Salonului» şi a celulelor şi cealaltă, mică, unde este Depozitul sau Izolarea.

A plecat şi adolescentul meloman: i-au găsit, în sfârşit, dosarul.

Am trăit împlinirea unui vis al puşcăriaşilor: un arpacaş gros, în câre lingura să stea vertical...

Fără să fiu lacom la mâncare, pot să scriu cu seninătate că ştiu cum arată starea de foame (când mai visezi, noaptea, câte ceva de ale gurii) şi cum este starea de înfometare (când ameţeşti dacă te ridici repede, iar în vise fantomele bucaieioi sunt mai ucuvcutc şi foarte gustoase). Ori, cum spunea Manóle Buhai că, la Canal, vedea cum se termină ce are în castron, era tot flămând şi îi venea să plângă de foame.

Psalmul popasului

S-au subţiat sandalele de fier, toiagu-i rupt şi încă nu se-arată curtea Sfintei Duminici, minunată. Râpe cu şerpi rânjesc: poate-am să pier;
_ urc munţi vrăjmaşi, mă-ncaier cu jivine, scrâşnind, mă îndârjesc să urc, zdrelit, singurătatea goală, de granit, ci, Doamne, greu e drumul către Tine...

Unul dintre sentimentele céle mai greu **de** suportat a

fost frica de ceea ce va urma după moarte, pierderea mântuirii sufletului. Ordinea crâncenă a judecăţii divine pedepsitoare mi s-a părut totdeauna că ţine de o viziune bigotă şi de o «învârtoşare a inimii», mărginite şi oribile amândouă, martore ale unor limite prea pământeşti, mutate în absolut. Iar răsplata, dincolo, a binelui făcut pe pământ şi pedeapsa răului săvârşit în lume mi s-au părut stupide, negustoreşti:

do ut des‡, jignitoare şi pentru bunătatea care nu cere recompense şi pentru bucuria de a dărui bucurii.

Dacă aş fi fost născut în urmă cu câteva sute de ani . şi mai către apusul Europei, aş fi fost client al Inchiziţiei, aşa cum astăzi sunt client al luptei de clasă, «duşman al poporului», adică al urii, fiica lui Satana.

M-a urmărit ani la rând -Î- şi mi-a ajutat să mă limpezesc – o povestire publicată în *Gândirea* din anii 1943-1944, în care un boier mărturiseşte la sfinţirea unei biserici, construită prin râvna lui, că nu din teamă de Dumnezeu, ci din iubire a ridicat biserica.

Cred că îi datorez acestui autor, Petru P. lonescu, mi se pare, ajungerea la acest

Psalm nou

Nu eşti Părinte aspru şi ursuz Scârbit că-n lume a ivit urmaşi, nici jude nu eşti, rece şi obtuz, ' • cu spada legii să ucizi iabraşi

Tu nu ştii să Te-ncrunţi şi nici să cerţi – cum Te aflară vechile psaltiri – de Te-ntristează anii mei deşerţi, ca un bunic Te bucuri de împliniri.

Nc vrei senini. Din bucurii nu vrei spre cer înalte ruguri să aprinzi, nu pe răsplată pui Tu temei,
’ nu cumperi inimi, mântuiri nu vinzi.

Faci sevă şi faci gânduri din tăceri şi sânge şi de toate Tu a: ştire, Te dărui veşnic şi nimic nu ceri, Tu, Doamne, împlinire prin iubire.

Nu se poate să nu vină o Zi a Eliberării acestui neam şi a tuturor celor ce trăiesc acum în Robia Comunismului.

Poate voi mai fi în viaţă atunci, poate că nu. Aş vrea însă ca poeziile scrise în această perioadă să apară ca semn că eram vii şi când puteam fi număraţi doar printre morţi şi ca dovadă că nu materia, ci spiritul este cel biruitor, până la

‡ îţi dau ca să-mi dai.

urmă, din violenta lor confruntare.

în minte cu titlul cărţii lui Silvio Pellico, hotărâsem însă de la Gherla ca titlul viitoarei mele cărţi de poezie să fie Jurnal liric de temniţă. Dar... vorba românului, atât de frumos interpretată filosofic, mai târziu, de Domnul Noica: «n-a fost să fie». Sigur că mi-aş fi dorit o prefaţă scrisă de dânsul, eu am scris o

Postfaţă '

V-am scris iară creion şi fără hârtie, pe mâneca zeghei de puşcărie, cu lacrimi din ochii afunzi ai durerii, turburători ca umbrele serii şi cu degetul gol v-am scris pe meninge, versuri cu neaua întoarsă în funinge. Când din celulă în celulă, nedând bineţe, trecea o umbră împărţind tristeţe •
oricărui deţinut şi-o aşteptare, -
iar paznicii răsturnau calendare, v-am scris, mărturii despre fiara din om, pe care m-am căznit s-o fac frunză de pom,
' .şi semne că suntem licurici de duh poposiţi în lutul tramaniat cu văzduh. ,

A venit şi Ajunul Crăciunului, a venit şi Crăciunul, iar eu încă aştept eliberarea. A doua zi de Crăciun vine însă şi ziua aşteptată: sunt dus la poartă, semnez formularul angajament al M.A.I. că nu voi spune nimic despre această perioadă din viaţa mea, măsură ce însoţea orice eliberare şi prin care se urmărea ca nimic din crimele, grozăviile şi ticăloşiile comunismului să nu ajungă a fi cunoscute de opinia publică, mai cu seamă de către cea internaţională, necomunistă.

Să tac, deci, şi că am mai fost ţinut în închisoarea Iaşi încă 91 de zile peste data de la care, conform legii, ar fi trebuit să fiu liber.

Mi se înmânează Biletul de Liberare nr. 17700/1955 al Penitenciarului Iaşi, datat 1955 decembrie 26, dată cu un 6 scris mai gros peste cifra 4 scrisă iniţial, corectură identică şi în cuprinsul Biletului, semnat de... Lt. Dateş Gh.

Aş fi putut fi eliberat pe data de 24 decembrie 1955, dar cum să eliberezi înainte de Crăciun, chiar în Ajunul lui, pe un fost condamnat pentru «uneltire contra clasei muncitoare»?

IN LOC DE EPILOG: SANIA LAPONĂ ŞI O RUGĂCIUNE

Când am simţit că Securitatea nu ne-a lăsat din vizor, am întrerupt legăturile cu prietenii care fuseseră şi ei închişi – aveam de crescut un copil – iar acolo unde am lucrat, am muncit cât ara putut mai bine, am devenit nu numai util, ci şi greu de înlocuit. «Mi-am pus lacăt la gură», dar n-a fost de ajuns. N-a fost de ajuns nici faptul că mă garantau şefii ierarhici – membri de partid cu funcţii –, fiindcă Securitatea avea nevoie de colaboratori şi era stăruitoare: din când în când securistul întreprinderii mă chema să «stăm de voiba»j iii biroul organizaţiei dc partid din întreprindere. Odată, insa, «la ei»; în fosta clădire a ziarului *Curentul,* pe fosta str. Domniţa Anastasia, devenită Dobrogeanu-Gherea. A doua oară când m-au invitat m-am dus pregătit cu câteva pagini scrise şi am cerut să fiu dus la cineva mai mare în grad. M-au dus la un colonel, care părea a fi un intelectual, într-un birou spaţios. M-a întrebat ce doresc să comunic. Am întrebat dacă ştie cum funcţionează o sanie laponă. Stupefacţie: «Ce legătură are cu noi?». «Dacă îmi acordaţi trei minute, vă spun: sania laponă este trasă de câini, înhămaţi câte doi, cu hamurile atât de scurte, încât să nu poată ajunge la perechea de câini din faţă decât dacă aceasta se leneveşte. La sania laponă trag două până la cinci perechi de câini, care – când stăpânul a urcat în sanie şi a rotit biciul peste prima pereche, cea mai periclitată de bici – porneşte să-i ajungă şi să-i muşte pe cea din faţă, care, Ia rândul ei, aleargă să-şi descarce furia pe câinii dinainte. Cea mai nefericită pereche pare să fie cea înaintaşă, care nu poate muşca decât aerul.

Dumneavoastră vreţi acum să mă înhămaţi la o sanie laponă, eventual alături de un om al dumneavoastră, iar eu cred că inima şi mintea mea pot să producă lucruri mai utile acestui neam decât nişte note informative: poezie şi uneori poezie patriotică. Iată dovada!» şi i-am întins paginile cu care venisem pregătit. Le-a luat, mi-a răspuns

că va analiza, dar s-a ridicat de la birou şi mi-a întins mâna la despărţire.

*

Curând m-am mutat cu serviciul în provincie.

Peste câţiva ani, în capitală, l-am revăzut pe colonel în troleibuz spre Drumul Taberei; cred că m-a recunoscut, a venit lângă mine şi m-a întrebat ce mai scriu; i-am spus că lucrând într-un sector tehnic «nemuritoare devize de lucrări şi situaţii dc plată». Să mă fi confundat cu alt «client», pentru că la despărţire mi-a strâns mâna zicând: «Doamne, ajută!». Să fi fost schimbat colonelul din funcţie şi eliberat din slujbă, având în jur de 60 de ani, să fi descoperit «calea» creştină? Să fi rămas tot în Securitate şi salutul lui «creştin» să fi fost doar un truc, o viclenie pentru a câştiga simpatie?

«Sania laponă» a mai fost utilă în două contacte cu colegii colonelului în Moldova şi în Oltenia, unde am lucrat până la pensionare, ba chiar şi după pensionare, pe 19 decembrie 1989, când am dat un ultim «interviu» şi «lucrare scrisă» pentru ca afirmasem într-un grup de redactori ai *Vălcei literare,* în perioada celui de al XlV-lea Congres al P.C.R.. că «Istoria noastră, a ţării, este mai importantă decât congresul lor»... Timişoara era deja liberă de comunism, dar inerţia angajaţilor Securităţii funcţiona încă pe linia reprimării oricărui punct potenţial de împotrivire făţişă ori de negare a rolului conducător al partidului în societatea românească.

Sunt gata să închei, când din adâncul memoriei urcă în lumină întâmplări şi oameni dc atunci. Un ultim popas al amintirii: după ani de lipsa oricărei comunicări cu familiile şi în vederea folosirii lor cât mai productive ca braţe de muncă în fabrica din Aiud, cu nouă luni înaintea amnistierii din 1964, deţinuţi lor li se îngăduie să ceară de acasă ochelari. Unul dintre ei primeşte după o lună un pacheţel cu ochelarii ceruţi şi observă, în timp ce se desfăcea ambalajul, că adresa lui era scrisă de mai multe mâini: tatăl, mama, sora, fratele şi un unchi scriseseră câte un cuvânt, semn că sunt în viaţă, fiindcă «umanismul comunist» nu permisese cu acest prilej şi o corespondenţă oricât de sumară din partea familiei deţinutului logu Petre.

Şi iată figuri luminoase atunci, şi nedrept să fie uitate. Nicolae Păun şi Nicolae Baştea de la Cavnic, Ion Pangrate şi

Ion Arghiropol din lotul negruvodenilorşi, iarăşi de la Cavnic, macedoromânul Carataş şi nenea Petric^ Băgăteanu ori Alexandru Păuleţ şi Gicu Călihiănescu de la Peninsulă... Cum să-l uit pe Decebal Vbica?

Mulţi dintre cei evocaţi în acest memorial au plecat dintre noi; li s-au alăturat cei căzuţi în Revoluţie. «Vom muri şi vom fi liberi» va rămâne o exprimare românească a jertfei acceptate în lupta împotriva comunismului.

Mulţumindu-i lui Dumnezeu că suntem supravieţuitori: încă sub scuturi, am scris

Rugăciune de luptători bătrâni

Cine să strige
dacă nu cei ce i-au cunoscut
pe neuitaţi?
Cine să bată toaca
a mezonoptică
în plină zi?

Martori ai răstignirii, repetate, pe crucile neamului,
risipite pe munţi ori în bezne blestemate, întăreşte-ne,
Doamne, Mărite, • glasurile câte mai. sunt, să spună
cât de viu ai fost, în prigoană, cu noi, că tăcerea-i
trădare la ceas de furtună, trădare-i uitarea atâtor
eroi...

Stăpâne, dacă ne-ai menit în jurul porţilor Europei spre
Răsărit,
. să nu cunoaştem pacea, nici huzurul, ne-ai binecuvântat? Nc-
ai osândit?

Doamne, cum să domolim acest destin? în grădina
merelor de aur ori de câte ori ne-a înflorit un crin
•<
l-a morfolit nenorocul, balaur.

Doamne înalt, dacă ne-ai dat un trecut ce nu ne-
nsenincază viitorul,
prădaţi mereu, numai pe Tine nu Te-am pierdut:
luminează-ne, spre calea adevărului, soborul!
(1992)

O carte sfârşeşte viaţa ei de taină, cea dinainte de a fi tipărită. Pentru ajutorul primit în viaţa ei anterioară, secretă, autorul mărturiseşte: ,

Cartea n-ar fi fost scrisă fără sprijinul moral şi material al Doamnei lui, Aneta Luca, şi fără devotamentul şi generozitatea sorei lui, Felicia Stănescu.

Cartea n-ar fi ieşit la lumină fără bunăvoinţa prietenilor: ing. Radu Dimitriu, punte de suflet către abnegaţia românească a ing. Dan Ciobanu, directorul Editurii «Venus» – Bucureşti.

Cartea a beneficiat de competenţa redacţională a domnului Nicolae Gheran, în special pentru partea de proză, şi a domnului Cornel Simionescu.

De asemeni, cartea s-a bucurat de osteneala binevoitoare a fraţilor şi surorilor de lângă Nistru de la Editura «Ştiinţa» şi de la «Tipografia Centrală» din Chişinău.

Tuturor, gratitudinea mea, fără hotare!

Gheorghe Stănescu

INDICE DE NUME

A

Achimescu Cornel 187, 204, 206
Aioanei Marian 248
Albescu Ion 60, 93
Albu Pamfil 244
Alexandrescu Dumitru 187, 188, 204, 777
Ambruş Francisc 93
Antohi George 24
Argintară Ştefan 81
Arghiropol Ion 260

B

Balla Andrei 31,32, 33,47,53, 58, 65, 68,70, 77, 80,81,89, 90,91, 93
Bardila... 224
Bama Ion 95, 96, 187, 190, 222
Basarabeanu Valeriu 76
Baţu Sotir (Sota) 174
BădescuStclian 153
Bădiliţă Ştefan 145
Bărbulescu Marian 37, 38, 41, 73, 87, 102, 113, 114
Băurceanu Ion 155
Băgăteanu Petre 260
BecaTaşcu 166, 174
BecheanuIon 9
Berlescu ... 151,157
Bemea Emest 103, 229
Bicâ...33, 34
Bileca Vanghele 167
Bişoc Eugen 167 Bobia Gheorghe 83, 85, 87 Bogăteanu ... dr. 9
Bogdan Ion 196, 197,200
Boldureanu Dumitru 64, 93
Boldureanu D. Ion (fiul) 93 Bonca Ion 113 Rnşcaiii Nicolaç 14R(1 R7 IRR ion,
191, 204, 205, 206, 211, 223, 225, 226, 227
Botocan Gavrilă 187, 210 Botoş Paul 162, 164,210,233 Brănda Gheorghe 49,52,58, 70, 80, 81,92, 93 Brânduşoiu Ştefan 48,112 Brânzaş Liviu 143, 147, 153 Brediceanu Cornel 167 •
Bucăllie71 Bugarin Martin 162, 210, 233 Buhai Manole 256
Butnaru Nicolae 71,149, 190,206
Busuioc Constantin 175 Buteanu Mircea 146, 156 Butoi Alexandru 160 Braga Roman 109,158

C

Calistru Mircea 94, 102
Caramihai Mita 167 Caramişin Gheorghe (Gogo-mare) 35, • 91
Caranica Alexandru (Alecu) 143,158 Caratanâ Nicolae 40,61,62,71

Carataş... 260
Caşu Ştefan ul, 93
Cazacu Costin 7, 8, 61
Căciulă Radu 67,93
Călimăncscu Gheorghe 261
.
Cărăşcl C. 124, 125, 129, 130
Câmpeanu Sandu 85, 87
Cenuşe Costan 252
Cctăţeanu Iulian 237
Chicoş Iustin 226 -
Chiriazi Nicolae (Calachi) 46,55,78,
92
Cicu Nicolae 46,58,91
Ciobanu Dumitru 149, 150, 153
Ciobanu Petre 70, 88, 89, 90,
91, 94, 110
Ciumău Victor ¡46,182 /
Ciurel Constantin 98
Clinciu Gheorghe 31, 32; 47,49,58,
65, 68, 70, 80,81,89, 90, 92, 93
Clocotici Stelian 93
Coconcţ Victor 73, 87
constantin D. Alexandru 183, 235
Copăccanu Romulus 133, 155,
217, 221
Corbu Maximilian 85
Corobană Ion 92
Costea Mihai 92
Cristea ... (tatăl) 97
Cristea Ştefan (fiul) 97,101
Cristescu Tudor 160, 162, 163
Cursaru Constantin 32, 91
Cuşa loan 27

D

Dale Remus 147,148
Dăineanu Traian 167
Delureanu Stelian 94,120
Dică Petre 147, 168
Dimăncescu R.adu 67
Dimitriu Radu 85
Dissler... ing. 148
Dobrescu Dumitru 90, 94, 96,
97, 102
Donllie7l, 133, 155
Dordea Ion 210, 222
Dorobanţu Alex. 93
Dragomir Petre 246, 254, 255
Dumitraş Constantin 58, 93
Dumitraşcu ... 74, 75, 95, 96
Dumitrescu Marin 167
Dumitrescu Vladimir 103
Dumitru Ion (Nelu) 87
puţă luliu 97

E

Egri Const. (Titi) 138, 144
Enache Marin 74
Ene Gheorghe 24

F

Făgeţeanu Adrian (Preot
monah) 108, 109, 110
Fărcăşanu ... 96
Felea Liviu 103
Feneş Ion 162,163
Florea Ionel (preot) 52, 108, 117
Florian Florin 93
Florică Florea 181
Foiaşu...; dr. 112
Fomica Otto 44, 64, 73, 93
Fortunescu Gheorghe 160,210,211
Fótiadé..., ing. 167
Frâncu Gheorghe 70,92
Fruma Ion 98
Fulealon 49, 58, 59, 90,92
Folea Ion 78

G

Garofil Stere 46,91
Gache Gheorghe (Guşa)
141,143, 153, 155
Gavrilă loan 174
Georgescu Aurel 45, 77, 93
Georgescu N. Ion 93
Georgescu Valentin 241
Gheracostea Costel 86

Gheţu Vasile 103, 105, 112, 116
Ghindă Ion 92
Ghincţ Vasile 92
Giurgiu Petre 93
Gândea Petre 108,117
Goga Nicolae 167

Goţea Const. (Tică) 97, 110

H

Hagi Mihai 15, 17,22, 27,46, 50 Hang Matei 44, 93
Harabulă Emil 141, 146,170
,
Ilaralambescu Spiru 164
Hărgălaş Ştefan 167
Hentea Tibcriu 147,149
Herlea Alexandru 111, •
Holban Radu 85
Humulescu... 31, 89, 107, 113 .

1

lacob Pintilie 173
Iliescu lom 188,205, 208,221
loanid Ion 136, 141, 167, 173, 173, 215
logu Petre 27,37,38, 39, 41, 81, 83, 84, 85, 87, 88, 90, 260
lonescu Cicerone 44, 64, 84, 88, 93
lonescu Carhgei 98
lonescu Grigore 167
lonescu A. Marin 11, 50
loniţă Alexandru 64,93 ' loniţă Ion 64, 93 loniţoiu Cicerone 106 iorgoveanu... 167
lorgulescu Const. (Dinu) 108, 117, 129
lorgulescu Grigore 240,242,246
Iosif Iosif 32
Istrate Traian 103, 105, 112
Iulian Constantin 108
Iureş Florea 20
Iureş Toma 20, 21 i

J

Joja Constantin 54

L

Labiş,.,66
Langa Mihai 247,252
Lazarov Aurel (preot) 144, 153, 158, 222 .
Leaţu Vasile 91
Liviu Nicolae 220,221 Loghin Gheorghe 108 Lolu Ion 106
. Ludoşan Ion 92
Ludu Virgil 93 <

M ■

Macarie Sergiu 94 Macovei Ion 235, 237
Manciéi Vasile 167
Manea Constantin 210
Manolcscu Aristide 168
Manta Ion (Biţă) 93 Marcoci..., dr. 8
Marin Aurel 64
Marin Florin 44, 64, 93
Marinescu Mircea (Olteanu) 133, 161, • 190
Marion V. 83, 84 Marta Vasile 97, 110
Maruşca Ion 200, 201
Marascu Adrian (Dodi) 141, 143, 14/, 152, 155, 170
Mărgineanu Liviu 245,251
Măţăoanu Alexandru 113
Meiroşu... 55, 71 '•
Melintc Constantin 93
Mihăilescu N. Dan-Mihail 8, 9, 61, 83, 137,138, 144, 153,155, 161, 168
Mija Teofil 85
Militaru Gheorghe 144 Mitran Nicolae 141
, Mocanu Vasile 159
Morariu lancu 133, 155,164, 170, 174
Moraru Titus 90, 94
Moruzan Ion (preot) 241, 245, 251, 253
Murgu Cornel iu 210
Muscalu Ştefan 158 Muşeteanu

Horia 98 •
Muşu Sotir 166

N

Nacu Ionel 124, 125, 132

Năstăsoiu Ion 117
Năvodarii Petre 110, 222, 228
Neacşu Marin 141, 151, 157
Neagu Elisei Petre 12, 246, 254, 255
Negruţiu..., preot 108
Neştian C. Valeriu 149, 207,212
Nichita George 252, 253, 254
Nicola Ion 103, 108
Nicolae Vasile 32, 80,92,194
Niţescu Ion 93
Niţică Ion 241

O

Oancea Stelian 241,253
Oargă Ion 67
Ocneriu Mihai (Mişu) 144,-159
Odobaşu Ion 167
Oniga... 23,78,91
Orheianu Tibi 67
Oşteanu Titi 67

P

Panaitescu Mihai (Puiu) 74, 97
Pangrate Ion 260
Paragină Ion 174,226
Paraschiv Vasile 208,210,212
Parizianu Gh. (Cioga) 166, 175
Partană Petre 90
Patrulius Horia 94, 120
Păuleţ Alexandru 260 '
Păun Nicolae 260
Păun..., dr. 96
Pârvu Iustin’(preot monah) 172, 173
Peceriţă... 160,161
Pica Victor Ioan 147
Pillat Vasile 25
PintildScu Ştefan 85
PiţaTache 124,125, 132
Pivniccru Constantin 170, 175
Pleşa... («Unchiul») 176
Plopeanu Ion (lonaş) 247,248,254, 256
Pocea Vasile 36,41, 45, 48, 61,67, 74, 89, 92
Pomaga Nicolae 32,91
Popa Gheorghe 181, 188, 203
Popa Grigore 103
Popa Ştefan 110, 111, 117
Popa Tomiţă 71
Popescu Alex. (Bădia Alecu) 206
Popescu C.7 D.? 141, 180, 183, 205, .221
Popescu Dumitru (preot) 141, 180, 183, 205,221
Popescu Ilie 44, 93
Popescu Moise 227
Protiuc Emil 252
Puiu Virgil 65, 66, 70, 73, 93, 202, 203
Puşcaşu Mihai 8, 9

R

Radu Constantin 91
Radu Ştefan 47, 71, 92
Rădoi Martin 93, 148, 190
Răducanu Mihai 97, 99, 100, 101, 110, 120, 124, 148, 149
Roiban Alexandru 61
Romanescu Vasiie i6y
Romilă... 252
Roşeală... 159
Roşu Gheorghe (Gogo-mico) 34,35, 40, 42, 44, 46, 52,61,64, 70, 89, 90,94, HO, 124
Rusu Artemie 252

S

Savel Ghcorghiţă 167
Sbiera Artemie 108 -
Schlezer Anton 247
Schwartz Neumann 170
Simionescu Ion 37, 61,72
Sângeorzan Dumitru 167
Sârbu Bujor 93, 148, 153,190
Slăvoiu Ion 108
Sotirescu Ştefan 195, 198, 234
Spaniolu Aron 77, 92, 192

Spânoche Dumitru 147, 158
Spulber Aristotel 97, 124, 125, 130, 132
Stamate Ion 170,175
Stănescu Andrei 173,174

Stänculescu Virgil 244
Stănescu Bucur 194, 200, 201,202
Stănescu Virgil 47,68,91
Stoica Mihai 247, 252

Ş .

Şercăianu Comeliu 168
Şeitan Aurel 82
Şeptilici Mircea 86
Şogodcl Alexandru 129
Şora Augustin 118, 120, 124
Şularu Ion 92

T

Talabacu Toma (Mache) 141, 143
Teoßnescu Constantin (Bădia Costa- che)144,158
Tilibaşa Vasile 55,92
Tofan Gheorghe 241
Tomuţa Petre 93
Tudor Gheorghe 67, 69, 93
Tudose Mircea 93

Ţ

Ţăranu Nicolae 93

Stoica Victor 254

U

Urdea Zaharia (Zic) 47, 55, 66, 71, 88, 92, 126

V

Vasile Dan 113
Vasilcscu Paul 55,71
Väsii M. Ion 11,45,71
Vintilescu..., dr. 90,96
Vlădescu Constantin 58, 70, 89, 90, 91,95, 110
Vläsceanu Gh. (Gicä) 9,185, 214
VläsceanuGh. (Gigi) 149,185, 186 Vodä Ion 92
Voinea Ionel 181,188, 206,217, 221
Voica Decebal261
Vlad Aurel 108

Z

Zamfirescu Nicolae 39, 71,75, 92, 106
Zamfiroiu Grigore 56, 57, 58, 75, 92, 97
Zica lancu 205,210

CUPRINS

ARGUMENT……. ……………………………………….6
BUCUREŞTI-CONSTANŢA ………………………11
PENITENCIARUL CONSTANŢA (I)……………. 14
Pe lanul de grâu…………………………,. . . 18
Mărţişor pentru Ana-Crina…………………. 19
Pseudopastel………………………………………20
Cuşcă…………………………………………………20
PENITENCIARUL CONSTANŢA (II)……………23
[Când fiecare noaptcj………………………….25
«Anul 1946 şi următorii...»…………………28
PENINSULA – VALEA NEAGRĂ…………………29
Salcâmii albi la Valea Neagră……………..52
Chemare pentru hăitaşi……………………….65
Psalm……………..i……………………………….80
Grave……………………………………………. 104
La Valea Neagră, iarnă…………………….. 107
La fereastra înaltă……………………………110
Cântec pentru copiii ţării mele…………116
întoarcere………………………………………. 119
AIUD……………………………………………… 123
Aiudule, Aiudule (Radu Gyr)…………….. 123
Făt-Frumos…………………………………….. 131
CAVNIC…...i……………………………………?'
………………135
Culesuri pierdute…………………………….. 146
îndemn…………………………………………… 148
Abel către Cain………………………………. 156

Zi de toamnă la Cavnic.......................... 159

Nu.. 176
GHERLA (I)..
17‘>
După cină... 181
în fereastra despre mare..................... . 186
Gândule! 189
Huhurezul.. 191
JILAVA (I)... 194
GHERLA (II)...203
Preludiu la elegiile toamnei.................207
Cărţilor...«...209
Elegia I.. 210
Colind...212
îndoieli...213
Urme.........................,.................216
Răspuns la invitaţia cocorilor...............217
Artă poetică 218
Sfaturi.................................../...........219
Taina singurătăţii..................................219
Teamă.. 223
Izolare..225
Cotidiană...228
Despre căinţă..233
JILAVA (II).:...235
IAŞI..240
întoarcerea fiului risipitor....................247
Ţipăt..250
Schiţă...255
Psalmul popasului..................................256
Psalm nou.. 257
Postfaţă... 258
ÎN LOC DE EPILOG: SANIA LAPONĂ
ŞI O RUGĂCIUNE......................................259
INDICE DE NUME.....................................263

ISBN 973-9024-69-6

Tiparul executat sub comanda nr. 213

Compania Naţională a Imprimeriilor
„CORESI“ S.A. Bucureşti
ROMÂNIA

Coresi